

**Звіт про стратегічну екологічну оцінку проєкту Плану
заходів на 2025-2027 роки з реалізації Державної
стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки**

2025 рік

Зміст

1. Зміст та основні цілі документа державного планування – проекту Плану заходів на 2025-2027 роки з реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, його зв'язок з іншими документами державного планування	6
1.1. Загальні положення	6
1.2. Стратегічне планування регіонального розвитку в Україні	7
1.3. Проекти Плану заходів на 2025-2027 роки з реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки	9
1.4. Зв'язок проекту Плану заходів на 2025-2027 роки з реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки з іншими документами державного планування	29
2. Характеристика поточного стану довкілля, у тому числі здоров'я населення та прогнозні зміни цього стану, якщо документ державного планування не буде затверджено (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень)	32
2.1. За станом атмосферного повітря	35
2.2. За екологічною ситуацією в галузі водокористування	40
2.3. За земельними ресурсами та станом ґрунтів	44
2.4. За утворенням та накопиченням відходів	50
2.5. За територіями з природоохоронним статусом	56
2.6. За станом здоров'я населення	63
3. Характеристика стану довкілля та умов життєдіяльності населення на територіях ймовірного впливу та їх прогнозні зміни, якщо документ державного планування не буде затверджено	70
4. Екологічні проблеми, у тому числі ризики впливу на здоров'я населення, які стосуються документа державного планування, зокрема щодо територій з природоохоронним статусом (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень)	79
5. Зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, встановлені на міжнародному, державному та інших рівнях, що стосуються проекту документа державного планування, а також шляхи врахування таких зобов'язань під час підготовки документа державного планування	83
6. Опис наслідків для довкілля, зокрема для здоров'я населення, у тому числі вторинних, кумулятивних, синергічних, коротко-, середньо- та довгострокових (1, 3-5 та 10-15 років відповідно, а за необхідності – 50-100 років), постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків	129
7. Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання проекту документа державного планування	135
8. Обґрунтування вибору виправданих альтернатив, що розглядалися, опис способу, в який здійснювалася стратегічна екологічна оцінка, у тому числі будь-які ускладнення (недостатність інформації та технічних засобів під час здійснення такої оцінки)	142
8.1. Нормативно-правова база проведення стратегічної екологічної оцінки в Україні	143
8.2. Методологія проведення стратегічної екологічної оцінки проекту Плану заходів на 2025-2027 роки з реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки	144
9. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання проекту документу державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення	149
10. Опис ймовірних транскордонних наслідків для довкілля та здоров'я населення	155

Резюме нетехнічного характеру, розраховане на широку аудиторію	156
Список джерел	158

Перелік скорочень

БР	біосферний резерват
ВБУ	водно-болотні угіддя
ВВП	валовий внутрішній продукт
ВРП	валовий регіональний продукт
ВООЗ	Всесвітня організація охорони здоров'я
ГДК	гранично допустима концентрація
ГОУ	газоочисні установки
ДДП	документ державного планування
Держстат	Державна служба статистики України
ДсанПіН	ДСанПіН 2.2.4-171-10 «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною»
ЄС	Європейський Союз
ЖКГ	житлово-комунальне господарство
ЗУ	Закон України
КІЗА	комплексний індекс забрудненості атмосферного повітря
КМУ	Кабінет Міністрів України
Мінрозвитку	Міністерства розвитку громад та територій України
МСБ	малий та середній бізнес
МТД	міжнародна технічна допомога
НЕЦ	національні екологічні цілі
НПП	національні природні парки
НС	надзвичайна ситуація
Проект Плану	проект Плану заходів на 2025-2027 роки з реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки
ОВА	обласна військова адміністрація
ОДА	обласна державна адміністрація
ОВД	оцінка пливку на довкілля
ОМС	органи місцевого самоврядування
ОЕСР	Організація економічного співробітництва та розвитку
ПАТ	публічне акціонерне товариство
ПЕД	потужність експозиційної дози
ПЗФ	природно-заповідний фонд
ПУ	Паризька угода
РЛП	регіональний ландшафтний парк
СЕО	стратегічна екологічна оцінка
СЗЗ	санітарно-захисна зона
стратегічні цілі Стратегії екологічної безпеки	стратегічні цілі Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату до 2030 року
ТПВ	тверді побутові відход
УА	Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з ін. сторони
УСАП	Угода про спільний авіаційний простір

ЦСР	Цілі сталого розвитку
TEN-T	Транс'європейська транспортна мережа
ICAO	Міжнародна організація цивільної авіації

Перелік таблиць

Таблиця 1.1. Забезпечення цілей та завдань Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки заходами проекту Плану заходів з її реалізації на 2025-2027 роки	10
Таблиця 1.2. Зв'язок Цілей сталого розвитку та проектів Плану заходів на 2025-2027 роки з реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки	30
Таблиця 2.1. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення по Україні за видами економічної діяльності	36
Таблиця 2.2. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря пересувними джерелами забруднення у 2016-2021 рр.	37
Таблиця 2.3. Питома вага досліджень атмосферного повітря міських поселень України, що перевищують ГДК, у % у 2012-2021 рр.	38
Таблиця 2.4. Індекс забруднення атмосферного повітря міст України у 2021 році	39
Таблиця 2.5. Порівняльні характеристики скидів зворотних (стічних) вод за 2020-2021 рр.	41
Таблиця 2.6. Скид зворотних (стічних) вод за видами економічної діяльності у 2021 році	42
Таблиця 2.7. Обсяги утворення відходів за класифікаційними угрупованнями державного класифікатора відходів (ДК 005-96)	54
Таблиця 3.1. Цілі, завдання та заходи Плану реалізації на 2025-2027 роки Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, спрямовані на збереження довкілля, здоров'я населення та культурної спадщини	72
Таблиця 3.2. Ймовірні наслідки впливу на довкілля і здоров'я населення проекту Плану заходів на 2025-2027 роки з реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки	76
Таблиця 4.1. Проекти Плану заходів на 2025-2027 роки з реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, що потенційно можуть вплинути на території з природоохоронним статусом	80
Таблиця 5.1. Узгодженість заходів Плану реалізації на 2025-2027 роки Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки із стратегічними цілями Державної екологічної політики України на період до 2030 року	87
Таблиця 5.2. Відповідність проектів Плану заходів на 2025-2027 роки з реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки	112
Таблиця 6.1. Оцінка ймовірного впливу реалізації заходів Плану реалізації ДСРР на компоненти довкілля	130
Таблиця 7.1. Заходи, передбачені для запобігання, зменшення та пом'якшення ймовірного негативного впливу на компоненти довкілля, в тому числі здоров'я населення, внаслідок виконання проектів Плану заходів на 2025-2027 роки з реалізації ДСРР на 2021-2027 роки	136
Таблиця 9.1. Екологічні індикатори моніторингу наслідків виконання проекту Плану заходів на 2025-2027 роки з реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки для довкілля, в тому числі для здоров'я населення	150

Перелік рисунків

Рисунок 2.1. Середній склад викидів основних забруднюючих речовин, %	36
Рисунок 2.2. КІЗА 5-и міст України в 2015 та 2019 роках	38
Рисунок 2.3. Динаміка площ висихання лісових насаджень Держлісагентства (тис. га)	57
Рисунок 2.4. Розташування природних коридорів екологічної мережі України	63
Рисунок 7.1. Заходи, передбачені для запобігання, зменшення та пом'якшення ймовірного негативного впливу на компоненти довкілля, в тому числі здоров'я населення, внаслідок реалізації Плану заходів на 2025-2027 роки ДСРР на 2021-2027 роки	137

1. Зміст та основні цілі документа державного планування – проекту Плану заходів на 2025-2027 роки з реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, його зв'язок з іншими документами державного планування

1.1. Загальні положення

На сучасному етапі розвитку суспільства все більшого значення у міжнародній, національній і регіональній політиці набуває концепція збалансованого розвитку, що спрямована на інтеграцію економічної, соціальної та екологічної складових розвитку. Поява цієї концепції пов'язана з необхідністю розв'язання екологічних проблем і врахування екологічних питань в процесах планування та прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку країн, галузей, регіонів і населених пунктів.

Один з інструментів екологічної політики, який дозволяє поряд з економічними та соціальними факторами враховувати в процесах планування та управління екологічні фактори - екологічна оцінка, яка заснована на принципі, що легше виявити і запобігти негативним для довкілля наслідкам діяльності на стадії планування, ніж виявляти та виправляти їх на стадії її впровадження. Екологічна оцінка зосереджена на всебічному аналізі можливого впливу запланованої діяльності на довкілля і використанні результатів цього аналізу для запобігання або пом'якшення екологічних наслідків.

Стратегічна екологічна оцінка (далі – SEO) упродовж останнього десятиріччя застосовується у багатьох країнах світу. З 2001 р. SEO обов'язкова для держав-членів Європейського Союзу (далі – ЄС). Застосування SEO в ЄС регулюється «Директивою 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів та програм на навколишнє середовище». Основні положення цієї директиви стали основою для підготовки Протоколу про SEO до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті (Конвенція Еспо). Протокол про SEO підписаний у травні 2003 р. в Києві на 5-й Всеєвропейській конференції міністрів охорони навколишнього природного середовища «Довкілля для Європи».

Безпосередні вигоди від SEO полягають у зборі інформації, яка допомагає приймати виважені рішення, а також у подальших досягненнях в галузі охорони довкілля та збалансованого розвитку. Крім того, існують інші вигоди, які є невід'ємною частиною принципу залучення громадськості та прозорих процедур, яких необхідно дотримуватися. Таким чином, проведення SEO:

- забезпечує високий рівень захисту довкілля;
- поліпшує якість розробки планів і програм;
- підвищує ефективність прийняття рішень;
- сприяє виявленню нових можливостей розвитку;
- допомагає запобігти помилкам, які можуть бути дуже дорогими;
- поліпшує систему управління;
- сприяє транскордонній співпраці.

«Стратегічність» SEO полягає в тому, що процес екологічного оцінювання інтегрується в процес розробки планів і програм. Таким чином SEO є інструментом планування. SEO підвищує якість планування декількома способами, зокрема шляхом забезпечення сфокусованого, відкритого до альтернатив підходу, а також шляхом аналізу цілого ряду потенційних наслідків і можливостей для досягнення більш збалансованих форм розвитку.

Об'єктом оцінки даного звіту є документ державного планування (далі - ДДП) – проект Плану заходів на 2025-2027 роки з реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки (далі – План заходів, ДСРР), розробка якого безпосередньо проводилася за керівництва Міністерства розвитку громад та територій України (далі - Мінрозвитку).

Для проведення CEO проекту Плану заходів застосована методологія, що ґрунтується на вимогах Закону України (далі - ЗУ) «Про стратегічну екологічну оцінку» та досвіді інших країн, що дозволило оцінити потенційні впливи на довкілля від реалізації проекту Плану заходів.

В рамках розробки проекту Плану заходів відповідно ст. 9 ЗУ «Про стратегічну екологічну оцінку» було оприлюднено Заяву про визначення обсягу CEO Міністерством розвитку громад та територій України в Єдиному реєстрі CEO Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України через Єдину екологічну платформу «ЕкоСистема» від 16.01.2025 р. за реєстраційним номером справи 15-01-12961-25, на яку надійшли зауваження та пропозиції від Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України та Міністерства охорони здоров'я України, що передбачено статтями 6, 7 та пунктом 6 статті 10 ЗУ «Про стратегічну екологічну оцінку», а саме: «Органи, зазначені у статтях 6 і 7 цього Закону, - щодо проектів документів державного планування загальнодержавного рівня у строк, що не перевищує 10 днів з дня внесення до Єдиного реєстру CEO заяви про визначення обсягу CEO, надають свої зауваження і пропозиції шляхом їх внесення до Єдиного реєстру CEO».

За відсутності письмових зауважень і пропозицій протягом зазначеного строку замовник самостійно визначає обсяг досліджень та рівень деталізації інформації, що має бути включена до звіту про CEO.

1.2. Стратегічне планування регіонального розвитку в Україні

Регіональна політика потребує гармонізації з відповідними політиками Європейського Союзу (далі – ЄС), зокрема, цілями Європейського зеленого курсу, що вимагає належних організаційних, кадрових та матеріальних ресурсів і досконалого правового регулювання.

При цьому регіональна інфраструктура України піддається збройним атакам російської федерації (далі – рф), яка захоплює та знищує її інфраструктурні об'єкти.

Тому для визначення головних напрямів розвитку регіонів, що включають розвиток інфраструктури, безпекове середовище для діяльності всіх суб'єктів господарювання на територіях відновлення, ефективне використання потенціалу територій з особливими умовами для розвитку, поширення позитивного впливу регіональних полюсів зростання (міських агломерацій, міст) та територій сталого розвитку, що сприятиме зменшенню диспропорцій у розвитку територіальних громад та якості життя людини, публічні послуги та навколишнє природне середовище для балансу екосистем, а також побудову культури партнерства та співробітництва, орієнтовану на взаємодію органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадян, розроблено проект Плану заходів на 2025-2027 роки з реалізації ДСРР, які є чітким планом збалансованого розвитку регіонів на майбутнє та відповідають положенням: Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – УА), ратифікованої Законом України від 16 вересня 2014 р. № 1678-VII; Угоди між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами-членами, з іншої сторони, про спільний авіаційний простір (далі – УСАП), ратифікованої Законом України від 17 лютого 2022 р. № 2067-IX; Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату, ратифікованої Законом України від 29 жовтня 1996 р. № 435/96-ВР; Паризької угоди, ратифікованої Законом України від 14 липня 2016 року № 1469-VIII (далі – ПУ); Резолюції Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 25 вересня 2015 р. №70/1 «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку на період до 2030 р.»; Національної економічної стратегії на період до 2030 р., затвердженої постановою Кабінету Міністрів України (далі - КМУ) від 3 березня 2021 р. №179; Указу Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 р.»; Європейського зеленого курсу (European Green Deal, 2019), Європейського закону про клімат (European climate law, 2021); Стратегії формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року, схваленої розпорядженням КМУ від 30 травня 2024 р. № 483-р та операційного плану заходів з її реалізації у 2024–2026 роках, затвердженого розпорядженням КМУ від 30 травня 2024 р. №483-р; Енергетичної стратегії України на період до 2050 року, схваленої розпорядженням КМУ від 21 квітня 2023 р. №373-р; Національного плану з енергетики та клімату на період до

2030 року, затвердженого розпорядженням КМУ від 25 червня 2024 р. №587-р; Національного плану дій з відновлюваної енергетики на період до 2030 року, затвердженого розпорядженням КМУ від 13 серпня 2024 р. №761-р; Національного плану дій з енергоефективності на період до 2030 року, схваленого розпорядженням КМУ від 29 грудня 2021 р. №1803-р; Плану для реалізації програми Ukraine Facility до 2027 року для України, схваленого розпорядженням КМУ від 18 березня 2024 р. №244-р, плану заходів з реалізації Дорожньої карти реформування управління публічними інвестиціями на 2024-2028 роки, затвердженого розпорядженням КМУ від 18 червня 2024 р. №588, Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки, затвердженої постановою КМУ від 5 серпня 2020 р. №695 із змінами, затвердженими постановою КМУ №940 від 13 серпня 2024 р.; ЗУ «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року», «Про основні засади державної кліматичної політики», «Про засади державної регіональної політики», «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України»; постанов КМУ від 4 серпня 2023 р. №817 «Деякі питання розроблення Державної стратегії регіонального розвитку України і плану заходів з її реалізації та проведення моніторингу реалізації зазначених Стратегії і плану заходів», від 30 травня 2023 р. №600 «Про затвердження Порядку надання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна» та від 27 вересня 2022 р. №1073 «Про затвердження Порядку поводження з відходами, що утворились у зв'язку з пошкодженням (руйнуванням) будівель та споруд внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій або проведенням робіт з ліквідації їх наслідків, та внесення змін до деяких постанов КМУ» тощо.

Адже стратегічне планування – системний шлях до управління змінами й досягнення консенсусу в регіонах, процес визначення проблем та погодження реалістичних цілей, завдань і стратегій, впровадження яких вирішить ці проблеми, для якого в Україні створено нормативно-правову основу і запроваджено нові підходи до стратегічного планування та фінансування регіонального розвитку, а реформа місцевого самоврядування та територіальної організації влади на засадах децентралізації створила нові можливості для розвитку територіальних громад, а новий адміністративно-територіальний устрій та бюджетна децентралізація значно підвищили спроможність місцевого самоврядування.

Тому проект Плану заходів зумовлений необхідністю відновлення регіонів, що постраждали внаслідок збройної агресії РФ на якісно новому рівні, розбудови відповідно до політик та стандартів ЄС, зокрема вимог сталої, розумної, інклюзивної та стійкої до криз інфраструктури, безпечно функціонуючої та ефективної, здатної задовольнити потреби населення та бізнесу, забезпечити обороноздатність держави, конкурентоспроможність та стійкість національної економіки з врахуванням:

наслідків повномасштабної збройної агресії РФ проти України та їх впливу на територіальні громади (далі – ТГ) і регіони, підвищення ролі безпеки та стійкості до зовнішніх чинників;

набуття Україною статусу кандидата на членство в ЄС, поглиблення ступеня виконання положень УА та переходу до початку переговорів про вступ України до ЄС;

змін, внесених до ЗУ «Про засади державної регіональної політики»;

кліматичних зобов'язань України, зокрема щодо:

- загальноекономічного зменшення обсягу викидів парникових газів на 65 відсотків до 2030 року порівняно з 1990 роком (Оновлений національно визначений внесок України до ПУ);

- відмови від використання вугілля на державних електростанціях до 2035 року (COP26, вступ до платформи Powering Past Coal Alliance (PPCA));

- зменшення обсягу викидів метану на 30 відсотків до 2030 року порівняно з 2020 роком (COP26, долучення до ініціативи Global Methane Pledge).

Він напрацьовувався робочою групою (далі – РГ), в якій брали участь близько 230-и представників неурядових та міжнародних організацій, аналітичних центрів, незалежні експерти, дослідники та громадські активісти, фахівці різних сфер, представники бізнесу, підприємств та установ тощо.. Такий підхід забезпечив інклюзивність та відкритість процесу, що визначала напрями розвитку та сфери прикладання необхідних зусиль з його розробки.

Строковість інструментів планування визначалася на основі поєднання довгострокового стратегічного плану та середньострокових циклів планування його реалізації. Визначені на основі цього підходу стратегічні цілі мають характер довгострокових (на 7 років) напрямів розвитку, тоді як заходи плану реалізації ДСРР орієнтуються на реалізацію пріоритетних завдань (3 роки). Саме вони, будучи ключовими елементами ДСРР, визначають сценарії та шляхи досягнення стратегічних цілей.

Відправними пунктами розробки проекту Плану заходів ДСРР була вона сама.

1.3. Проекти плану заходів на 2025-2027 роки з реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки

Модель розробки Плану заходів обрано, виходячи з потреб регіонів, та виконано, виходячи з того, що:

- Україна втратила значний економічний потенціал, податкові та митні надходження, робочі місця, бюджет значною мірою підтримується за рахунок зовнішньої допомоги;
- продовження військових дій не дозволяє прогнозувати динаміку валового внутрішнього продукту (далі – ВВП);
- складні соціально-економічні, безпекові умови, а також потреба вступу в ЄС вимагають інтенсивного проведення реформ;
- очікується внаслідок проведення реформ покращення бізнес-клімату в Україні, а після припинення військових дій - активізація залучення інвестицій;
- покращиться доступ підприємств до позичкового капіталу та грантів, розшириться спектр можливостей, для яких бізнес (у тому числі, малий та мікро-) зможе отримувати кошти та інші види підтримки;
- внаслідок впливу повномасштабної війни в Україні зазнала суттєвої трансформації транспортна логістика, зокрема, на період військових дій закrywся білоруський напрям та авіаперевезення, суттєво ускладнилися морські перевезення, посилилися залізничні та автомобільні перевезення у напрямках країн ЄС.

Тому результати збалансованого прогнозу зростання економік регіонів на майбутнє, що мають сприяти економічному розвитку, підвищенню якості життя населення, ефективному використанню ресурсів, реагуванню на ризики від збройної агресії РФ, в проекті Плану заходів враховують:

- наслідки повномасштабної війни РФ проти України, підвищення ролі безпеки та стійкості до зовнішніх чинників;
- набуття Україною статусу кандидата на членство в ЄС, поглиблення ступеня виконання положень УА та переходу до початку переговорів про вступ України до ЄС;
- рекомендації Організації економічного співробітництва та розвитку щодо необхідності забезпечення зв'язку з процесом відновлення України;
- міжнародні кліматичні зобов'язання України, зокрема щодо загальноекономічного зниження викидів парникових газів на 65% до 2030 року порівняно з 1990 (Другий Національно визначений внесок України до ПУ) (таблиця 1.1).

Таблиця 1.1. Забезпечення цілей та завдань Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки заходами проекту Плану заходів з її реалізації на 2025-2027 роки

Найменування завдань Стратегії	Найменування заходів проекту Плану заходів
Стратегічна ціль 1. “Формування згуртованої держави в соціальному, гуманітарному, економічному, кліматичному, екологічному, безпековому та просторовому вимірах”	
Оперативна ціль 1.1. Забезпечення інтегрованого розвитку територій з урахуванням інтересів майбутніх поколінь	
Напрямок “Стимулювання розвитку територій”	
1.1.2. Здійснення першочергових заходів щодо безпеки життєдіяльності, відновлення та стимулювання економічної активності в територіальних громадах, віднесених до територій відновлення	Розроблення програм комплексного відновлення та комплексних планів просторового розвитку територій територіальних громад на їх основі
	Розроблення комплексних планів просторового розвитку територій територіальних громад
	Проведення обстеження, очищення (гуманітарного розмінування) територій, земель сільськогосподарського та лісгосподарського призначення, цінних природних територій, зокрема, територій та об’єктів природно-заповідного фонду, земель водного фонду, а також об’єктів виробничого призначення від вибухонебезпечних предметів
1.1.3. Визначення пріоритетних напрямів сталого розвитку гірських територій, створення необхідних умов для комплексного розв’язання наявних проблем в економічній, інфраструктурній, соціальній сферах	Розроблення та подання КМУ проекту постанови «Про внесення змін до деяких постанов КМУ щодо здійснення рубок в лісах»
1.1.4. Створення ефективних інструментів реалізації державної політики з підтримки розвитку сільських територій з урахуванням критеріїв членства у ЄС та міжнародно-правових зобов’язань України у сфері європейської інтеграції	Створення спільної мережі на основі Системи сільськогосподарських знань та інновацій (AKIS), до якої мають доступ консультанти державних та приватних установ і організацій в сфері сільського господарства
	Запровадження системи збору даних сталого розвитку аграрних підприємств (FSDN)
1.1.5. Забезпечення доступу жителів сільської місцевості до соціальних та адміністративних послуг, зокрема, в адміністративних центрах територіальних громад (далі – ТГ) та районів	Створення та модернізація центрів надання адміністративних послуг, їх територіальних підрозділів та віддалених робочих місць адміністраторів з урахуванням умов безбар’єрного обслуговування та забезпечення надання адміністративних послуг суб’єктам звернення із застосуванням сервісів «Мобільний адміністратор» та «Мобільний центр» для виїзного та інклюзивного обслуговування жителів сільської місцевості
	Забезпечення надання соціальних послуг особам/сім’ям відповідно до визначених потреб, у т.ч. шляхом залучення надавачів соціальних послуг недержавного сектору
	Здійснення оцінювання індивідуальних потреб внутрішньо переміщених осіб та забезпечення надання їм соціальних послуг з урахуванням виявлених потреб
1.1.6. Сприяння залученню інвестиційних ресурсів, коштів міжнародної технічної допомоги та міжнародних фінансових організацій для реалізації проектів економічної реструктуризації	Налагодження міжнародних партнерських відносин із залученням фінансових ресурсів та міжнародної технічної допомоги

Найменування завдань Стратегії	Найменування заходів проекту Плану заходів
1.1.7. Сприяння диверсифікації економіки на місцевому рівні, сталому соціально-економічному розвитку територіальних громад вугільних регіонів	Розроблення та подання КМУ проекту постанови КМУ «Про затвердження Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України до 2030 року
1.1.8. Визначення пріоритетів та механізмів використання потенціалу регіональних полюсів зростання, зокрема стимулювання реновацій та ефективного використання залишених територій і виробничих об'єктів у регіональних полюсах зростання	Проведення інвентаризації промислових об'єктів та земель, що не використовуються, з метою їх реновації або перепрофілювання
1.1.10. Створення умов для соціально-економічного, інфраструктурного та екологічного розвитку територій української частини Дунайського регіону шляхом урахування у секторальних стратегіях, державних та регіональних програмах розвитку пріоритетів та цілей Стратегії ЄС для Дунайського регіону	Розроблення та затвердження Стратегії розвитку внутрішнього водного транспорту України Забезпечення врахування Плану управління річковим басейном Дунаю на 2025-2030 роки, пріоритетів та цілей Стратегії ЄС для Дунайського регіону під час розроблення регіональних програм розвитку
Напрямок "Реінтеграція деокупованих територій"	
1.1.11. Формування кадрового резерву працівників для організації управління та надання базових послуг на деокупованих територіях	Забезпечення технічного адміністрування кадрового резерву працівників державних органів для роботи на деокупованих територіях України, надання методично-консультативної підтримки щодо роботи з цим резервом
1.1.12. Відновлення системи публічної влади на деокупованих територіях та забезпечення її стійкості	Розроблення та внесення на розгляд КМУ законопроекту про порядок відновлення та особливості здійснення публічної влади на деокупованих територіях та на територіях, де були утворені військові адміністрації Відновлення діяльності територіальних органів центральних органів виконавчої влади, місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, утворення тимчасових державних органів на деокупованих територіях
1.1.13. Відновлення базових муніципальних та адміністративних послуг на деокупованих територіях	Відновлення роботи центрів надання адміністративних послуг на деокупованих територіях, зокрема адміністративних будівель, в яких розміщені центри, та забезпечення їх необхідним обладнанням і доступом до інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних систем, публічних електронних реєстрів
1.1.14. Здійснення першочергових заходів щодо економічної та соціальної адаптації та реабілітації громадян на деокупованих територіях	1) Розширення мережі Координаційних центрів підтримки цивільного населення при обласних військових адміністраціях
1.1.15. Створення умов для інтеграції деокупованих територій в єдиний український інформаційний простір, блокування інформаційного впливу російської федерації	Розширення доступу до мовлення (покриття) лінійних медіа Міноборони України
1.1.16. Запровадження системи ментальної реінтеграції та психологічної підтримки жителів деокупованих територій	Запровадження системи ментальної реінтеграції та психологічної підтримки жителів деокупованих територій із залученням представників Всеукраїнської програми психічного здоров'я в Україні

Найменування завдань Стратегії	Найменування заходів проекту Плану заходів
Напрямок “Захист та відновлення навколишнього природного середовища”	
1.1.18. Запровадження спеціальних механізмів відновлення та розвитку територій і водних об’єктів, які постраждали внаслідок руйнування греблі Каховської гідроелектростанції.	Проведення наукових досліджень щодо завданої шкоди та визначення шляхів відновлення територій, що постраждали внаслідок руйнування греблі Каховської ГЕС, з урахуванням віддалених екологічних збитків, в т.ч. оцінка економічного впливу на просторовий розвиток регіонів вздовж басейну річки Дніпро
1.1.19. Забезпечення соціально-економічного розвитку територій, прилеглих до централізованого сховища відпрацьованого ядерного палива (зокрема Славутицької, Іванківської та Поліської територіальних громад Київської обл.)	Сприяння відновленню та забезпечення функціонування координаційного центру оперативного управління пожежами та надзвичайними ситуаціями у Чорнобильському радіаційно-екологічному біосферному заповіднику
1.1.21. Забезпечення модернізації, технічного переоснащення та приведення у відповідність з європейськими стандартами регіональних систем гідрометеорологічних спостережень і спостережень за забрудненням навколишнього природного середовища	Технічне переоснащення регіональних систем гідрометеорологічних спостережень і спостережень за забрудненням навколишнього природного середовища
	Акредитація лабораторій моніторингу вод Державного агентства водних ресурсів України відповідно до положень ДСТУ EN ISO/IEC 17025:2019
	Акредитація лабораторій для проведення моніторингу довкілля відповідно до вимог європейських стандартів згідно з положенням ДСТУ EN/ISO/IEC 17025:2019
1.1.22. Створення належної системи управління та відновлення прибережних і морських екосистем, сприяння розвитку марикультури (промислового розведення та вирощування морських водних живих ресурсів) у прибережних районах, що не шкодить навколишньому природному середовищу	Здійснення супроводження у Верховній Раді України проекту Закону України «Про залучення інвестицій у розвиток галузі рибного господарства» (№ 8119 від 10.10.2022)
1.1.23. Стимулювання заходів із створення лісів на землях усіх форм власності, збереження самосійних лісів, виділення органами державної влади та органами місцевого самоврядування придатних для заліснення земель, закріплення за постійними користувачами захисних насаджень лінійного типу та лісів, що не надані у користування	Здійснення відновлення лісів в рамках реалізації екологічної ініціативи «Масштабне заліснення України» відповідно до Указу Президента України «Про деякі заходи щодо збереження та відтворення лісів».
	Реалізація проектів з відтворення лісів, реконструкції полезахисних смуг, у тому числі збереження та відновлення природних екосистем
Оперативна ціль 1.2. Задоволення потреби населення у якісних адміністративних і публічних послугах	
Напрямок “Освітні послуги”	
1.2.1. Покращення матеріально-технічної бази закладів освіти, забезпечення якості освітніх послуг, зокрема, у сільській місцевості	1) Створення (вдосконалення) класів безпеки у закладах освіти та забезпечення їх функціонування; 2) Збільшення фонду захисних споруд цивільного захисту та створення в будівлях і спорудах закладів освіти захищених просторів (приміщень для фізичного захисту)
	Створення центрів професійної досконалості шляхом реконструкції закладів професійної (професійно-технічної) освіти (далі – ПТО)

Найменування завдань Стратегії	Найменування заходів проекту Плану заходів
	Створення нових навчально-практичних центрів (майстерень / лабораторій)
	Розбудова мережі цифрових освітніх центрів у ТГ, які постраждали від російської агресії, діти в яких мають обмежений доступ до офлайн освіти
	Забезпечення закладів освіти комп'ютерним обладнанням, необхідною цифровою інфраструктурою
	Підвищення цифрової компетентності педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО)
	Придбання шкільних автобусів для організації підвезення учнів та педагогічних працівників, включаючи осіб з особливими освітніми потребами, до ЗЗСО та у зворотному напрямку
1.2.2. Створення механізмів стимулювання участі представників бізнесу в оновленні матеріально-технічної та навчально-виробничої бази закладів вищої, фахової передвищої та професійної (професійно-технічної) освіти	Залучення стейкхолдерів до управління закладами професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти, делегування їм значної частини функцій засновника державних і комунальних закладів через створення наглядових рад
	Поширення кращих практик (обмін досвідом) у сфері державно-приватного партнерства серед закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти
1.2.3. Сприяння розвитку мережі закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти відповідно до потреб регіональних та міжрегіональних ринків праці	Розроблення методичних рекомендацій щодо формування мережі закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти
1.2.4. Впровадження ефективних профорієнтаційних заходів у закладах загальної середньої освіти та соціальної реклами для популяризації робітничих професій, підвищення престижності професійної (професійно-технічної) освіти серед різних груп населення, зокрема жінок.	Розроблення Концепції професійної орієнтації в системі освіти та Плану заходів з її реалізації
	Сприяння розвитку мережі центрів кар'єри у закладах професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти
	Сприяння популяризації освітніх та освітньо-професійних програм закладів професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти
1.2.10. Забезпечення доступності, розумного пристосування та універсального дизайну для задоволення освітніх потреб дітей з особливими освітніми потребами	Залучення фінансування (зокрема міжнародної технічної допомоги) для оновлення освітнього простору, навчальної, виробничої та соціальної інфраструктури закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти з урахуванням доступності, безбар'єрності, енергоефективності та безпеки
1.2.11. Сприяння розвитку позашкільної освіти відповідно до вільного, різнобічного розвитку особистості, інтелектуальних і творчих здібностей, фізичних якостей вихованців, учнів і слухачів та принципу гендерної рівності	Розвиток руху дружин юних рятувальників-пожежних в закладах освіти
	Залучення дітей та молоді віком від 6 до 18 років до занять фізичною культурою і спортом в дитячо-юнацьких спортивних школах
Напрямок “Соціальні послуги та формування інклюзивного суспільства”	
1.2.13. Формування системи надання соціальних послуг відповідно до потреб населення шляхом модернізації наявних і запровадження нових видів	Продовження реалізації експериментального проекту із запровадження в територіальних громадах комплексної соціальної послуги з формування життєстійкості

Найменування завдань Стратегії	Найменування заходів проекту Плану заходів
соціальних послуг з урахуванням гендерних особливостей, зокрема, забезпечення розвитку якісних і доступних послуг з догляду, насамперед на основі діючої мережі	
1.2.14. Надання адміністративних послуг та послуг у сфері соціального захисту через онлайн-сервіси громадянам України, які проживають у населених пунктах, що розташовані на лінії розмежування	Створення Соціального вебпорталу електронних послуг Мінсоцполітики для громадян України, зокрема, які проживають у населених пунктах, що розташовані на лінії розмежування, через який буде реалізовано подання заяв про потребу в отриманні різних видів соціальної підтримки
1.2.17. Створення безбар'єрного середовища для всіх груп населення в регіонах та територіальних громадах	Затвердження та впровадження регіональних програм забезпечення безбар'єрного простору на 2025-2027 роки
	Проведення моніторингу та оцінки ступеня безбар'єрності відповідно до постанови КМУ від 26.05.2021 №537 «Про затвердження Порядку проведення моніторингу та оцінки ступеня безбар'єрності об'єктів фізичного оточення і послуг для осіб з інвалідністю»
1.2.18. Реалізація на регіональному та місцевому рівні державної політики у сфері запобігання та протидії торгівлі людьми, домашньому насильству, насильству за ознакою статі, зокрема щодо надання допомоги особам, які постраждали від сексуального насильства, пов'язаного із збройним конфліктом, та забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків	Проведення спільних спеціалізованих тренінгів та семінарів для фахівців, які працюють у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі, а також для працівників правоохоронних органів і суддів
	Розроблення та впровадження механізму управління випадками (кейс-менеджмент) в ситуації домашнього насильства, насильства за ознакою статі, сексуального насильства, пов'язаного з війною, орієнтованого на потреби постраждалих осіб
	Забезпечення функціонування інтерактивної мапи мережі загальних та спеціалізованих служб підтримки осіб, які постраждали від домашнього насильства, насильства за ознакою статі, сексуального насильства, пов'язаного з війною, проведення моніторингу та оцінювання якості послуг та спроможностей спеціалізованих сервісів з орієнтацією на потреби постраждалих осіб
	Розроблення та затвердження Методичних рекомендацій щодо застосування критеріїв/індикаторів для виявлення осіб, які постраждали від торгівлі людьми
1.2.19. Створення умов на регіональному та місцевому рівні для досягнення рівних прав та рівних можливостей жінок і чоловіків у всіх сферах життя суспільства.	Проведення тематичних заходів з метою підвищення правової грамотності вразливих груп жінок та чоловіків відповідно до Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації
1.2.20. Сприяння утворенню органами місцевого самоврядування та забезпечення функціонування у ТГ надавачів соціальних послуг, зокрема тих, що надають соціальні послуги з проживання (соціальні гуртожитки)	Продовження реалізації експериментального проекту з організації надання внутрішньо переміщеним особам похилого віку, особам з інвалідністю соціальних послуг стаціонарного догляду, підтриманого проживання за принципом «гроші ходять за людиною»
1.2.21. Забезпечення розвитку фізичної культури та спорту на рівні	Проведення моніторингу щодо кількості об'єктів спортивної інфраструктури, що відповідають

Найменування завдань Стратегії	Найменування заходів проекту Плану заходів
територіальних громад, зокрема інклюзивної спортивної інфраструктури, зокрема на базі діючої мережі та в межах наявних фінансових ресурсів	вимогам доступності для всіх груп населення, зокрема осіб з інвалідністю, до послуг у сфері фізичної культури і спорту
	Організація та проведення всеукраїнських спортивних змагань з метою їх популяризації в регіоні
	Проведення всеукраїнських інформаційно-просвітницьких заходів із забезпечення розвитку олімпійського руху в Україні (семінари, конференції, форуми, інші організаційно-методичні заходи загальнодержавного рівня)
1.2.22. Створення умов для залучення осіб та дітей з інвалідністю, зокрема тих, що отримали її внаслідок збройної агресії російської федерації, до занять фізичною культурою, спортом та фіз.-культурно-спортивною реабілітацією	Проведення Всеукраїнської спартакиади «Повір у себе» серед дітей з інвалідністю
	Проведення всеукраїнських спортивних заходів, а також заходів з фізкультурно-спортивної реабілітації осіб з інвалідністю, у тому числі ветеранів війни з інвалідністю
1.2.23. Створення умов для розвитку та успішної самореалізації молоді, зокрема шляхом реалізації в регіонах та територіальних громадах Національної молодіжної стратегії до 2030 року	Проведення всеукраїнських тренінгів для представників молодіжних консультативно-дорадчих органів з метою прийняття ефективних рішень для відновлення країни
1.2.24. Сприяння розвитку громадянської освіти та підвищення рівня соціальної інтеграції молоді	Проведення всеукраїнських тренінгів для представників, які працюють у молодіжних та дитячих громадських організаціях, з метою підвищення їх компетентностей для роботи з молоддю в умовах війни та післявоєнний період
	Забезпечення підготовки фахівців, які працюють з молоддю, у тому числі за програмою «Молодіжний працівник»
1.2.25. Сприяння залученню молоді до волонтерської діяльності	Забезпечення підготовки фахівців з популяризації волонтерської діяльності серед молоді
1.2.26. Сприяння розвитку молодіжних центрів та забезпечення якості послуг, що ними надаються, зокрема на базі діючої мережі та в межах наявних фінансових ресурсів	Проведення всеукраїнських тренінгів з метою навчання представників молодіжних центрів.
Напрямок “Культурні послуги та формування національної ідентичності”	
1.2.27. Створення функціонально та організаційно нових моделей закладів культури (центрів культурних послуг, центрів творчості, креативних хабів тощо) для забезпечення діяльності митців, театральньо-видовищних закладів культури, незалежних театрів, музичних та художніх колективів, ансамблів	Актуалізація Методичних рекомендацій щодо створення і організації функціонування центрів культурних послуг у територіальних громадах
	Розроблення Примірного положення щодо основних засад діяльності центрів культурних послуг
	Розроблення та подання на розгляд КМУ проекту постанови КМУ щодо створення умов для безперебійного функціонування центрів культурних послуг та їх структурних підрозділів
1.2.28. Модернізація та інформатизація бібліотек, запровадження нових інформаційно-бібліотечних послуг на основі інформаційно-комунікаційних технологій, а також забезпечення цифровізації надання культурних послуг з урахуванням потреб та прав у сфері культури усіх категорій населення	Забезпечення комп'ютеризації та доступу до Інтернету бібліотек, цифровізації надання культурних послуг

Найменування завдань Стратегії	Найменування заходів проекту Плану заходів
1.2.29. Формування оптимальної та інклюзивної мережі закладів культури і публічних бібліотек, яка задовольнятиме потреби різних груп населення	Розроблення та внесення на розгляд КМУ проекту постанови «Про внесення змін до постанови КМУ від 6 лютого 2019 р. № 72»
	Реалізація експериментального проекту щодо запровадження Реєстру базової мережі закладів культури у Вінницькій та Київській областях
	Розроблення та подання на розгляд КМУ проекту постанови КМУ «Про внесення змін до постанови КМУ від 12 листопада 1998 р. №1775
1.2.31. Реалізація на регіональному та місцевому рівні державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності, створення умов для національно-патріотичного, військово-патріотичного виховання та громадянської освіти населення на рівні регіонів, територіальних громад, зокрема, із залученням ветеранів війни до розроблення та реалізації відповідних програм, утворення координаційних рад з питань утвердження української національної та громадянської ідентичності	Утворення координаційних рад з питань утвердження української національної та громадянської ідентичності
	Затвердження регіональних та місцевих програм з утвердження української національної та громадянської ідентичності
	Організація заходів військово-патріотичного виховання із залученням ветеранів війни
	Залучення ветеранів війни до організації та виконання програм, реалізації проектів та здійснення заходів у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності
	Проведення семінарів, курсів з підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації ветеранів війни для роботи у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності
1.2.32. Зміцнення статусу української мови, сприяння її розвитку та популяризації	1) Сприяння створенню конкурентоспроможного національного продукту
	2) Надання державної підтримки на придбання книг українською мовою
	3) Підготовка видань та доставки книжкових видань українською мовою, зокрема електронних
1.2.34. Здійснення заходів з охорони та збереження культурної спадщини	Створення електронного порталу нематеріальної культурної спадщини України (далі – НКС), з метою підвищення обізнаності широкого загалу про НКС, забезпечення широкого права доступу до інформації
	Розроблення та затвердження науково- проектної документації з визначення меж і режимів використання територій пам'яток, зон охорони пам'яток, історичних ареалів населених місць
	Забезпечення оновлення та наповнення Інформаційно-комунікаційної системи «Державний реєстр нерухомих пам'яток України»
1.2.35. Здійснення заходів з меморіалізації подій, пов'язаних із збройною агресією РФ	Розроблення та подання КМУ законопроекту «Про засади державної політики національної пам'яті Українського народу»
	Розроблення та затвердження Державної стратегії меморіалізації російсько-української війни
	Створення музейних експозицій, меморіальних комплексів присвячених подіям російсько-української війни
Напрямок “Медичні послуги”	
1.2.36. Забезпечення функціонування спроможної системи громадського	Забезпечення функціонування регіональних координаційних рад з питань громадського здоров'я

Найменування завдань Стратегії	Найменування заходів проекту Плану заходів
здоров'я в регіонах та територіальних громадах	Затвердження регіональних програм громадського здоров'я
	Проведення навчання щодо готовності сил та засобів запобігання, реагування та протидії загрозам здоров'ю та санітарно-епідемічному благополуччю населення
1.2.37. Створення умов для профілактики інфекційних та неінфекційних хвороб, забезпечення імунізації населення в територіальних громадах відповідно до Календаря профілактичних щеплень	Організація та проведення заходів з імунізаційної профілактики, зокрема, проведення вакцинації населення згідно з Календарем профілактичних щеплень в Україні
1.2.38. Створення Єдиного порталу вакантних посад у державних та комунальних закладах охорони здоров'я	Забезпечення закладів охорони здоров'я медичними імунобіологічними препаратами
1.2.39. Забезпечення доступу до необхідних медичних послуг, лікарських засобів та медичних виробів за програмою медичних гарантій	Проведення добору на вакантні посади у державних та комунальних закладах охорони здоров'я шляхом розміщення інформації про вакансію на Єдиному вебпорталі вакантних посад у державних та комунальних закладах охорони здоров'я
	Забезпечення реалізації проекту «Мобільні аптечні пункти»
	Забезпечення доставки лікарських засобів для населення операторами поштової зв'язки, у тому числі за програмою «Доступні ліки»
	Забезпечення доступу населення до інформації щодо переліку та вартості послуг з медичного обслуговування населення, що можуть надаватися за плату від юридичних і фізичних осіб
	Затвердження Переліків лікарських засобів і медичних виробів, які підлягають реімбурсації за програмою державних гарантій медичного обслуговування населення
1.2.40. Організація спроможної мережі кластерних та надкластерних закладів охорони здоров'я, зокрема, із створенням реабілітаційних відділень	Створення реабілітаційних відділень в кластерних закладах охорони здоров'я шляхом укладання договорів з НСЗУ на надання реабілітаційної допомоги в стаціонарних умовах
	Проведення мультидисциплінарних тренінгів від центрів досконалості для всіх реабілітаційних відділень та центрів спроможної мережі
1.2.41. Покращення доступності послуг з охорони психічного здоров'я	Забезпечення доступності послуг з психічного здоров'я на первинній та спеціалізованій (абмудаторній) ланках медичної сфери шляхом масштабування навчання mhGAP (Mental Health Gap Action Programme)
	Створення центрів ментального здоров'я в кожному кластерному та дитячому надкластерному закладах охорони здоров'я, в рамках національної програми психічного здоров'я та психосоціальної підтримки
Напрямок "Цифрова інфраструктура, адміністративні та інші публічні (електронні публічні) послуги"	
1.2.42. Розвиток мереж доступу до високошвидкісного Інтернету в усіх населених пунктах	Сприяння в організації та забезпеченні підключення широкопasmового доступу до мережі Інтернет в населених пунктах для стабільного надання населенню електронних комунікаційних послуг

Найменування завдань Стратегії	Найменування заходів проекту Плану заходів
1.2.44. Забезпечення оприлюднення органами місцевого самоврядування та обласними державними (військовими) адміністраціями публічної інформації у формі відкритих даних на Єдиному державному веб-порталі відкритих даних (data.gov.ua)	Внесення змін до постанов КМУ від 21 жовтня 2015 р. №835 та від 30 листопада 2016 р. №867 в частині затвердження вимог до структури наборів даних із розділів «Усі розпорядники інформації (відповідно до компетенції)» та «Органи місцевого самоврядування»
	Оприлюднення наборів даних із розділів «Усі розпорядники інформації (відповідно до компетенції)», «Органи місцевого самоврядування», «Місцеві адміністрації» за визначеними структурами
	Сприяння приєднанню українських міст до Міжнародної хартії відкритих даних
1.2.45. Підвищення рівня цифрової грамотності населення, зокрема шляхом створення можливостей для навчання на Єдиному державному веб-порталі цифрової освіти «Дія. Освіта»	Створення освітніх матеріалів щодо отримання цифрових компетентностей на Єдиному державному вебпорталі цифрової освіти „Дія. Освіта”
1.2.46. Сприяння операторам електронних комунікацій в доступі до об'єктів будівництва, транспорту, електроенергетики та оренді державного і комунального майна з метою розміщення технічних засобів електронних комунікацій, у відведенні земельних ділянок для розгортання електронних комунікаційних мереж та/або їх інфраструктури	Забезпечення відведення земельних ділянок для розгортання електронних комунікаційних мереж та/або їх інфраструктури
	Запровадження організаторами пасажирських перевезень функціонування систем GPS-моніторингу руху транспортних засобів
1.2.47. Сприяння впровадженню цифрових документів у всіх сферах діяльності, у яких необхідна перевірка дійсності документів або отримання копій документів, що посвідчують особу, а також інтеграція віддаленого кваліфікованого електронного підпису (Дія. Підпис) на офіційних веб-ресурсах для авторизації та електронного підпису документів	Розробка єдиних процедур щодо інтеграції сервісів Дія, зокрема підключення інформаційно-комунікаційних систем до Єдиного державного вебпорталу електронних послуг в частині використання сервісів для перевірки та отримання копій цифрових документів
1.2.49. Проведення реінжинірингу адміністративних та інших публічних послуг	Забезпечення проведення реінжинірингу публічних адміністративних та інших публічних послуг
1.2.50. Сприяння розбудові мережі центрів надання адміністративних послуг та забезпечення якісного надання послуг суб'єктам звернення	Удосконалення законодавства в частині можливості надання адміністративних послуг при здійсненні реєстраційних дій в Державному судовому реєстрі України та Судовій книзі України з використанням інформаційно-комунікаційної системи на підставі заяви, поданої в електронній формі, внесення змін до Порядку реєстрації суден в Державному судовому реєстрі України та Судовій книзі України
	Формування функціональної мережі центрів надання адміністративних послуг, їх територіальних підрозділів, віддалених (у тому числі пересувних) робочих місць адміністраторів для забезпечення надання усіх груп адміністративних послуг

Найменування завдань Стратегії	Найменування заходів проекту Плану заходів
Оперативна ціль 1.3. Соціальний захист ветеранів війни та їх сімей, внутрішньо переміщених осіб та інших вразливих груп населення	
Напрямок "Інтеграція внутрішньо переміщених осіб"	
1.3.2. Створення ефективного та прозорого механізму обліку, розподілу і використання житлових чи ін. приміщень, придатних для тимчасового розміщення внутрішньо переміщених осіб, державної та комунальної власності	Створення Інформаційної бази даних щодо відомостей про об'єкти нерухомого майна (зокрема, внаслідок їх ремонту, переобладнання або погіршення технічного стану, зміни власника тощо)
1.3.3. Створення умов для поетапного розселення внутрішньо переміщених осіб, які проживають в місцях компактного поселення, з урахуванням потреб регіонів у людських ресурсах, а також особливостей потреб окремих категорій осіб (осіб з інвалідністю, багатодітних сімей, літніх людей, представників національних меншин тощо) та принципу єдності родин	Створення фонду житла соціального призначення для ветеранів війни та їх сімей, внутрішньо переміщених осіб, багатодітних сімей, родин з дітьми та інших вразливих груп населення
	Створення бази даних житла соціального призначення для ветеранів війни та їх сімей, внутрішньо переміщених осіб, багатодітних сімей, родин з дітьми та ін. вразливих груп населення, а також для надавачів послуг підтриманого проживання
	Створення ефективного та прозорого механізму соціальної підтримки на надання субсидії внутрішньо переміщеним особам на оплату вартості або частини вартості найму (оренди) житла
Напрямок "Ветерани війни та військовослужбовці, що проживають в громадах"	
1.3.6. Створення на місцевому та регіональному рівні умов для ефективної реадaptaції та соціально-економічної реінтеграції ветеранів війни	Забезпечення надання послуг з професійної адаптації ветеранам війни та членам їх сімей
	Забезпечення діяльності фахівців із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб у ТГ
	Забезпечення участі національної збірної команди України у міжнародних спортивних змаганнях, зокрема "Ігри Нескорених" та "Ігри Воїнів"
1.3.7. Сприяння реалізації кредитно-фінансових механізмів для забезпечення ветеранів війни та членів їх сімей постійним та доступним житлом	Розроблення проекту постанови КМУ щодо надання пільгового довгострокового державного кредиту деяким категоріям ветеранів війни та членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни на придбання житла
	Забезпечення житлом ветеранів війни та членів їх сімей шляхом надання пільгового іпотечного кредитування
1.3.8. Забезпечення доступності психологічної допомоги та реабілітації осіб, які звільняються або звільнені з військової служби, з числа ветеранів війни, осіб, постраждалих від бойових дій, а також осіб, стосовно яких установлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України	Забезпечення надання якісних послуг із психологічної допомоги ветеранам війни і членам їх сімей
	Забезпечення функціонування та наповнення Реєстру суб'єктів надання послуг із психологічної допомоги для ветеранів і членів їх сімей
	Проведення навчання, перепідготовки і підвищення кваліфікації психологів/фахівців з надання психологічної допомоги ветеранам війни та їх сім'ям
	Розробка онлайн курсу з питань забезпечення доступності психологічної допомоги персоналу Державної служби України з надзвичайних ситуацій, які звільняються або звільнені зі служби, з числа ветеранів війни, осіб постраждалих від бойових дій, а також осіб, стосовно яких установлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України

Найменування завдань Стратегії	Найменування заходів проекту Плану заходів
	Розширення доступу населення до реабілітаційної допомоги у сфері охорони здоров'я на рівні територіальної громади
Стратегічна ціль 2. “Підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів”	
Оперативна ціль 2.1. Інфраструктура, стійка до безпекових, соціальних та економічних викликів	
Напрямок “Транспортна інфраструктура”	
2.1.1. Розбудова якісних автомобільних доріг загального користування державного значення відповідно до завдань, визначених Національною транспортною стратегією України на період до 2030 р.	Відновлення та розвиток мережі автомобільних доріг загального користування державного значення та штучних споруд на них
2.1.3. Розвиток інфраструктури громадського транспорту та велосипедної інфраструктури в територіальних громадах	Розроблення комплексних планів просторового розвитку територій ТГ із урахуванням інфраструктури громадського транспорту та велосипедної інфраструктури в ТГ
2.1.4. Відновлення та розвиток системи експортної логістики	Забезпечення реалізації інвестиційного проекту “Відновлення критично важливої логістичної інфраструктури та мережевого сполучення (RELINC)”
	Створення умов для впровадження інформаційної системи “Морське єдине вікно” з подальшою її інтеграцією в інформаційні системи фіскальних та контролюючих органів
Напрямок “Комфортні громади”	
2.1.7. Впровадження сучасних практик містопланування та містобудування з урахуванням принципів інклюзивності	Розроблення нових будівельних норм з планування та забудови територій на основі сучасних практик містопланування та містобудування з урахуванням принципів інклюзивності
2.1.10. Впровадження та оновлення електронної публічної послуги “єВідновлення”	Розроблення та подання КМУ проекту постанови «Про внесення змін до деяких постанов КМУ щодо відновлення окремих категорій об’єктів нерухомого майна, пошкоджених внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації та надання компенсації за такі об’єкти»
2.1.11. Модернізація, адаптивність та декарбонізація систем централізованого теплопостачання	Розгляд та погодження схем теплопостачання населених пунктів з кількістю жителів більш як 20 тисяч осіб та/або регіональних програм модернізації систем теплопостачання, поданих органами місцевого самоврядування
2.1.12. Реалізація проектів із збільшення енергетичної ефективності будівель житлового фонду державної та комунальної форми власності	Забезпечення проведення незалежного моніторингу енергетичних сертифікатів
	Забезпечення реалізації Програми підтримки енергомодернізації багатоквартирних будинків «ЕНЕРГОДІМ»
	Забезпечення реалізації Програми з відновлення пошкодженого внаслідок російської агресії житла українців «ВідновиДІМ»
	Забезпечення реалізації Програми збільшення частки відновлюваної енергетики у вітчизняних системах виробництва електроенергії та тепла «ГрінДІМ»

Найменування завдань Стратегії	Найменування заходів проекту Плану заходів
2.1.13. Розвиток інструментів енергосервісу у модернізації об'єктів житлово-комунального господарства	Розробка та подання КМУ проекту ЗУ, спрямованого на усунення бар'єрів для впровадження енергосервісу на об'єктах теплокомуненерго та водопровідно-каналізаційного господарства Укладення енергосервісних договорів на об'єктах житлово-комунального господарства
2.1.14. Доступність якісних послуг централізованого водопостачання та водовідведення для різних груп громадян з урахуванням новітніх технологій та потреб територіальних громад	Впровадження заходів з енергетичної модернізації підприємств водопостачання та водовідведення, що перебувають у державній або комунальній власності
2.1.15. Впровадження нових підходів до забезпечення осіб житлом з урахуванням кращих практик та досвіду держав — членів ЄС	Реалізація проекту «Житлові приміщення для внутрішньо переміщених осіб» за підтримки Банку розвитку Ради Європи
	Розроблення та подання КМУ законопроекту про внесення змін до Закону України «Про житловий фонд соціального призначення» (або прийняття нової редакції цього Закону)
	Реалізація проекту «Створення фонду житла соціального призначення» за підтримки Європейського інвестиційного банку
	Удосконалення та розширення джерел фінансування механізму пільгового іпотечного кредитування внутрішньо переміщених осіб відповідно до постанови КМУ від 28 квітня 2021 р. №451
	Здійснення моніторингу виконання місцевих програм щодо житлового фонду соціального призначення і житлового фонду для тимчасового проживання громадян, у тому числі для внутрішньо переміщених осіб
Напрямок “Енергетична інфраструктура”	
2.1.16. Розвиток розподіленої генерації електричної енергії в територіальних громадах	Сприяння реалізації проектів зі встановлення когенераційних установок для забезпечення електричною та тепловою енергією
2.1.18. Розвиток енергетичних кластерів та виробництва біогазу на базі потужностей з очищення стічних вод і осаду	Сприяння реалізації проектів зі встановлення установок з виробництва біогазу/біометану
2.1.19. Розроблення та впровадження муніципальних і регіональних енергетичних планів	Проведення моніторингу стану розроблення місцевих енергетичних планів
2.1.20. Впровадження систем енергетичного менеджменту в органах державної влади та органах місцевого самоврядування, комунальних підприємствах та систем енергомоніторингу громадських і житлових будівель	Проведення моніторингу стану запровадження та забезпечення функціонування систем енергетичного менеджменту в органах державної влади і в органах місцевого самоврядування відповідно до постанови КМУ від 23.12.21 №1460 «Про впровадження систем енергетичного менеджменту»
Напрямок “Цивільний захист та безпека громадян”	
2.1.21. Сприяння збільшенню фонду захисних споруд цивільного захисту з урахуванням принципів інклюзивності та безбар'єрності	Здійснення контролю за станом фонду захисних споруд цивільного захисту та надання методичної допомоги органам влади та балансоутримувачам з питань створення та утримання об'єктів фонду захисних споруд (сховища цивільного захисту, протирадіаційні укриття, споруди подвійного призначення)

Найменування завдань Стратегії	Найменування заходів проекту Плану заходів
2.1.22. Сприяння розвитку систем оповіщення та інформування населення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій	Проведення технічної модернізації територіальних автоматизованих систем централізованого оповіщення (ТАСЦО) про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій в регіонах Створення новітніх місцевих автоматизованих систем централізованого оповіщення (МАСЦО) про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій в районах та ТГ
2.1.23. Сприяння утворенню у територіальних громадах центрів безпеки як інтегрованих структур з єдиною комунікацією відповідно до актів законодавства з урахуванням принципу територіальної доступності у сфері захисту населення і територій від пожеж та надзвичайних ситуацій, забезпечення громадського порядку, охорони здоров'я населення (з пожежно-рятувальними підрозділами, поліцейськими станціями та бригадами екстреної (швидкої) медичної допомоги	1) надання методичної допомоги органам місцевого самоврядування з питань утворення та функціонування пожежно-рятувальних підрозділів місцевої та добровільної пожежної охорони, у т.ч. у складі центрів безпеки, у ТГ 2) передача органам місцевого самоврядування техніки, нерухомого майна, яке знаходиться на балансі ДСНС та не використовується і не планується до використання для потреб пожежно-рятувальних підрозділів добровільної та місцевої пожежної охорони, у т.ч. у складі центрів безпеки 3) забезпечення створення поліцейських станцій 4) забезпечення створення бригад екстреної (швидкої) медичної допомоги
2.1.24. Сприяння створенню (відновленню) безпекових умов в ТГ шляхом впровадження та реалізації проекту "Поліцейський офіцер громади"	Реалізація проекту "Поліцейський офіцер громади" шляхом створення мережі поліцейських станцій на територіях ТГ та призначення поліцейських офіцерів ТГ
Оперативна ціль 2.2. Сильна, спроможна та конкурентоспроможна регіональна економіка	
Напрямок "Нові робочі місця, інвестиції та розвиток бізнесу"	
2.2.3. Стимулювання підприємницької активності в регіонах шляхом стимулювання внутрішньо переміщених осіб працездатного віку, ветеранів війни та членів їх сімей, безробітних осіб до працевлаштування, заснування власного бізнесу	1) Розробка та подання КМУ проекту розпорядження «Стратегії державної політики щодо зайнятості внутрішньо переміщених осіб на період до 2027 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках» 2) Розроблення та реалізація програм професійного навчання з урахуванням запитів ринку праці 3) Надання фінансової підтримки для реалізації проектів ветеранам війни, членам їх сімей та ветеранам війни з числа внутрішньо переміщених осіб з розвитку власної справи 4) Оновлення та реалізація програм зайнятості, спрямованих на вразливі категорії населення 5) Розвиток грантових програм, спрямованих на підтримку підприємницької ініціативи серед вразливих категорій населення Запровадження та реалізація державних програм підтримки підприємництва
2.2.4. Покращення доступу населення до ринків праці через підвищення трудової мобільності та адаптації до місцевих потреб	1) Проведення активної інформаційної кампанії щодо наявних можливостей на місцевому ринку праці, переваг легального працевлаштування серед вразливих категорій населення безпосередньо в територіальних громадах 2) надання інформаційно-консультаційної підтримки релокованому бізнесу

Найменування завдань Стратегії	Найменування заходів проекту Плану заходів
2.2.7. Підвищення інвестиційної привабливості територій, підтримка залучення інвестицій, популяризація інвестиційних можливостей регіонів	1) Створення обласних баз інвестиційних проектів з енергоефективності, альтернативної енергетики 2) Створення регіональних Офісів декарбонізації та енергоефективності 3) Здійснення відбору проектів з енергоефективності та декарбонізації 4) Проведення в Україні та за кордоном міжнародних заходів (B2B, G2B, виставково-ярмаркових форумів, бізнес-конференцій) з питань популяризації інвестиційного потенціалу регіонів
2.2.9. Стимулювання створення та діяльності індустріальних парків та підприємств оборонного-промислового комплексу з урахуванням стратегічних пріоритетів його розвитку	Надання коштів для облаштування індустріальних (промислових) парків та/або забезпечення будівництва об'єктів інженерно-транспортної інфраструктури, необхідних для створення та функціонування індустріальних (промислових) парків, а також здійснення компенсації витрат на підключення та приєднання до інженерно-транспортних мереж за бюджетною програмою «Державне стимулювання створення індустріальних парків»
2.2.15. Забезпечення оновлення напрямів смарт-спеціалізації регіонів	Сприяння регіонам України у приєднанні до Європейської платформи старт-спеціалізації
2.2.16. Розроблення та впровадження механізмів підтримки проектів регіонального розвитку, спрямованих на розвиток пріоритетних видів економічної діяльності, визначених на засадах смарт-спеціалізації та необхідності переходу до кліматично нейтральної економіки	Розроблення та затвердження регіональних (територіальних) програм науково-технічного розвитку
Напрямок "Туризм"	
2.2.17. Створення умов для розвитку рекреаційно-туристичного потенціалу територій з урахуванням наявності природних та безпекових обмежень	Підготовка пропозицій щодо внесення змін до законодавства у сфері курортів з метою створення умов для розвитку рекреаційно-туристичного потенціалу територій з урахуванням наявності природних та безпекових обмежень
2.2.19. Сприяння належному облаштуванню туристичних маршрутів і об'єктів туристичних відвідувань, їх цифровізації, створенню комфортних і безпечних умов для туристів (відпочивальників)	Розроблення рекомендацій для облаштування на належному рівні туристичних маршрутів та об'єктів туристичних відвідувань
2.2.20. Сприяння формуванню локальних туристичних брендів та популяризації туристичного потенціалу регіонів і територіальних громад, зокрема, з використанням цифрових технологій	Вивчення та здійснення аналізу локальних туристичних брендів у регіонах України Проведення консультацій (презентацій) щодо теоретичних та практичних кроків з створення/розвитку локальних туристичних брендів у ТГ
2.2.21. Сприяння відновленню об'єктів культурної спадщини в регіонах та територіальних громадах, знищених чи пошкоджених внаслідок збройної агресії РФ	Розроблення та подання КМУ проекту розпорядження "Про затвердження Стратегії розвитку культури в Україні на 2025-2030 роки"
2.2.22. Активізація роботи номінування об'єктів, цінність яких є унікальною, та які потенційно можуть належати до всесвітньої спадщини ЮНЕСКО	Забезпечення перегляду та актуалізації переліку українських об'єктів культурної спадщини, включених до Попереднього списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО

Найменування завдань Стратегії	Найменування заходів проекту Плану заходів
Стратегічна ціль 3. «Розбудова ефективного багаторівневого врядування»	
Оперативна ціль 3.1. Розвиток інституційної спроможності органів публічної влади з урахування кращих практик ЄС	
Напрямок «Інструменти планування та підзвітності у регіональній політиці»	
3.1.1. Оновлення документів стратегічного планування та реалізації регіональної політики з урахуванням пріоритетів щодо відновлення та розвитку регіонів і територій, що постраждали внаслідок збройної агресії РФ, зокрема щодо відновлення (збереження) збалансованого (сталого) розвитку екосистем та адаптації до зміни клімату	Забезпечення приведення завдань і заходів регіональних стратегій розвитку у відповідність до положень оновленої Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки з урахуванням засад смарт-спеціалізації
3.1.2. Забезпечення узгодження галузевих (секторальних) стратегій з цілями та пріоритетами державної регіональної політики	Забезпечення узгодження проектів актів КМУ зі стратегічними цілями та пріоритетами Державної стратегії регіонального розвитку України
3.1.4. Запровадження єдиної геоінформаційної системи (далі – ГІС) здійснення моніторингу та оцінювання розвитку регіонів і територіальних громад як складової Єдиної цифрової інтегрованої інформаційно-аналітичної системи управління процесом відбудови об'єктів нерухомого майна, будівництва та інфраструктури (екосистема DREAM)	Розробка та затвердження Регламенту роботи єдиної ГІС здійснення моніторингу та оцінювання розвитку регіонів і ТГ
	Забезпечення розробки регіональних стратегій розвитку та стратегій розвитку ТГ в цифровому форматі за допомогою використання функціональних можливостей єдиної ГІС здійснення моніторингу та оцінювання розвитку регіонів і ТГ
	Модернізація та розширення функціоналу єдиної ГІС здійснення моніторингу та оцінювання розвитку регіонів і ТГ
3.1.5. Створення умов для підвищення рівня підзвітності та прозорості органів державної влади та органів місцевого самоврядування усіх рівнів, залучення жителів, зокрема внутрішньо переміщених осіб, до прийняття рішень, поширення кращих практик створення органів самоорганізації населення, впровадження механізмів електронних публічних консультацій	Супроводження у Верховній Раді України проектів ЗУ «Про внесення змін до Закону України «Про органи самоорганізації населення» щодо удосконалення порядку організації, діяльності та припинення органу самоорганізації населення»
	Розроблення та подання КМУ проекту розпорядження «Про затвердження переліку показників Індексу цифрової трансформації регіонів та Індексу цифрової трансформації територіальних громад»
	Забезпечення щоквартального визначення рівня цифрової трансформації регіонів та територіальних громад на вебпорталі «Дія. Цифрова громада»
Напрямок «Розбудова потенціалу суб'єктів державної регіональної політики»	
3.1.14. Розмежування повноважень між органами місцевого самоврядування різних рівнів, а також між органами місцевого самоврядування та місцевими органами виконавчої влади за принципом субсидіарності та на засадах децентралізації	Розроблення та подання КМУ законопроекту щодо розмежування повноважень органів місцевого самоврядування різних рівнів, органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади за принципом субсидіарності
3.1.15. Запровадження системи здійснення нагляду за дотриманням законності актів органів місцевого самоврядування відповідно до принципів, закладених у Європейській хартії місцевого самоврядування	Супроводження у Верховній Раді України проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про місцеві державні адміністрації» та деяких інших законодавчих актів України щодо реформування територіальної організації виконавчої влади в Україні»

Найменування завдань Стратегії	Найменування заходів проекту Плану заходів
3.1.18. Сприяння удосконаленню професійних знань, умінь, навичок державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, зокрема у сфері стратегічного планування, надання публічних послуг, бюджетування, в тому числі гендерно орієнтованого, та залучення інвестицій	Забезпечення навчання державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування з питань стратегічного планування, надання публічних послуг, бюджетування, в тому числі гендерно орієнтованого, та залучення інвестицій
3.1.20. Сприяння формуванню системи гарантованого та збалансованого фінансування діяльності агенцій регіонального розвитку шляхом співфінансування засновників, залучення агенцій до підготовки та виконання програм і проектів регіонального розвитку, за рахунок добровільних внесків бізнесу та міжнародних організацій, надходжень від надання платних послуг, ін. джерел, не заборонених законодавством	1) Забезпечення стабільного фінансування діяльності агенції регіонального розвитку
3.1.21. Забезпечення методологічної та організаційної підтримки діяльності агенцій регіонального розвитку, що утворені відповідно до ЗУ "Про засади державної регіональної політики", а також інших інституцій місцевого розвитку в частині підвищення їх інституційної спроможності до ефективної реалізації державної регіональної політики	1) підвищення інституційної спроможності агенцій регіонального розвитку шляхом налагодження співпраці з проектами міжнародної технічної допомоги (далі – МТД)
	2) стимулювання участі представників агенцій регіонального розвитку у навчальних, тренінгових програмах за напрямками стратегічного планування, проектного менеджменту та міжнародного співробітництва
Оперативна ціль 3.2. Розвиток різних форм співробітництва та ефективне управління публічними інвестиціями	
Напрямок "Розвиток співробітництва на регіональному рівні"	
3.2.3. Удосконалення нормативно-правової бази у сфері співробітництва ТГ та сприяння розвитку усіх форм їх співробітництва	Супроводження у Верховній Раді України проекту ЗУ «Про внесення змін до деяких законів України щодо розвитку співробітництва ТГ»
3.2.4. Забезпечення виконання вимог ЗУ "Про міжнародне територіальне співробітництво України" шляхом розроблення та затвердження відповідної нормативно-правової бази	Розроблення та подання КМУ проекту Державної програми розвитку міжнародного територіального співробітництва
3.2.5. Сприяння розвитку міжнародного територіального співробітництва, зокрема шляхом розбудови міжнародного партнерства на регіональному та місцевому рівні	Розширення міжнародного регіонального співробітництва започаткуванням партнерських відносин між містами та регіонами, а також укладання нових та реалізація наявних угод про партнерство і співробітництво між містами та регіонами
	Проведення навчання та стимулювання участі органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади у конкурсах проектів програм ЄС Interreg NEXT
Напрямок "Інвестиційні інструменти регіональної політики"	
3.2.8. Запровадження нових підходів до управління публічними інвестиціями у документах стратегічного планування та реалізації державної регіональної політики.	Розроблення та подання на розгляд КМУ проектів нормативно-правових актів щодо стратегічного планування та управління публічними інвестиціями

Найменування завдань Стратегії	Найменування заходів проекту Плану заходів
3.2.9. Сприяння залученню коштів міжнародної технічної допомоги та міжнародних фінансових організацій для реалізації публічних інвестиційних проектів для відновлення та розвитку територіальних громад	Забезпечення підготовки та презентації публічних інвестиційних проектів, спрямованих на відновлення та розвиток ТГ в рамках міжнародної Конференції з відновлення України в Італії (URC2025)
	Забезпечення подачі ТГ публічних інвестиційних проектів через Єдину цифрову інтегровану інформаційно-аналітичну систему управління процесом відбудови об'єктів нерухомого майна, будівництва та інфраструктури (DREAM) для реалізації міжурядових програм
3.2.10. Посилення фінансової спроможності органів місцевого самоврядування, створення умов для забезпечення виконання ними власних та делегованих повноважень	1) Розроблення та внесення на розгляд КМУ законопроекту щодо удосконалення механізму горизонтального вирівнювання податкоспроможності місцевих бюджетів
3.2.11. Сприяння залученню коштів міжнародної технічної допомоги та міжнародних організацій з метою забезпечення охорони культурної спадщини	Підготовка та подання проектних заявок на участь у конкурсних відборах проектів у сфері охорони культурної спадщини
	Створення Координаційної ради з питань залучення міжнародної допомоги до питань відновлення сфери культури
	Організація тренінгів, семінарів, конференцій та форумів для ТГ щодо залучення міжнародного фінансування з метою забезпечення охорони культурної спадщини
3.2.12. Реформування державного фонду регіонального розвитку та відновлення фінансування проектів регіонального розвитку, які сприятимуть зменшенню диспропорцій у розвитку регіонів і ТГ та забезпечать ефективне і прозоре використання бюджетних коштів	Розроблення та внесення на розгляд КМУ проекту акта щодо удосконалення порядку використання коштів державного фонду регіонального розвитку
3.2.14. Запровадження Єдиної цифрової інтегрованої інформаційно-аналітичної системи управління процесом відбудови об'єктів нерухомого майна, будівництва та інфраструктури (DREAM) для забезпечення наскрізного управління інвестиційними проектами на регіональному та місцевому рівні	Розроблення та подання КМУ проекту постанови КМУ щодо затвердження Порядку функціонування Єдиної цифрової інтегрованої інформаційно-аналітичної системи управління процесом відбудови об'єктів нерухомого майна, будівництва та інфраструктури (системи DREAM)
	Забезпечення публічного доступу до даних про проекти відновлення розміщених в системі DREAM на всіх етапах, включаючи планування, фінансування, закупівлі, будівництва та введення в експлуатацію для забезпечення публічного та прозорого моніторингу реалізації проектів та кращої координації зусиль з відновлення між секторами
	Забезпечення введення системи DREAM в промислову експлуатацію
	Модернізація та розширення функціоналу Єдиної цифрової інтегрованої інформаційно-аналітичної системи управління процесом відбудови об'єктів нерухомого майна, будівництва та інфраструктури (системи DREAM), зокрема створення допоміжних технічних інструментів для підготовки, оцінки та аналізу реалізації інвестиційних проектів

Найменування завдань Стратегії	Найменування заходів проекту Плану заходів
3.2.15. Впровадження системного підходу до підготовки, скринінгу, пріоретизації, відбору, виявлення ризиків, реалізації, моніторингу та оцінки ефективності публічних інвестиційних проектів на регіональному та місцевому рівні для подальшого фінансування з бюджету та з наданням державної підтримки	Розробка та затвердження методичних рекомендацій щодо підготовки, скринінгу, пріоретизації, оцінки, відбору, виявлення ризиків, реалізації, моніторингу та оцінки ефективності публічних інвестиційних проектів на регіональному та місцевому рівні з чітким розподілом функцій між учасниками Проведення навчання для представників обласних державних (військових) адміністрацій та органів місцевого самоврядування щодо системи управління публічними інвестиціями шляхом підготовки, скринінгу, пріоретизації, відбору, виявлення ризиків, реалізації, моніторингу та оцінки ефективності публічних інвестиційних проектів
3.2.16. Забезпечення співпраці Агентства відновлення з місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування у розробці та реалізації публічних інвестиційних проектів на регіональному та місцевому рівні	Розроблення та подання на розгляд КМУ проекту акта щодо питань спрямування коштів гранту для забезпечення розбудови пунктів пропуску через державний кордон за програмою "Європейського Союзу "Механізм Сполучення Європи" (CEF)

Джерело: проект Плану заходів на 2025-2027 роки з реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки

Досягнення стратегічних цілей та мети ДСРР здійснюється реалізацією заходів Плану її реалізації на 2025-2027 роки у відповідних сферах (напрямах) на трирічний період, яким визначені відповідальні за них суб'єкти, строки та очікувані від них результати:

- Стимулювання розвитку територій;
- Реінтеграція деокупованих територій;
- Захист та відновлення навколишнього природного середовища;
- Освітні послуги;
- Соціальні послуги та формування інклюзивного суспільства;
- Культурні послуги та формування національної ідентичності;
- Медичні послуги;
- Цифрова інфраструктура, адміністративні та інші публічні (електронні публічні) послуги;
- Інтеграція внутрішньо переміщених осіб;
- Ветерани війни та військовослужбовці, що проживають в громадах;
- Транспортна інфраструктура;
- Комфортні громади;
- Енергетична інфраструктура;
- Цивільний захист та безпека громадян;
- Нові робочі місця, інвестиції та розвиток бізнесу;
- Туризм;
- Інструменти планування та підзвітності у регіональній політиці;
- Розбудова потенціалу суб'єктів державної регіональної політики;

- Розвиток співробітництва на регіональному рівні;
- Інвестиційні інструменти регіональної політики.

План заходів має змішану, вертикально та горизонтально орієнтовану структуру. Складові Плану заходів структуровані за стратегічними та оперативними цілями, проблемами, завданнями та очікуваними результатами. Заходи Плану реалізації спрямовані на вирішення завдань ДСРР задля усунення відповідних проблем та з метою досягнення відповідних результатів, що, в свою чергу, призведе до комплексного досягнення стратегічних цілей та мети ДСРР. Заходи Плану реалізації передбачають удосконалення правового регулювання відносин регіонального розвитку, стратегічних планів розвитку ключових суб'єктів господарювання державного сектору економіки, а також розроблення галузевих програмних документів (стратегій, планів їх реалізації, концепцій, програм розвитку, державних цільових програм, інших документів програмного характеру), в яких буде визначено деталізовані заходи та інвестиційні проекти щодо відновлення та розвитку регіонів, виходячи з пріоритетів регіонального розвитку на період до 2027 року, а саме:

створення безпечових та соціально-економічних умов для повернення громадян України в регіони та територіальні громади;

відновлення та розвиток інфраструктури, зокрема інфраструктури електронних комунікаційних мереж на принципах прозорості, підзвітності, сталості, інклюзивності, енергоефективності, адаптації до зміни клімату, захищеності та стійкості до безпечових загроз та економічної доцільності;

розвиток інституційної спроможності органів місцевого самоврядування на регіональному та місцевому рівні у сфері стратегічного планування, проектного менеджменту, цифровізації, протидії корупції;

розвиток людського капіталу, відновлення підприємницької діяльності та зростання економіки на основі внутрішнього потенціалу територій та регіональних смарт-спеціалізацій;

розвиток багаторівневого врядування, наближення системи управління регіональним розвитком до процедур та кращих практик ЄС;

залучення громадян до прийняття рішень на державному, регіональному та місцевому рівні;

відновлення балансу екосистем, постраждалих внаслідок збройної агресії російської федерації;

розбудова партнерств, розвиток міжмуніципального, міжрегіонального та транскордонного співробітництва;

сприяння економічному розвитку регіонів шляхом залучення інвестицій для реалізації інноваційних проектів;

відновлення та розвиток системи надання соціальних послуг на регіональному та місцевому рівні.

Реалізація стратегічних цілей ДСРР зумовлена тим, що успішність відбудови України від наслідків війни та її подальший розвиток великою мірою залежать від стійкості та спроможності державних інституцій. А важливою складовою європейської інтеграції є реформування системи державного управління.

Крім того, відновлення та подальший розвиток країни системно та у найкоротші строки неможливі без використання цифрових систем, які є невід'ємним фактором забезпечення сталого розвитку та здатні підтримувати впровадження змін і реформ.

Таким чином, висока інституційна спроможність органів управління, ефективне управління регіонами, розвиток людського капіталу та розвиток цифрових систем, - необхідні умови успішної відбудови, реалізації реформ та євроінтеграційних намірів України.

1.4. Зв'язок проекту Плану заходів на 2025-2027 роки з реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки з іншими документами державного планування

Проект Плану заходів пов'язаний та узгоджується з:

- Стратегічними цілями державної екологічної політики України, визначеними ЗУ «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 р.» від 28 лютого 2019 року №2697-VIII;
- ЗУ «Про основні засади державної кліматичної політики»;
- Стратегією екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату до 2030 року, схваленою Розпорядженням КМУ від 20.10.2021 №1363-р;
- Стратегією формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року, схваленою Розпорядженням КМУ від 30 травня 2024 р. № 483-р, та операційним планом заходів з реалізації у 2024-2026 роках Стратегії формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року, затвердженим Розпорядженням КМУ від 30 травня 2024 р. № 483-р;
- Національним планом дій з охорони навколишнього природного середовища на період до 2025 року, затвердженим Розпорядженням КМУ від 21.04.2021 № 443-р;
- Указом Президента України «Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 р.» від 30 вересня 2019 року № 722/2019;
- УА, ратифікованої ЗУ від 16 вересня 2014 р. №1678-VII;
- УСАП, ратифікованої ЗУ від 17 лютого 2022 року №2067-IX;
- Рамковою конвенцією ООН про зміну клімату, ратифікованою ЗУ від 29 жовтня 1996 року № 435/96-ВР;
- ПУ, ратифікованою ЗУ від 14 липня 2016 року № 1469-VIII;
- резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 25 вересня 2015 року № 70/1 “Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку на період до 2030 року”;
- Програмою діяльності КМУ, затвердженою Постановою КМУ № 849 від 29.09.2019;
- Національним планом управління відходами до 2030 року, затвердженим Розпорядженням КМУ від 20 лютого 2019 р. № 117;
- Національною економічною стратегією на період до 2030 року, затвердженою постановою КМУ від 3 березня 2021 року №179;
- Енергетичною стратегією України до 2050 року, схваленою Розпорядженням КМУ від 21.04.2023 № 373-р;
- Національним планом дій з відновлюваної енергетики на період до 2030 року та плану заходів з його виконання, що затверджені Розпорядженням КМУ від 13 серпня 2024 р. № 761-р;
- Національним планом з енергетики та клімату на період до 2030 року, затвердженого розпорядженням КМУ від 25 червня 2024 р. № 587-р;
- Національним планом дій з енергоефективності на період до 2030 року, схваленого розпорядженням КМУ від 29 грудня 2021 р. №1803-р;
- Водною стратегією України на період до 2050 року, схваленою Розпорядженням КМУ від 09.11.2022 р. № 1134-р;

- Державною стратегією управління лісами України на період до 2035 року, схваленою Розпорядженням КМУ від 29.12.2021 № 1777-р;
- Стратегією розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року, схваленою Розпорядженням КМУ від 10.07.2019 № 526-р;

а також з Європейським зеленим курсом (European Green Deal, 2019), Європейським законом про клімат (European climate law, 2021) тощо.

План заходів - основний документ регіонального розвитку. Інші програмні документи регіонального розвитку повинні відповідати положенням даного документа.

З огляду на участь в глобальних процесах сталого розвитку в 2017 році Україна адаптувала 17 Цілей сталого розвитку (далі – ЦСР), серед яких цілі, скеровані на захист та раціональне поводження з довкіллям (Національна доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна»).

Згідно з Указом Президента України від 30 вересня 2019 р. №722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» зазначені ЦСР України є орієнтирами для розроблення документів державного планування (далі – ДДП) для забезпечення збалансованості економічного, соціального та екологічного вимірів сталого розвитку України.

Таблиця 1.2. Зв'язок Цілей сталого розвитку та стратегічних цілей проекту Плану заходів

Глобальні Цілі сталого розвитку	Стратегічні цілі проекту Плану заходів		
	1. Формування згуртованої держави в соціальному, гуманітарному, економічному, кліматичному, екологічному, безпековому та просторовому вимірах	2. Підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів	3. Розбудова ефективного багаторівневого врядування
1. Подолання бідності	++	++	+
2. Подолання голоду, розвиток сільського господарства	++	++	+
3. Міцне здоров'я і благополуччя	++	++	+
4. Якісна освіта	++	++	+
5. Гендерна рівність	+	+	+
6. Чиста вода та належні санітарні умови	++	++	+
7. Доступна та чиста енергія	++	++	+
8. Гідна праця та економічне зростання	++	++	+
9. Промисловість, інновації та інфраструктура	++	++	+
10. Скорочення нерівності	++	+	+
11. Сталий розвиток міст і громад	++	++	++
12. Відповідальне споживання та виробництво	++	++	+
13. Пом'якшення наслідків зміни клімату	++	+	+
14. Збереження морських ресурсів	++	+	+
15. Захист та відновлення екосистем суші	++	+	+
16. Мир, справедливість та сильні Інститути	++	++	++
17. Партнерство заради сталого розвитку	++	++	++

Примітка: «+++» - сильний зв'язок, «++» - опосередкований зв'язок
Джерело: власні напрацювання

Стратегічна ціль проекту Плану заходів «1.Формування згуртованої держави в соціальному, гуманітарному, економічному, кліматичному, екологічному, безпековому та просторовому вимірах» має сильний зв'язок майже зі всіма ЦСР, окрім «5.Гендерна рівність», з якою вона має опосередкований зв'язок, а стратегічна ціль «2.Підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів» має сильний зв'язок з 12-ма ЦСР, а з ЦСР «5.Гендерна рівність», «10.Скорочення нерівності», «13.Пом'якшення наслідків зміни клімату», «14.Збереження морських ресурсів» та «15.Захист та відновлення екосистем суші» - опосередкований (таблиця 1.2).

Стратегічна ціль «3.Розбудова ефективного багаторівневого врядування» має опосередкований зв'язок з 14-ма ЦСР, а з ЦСР «11.Сталий розвиток міст і громад», «16.Мир, справедливість та сильні Інститути» та «17.Партнерство заради сталого розвитку» - сильний зв'язок.

Такі зв'язки свідчать, що проект Плану заходів відповідає баченню орієнтирів досягнення Україною Цілей сталого розвитку на період до 2030 року.

При цьому ЦСР «11.Сталий розвиток міст і громад», «16.Мир, справедливість та сильні Інститути» та «17.Партнерство заради сталого розвитку» демонструють сильні зв'язки зі всіма стратегічними цілями проекту Плану заходів.

Відтак проект Плану заходів узгоджується з більшістю цілей сталого розвитку, визначених Указом Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року», які є орієнтирами для забезпечення збалансованості економічного, соціального та екологічного вимірів сталого розвитку України.

2. Характеристика поточного стану довкілля, у тому числі здоров'я населення та прогнозі зміни цього стану, якщо документ державного планування не буде затверджено (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень)

Всі складові довкілля (атмосферне повітря, клімат, водні та земельні ресурси, флора, фауна, біорізноманіття, надра, ландшафти, матеріальні активи, об'єкти культурної спадщини) зазнають антропогенного навантаження, що супроводжується збільшенням обсягів викидів в атмосферу та скидів у поверхневі водні об'єкти зворотних вод підприємств, накопиченням відходів тощо.

Просторовий розподіл техногенного навантаження на довкілля України нерівномірний, що викликане нерівномірним розміщенням промислового комплексу в Україні, який є основним джерелом забруднення довкілля. Викиди, скиди забруднюючих речовин та розміщення відходів є джерелами забруднення атмосферного повітря, земельних ресурсів, поверхневих та підземних вод, що, в свою чергу, негативно впливає на здоров'я людей, флору та фауну. І це на фоні глобальних змін клімату, які підсилюють цей негативний вплив на всі аспекти життєдіяльності аж до економіки країни в цілому.

Клімат. Україна в цілому характеризується сприятливим для життєдіяльності людини кліматом. У той же час, унаслідок особливостей її місцезонашування, які певною мірою обумовлюють розвиток атмосферних процесів, створюються умови для виникнення стихійних метеорологічних явищ, які набувають іноді катастрофічного характеру зі значними збитками.

Особливості регіональної циркуляції атмосфери проявляються у збільшенні континентальності із заходу на схід. Різноманітність клімату також пов'язана з видами підстильної поверхні, що змінюється від рівнинної території до гірської (Українські Карпати, Кримські гори). Широтний хід метеорологічних величин порушують височини. Значна протяжність морської берегової лінії впливає на клімат прибережних районів.

Під час формування клімату радіаційний фактор тісно взаємодіє з циркуляцією атмосфери, яка забезпечує перерозподіл на території тепла та вологи. На територію України досить часто переміщуються морські повітряні маси з північних районів Атлантики та арктичне повітря з арктичних морів.

Однак найбільшу повторюваність мають континентальні повітряні маси, які формуються над рівнинами помірних широт Євразії з арктичних або морських. Зрідка на південному сході під час інтенсивного прогрівання континентальне повітря помірних широт може трансформуватися у тропічне.

Серед регіональних процесів на території України виділяється циклогенез над Українськими Карпатами та над акваторією Чорного моря, а також формування південно-східного виступу високого атмосферного тиску на сході країни.

Українські Карпати та Кримські гори захищають відповідно Закарпатську низовину та Південний берег Криму від прямого вторгнення холодного арктичного повітря.

Особливо помітний захисний вплив Кримських гір. Холодне повітря надходить на Південний берег Криму, огинаючи гори із заходу чи сходу і, прогриваючись над поверхнею теплого Чорного моря. Завдяки цьому захисту Південний берег Криму має риси субтропічного клімату. У горах та на височинах частіше виникають різні атмосферні явища, їх кількість значно збільшується залежно від висоти і форми рельєфу, крутості схилів та їх експозиції відносно переважного напрямку вітру.

Клімат Чорного моря має субтропічні риси із сухим і жарким літом та вологою і теплою зимою. Кількість опадів зростає від 200-600 мм на заході до 2000 мм і більше на сході. Азовське море за розмірами порівняно мале. Середня глибина моря – 8-10 м, найбільша – 15 м. Клімат Азовського моря формується під впливом континенту. У холодну частину року сюди з північно-східним вітром переноситься континентальне полярне повітря, влітку зростає повторюваність західного та південно-західного вітру.

Середня кількість опадів за рік збільшується від 300 мм на західному узбережжі до 400-500 мм на північно-східному.

На рівнинній території з півночі на південь поступово відбувається зміна співвідношення тепла і вологи, що впливає на умови формування ґрунтів, розвиток геохімічних процесів та умови існування рослин. Це призводить до якісних змін природи, до закономірної зміни типів ґрунтового та рослинного покриву, ландшафтів і формування фізико-географічних зон: мішаних лісів, лісостепу та степу.

До області лісового атлантико-континентального клімату відносяться Полісся і Лісостеп. Тут переважає перенесення повітряних мас з Атлантичного океану, що поступово трансформується у помірно-континентальне.

До степової області атлантико-континентального клімату входять степ і степова частина Криму. Клімат цієї області відрізняється найбільшою континентальністю і посушливістю.

В Українських Карпатах клімат змінюється від м'якого передгірного до клімату альпійських луків. Тут особливо виділяється Закарпатська низовина, захищена з півночі і північного сходу гірськими пасмами Українських Карпат, де часті переміщення південних циклонів приносять у цей район велику кількість тепла і вологи.

Вузькій смузі узбережжя Азовського і Чорного морів (до межі поширення бризу) властивий приморський клімат.

Південний берег Криму характеризується рисами середземноморського клімату. Тут тепла волога зима, сонячне жарке посушливе літо і тривала тепла осінь.

Адаптація до зміни клімату. Зміна клімату - найсуттєвіший глобальний екологічний виклик ХХІ сторіччя, що стоїть перед людством у місцевому, субнаціональному, регіональному та міжнародному вимірах, та є ключовим компонентом довгострокового глобального реагування на зміну клімату задля захисту людей, засобів до існування та екосистем.

Згідно з метеорологічними даними на території України, як і у всьому світі, спостерігається тенденція до підвищення температури повітря і збільшення частоти та тривалості періодів з високими температурами повітря, що суттєво впливає на здоров'я та життєдіяльність людей, на галузі економіки, зокрема, енергетику, транспорт, сільське та лісове господарство в Україні. Підвищення температури повітря призводить, зокрема, до збільшення частоти та інтенсивності таких конвективних явищ, як гроза, злива, град, шквали.

Кліматичні зміни відбулися і по сезонах року. Весна, як правило, настає на 1-2 тижні раніше, ніж звичайно, тривалість її в середньому також збільшилася, але наростання тепла на її початку відбувається повільно, часто повертаються холоди та інтенсивні снігопади. За нею іде в більшості випадків жарке, з меншою за норму кількістю опадів літо. Однак в літній період збільшилася кількість меридіональних вторгнень холодного арктичного повітря, що спричиняє зростання інтенсивності таких явищ погоди, як шквали, сильні зливи, град. Але зважаючи на те, що ці явища носять, як правило, локальний характер, то часто метеостанціями не реєструються, або реєструються меншої інтенсивності. Потім приходиться довга і, зазвичай, доволі тепла осінь. Далі настає коротша ніж раніше, дуже нестійка, як правило, тепліша за норму, з частими відлигами і різкими коливаннями температури повітря зима. На загальному підвищеному температурному фоні зими з температурами повітря близькими або дещо нижчими за норму вже сприймаються людьми, як щось надзвичайне.

В Україні спостерігаються посушливі умови, що спричиняють зростання попиту на воду, тому знижуються не тільки запаси водних ресурсів, а й їх якість.

Останніми роками в басейнах річок по всій Україні спостерігається зниження рівня водності. Причиною малої водності є зменшення надходження води з водозбірної площі річок через незначну кількість опадів, надмірну зарегульованість малих та середніх річок, а також вплив високих температур повітря. Періоди маловоддя негативно відображаються на умовах забезпечення потреб у водних ресурсах та безпеки життєдіяльності населення.

З метою створення та забезпечення належного функціонування регіональної системи

поводження з відходами за європейськими стандартами затверджений план управління відходами до 2030 року, реалізація заходів якого дасть можливість скоротити видалення відходів на полігони, провести закриття діючих сміттєзвалищ та полігонів, термін експлуатації яких закінчаться, з рекультивацією земельних ділянок та побудувати сучасні полігони твердих побутових відходів, що дасть скорочення викидів забруднюючих газів в атмосферне повітря.

Адаптація лісового господарства до зміни клімату має свою специфіку, зумовлену тим, що, по-перше, – управлінські рішення щодо адаптації лісів охоплюють значні часові проміжки – десятиліття і навіть століття, а, по-друге, адаптуватися потрібно до абсолютно нових кліматичних умов, які не існували в минулому і для яких відсутній попередній досвід ведення лісового господарства. Тому необхідно збільшення лісистості та реформа управління лісовим господарством.

Україна вразлива до таких небезпечних та стихійних гідрометеорологічних явищ, як дощові паводки, повені та прибережні затоплення, включаючи затоплення сільськогосподарських і міських територій, селі та грязьові потоки, а також зсуви ґрунту, що призводять до людських жертв, значного пошкодження та руйнування інфраструктури.

У регіонах, які раніше не зазнавали посух, включаючи північні та північно-східні сільськогосподарські райони, спостерігаються посушливі умови, що спричиняють зростання попиту на воду та збільшення її дефіциту. Крім того, зміна клімату спричиняє розвиток процесів деградації ґрунтів, погіршення їх родючості та екологічного стану земель. У зв'язку із збільшенням впродовж останнього десятиліття кількості посушливих днів у поєднанні із зростанням температури повітря підвищився ризик виникнення пожеж в Україні. За останні 20 років середньорічна площа спаленої території України зросла з 4,4 тис. гектарів до 5,9 тис. гектарів.

Крім того, збройна агресія російської федерації проти України перешкоджає ефективному впровадженню державної кліматичної політики в Україні і призводить до незворотних наслідків не лише для неї, а і для всього європейського континенту та світу.

Російське повномасштабне вторгнення в Україну завдало катастрофічної шкоди навколишньому середовищу та в подальшому вплине на адаптацію країни до зміни клімату. Ведення бойових дій поглиблює кліматичну кризу, викликаючи значні викиди вуглекислого газу та інших парникових газів в атмосферу.

Також критичні забруднення сільськогосподарських та лісових земель, водних ресурсів внаслідок ведення бойових дій, в т.ч. мінування території.

При цьому у період відбудови також передбачається збільшення викидів парникових газів.

Спостерігаються наслідки зміни клімату, що з часом посилюватимуться. Негативного впливу може зазнати сектор сільського господарства, що матиме негативний вплив на світові ціни на аграрну продукцію. У містах можуть почастишати підтоплення, повторюваність хвиль спеки зростатиме по всій території, у деяких регіонах це призведе до дефіциту водних ресурсів. Такі можливі наслідки вимагають спрямування зусиль не лише на боротьбу із зміною клімату, а і на адаптацію до її наслідків.

Важливо здійснювати повоєнну відбудову, дотримуючись принципів “відбудувати краще” та “відбудувати екологічніше”, що насамперед означає нижчі обсяги викидів від самого процесу відбудови, а також від відбудованих об'єктів у майбутньому - об'єктів інфраструктури, будинків, промисловості, сільського господарства. Відповідні принципи вже сьогодні повинні закладатися в усі проекти відновлення, для реалізації яких Україна потребуватиме залучення міжнародних грантів, гарантій та інвестицій. Проекти з відбудови державних інфраструктурних та енергетичних об'єктів, будівель повинні бути пріоритетом.

Відсутність системного підходу до проблеми зміни клімату в цілому унеможливорює прийняття управлінських рішень щодо забезпечення пом'якшення та адаптації до зміни клімату в масштабах усієї економіки країни. Подальша імплементація положень Паризької угоди потребує формування цілісної і послідовної державної політики у сфері зміни клімату

відповідно до політики міжнародних організацій з урахуванням провідних світових технологій і практики, а також особливостей національних умов, можливостей, потреб і пріоритетів.

Розроблення та реалізація єдиної загальноприйнятої державної стратегії формування державної політики у сфері зміни клімату, яка відповідає міжнародному законодавству, є складним завданням через крос-секторальний характер проблеми. Рішення з питань зміни клімату повинні ґрунтуватися на політичних, економічних і наукових аргументах та охоплювати всі сфери економіки, включаючи енергетику, промисловість, агропромисловий комплекс, транспорт, водне господарство, лісове та житлово-комунальне господарство, землекористування, а також охорону здоров'я та збереження екосистем.

Потужним фактором зміни довкілля стали глобальні зміни клімату, що відбуваються внаслідок дії антропогенних чинників. Такі зміни можуть негативно впливати на економіку: наприклад, через падіння родючості ґрунтів – на сільське господарство, через зменшення рибних запасів – на рибне господарство, через зміни температур та кількості опадів – на туристичну галузь тощо.

2.1. За станом атмосферного повітря

Забруднення атмосферного повітря залишається однією з найгостріших проблем світу, не є винятком і Україна.

Причини забруднення атмосфери - використання технологій, велика частка яких не відповідає сучасним екологічним вимогам, із значною часткою морально застарілого і фізично зношеного устаткування, невиконання у встановлені терміни атмосферно-захисних заходів щодо зниження шкідливих викидів, низький рівень експлуатації пилогазоочисних споруд.

Основними забруднювачами атмосферного повітря та джерелами викидів парникових газів в Україні є автотранспорт, підприємства теплоенергетики, добувної та переробної промисловості, коксохімії та останні 2022-2024 роки - повномасштабна війна проти України.

Головними причинами, що обумовлюють незадовільний, а часто і небезпечний стан атмосферного повітря населених пунктів є:

- невідповідність міської інфраструктури вимогам сьогодення;
- недотримання підприємствами технологічного режиму експлуатації пилогазоочисного устаткування;
- невиконання у встановлені терміни заходів по зниженню обсягів викидів до нормативного рівня;
- низькі темпи впровадження сучасних технологій очищення викидів; відсутність санітарно-захисних зон між промисловими та житловими районами;
- наслідки збройної агресії рф.

За даними Державної служби статистики України (далі – Держстат) загальні обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення за останні роки складають 2238,63–2459,5 тис. т, при цьому викиди гірничодобувної та переробної промисловості перевищують 50% загального обсягу викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел забруднення (таблиця 2.1) [12, 61].

З цієї кількості викидів відповідно виданих дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами найбільшими забруднювачами атмосферного повітря є:

- ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»;
- ПрАТ «Запоріжжкокс»;
- ПрАТ «Южжкокс»;

Таблиця 2.1. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення по Україні за видами економічної діяльності

	Код за КВЕД-2010	Кількість викидів забруднюючих речовин					
		2019 рік		2020 рік		2021 рік	
		тис. т	% до обсягу викидів усього	тис. т	% до обсягу викидів усього	тис. т	% до обсягу викидів усього
Усього		2459,50	100,00	2238,63	100,00	2281,16	100,00
Добувна промисловість і розробка кар'єрів, у т.ч.	В	418,90	17,03	365,59	16,33	370,70	16,25
Добування кам'яного та бурого вугілля	05	308,00	12,52	290,67	12,98	311,02	13,63
Добування металевих руд	07	51,90	2,11	23,15	1,03	23,73	1,04
Добування інших корисних копалин і розроблення кар'єрів	08	8,90	0,36	0,15	0,01	0,15	0,01
Переробна промисловість, у т.ч.	С	890,30	36,20	868,85	38,81	889,70	39,00
Виробництво харчових продуктів	10	35,20	1,43	33,77	1,51	31,77	1,39
Виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	19	31,90	1,30	29,94	1,34	30,88	1,35
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	20	18,70	0,76	18,88	0,84	19,37	0,85
Виробництво ін. неметалевої мінеральної продукції	23	34,50	1,40	32,75	1,46	33,50	1,47
Металургійне виробництво	24	739,70	30,08	729,85	32,60	755,76	33,13

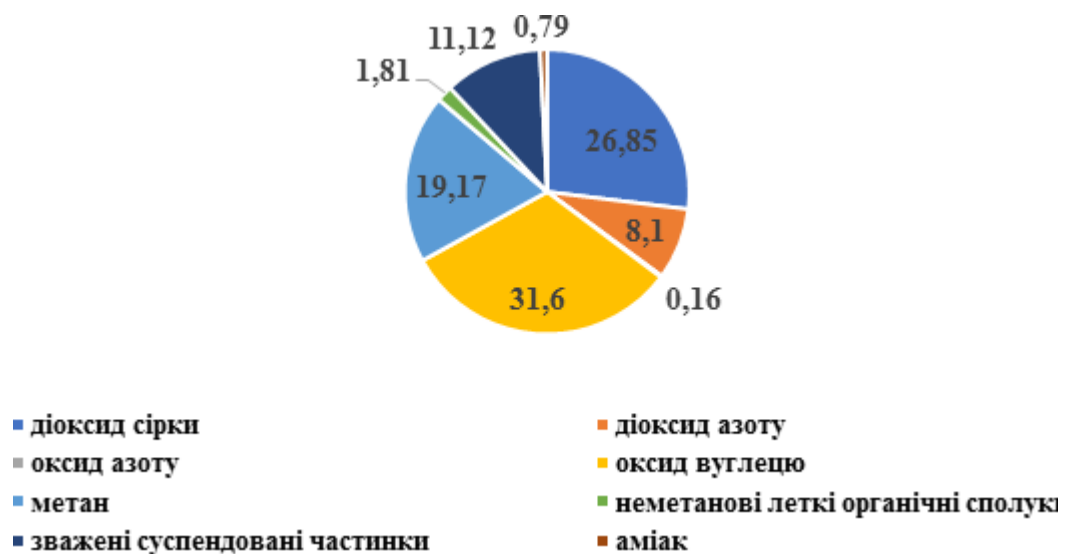
Джерело: [12, 61]

Примітка – «... Установити, що ... у разі коли строк для подання щорічної Національної доповіді про стан навколишнього природного середовища в Україні припадає на період воєнного стану, Доповідь готується за весь період її неподання та подається протягом трьох місяців після припинення чи скасування воєнного стану», - Постанова КМУ №883 від 09.08.2022 «Про внесення змін до постанови КМУ від 07.02.1992 №61».

За 2022 р. інформація буде відображена після завершення встановленого ЗУ «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» терміну для подання статистичної та фінансової звітності.

- ПрАТ «Дніпровський металургійний завод»;
- ПАТ «Запорізький металургійний комбінат Запоріжсталь».

Рис. 2.1. Середній склад викидів основних забруднюючих речовин, %

Джерело: [12, 61].

Основними забруднюючими речовинами є оксид вуглецю, діоксид сірки, метан, зважені суспендовані частинки та діоксид азоту (рис. 2.1).

Високий рівень забруднення атмосферного повітря формується, головним чином, за рахунок викидів двигунів внутрішнього згоряння автотранспорту, шкідливих речовин підприємств коксохімічної, металургійної та хімічної промисловості. За останні роки автотранспорт розглядається як найбільш потужне джерело забруднення канцерогенними речовинами атмосферного повітря великих міст і впливу на стан здоров'я населення.

Кількість викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від пересувних джерел забруднення по Україні у 2021 р. становив 1546,775 тис. т (таблиця 2.2) [12, 61].

Таблиця 2.2. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря пересувними джерелами забруднення у 2016-2021 рр.

	Кількість викидів забруднюючих речовин ¹ , т					
	2016 ²	2017 ²	2018 ²	2019 ²	2020 ²	2021 ²
Усього	1608516,6	1645745,7	1612895,1	1648827,0	1436728,3	1546775,5
Діоксид сірки	17637,5	18199,0	18647,2	19803,2	18168,8	19643,3
Оксид вуглецю	1227084,7	1258521,2	1230612,4	1255224,6	1084752,5	1164872,7
діоксид азоту	164288,3	168841,3	170367,0	178778,1	161780,8	174420,4
оксид азоту	839,9	814,5	792,4	798,6	798,8	895,8
неметанові леткі органічні сполуки	170602,0	170517,6	162806,0	162622,1	141730,0	155079,2
аміак	8,7	7,8	7,1	6,3	6,8	7,8
метан	5068,7	5082,4	5000,5	5128,4	4909,9	5246,5
сажа	22986,8	23762,9	24662,5	26465,7	24580,7	26609,8
	Кількість викидів забруднюючих речовин на одну особу, кг					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Усього	37,7	38,7	38,2	39,2	34,4	37,4
діоксид сірки	0,4	0,4	0,4	0,5	0,4	0,5
оксид вуглецю	28,8	29,6	29,1	29,9	26,0	28,1
діоксид азоту	3,8	4,0	4,0	4,3	3,9	4,2
оксид азоту	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
неметанові леткі органічні сполуки	4,0	4,0	3,9	3,9	3,4	3,8
Аміак	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Метан	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Сажа	0,5	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6

¹Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях

²Дані відображають викиди від автомобільного транспорту і розраховані на основі щорічних даних про кінцеве використання палива автомобільним транспортом, наведених у енергетичному балансі України (продуктовому).

Джерело: [12, 61]

Найбільш несприятливому впливу шкідливих факторів забрудненого атмосферного повітря підлягає населення, яке мешкає в межах великих промислових агломерацій та міст мільйонників.

Для контролю якості атмосферного повітря в населених пунктах визначається 22 показники, включаючи 8 важких металів.

Станом на 2021 рік за даними моніторингових спостережень у міських поселеннях 4,2% проб (7121 із 170546) атмосферного повітря містять забруднюючі речовини у концентраціях, що перевищують гранично допустимі (4,2% – 7684 із 180913 у 2020, 4,0% – 8148 із 204311 у 2019 проти 3,8% – 9076 із 240989 у 2018), у сільських поселеннях – 0,5% (проти 0,9% у 2020, 1,3% у 2019, 1,1% у 2018).

Дані за останні 10 років наведені в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3. Питома вага досліджень атмосферного повітря міських поселень України, що перевищують ГДК, у % у 2012-2021 рр.

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Атмосферного повітря (сумарний показник забруднення)	5,8	5,4	3,3	3,6	3,0	3,4	3,8	4,0	4,2	4,2
атмосферного повітря на пил	10,2	6,6	6,5	5,2	5,1	5,0	5,8	6,5	6,7	6,5
атмосферного повітря на окис вуглецю	5,5	2,7	3,3	4,6	4,0	5,5	6,2	5,6	5,2	5,8

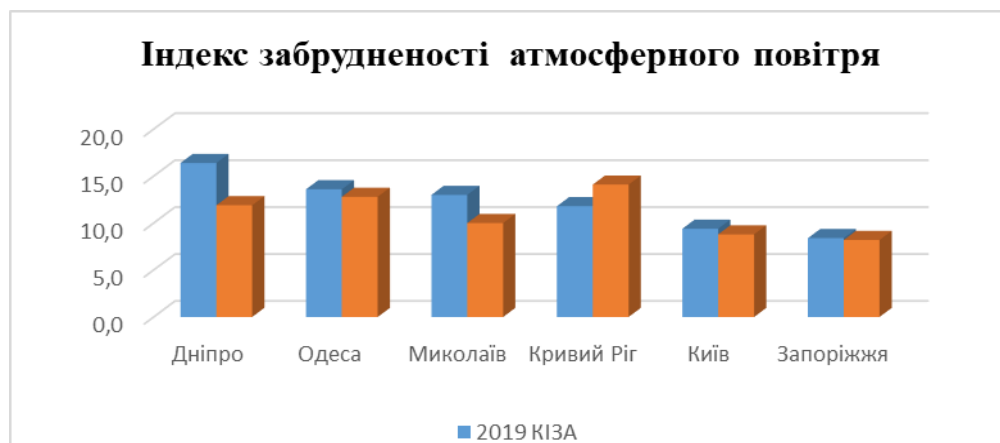
Джерело: [12, 61]

В середньому на території України вихлопні гази автотранспортних засобів зумовлюють 40-45% забруднення повітря, але в містах вони дають більше 50% забруднення повітря, причому у великих містах (від 0,5 млн. до 1-1,5 мільйонів жителів) на їх частку припадає 55-70%, а в дуже великих (декілька мільйонів жителів) містах – більше 85% від загального обсягу забруднення атмосферного повітря [12].

Для оцінки забрудненості атмосферного повітря використовують комплексний індекс забрудненості атмосферного повітря (далі - КІЗА), при розрахунку якого враховують 5 основних забруднювачів (SO_2 , NO_x , CO_2 , пил, сажа), що досліджуються в атмосферному повітрі за максимально разовими показниками.

На рисунку 2.2 приведений КІЗА по 5-и містах України в 2015 та 2019 роках.

Рис. 2.2. КІЗА 5-и міст України в 2015 та 2019 роках

Джерело: [12, 61]

Рис. 2.2 вказує на зростання КІЗА для всіх досліджуваних міст, що може говорити про інтенсифікацію використання автомобільного транспорту.

Загальний рівень забруднення атмосферного повітря в Україні за КІЗА у 2021 році становив 7,1, який майже не змінився з 2020 р. (7,0) і оцінюється як високий [12]. Значення індексу забруднення атмосферного повітря у 2021 році для міст України, де проводять спостереження гідрометеорологічні організації, наведено у таблиці 2.4.

На динаміку викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря впливають як економічні процеси в Україні, так і заходи, спрямовані на покращення якості атмосферного повітря.

Значний вплив на атмосферне повітря протягом 2022-2024 років спричинений збройною агресією РФ проти України (через ракетні обстріли, атаки вибухових дронів, скупчення військової техніки тощо), який і надалі буде зростати, забруднюючи атмосферне повітря.

Таблиця 2.4. Індекс забруднення атмосферного повітря міст України у 2021 році

Місто	IЗА	Місто	IЗА	Місто	IЗА	Місто	IЗА
Маріуполь	15,7	Черкаси	7,4	Полтава	5,4	Олександрія	3,5
Кам'янське	14,7	Луцьк	7,3	Лисичанськ	5,1	Українка	3,5
Дніпро	12,8	Львів	7,2	Ужгород	4,8	Харків	3,4
Одеса	12,5	Краматорськ	7,0	Кропивницький	4,3	Світловодськ	3,2
Кривий Ріг	12,1	Вінниця	6,8	Біла Церква	4,3	Обухів	3,2
Київ	8,6	Рівне	6,8	Тернопіль	4,2	Бровари	3,1
Миколаїв	8,5	Суми	6,8	Житомир	4,2	Чернівці	3,0
Запоріжжя	8,0	Рубіжне	5,9	Хмельницький	3,7	Ізмаїл	2,8
Херсон	7,8	Слов'янськ	5,8	Чернігів	3,6	Горішні Плавні	2,0
Кременчук	7,5	Сєверодонецьк	5,7	Івано-Франківськ	3,5		

Рівень низький при IЗА менше 5,0; підвищений – при IЗА від 5,0 до 7,0; високий – при IЗА від 7,0 до 14,0; дуже високий – при IЗА від 14,0 та вище.

Джерело: [12, 61]

Особливо це стосується територій, що перебувають або перебували під тимчасовою окупацією російської федерації (Донецької, Луганської, Запорізької, Херсонської, Миколаївської, Харківської, Київської, Житомирської, Чернігівської, Сумської областей та автономної республіки Крим).

В умовах зростаючого антропогенного навантаження відбувається порушення екологічної рівноваги, спостерігається зміна кількісних та якісних показників навколишнього середовища.

Ступінь забруднення атмосферного повітря - визначаючий фактор для росту, продуктивності рослин і екологічного благополуччя наземних екосистем.

Коли вміст деяких складових газового середовища перевищує критичний рівень адаптації і стійкості, настає стресова реакція і порушується функціонування найбільш чутливих компонентів системи.

Серед основних впливів забруднювальних речовин атмосферного повітря на різні рівні екосистеми, виділяють: накопичення забруднювальних речовин у рослинах та інших компонентах екосистем (ґрунт, лісова підстилка, поверхневі та ґрунтові води); порушення, пов'язані із забрудненням продуктів харчування рослиноїдних тварин (наприклад, флюороз); зниження видової різноманітності, обумовлене у тому числі зміною умов конкуренції; порушення взаємозв'язків у спільнотах і в екосистемі в цілому; порушення біохімічних циклів; зниження стабільності екосистеми і послаблення її здатності до саморегуляції.

Найбільш небезпечними речовинами для рослин, що знаходяться у забрудненому атмосферному повітрі, є сірчистий ангідрид, фтормісткі сполуки та смог усіх типів. Внаслідок надлишку в повітрі сірчистого ангідриду листя дерев темнішає, зморщується й опадає, а голки хвойних дерев стають спочатку темно-червоними, а потім всихають.

Шкоди зеленим насадженням завдають оксид вуглецю, хлор і хлористоводнева кислота, а також вуглеводні, - бензол, антрацен, бенз(а)пірен.

Рослини по-різному реагують на забруднення повітря, найвразливіші яблуня, береза, груша, сосна, а більш стійкі – вишня, бузок, дуб тощо.

Атмосфера володіє здатністю самоочищуватися. Повітряні потоки, що переносять забруднення, очищуються, зустрічаючи на своєму шляху зелені насадження.

Значний ступінь зносу та моральна застарілість транспортної інфраструктури, не можуть бути виправлені у рамках сценарію, коли країна рухається по інерції, зовнішні та внутрішні фактори впливу залишаються незмінними (активні військові дії продовжуються в умовах поступового зниження зовнішньої бюджетної та військової підтримки України, прискорюється

скорочення чисельності населення за рахунок військових втрат та еміграції, гальмується проведення реформ, деградує системи управління, інтеграція в ЄС гальмується).

Виходячи з цього, у випадку незатвердження Плану заходів та збереження наявного рівня забруднення атмосферного повітря, буде спостерігатися погіршення умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я, пов'язаних із станом атмосферного повітря.

2.2. За екологічною ситуацією в галузі водокористування

Вода належить до природного ресурсу, без якого неможливе існування живих організмів. Проблема використання водних ресурсів загострюється навіть для районів з високою водозабезпеченістю, що зумовлено постійно зростаючим рівнем забруднення. Залежно від якості природних вод вони можуть бути використані на потреби різних галузей економіки, в тому числі для забезпечення комунально-побутових, лікувальних та інших потреб населення. Вода незадовільної якості може стати причиною виникнення багатьох захворювань.

Проблема якості питної води була і лишається вкрай актуальною і надзвичайно гострою, оскільки за ступенем водозабезпечення Україна посідає одне з останніх місць серед країн Європи, а за водоемністю валового внутрішнього продукту перевищує їх у кілька разів. Вочевидь водні ресурси України використовують, а отже, і забруднюють у декілька разів інтенсивніше, ніж в інших країнах. Ситуація ускладнюється великим об'ємом стічних вод, які утворюються на території України внаслідок урбанізації.

Високий рівень деградації навколишнього середовища, нагромадження неприпустимих обсягів відходів на невпорядкованих полігонах, значні площі розораних і забруднених земель призвели до погіршення якості поверхневих і підземних вод.

Водний потенціал України дозволяє забезпечувати водними ресурсами всі галузі економіки країни, у яких у процесі виробництва використовуються підземні та поверхневі води, та стимулює розвиток рибогосподарських підприємств, туристично-рекреаційної сфери.

Поверхневі прісні водні об'єкти України вкривають 24,1 тис. кв. км, або 4,0% загальної території (603,7 тис. кв. км) держави. До цих об'єктів належать річки, озера, водосховища, ставки, канали тощо.

Водний режим річок України визначається кліматичними, гідрогеологічними та орографічними особливостями.

Погіршенню якості поверхневих вод, що включають понад 3,3 тис. річок довжиною понад 10 км, більшість з яких впадає у басейни Чорного і Азовського морів, і лише 4,4% - у басейн Балтійського моря. З них найбільше припадає на басейн Дніпра - 27,7%, Дунаю - 26,3%, Дністра - 23,7% і Південного Бугу - 9,3%, сприяють скиди недостатньо очищених та неочищених стічних вод підприємств комунально-житлової сфери та ін. галузей промисловості України, які їх найбільші забруднювачі, зокрема.

До великих річок належать Дунай, Дніпро, Дністер, Тиса, Південний Буг, Прип'ять, Десна, Сіверський Донець, Західний Буг.

Найбільша кількість водних ресурсів (58%) зосереджена в річках басейну Дунаю у прикордонних районах України, найменш забезпечені водними ресурсами Донбас, Криворіжжя, Крим та південні області України, де зосереджені найбільші споживачі води.

З метою забезпечення населення та галузей економіки необхідною кількістю води в Україні збудовано 1103 водосховища загальним об'ємом понад 55 млрд. куб. м та близько 48 тис. ставків, 7 великих каналів довжиною 1021 кілометр з подачею по них 1000 куб. м води за секунду, водоводи великого діаметра, якими вода надходить у маловодні регіони України.

До найбільш великих водосховищ (без урахування дніпровського каскаду) відносяться Дністровське водосховище на р.Дністер об'ємом 3,0 млрд. куб. м, Оскільське на р.Оскол об'ємом 435,1 млн. куб. м, Печенізьке на р.Сіверський Донець - 383 млн. куб. м, Карачунівське на р.Ігулець - 308,5 млн. куб. м.

Джерелом наповнення штучних водойм є як води річок, так і інші: дощові, талі.

Озера на території України займають 0,3% території країни і в основному відіграють рекреаційну роль.

Частина земель водного фонду України - під водно-болотними угіддями. У заплавах багатьох річок проведені меліоративні роботи, які призвели до зміни гідрологічного режиму річок, а це, у свою чергу, призвело до збіднення видового складу угруповань водної рослинності.

Річки і водойми використовують для рибництва.

Останніми роками в басейнах річок спостерігається зниження рівня водності. Причиною малої водності є зменшення надходження води з водозбірної площі річок через незначну кількість опадів, надмірну зарегульованість, а також вплив високих температур повітря.

В Україні щорічно на виробничі потреби використовується більше 4500 млн. м³ води, що складає 39,83–45,54% забраної з природних водних ресурсів, при цьому 17,69–32,58% від загального водовідведення скидається забруднених та недостатньо очищених вод.

У 2021 році з природних джерел забрано 8856,6 млн. куб. м води (прісної – 8348,5 млн. куб. м), з них 1002,2 млн. куб. м – з підземних водних джерел, у тому числі 267,1 млн. куб. м шахтно-кар'єрних вод.

Найбільше води у доводний період забиралося у Дніпропетровській (964,9 млн. куб. м), Донецькій (1539,2 млн. куб. м), Запорізькій (995,8 млн. куб. м), Херсонській (1246,4 млн. куб. м), Одеській (1001,9 млн. куб. м) областях та у м. Києві (563,4 млн. куб. м) (станом на 2021 р.), що складало 71% сумарного обсягу забору води [12, 61].

За видами економічної діяльності 2021 р. основними водоспоживачами були підприємства водопостачання, каналізації, поводження з відходами, якими забрано 3675,6 млн. куб. м води або 45,5% від загального забору по країні; підприємствами постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря - 2352,2 млн. куб. м води (26,6%); сільським, лісовим та рибним господарствами - 1504,3 млн. куб. м води (17%), підприємствами переробної промисловості - 945 млн. куб. м води (10,7%); іншими підприємствами – 379,6 млн. куб. м води (4,28%).

У цілому використання прісної води в останній передвоєнний 2021 рік на різні потреби становило 5649 млн. куб. м, із них питної – 1482 млн. куб. м та технічної – 4167 млн. куб. м, 433,7 млн. куб. м води питної якості використано на виробничі потреби, із них 130 млн. куб. м із комунальних водопроводів.

2021 р. використано 263,8 млн. куб. м зворотних вод, 20,9 млн. куб. м - колекторно-дренажних вод та 51,6 млн. куб. м - шахтно-кар'єрних вод.

У системах оборотного та повторно-послідовного водопостачання налічувалось 34122 млн. куб. м води.

Втрати при транспортуванні на власні потреби складали 847,1 млн. куб. м води (9,56% від забраної) [12, 61].

Водночас внаслідок повномасштабної воєнної агресії росії проти України відбулося нищівне руйнування інфраструктури (промислової, житлової, інженерної), яке спричинило до зменшення обсягів забору і використання води 2022 року (в 1,8 рази менше порівняно з довоєнним 2021 роком) [60].

Через масштабне руйнування гідротехнічної інфраструктури внаслідок воєнної агресії росії проти України (724-х гідротехнічних споруд, в т.ч. Каховської ГЕС, 71-ї насосної станції, 64-х каналізаційних насосних станцій, 23-х очисних споруд) було скинуто у поверхневі води понад 20,7 млрд. м³ води без очистки, що призвело до збільшення концентрації шкідливих речовин у воді у 5-15 разів понад норму. Понад 6 млн. населення залишились без доступу або з обмеженим доступом до безпечних водних ресурсів.

Таблиця 2.5. Порівняльні характеристики скидів зворотних (стічних) вод за 2020-2021 рр.

Звіт про стратегічну екологічну оцінку проекту Плану заходів на 2025-2027 роки з реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки

Обсяги скинутих зворотних вод, млн. м³	2020 р.	2021 р.
Усього	5159	4684,6
Забруднені	518	541,5
Без очищення	100	119,3
Недостатньо очищені	418	422,2
Нормативно-очищені	1425	1430,2
Нормативно-чисті без очистки	3216	2712,9
Не категоровані води	-	-
Потужність очисних споруд	5142	5520,8

Джерело: [12, 61]

Таблиця 2.6. Скид зворотних (стічних) вод за видами економічної діяльності у 2021 році

Назва виду діяльності	Скинуто зворотних (стічних) вод, млн. куб. м					
	Всього	Забруднених			Нормативно чистих без очистки	Нормативно очищених на очисних спорудах
		усього	без очистки	недостатньо очищених		
Всього по Україні	4684,565	541,507	119,327	422,18	2712,896	1430,165
Сільське, лісове та рибне господарства	261,079	33,744	32,809	0,935	222,692	4,643
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	168,341	100,205	31,14	69,065	29,946	38,19
Переробна промисловість	774,309	16,478	6,377	10,101	422,508	335,324
Постачання електроенергії, газу пари та кондиційованого повітря	1972,733	3,023	0,01	3,013	1952,538	17,172
Водопостачання, каналізація, поводження з відходами	1480,656	381,067	47,055	334,012	71,317	1028,272
Будівництво	3,102	2,484	-	2,484	0,484	0,134
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт авто-транспортних засобів і мотоциклів	1,248	0,057	-	0,057	1,038	0,152
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	4,86	1,443	0,954	0,489	1,365	2,053
Тимчасове розміщування й організація харчування	0,553	0,074	-	0,074	0,33	0,149
Інформація та телекомунікації	0	-	-	-	-	0
Фінансова та страхова діяльність	-	-	-	-	-	-
Операції з нерухомим майном	2,73	0,147	0,006	0,141	0,478	2,105
Професійна наукова та технічна діяльність	9,894	0,007	-	0,007	9,548	0,339
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	1,501	1,346	0,947	0,399	-	0,156
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	1,427	0,691	0,007	0,684	0,369	0,368

Звіт про стратегічну екологічну оцінку проекту Плану заходів на 2025-2027 роки з реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки

Освіта	0,262	0,254	-	0,254	-	0,008
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	1,314	0,465	0,022	0,443	0,185	0,664
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	0,449	0,016	-	0,016	0,071	0,362
Надання ін. видів послуг	0,107	0,006	-	0,006	0,027	0,074
Діяльність домашніх господарств	-	-	-	-	-	-

Джерело: [12, 61]

Внаслідок військових дій та спричинених ними техногенних забруднень відбувалося руйнування берегової лінії поверхневих водойм, отруєння нафтопродуктами та важкими металами поверхневих і підземних вод, загибель риби в річках та ставках, зазнало патологічного впливу біорізноманіття, порушення життєвого та міграційного циклів водних птахів.

Виникають ситуації, пов'язані з ремонтом мереж, які через вплив на них військових дій частіше виходять з ладу. Інколи, при проведенні таких робіт існує потреба розбору будівельних решток.

За результатами узагальнення даних державного обліку водокористування в довоєнний період за даними 2021 року у поверхневі водні об'єкти скидалося 4684,6 млн. куб. м стічних вод, у тому числі: забруднених - 541,5 млн. куб. м (11,6%), нормативно-очищених – 1430 млн. куб. м (30,5%) та нормативно-чистих без очистки – 2712,9 млн. куб. м (57,9%).

В територіальному розрізі найбільше забруднених стічних вод скидалося в Дніпропетровській (120,3 млн. м³, що складає 20% загального обсягу скидів в області), Львівській (119,8 млн. м³, 80% загального обсягу скидів), Донецькій (90 млн. м³, 10,1%), Одеській (31,5 млн. м³, 21,7%), Полтавській (24,8 млн. м³, 34,1%) областях. Скид зворотних (стічних) вод за видами економічної діяльності у поверхневі водні об'єкти наведено в табл. 2.6.

У 2022 році було скинуто 2979,5 млн. м³ стічних вод (забруднених – 347,0 млн. м³ (12,6%), нормативно-очищених на спорудах – 1054,9 млн. м³ (35,4%) та нормативно-чистих без очистки – 1550,6 млн. м³ (52,0%).

Загалом в Україні простежується тенденція до зменшення скиду забруднених вод у поверхневі води. Упродовж останніх двох десятиліть скид забруднених вод зменшився у понад 6 разів.

Основними причинами забруднення поверхневих вод є скид комунально-побутових і промислових стічних вод у водні об'єкти у зв'язку з відсутністю в багатьох населених пунктах країни централізованого водовідведення, низька ефективність роботи очисних споруд (через їх значний знос, низький технологічний рівень та велику енергоємність. На якість поверхневих вод також негативно впливають надходження до водних об'єктів забруднюючих речовин у процесі поверхневого стоку води із забудованих територій та сільгоспугідь, скид шахтно-кар'єрних вод, які практично без очистки потрапляють у поверхневі води.

Забруднення поверхневих водних об'єктів відбувається через скиди в них недостатньо очищених стічних вод, невнесення в природу прибережних захисних смуг і водоохоронних зон, а також їх недодержання, насамперед у населених пунктах, засмічення водойм побутовими відходами.

Перед водокористувачами, насамперед підприємствами житлово-комунального господарства, стоїть проблема реконструкції мереж з причини їх зношеності, чере що є значні втрати свіжої води при її транспортуванні.

Окремі села не мають централізованого водопостачання і для питних потреб використовують ґрунтові води, які на значній частині території залягають на невеликій глибині, через що зазнають забруднення мінеральними та органічними сполуками.

Відсутність меж прибережних захисних смуг створює умови для незаконного ведення господарської діяльності в ній, самовільного заняття земель водного фонду, використання цих земель не за цільовим призначенням. Внаслідок цього нерідко діяльність суб'єктів господарювання і громадян завдає значні збитки довкіллю, створює умови й сприяє забрудненню поверхневих вод і земель у межах зазначених територій. Заходи з проектування і виносу в натуру прибережних захисних смуг річок та водних об'єктів в Україні проводяться недостатньо, основною причиною є відсутність їх цільового фінансування.

Відсутність меж прибережних захисних смуг створює умови для незаконного ведення господарської діяльності в них, самовільного заняття земель водного фонду, використання цих земель не за цільовим призначенням. Внаслідок цього нерідко діяльність суб'єктів господарювання і громадян завдає значні збитки довкіллю, створює умови й сприяє забрудненню поверхневих вод і земель у межах зазначених територій, чим порушуються вимоги ст. 89 Водного кодексу України.

Адже стоки з сільськогосподарських угідь містять мінеральні та органічні добрива, гербіциди, пестициди, інсектициди.

На якісний стан поверхневих вод країни впливає недостатня кількість опадів та сезонне зростання температури у літній період.

Більш суттєвим чинником антропогенного впливу є зарегульованість річок, яке змінює швидкість їх течій, створює застійні зони, в яких накопичуються мул та донні відкладення з забруднюючими речовинами.

Загалом якісний стан масивів поверхневих вод в Україні перебуває в задовільному стані, окрім вод басейну Вісли.

Екологічний та хімічний стан поверхневих вод на окремих ділянках в акваторії Чорного моря нижче задовільного рівня.

Динаміка якості питної води в середньому по Україні негативна як по джерелам постачання питної води, так і в водопровідних мережах.

Значний ступінь зносу та моральна застарілість житлово-комунальної інфраструктури, недостатньо ефективна діяльність у сфері поводження з відходами, а також недостатньо задовільний стан річок України не можуть бути виправлені у рамках сценарію, коли країна рухається по інерції, зовнішні та внутрішні фактори впливу залишаються незмінними (активні військові дії продовжуються в умовах поступового зниження зовнішньої бюджетної та військової підтримки України, прискорюється скорочення чисельності населення за рахунок військових втрат та еміграції, гальмується проведення реформ, деградує системи управління, інтеграція в ЄС гальмується).

Виходячи з цього, у випадку незатвердження проекту Плану заходів та збереження наявного значного рівня забруднення поверхневих вод України, буде спостерігатися погіршення умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я, пов'язаних із станом поверхневих та підземних вод та джерел водопостачання.

2.3. За земельними ресурсами та станом ґрунтів

Земельні ресурси – сукупний природний ресурс поверхні суші як просторового базису розселення і господарської діяльності.

Земельні ресурси завжди обмежені і використовуються / можуть використовуватися перш за все в сільському та лісовому господарствах, транспорті, збереженні біорізноманіття, розвитку міст тощо.

За даними Держгеокадастру України земельний фонд України складає 60,355 млн. га, з них сільськогосподарські угіддя становлять 68,5% (41,3 млн. га), у тому числі рілля 79,3% та пасовища 12,7%. На сіножаті, перелоги та багаторічні насадження припадає відповідно 5,5%, 0,4%, 2,1% усіх сільськогосподарських угідь. 17,7% (10,7 млн. га) - ліси та інші лісовкриті

землі, 6,2% (3,8 млн. га) – забудовані землі, 4,0% (2,4 млн. га) – землі під водою, 1,6% (1,0 млн. га) – відкриті заболочені землі [12].

В державі впродовж більш ніж 20 років зберігається тенденція до зростання питомої ваги розораних земель у загальній структурі сільськогосподарських угідь. У 2020 році вона становила 79,3% [64].

Сучасний стан використання земельних ресурсів країни не відповідає вимогам раціонального природокористування. Порушено екологічно допустиме співвідношення площ ріллі, природних кормових угідь, що негативно впливає на стійкість агроландшафтів. Сільськогосподарська освоєність земель перевищує екологічно допустиму, і протягом років залишилась майже незмінною.

Висока розораність території громади сприяла розвитку ерозійних процесів, наслідком яких є змив верхнього шару ґрунту та деградація природної рослинності.

В складі сільськогосподарських угідь обліковується 5,48 млн. га меліорованих земель, у т.ч. 2,17 млн. га зрошуваних і 3,3 млн. га осушуваних з відповідною меліоративною інженерною інфраструктурою (водосховищами, магістральними та розподільчими каналами, захисними дамбами, насосними станціями, трубопроводами, колекторно-дренажною мережею та іншими гідротехнічними спорудами і об'єктами), яка побудована у 60–80-х роках ХХ століття, морально застаріла, зношена понад 85%, енергозатратна і потребує модернізації та відновлення, у т.ч. у зв'язку з руйнуванням внаслідок повномасштабної воєнної агресії росії, що призводить до несвоєчасної подачі води в поливний сезон в умовах потенційного дефіциту електроенергії, скорочення площ поливу.

Тільки Каховська зрошувальна система забезпечувала подачу води на площу понад 250 тис. га. Знищення греблі Каховської ГЕС залишило без води 94% зрошувальних систем в Херсонській, 74% – в Запорізькій та 30% – в Дніпропетровській областях, внаслідок чого площі зрошуваних земель зменшились від 525,0 тис. га в 2021 році до 296 тис. га в 2022 і до менше 100 тис. га в 2023 році.

Сільськогосподарське використання земельного фонду потребує постійного контролю за станом його родючості, реакцією та сольовим режимом ґрунтового середовища, а також рівнем забруднення важкими металами, радіонуклідами, стійкими пестицидами та іншими токсикантами.

Перехід до ринкових відносин, зміна форм власності вимагають нових підходів щодо розробки шляхів збереження, відтворення та підвищення родючості ґрунтів. Нині виробник сільськогосподарської продукції повинен орієнтуватися як на соціальні умови, так і на рівень ринково-господарських відносин, враховувати екологічні наслідки свого господарювання та виконувати вимоги щодо захисту ґрунтів від деградації, забезпечувати відтворення родючості наданих йому в оренду й приватну власність земель.

Погіршенню екологічної ситуації та недобору врожаю сприяє зниження родючості ґрунтів через порушення особливо останніми роками сільськогосподарськими підприємствами землеробських технологій – недотримання сівозмін, низьких норм внесення органічних і мінеральних добрив, невапнування кислих ґрунтів. Все це призводить до недобору врожаю і зниження родючості ґрунтів, погіршення екологічної ситуації в цілому.

Родючість ґрунту залежить від багатьох його властивостей, але, в основному, визначається кінцевою кількістю основних показників, серед найважливіших з яких вміст і запаси гумусу.

Гумус - головний фактор всіх властивостей ґрунту. Він - найбільш вагоме ґрунтове джерело елементів живлення. В його складі містяться всі основні елементи живлення рослин і мікроорганізмів (азот, фосфор, калій, кальцій, магній, сірка, мікроелементи). При поступовій мінералізації гумусу ці елементи переходять в мінеральні форми і використовуються рослинами. При розкладі гумусу і органічних залишків виділяється велика кількість вуглекислого газу (CO₂), необхідного для фотосинтезу зелених рослин.

За результатами агрохімічної паспортизації земель сільськогосподарського призначення 2011–2015 рр. середньозважений показник вмісту гумусу в ґрунтах України становив 3,16%,

що відповідає підвищеному рівню забезпеченості. У порівнянні з 2006-2010 рр. вміст гумусу в ґрунтах підвищився на 0,02% (у зонах Полісся - на 0,09%, Лісостепу – 0,02% та Степу – 0,05%). Та, незважаючи на це, продовжується процес дегуміфікації ґрунтів. За даними обстежених ґрунтів України 61,9% характеризуються середнім та підвищеним вмістом гумусу, 15,4% – дуже низьким та низьким і лише 22,8% - з високим та дуже високим вмістом гумусу. Найменший вміст гумусу у зоні Полісся (2,33%), у Лісостеповій – 3,21% та Степовій зонах – 3,45% [12].

Для стабілізації та поліпшення гумусового стану необхідно переглянути регіональні системи землеробства та сільськогосподарського виробництва в цілому, пріоритетним напрямом яких має стати біологізація: розширення площ під багаторічними травами та збільшення поголів'я тварин, оптимізація структури посівних площ, застосування поживних і поукісних посівів сидеральних культур під просапні культури, консервація деградованих ґрунтів і переведення середньо- і сильнозмитих ґрунтів під заліснення та залуження, максимальне використання побічної продукції рослинництва на добриво.

Поповнення ґрунтів органічною речовиною в сучасних умовах полягає у:

- внесенні органічних і мінеральних добрив;
- використанні (в якості органічного добрива) побічної продукції рослинництва (соломи, стебел кукурудзи);
- посівів сидеральних культур;
- удосконаленні структури посівних площ із одночасним розширенням площ посіву багаторічних трав.

Середньозважений вміст легкогідролізованого азоту складає 105,4 мг/кг ґрунту, що відповідає низькому рівню забезпеченості. Вміст цього показника в ґрунтах знизився на 5 мг/кг ґрунту від 2006-2010 рр. (в зоні Полісся зріс на 6 мг/кг ґрунту, в Лісостепу та Степу - знизився на 1 мг/кг та 15 мг/кг ґрунту відповідно).

За даними обстежених ґрунтів України ґрунти з дуже низьким вмістом легкогідролізованого азоту займають 46% площ, з низьким – 47%, середнім – 6% та підвищеним – 1%. В цілому в ґрунтах України переважає дуже низький та низький вміст азоту (93,1% ґрунтів), у тому числі в Поліссі – 90,5%, Лісостепу – 94,3% та Степу – 93,3% [12].

Середньозважений вміст рухомих сполук фосфору в ґрунтах України становить 110,3 мг/кг, що відповідає підвищеному рівню забезпеченості. Порівнюючи з 2006-2010 рр., вміст цього показника в ґрунтах підвищився на 6 мг/кг ґрунту. Підвищення вмісту рухомих сполук фосфору спостерігається в усіх ґрунтово-кліматичних зонах (в зоні Полісся - на 6 мг/кг ґрунту, Лісостепу – на 2 мг/кг ґрунту та в Степу – на 10 мг/кг ґрунту). Поліська та степова зони забезпечені цими сполуками краще, ніж лісостепова. Середньозважений показник вмісту рухомих сполук фосфору в обох зонах вищий середнього значення по Україні, однак в лісостеповій зоні цей показник нижчий. За даними обстежених ґрунтів України 68,6% з них характеризуються середнім та підвищеним вмістом рухомих сполук фосфору, 21,1% - високим і дуже високим вмістом і лише 10,4% - низьким та дуже низьким [12].

За даними обстежених ґрунтів України понад 90% з них характеризуються дуже високим, високим, підвищеним та середнім вмістом обмінного калію у ґрунті і лише 8,4% – низьким і дуже низьким. Середньозважений вміст обмінних сполук калію складає 120,5 мг/кг ґрунту, що відповідає високому рівню забезпеченості. За останні п'ять років вміст цього показника в ґрунтах України підвищився на 9 мг/кг ґрунту [12].

Реакція ґрунтового розчину відіграє важливу роль у розвитку рослин і ґрунтових мікроорганізмів, впливає на швидкість і напрямок перебігу в ньому хімічних і біохімічних процесів. Засвоєння рослинами елементів живлення, інтенсивність мікробіологічної життєдіяльності, мінералізація органічної речовини, розкладення ґрунтових мінералів і розчинення різноманітних важкорозчинних сполук, коагуляція і пептизація колоїдів та інші фізико-хімічні процеси великою мірою визначають реакцію ґрунту.

Кисла реакція ґрунту відноситься до числа несприятливих екологічних факторів, що стримують ріст і розвиток більшості видів сільськогосподарських культур. Кисла реакція властива дерново-підзолистим і болотним ґрунтам, нейтральна – чорноземам. Всі сільськогосподарські культури по різному відносяться до ступеня кислотності ґрунту, тому певна культура має свій інтервал рН, при якому вона добре росте і розвивається.

Середньозважений показник реакції ґрунтового розчину (рН) в ґрунтах України становить 6,39, що відповідає нейтральній реакції ґрунтового розчину (в зоні Полісся рН знизився на 0,03 від попереднього обстеження (з 5,76 до 5,73), в Степу – на 0,27 (з 7,29 до 7,02), що свідчить про підкислення ґрунтового розчину. Натомість в зоні Лісостепу рН не змінився.

В період 2011–2015 рр. в Україні виявлено 3,6 млн. га кислих та 4,5 млн. га лужних ґрунтів, що становить 19% та 24% обстежених площ відповідно. Дуже сильно та сильно кислі ґрунти займають 2% з них (326,3 тис. га), середньоокислі – 5% (1000,9 тис. га), слабоокислі – 12% (2293,8 тис. га), близькі до нейтральних – 20% (3831,2 тис. га), нейтральні – 37% (7003,6 тис. га), слаболужні – 16% (3030,6 тис. га), середньолужні – 6% (1081,1 тис. га), сильно та дуже сильно кислі – 2% (350,6 тис. га). Висока питома вага кислих ґрунтів характерна для зони Полісся (45,6%), найменша – у зоні Степу (1,8%) [12].

Останніми роками площі з кислими ґрунтами збільшуються. Це зростання відбувається за рахунок збільшення середньоокислих, сильноокислих і дуже сильноокислих ґрунтів. Причинами зростання цих площ є техногенне забруднення ґрунтів, використання фізіологічно кислих мінеральних добрив, зменшення внесення органічних добрив, а також тривале нехтування заходами хімічної меліорації, що в свою чергу спричиняє трансформації слабоокислих ґрунтів в середньо- і сильноокислі. Зростання цих площ підтверджує невиконання сільськогосподарськими виробниками заходів з вапнування ґрунтів і підбору сівозмін.

Основними чинниками антропогенного впливу на земельні ресурси України є сільське господарство, промисловість та транспорт.

За низької культури сільськогосподарського природокористування, недосконалості й відсутності спеціальної сільськогосподарської техніки, посилюються несприятливі процеси у ландшафтних комплексах. Це призводить до того, що природне середовище втрачає притаманні йому властивості до саморегуляції. Через частий обробіток землі розпилюється поверхня ґрунту, здійснюється його ущільнення колесами важких тракторів і комбайнів. Нормальна об'ємна маса структурного ґрунту становить 1,1-1,2 г/см³, а на багатьох полях до 1,6-1,7 г/см³, що значно перевищує критичні величини. У таких ґрунтах майже вдвое зменшується загальна пористість, різко знижується водопроникна і водоутримуюча здатність, зменшується опірність ґрунту до ерозійних процесів.

Дуже шкідливе для землекористування і довкілля забруднення ґрунтів хімічними та біологічними компонентами, зокрема, важкими металами, пестицидами тощо.

У 2021 році за хімічними показниками забруднення ґрунту не відповідали санітарним нормам 3,9% проб проти 3,0% у 2020 і 3,6% у 2019, у тому числі на вміст важких металів – 5,4% (у 2020 – 3,8%, 2019 – 5,5%); пестицидів – 2,3% проти 2,1% у 2020 і 1,2% у 2019) [12].

Найбільше забруднень ґрунтів за хімічними показниками на територіях промислових підприємств, їх санітарно-захисних зон, в зонах впливу транспортних магістралей, місць видалення відходів та зберігання токсичних відходів, непридатних та заборонених пестицидів, в т.ч. їх утримання чи захоронення, ліквідованих складів їх зберігання.

За біологічними показниками забруднення ґрунтів у 2021 р. не відповідали нормам 2,2% проб (у 2020 – 5,0%, 2019 – 2,7%); за мікробіологічними показниками - 7,4% проти 2,2% у 2020 і 10,2% у 2019 р [12].

Вміст нітратів у ґрунтах сільськогосподарських угідь у 2021 році був значно нижче рівня гранично допустимих концентрацій. У ґрунтах господарств по областях України середня концентрація нітратів становила 0,02 ГДК, максимальна – 0,05 ГДК [12].

В Україні 286,8 тис. га деградованих, 275,2 тис. га малопродуктивних, 36,6 тис. га техногенно забруднених земель, що підлягають консервації. Крім того 142,8 тис. га порушених земель потребують рекультивації, 242,9 тис. га малопродуктивних угідь – поліпшення.

Разом з тим найнебезпечніший вид деградації ґрунтів – їх радіоактивне забруднення. В харчовому ланцюзі наявність довготривалих, біологічно значимих радіонуклідів чорнобильського походження ^{137}Cs та ^{90}Sr спричинює внутрішнє опромінення людини і тварин ще протягом багатьох десятиріч після забруднення. Внесок у забруднення інших радіонуклідів незначний.

За «постчорнобильський» період радіологічна ситуація на землях сільськогосподарського призначення внаслідок процесів природного самоочищення (природний розпад, фіксація ґрунтом, заглиблення радіонуклідів) значно поліпшилася.

Разом з тим забруднення ^{137}Cs вище 185 кБк/м^2 поширене на 5,0 тис. га сільськогосподарських угідь. Найбільш забруднені ^{137}Cs ґрунти в зоні Полісся - 4,8 тис. га (в Житомирській – 3,8 тис. га, Рівненській – 0,1 тис. га та Чернігівській – 0,9 тис. га областях). В зоні Лісостепу - 0,2 тис. га в Київській області.

Забруднення ^{90}Sr ґрунтів сільськогосподарського призначення в Україні спостерігається в значно більших масштабах, ніж ^{137}Cs , оскільки забруднення ^{90}Sr вище $5,55 \text{ кБк/м}^2$ поширене на 51,2 тис. га сільськогосподарських угідь. Найбільше забруднені ^{90}Sr ґрунти в зоні Полісся - 38,3 тис. га (Житомирська – 1,1 тис. га, Івано-Франківська – 1,5 тис. га, Рівненська – 1,4 тис. га та Чернігівська – 24,3 тис. га). В зоні Лісостепу забруднені ^{90}Sr 12,9 тис. га сільськогосподарських угідь, з них у Вінницькій – 2,5 тис. га, Київській – 1,6 тис. га, Черкаській областях – 8,8 тис. га) [12].

Для ефективного задіяння земельних ділянок, які не можуть використовуватися для ведення сільського господарства, перспективне запровадження альтернативної енергетики, а саме: розміщення на цих територіях **сонячних електростанцій**.

Україна перетинається труботранспортними, газовими та нафтовими магістралями. Недоліки у технології перекачування та стихійні витіки нафтопродуктів на поверхню землі також спричиняють забруднення ґрунтів. Високий вміст нафтопродуктів спостерігається в ґрунтах на узбіччях автошляхів та на ділянках, прилеглих до залізничних полотен.

Найбільше забруднень ґрунтів за хімічними показниками на територіях промислових підприємств, їх санітарно-захисних зон, в зонах впливу транспортних магістралей, місць видалення відходів та зберігання токсичних відходів, непридатних та заборонених пестицидів, в т.ч. їх утримання чи захоронення, ліквідованих складів їх зберігання.

З початком загарбницької війни РФ проти України до джерел забруднення ґрунтів ще й додалися наслідки ведення бойових дій, особливо значне забруднення сільськогосподарських угідь відбулось на сході та півдні України внаслідок попадання шкідливих речовин (важких металів, тротилу, продуктів горіння) в ґрунт від артилерійських обстрілів, руйнування військової техніки, мінування територій сільськогосподарських угідь тощо. Для розмінування території України потрібно до 30 років. Втрати сільськогосподарської продукції та ресурсів, багаторічних насаджень, тварин, агрокультур внаслідок обстрілів та забруднення земель вибухонебезпечними предметами впродовж тільки першого року війни склали 2,8 млрд. доларів США.

Шляхами збереження природної родючості ґрунтів є напрацювання схем використання територій на етапах передпроектного планування, нормативно-правове забезпечення охорони земель, використання геоінформаційних систем і технологій. Так, 2021 р. на Публічну кадастрову карту додано інформаційний шар – «Землі, що потребують консервації», який відображає 636 тис. га земель, що потребують консервації.

У випадку незатвердження Плану заходів, що також передбачає і заходи, які сприяють збереженню і охорони ґрунтів, та збереження тенденції скорочення розробки схем землеустрою, ТЕО використання і охорони земель та впровадження таких заходів з охорони земель та відновлення родючості ґрунтів як проектів землеустрою, що забезпечують впорядкування угідь,

створення захисних лісових насаджень, полезахисних лісових смуг вздовж доріг, будівництво земляних валів (валів-рівчаків, валів-терас, валів-доріг), будівництво водоскидних споруд, лотків, перепадів, загат тощо, створення протиерозійних ставків—мулонакопичувачів, берегоукріплення для захисту сільгоспугідь, покращення умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я, пов'язаних із станом ґрунтів, не відбудуватиметься.

Надра. Значну загрозу земельним ресурсам та ґрунтам становлять явища, які спостерігаються в ґрунтовому покриві, де внаслідок ерозії, відкритих розробок корисних копалин та будівельної сировини, забруднення хімічними речовинами і промисловими викидами деградовано й виведено з використання значні площі продуктивних земель.

В надрах України виявлено понад 20 тис. родовищ і проявів з 117-и видів мінеральної сировини, з яких понад 8280 родовищ мають промислове значення і враховуються Державним балансом запасів корисних копалин.

Промисловістю освоєно понад 2000 родовищ з 100-а видів корисних копалин, що містять від 40% до 75% їх розвіданих запасів. На базі цих родовищ діє понад дві тисячі гірничодобувних, збагачувальних і переробних підприємств.

В Україні існує можливість для забезпечення як своїх власних потреб, так і експорту таких важливих корисних копалин та продуктів їх переробки, як залізо, марганець, титан, цирконій, сіль калійна, сіль кухонна, сірка самородна, глина бентонітова, графіт, каолін, флюсова сировина, глина для вогнетривів, декоративно-облицювальні матеріали. Проте визначальними для економіки нашої держави корисними копалинами є нафта, залізна руда, вугілля та природний газ (450 родовищ).

У промисловій розробці знаходиться понад 280 родовищ. Підготовлені до промислового освоєння 22 об'єкти. Інші родовища (площі) підлягають додатковому геологічному вивченню, в тому числі проведенню дослідно-промислової розробки, з метою підготовки їх до промислового освоєння.

Державним балансом запасів корисних копалин України обліковується понад 200 об'єктів нафти і газового конденсату.

Балансові запаси вугілля кам'яного (кат. А+В+С₁+С₂) складають близько 95% від загальних запасів вугілля України.

Кам'яне вугілля України представлене повним складом марок класифікаційного стандарту: від довгополум'яного до антрацитів. Запаси вугілля коксівного та антрацитів складають, відповідно, 31,1% та 14,4% від запасів кам'яного вугілля України.

Запаси бурого вугілля України зосереджені, переважно, в Дніпровському, частково, в Донецькому (Західний Донбас) басейнах, а також на Новодмитрівському родовищі Дніпровсько-Донецької западини та на Ільницькому, Рокосівському родовищах Закарпатської вугленосної площі.

Незважаючи на наявність в надрах країни значної кількості запасів сировини паливно-енергетичного напрямку, а саме газу, нафти, коксівного вугілля тощо, внутрішні потреби держави власним видобутком не задовольняються.

Державним балансом запасів корисних копалин України обліковується 682 родовища торфу, з яких понад 40 періодично розробляються.

При планових обсягах виробництва запаси родовищ, що підготовлені та розробляються, забезпечать роботу більш як на 50 років.

Станом на 01.01.2021 Державним балансом запасів корисних копалин України враховано 60 родовищ залізних руд, промислові запаси яких (металічних корисних копалин) складають 337 млн. т.

На території України виявлені та розвідані значні запаси та ресурси титанових руд. Державним балансом запасів корисних копалин України обліковуються родовища, більшість яких мають досить високий ступінь розвідки. На даний час розробляються 9 родовищ.

Державним балансом запасів корисних копалин України враховані запаси 11 родовищ ртуті.

На даний час в Україні у значних обсягах видобуваються каолін, нерудна металургійна сировина (кварцити, флюсові вапняки і доломіти), хімічна сировина (кам'яна сіль), камінь будівельний, облицювальний камінь (граніт, габро, лабрадорит тощо), скляний пісок тощо.

Група нерудних корисних копалин представлена кварцитами унікальних Овруцького та Товкачівського родовищ, розвіданих в Коростенському (колишньому Овруцькому районі), на яких сконцентровано майже 84% усіх запасів цієї сировини в Україні.

Україна має найбільші в Європі ресурси та загальні запаси урану і за цими показниками входить до першої десятки країн світу. Державним балансом запасів корисних копалин України враховується 17 родовищ урану, з яких відкрито і розвідано 21 родовище. Частка України в світових ресурсах урану – 1,8%.

Станом на 01.01.2022 в Україні розвідано і затверджено 608 родовищ підземних питних і технічних вод, 245 родовищ мінеральних вод, 1 родовище підземних теплоенергетичних вод і 2 родовища підземних промислових вод.

Воєнна агресія росії проти України спричинила втрату контролю над родовищами корисних копалин на тимчасово окупованих територіях України та перешкоджає повноцінню розробляти, нагромаджувати та переробляти корисні копалини на підконтрольній українській владі території в східних та південних регіонах України.

У випадку незатвердження проекту Плану заходів покращення умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я, пов'язаних із наявністю, видобуванням та транспортуванням корисних копалин та станом надр України, не відбуватиметься.

2.4. За утворенням та накопиченням відходів

Все більшої гостроти набуває забруднення навколишнього природного середовища відходами виробництва і споживання.

Відсутність ефективної системи поводження з відходами на рівні країни зумовлює накопичення їх значної кількості у місцях видалення, що призводить до антропогенного навантаження на довкілля, забруднення його основних компонентів: землі, водних ресурсів та атмосферного повітря, погіршення умов проживання населення України.

Війна російської федерації проти України дуже вплинула та змінила регіони України, багато наших співвітчизників змушені були залишити свої домівки, що спричинило в більшості областей зміну навантаження на критичну інфраструктуру. Не стала винятком сфера поводження з відходами, яка зазнає впливу через руйнування інфраструктури, прибуття внутрішньо переміщених осіб, спад економічної активності.

Після визволення територій країни від російських загарбників на них залишився небезпечний металобрухт з обгорілої та розбитої військової техніки, снарядів та ракет, відбулось забруднення підземних і поверхневих вод внаслідок масштабних розливів нафтопродуктів із підірваних резервуарів, від знищеної техніки, розірваних снарядів, ракет та їх палива.

Тому на полігонах ТПВ частково тимчасово розміщуються відходи руйнацій.

На сьогодні надзвичайно важливі нововведення та реформи у сфері управління відходами, адже Верховною Радою України прийнятий новий рамковий закон «Про управління відходами», який набув чинності 9 липня 2023 року і регулює відносини, пов'язані із запобіганням утворенню та з управлінням відходами, що утворюються в Україні, а також з управлінням відходами, що перевозяться через територію України, вивозяться за її межі та ввозяться в Україну з метою відновлення, у тому числі рециклінгу.

Питання подальшого сміттєвидалення необхідно вирішувати у відповідності з Національним планом управління відходами до 2033 року (далі – НПУВ), який затверджений розпорядженням КМУ від 27.12.2024 №1353-Р.

Основні завдання НПУВ - створення та забезпечення належного функціонування комплексної національної системи управління відходами, яка забезпечить мінімізацію навантаження на довкілля, зумовленого утворенням відходів, шляхом дотримання ієрархії управління відходами, з урахуванням економічних можливостей як держави, областей, громад, так і основних утворювачів відходів.

НПУВ визначає головні напрями створення ефективної, дієвої та рентабельної системи управління відходами у відповідності до ієрархії пріоритетів поводження з відходами, максимального зменшення їх захоронення на полігонах та збільшення обсягів перероблення при економічно доступному варіанті.

Крім того, НПУВ передбачено вдосконалення та підтримання національної системи управління відходами, створення ефективної системи збирання та вивезення побутових відходів, створення інфраструктури для відновлення відходів.

НПУВ передбачено розбудову ефективної національної системи управління відходами за наступними їх видами: муніципальні відходи (побутові та відходи інфраструктури населених пунктів), небезпечні відходи, відпрацьовані нафтопродукти, відходи, що містять стійкі органічні забруднювачі, промислові відходи, відходи видобувної промисловості, відходи будівництва та знесення, відходи сільського господарства, відходи упаковки, відходи електричного та електронного обладнання, відпрацьовані батарейки, батареї та акумулятори, медичні відходи, зняті з експлуатації транспортні засоби, осади стічних вод від комунальних очисних споруд.

Паралельно з цим розпочато планування системи управління відходами на місцевому рівні. В областях створені робочі групи з координації розробки місцевих планів, що дало можливість забезпечити ефективну комунікацію громад як одну з одною так і з обласною владою та експертами.

Основними напрямками, на яких необхідно сконцентрувати увагу, є:

- зменшення шкідливого впливу відходів на навколишнє природне середовище та здоров'я людини за рахунок впровадження нових сучасних високоефективних методів збирання, зберігання, перевезення, утилізації та захоронення ТПВ відповідно до сучасних вимог охорони довкілля;
- налагодження ефективних систем поводження з ТПВ в межах територіальних громад, запобігання утворенню несанкціонованих звалищ відходів;
- зменшення утворення й захоронення відходів шляхом впровадження роздільного збирання компонентів ТПВ;
- концентрація фінансових, матеріально-технічних та інших ресурсів для вирішення проблеми поводження з побутовими відходами, особливо відходами руйнації, які з'являються під час бойових дій.

Водночас з метою підвищення рівня свідомості та культури населення щодо сучасного та безпечного поводження з відходами в країні має постійно проводитися інформаційно-роз'яснювальна робота.

Однією з найгостріших проблем, що прямо чи опосередковано стосується кожної людини, є погіршення стану навколишнього природного середовища в Україні за рахунок накопичення промислових відходів.

В результаті діяльності гірничодобувних підприємств вибувають значні земельні площі під будівництво відвалів для складування гірських порід, шламосховищ для відходів збагачення, що характерно і для чорної металургії, ставків-накопичувачів високомінералізованих шахтних і кар'єрних вод; відбувається зміна рельєфу місцевості, вирубування лісів; зміна запасів, режиму руху, якості та рівня ґрунтових вод; підтоплення земель; забруднення поверхневих водойм, забруднення атмосфери пилогазовими викидами; зміна властивостей ґрунтового покриву; шумове забруднення та вібрація ґрунту тощо.

Найбільшим негативним результатом діяльності добувної промисловості і розроблення кар'єрів є відходи, щорічні обсяги яких сягають 392–419 млн. т і складають 88,89–90,54% від загального обсягу утворених відходів в Україні, найбільш багатотоннажними є відходи видобутку металевих руд.

За даними Держстату станом на 01.01.2021 у спеціально відведених місцях чи об'єктах та на території підприємств країни, які були активні протягом 2021 року, накопичилось понад 15,6 млрд. т відходів, що більше попереднього року майже на 1,0%.

2021 р. основним способом поводження з відходами залишалось їх видалення. Так, за даними Держстату на 01.01.2022 в спеціально відведені місця та об'єкти було видалено 275,98 млн. т відходів, у тому числі небезпечних відходів 1-3 класу небезпеки 103,6 тис. т. Загальні обсяги видалення відходів становили майже 60%. У порівнянні з попереднім роком обсяги видалення відходів залишались практично на тому ж рівні.

Частка утилізації небезпечних відходів складає 42,8%, видалення у спеціально відведені місця чи об'єкти - 19,6%.

Впродовж тривалого часу в країні залишаються невирішеними питання утилізації і переробки небезпечних відходів, які зберігаються на звалищах і спеціальних полігонах та на територіях підприємств. Не вирішується також питання будівництва комплексів з їх утилізації й знешкодження та нових сучасних полігонів для захоронення. У той же час забруднення довкілля токсичними промисловими відходами досягло такого рівня, який негативно впливає на здоров'я населення країни.

Сучасний стан поводження з твердими побутовими відходами (далі - ТПВ) в Україні наближається до критичного і не відповідає світовим тенденціям у цій сфері.

Загальною тенденцією для України, на відміну від європейських держав, є низький рівень перероблення й утилізації ТПВ та високий показник їх захоронення на полігонах. При захороненні відходів на полігонах та звалищах відбувається процес забруднення ґрунтів фільтраційними стоками звалищ, що призводить до забруднення підземних вод та негативно впливає на здоров'я людей.

Сміттєзвалища в більшості випадків не облаштовані належним чином і експлуатуються з порушенням вимог санітарного законодавства.

За даними Міністерства розвитку громад та територій в Україні за 2021 рік утворилось понад 51 млн. м³ побутових відходів, або понад 10 млн. т, які захоронюються на 6 тис. сміттєзвалищ і полігонів загальною площею майже 9 тис. га, з них:

- було перероблено та утилізовано близько 7,64% побутових відходів, з них:
- 1,14% спалено,
- 6,5% потрапило на заготівельні пункти вторинної сировини та сміттепереробні лінії.

На полігони ТПВ потрапляє значна частина відходів, які мають ресурсну цінність і підлягають переробці та утилізації. Основну масу відходів як вторинної сировини складають тара (упаковка) від продуктів харчування та продукції споживання населенням.

Крім того існує проблема, яка на сьогодні не містить вираженого характеру, але через певний час її наслідки будуть становити реальну загрозу як об'єктам довкілля, так і здоров'ю населення прилеглих територій. Суть її полягає в тому, що в результаті життєдіяльності населення утворюються відходи, які містять небезпечні складові, зокрема відпрацьовані люмінесцентні та енергозберігаючі лампи, зіпсована електронна техніка та електричне обладнання, відходи автотранспорту тощо. Враховуючи досягнення науково-технічного прогресу, обсяги побутових відходів, що утворюються у населення та містять небезпечні складові, будуть постійно збільшуватися. Вказані групи відходів в основному не вилучаються, а вивозяться на полігон за унітарною схемою видалення. При цьому на даному етапі не можливо оцінити їх обсяги та наслідки для довкілля.

В Україні недостатньо відповідної інфраструктури збору й переробки таких відходів та недостатнє фінансування вирішення зазначеної проблеми через відсутність коштів.

В країні нагальна проблема впровадження інноваційних технологій у сфері охорони навколишнього природного середовища, зокрема у сфері поводження з ТПВ, в т.ч. їх роздільного збирання, повторного використання та рециклінгу.

Актуальне будівництво сміттєпереробних комплексів, яке дало б вагомий поштовх для зменшення навантаження на довкілля та підвищення економічного потенціалу громади.

За даними Національної академії медичних наук України аналіз захворюваності населення населених пунктів, прилеглих до сміттєзвалищ, показав, що негативний вплив сміттєзвалищ на довкілля суттєво впливає на умови проживання населення та здоров'я населення. При зменшенні відстані проживання від сміттєзвалища з 900 до 500 м спостерігається зростання в 1,4 раз частоти патології серцево-судинної системи; в 1,7 рази - патології нервової системи; майже у 2 рази - інфекційної патології. Рівень захворюваності на серцево-судинні та хвороби органів дихання в найближчому населеному пункті перевищує в 1,5-2 рази середні обласні показники.

Послугами з вивезення побутових відходів охоплено майже 79% населення України. Найгірший показник охоплення населення послугами з вивезення побутових відходів у Волинській області – 61%, у Черкаській та Одеській областях — 63%.

Значна частина полігонів працюють в режимі перевантаження, не відповідають санітарним і природоохоронним нормам.

За даними Міністерства розвитку громад та територій України в Україні 230 од. (3,8%) перевантажених сміттєзвалищ, а 824 од. (13,8%) не відповідають нормам екобезпеки.

З 371-го сміттєзвалища, які потребують рекультивації, фактично рекультивовано 29 одиниць.

Потреба у будівництві нових полігонів складає 288 одиниць.

Через неналежну систему поводження з ТПВ в населених пунктах, як правило у приватному секторі, 2021 року виявлено 26,8 тис. несанкціонованих звалищ, що займають площу 0,6 тис. га, з них ліквідовано 25,5 тис. несанкціонованих звалищ площею 0,38 тис. га.

Основним способом видалення ТПВ на сьогодні в громадах України є їх захоронення на полігонах і сміттєзвалищах. Складування відходів проводиться розрівнюванням, ущільненням, ізоляцією ґрунтом.

Територіальними громадами проводяться заходи зі збору, перевезення (транспортування), екологічно-безпечного захоронення ТПВ на своїх територіях.

Разом з тим, органи місцевого самоврядування та виконавчої влади визначаються з методами та засобами роздільного збирання компонентів ТПВ з урахуванням їх морфологічного складу, річного обсягу утворення, потреб у вторинних енергетичних та матеріальних ресурсах, органічних добривах, наявності підприємств, які можуть переробляти окремі компоненти ТПВ та інших економічних факторів.

В Україні у 1725-и населених пунктах (без урахування даних АР Крим та м.Севастополь та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях) впроваджується роздільне збирання побутових відходів. У 28-и населених пунктах працюють 34 сміттєсортувальні лінії. В основному компоненти ТПВ, які збираються окремо, - це ПЕТ пляшка та інші вироби з поліетилену, скло, папір.

Для забезпечення впровадження роздільного збирання ТПВ, придбання відповідного обладнання та впровадження новітніх технологій в сфері поводження з відходами необхідні додаткові джерела та збільшення обсягів фінансування.

Обсяги утилізації відходів складають 21,7–24,5%, а 75–78% відходів від річного обсягу їх утворення розміщується в навколишньому середовищі та є джерелом забруднення атмосферного повітря, земельних та водних ресурсів.

Окрему групу небезпечних відходів складають непридатні та заборонені до використання пестициди та агрохімікати. Їх знищення залишається складною проблемою, оскільки в Україні відсутні відповідні потужності, і Україна змушена вивозити непридатні пестициди для знищення за кордоном. Незважаючи на те, що з 2010 р. в Україні реалізується програми з очистки України від небезпечних відходів, однак і в теперішній час проблема пестицидів залишається досить гострою.

Недосконалість сучасних технологій не дозволяє повністю переробляти мінеральну сировину. Більша частина її повертається в природу у вигляді відходів. Готова продукція становить 1–2% від використовуваної сировини, а решта повертається у вигляді відходів до біосфери, забруднюючи її компоненти.

Так, з 450 млн. т відходів, що утворюється щорічно останніми роками в Україні, за даними статистичної звітності більше 94–95% з них - це відходи видобувної та переробної промисловості (таблиця 2.7).

Таблиця 2.7. Обсяги утворення відходів за класифікаційними угрупованнями державного класифікатора відходів (ДК 005-96)

Найменування відходів за класифікаційними угрупованнями державного класифікатора відходів (ДК 005-96)	Код за ДК 005-96 (група, код)	Роки				
		2019		2020		2021
		Обсяг утворених відходів, тис. т	%	Обсяг утворених відходів, тис. т	%	Обсяг утворених відходів, тис. т
Усього (промисловість)		441516,50	100,00	462373,50	100,00	
відходи видобування вугілля кам'яного, лігніту (вугілля бурого), торфу	A.4 10	14571,04	3,30	14829,43	3,21	15867,49
відходи видобування нафти сирової та газу природного; відходи, які утворилися від надання послуг щодо видобування нафти та газу (крім розвідувальних послуг)	A.5 111	179,70	0,04	79,88	0,02	78,13
відходи видобування та збагачення руд уранових і торієвих	A.6 12	617,38	0,14	866,69	0,19	
відходи видобування руд металевих	A.7 13	339541,30	76,90	361771,40	78,24	370815,69
відходи видобування корисних копалин інших	A.8 14	37564,11	8,51	41102,78	8,89	
відходи виробництва продуктів харчових та напоїв	A.9 15	7263,91	1,65	5614,28	1,21	5283,03
відходи виробництва виробів тютюнових	A.10 16	2,84	0,00	2,11	0,00	1,87
відходи виробництва коксу, продуктів нафтоперероблення та палива ядерного	A.17 23	216,38	0,05	191,08	0,04	
відходи виробництва хімікалій, продукції хімічної та волокна штучного	A.18 24	464,37	0,11	473,63	0,10	
відходи виробництва виробів гумових та пластмасових	A.19 25	13,10	0,00	9,97	0,00	
відходи виробництва металів основних	A.21 27	16455,37	3,73	14766,41	3,19	15283,23
Всього		416889,49	94,4222	439707,6	95,0979	

Джерело: [12].

Для них характерна висока територіальна концентрація в гірничо-видобувних регіонах – Донбасі, Кривбасі, Львівсько-Волинському та частково в деяких інших.

Відходи, що утворюються у процесах видобування, збагачення, хіміко-металургійної переробки, транспортування і зберігання корисних копалин (розкривні породи, відходи флотації та гравітації, металургійні шлаки, дефекат, зола і шлаки ТЕС, фосфогіпс, різноманітні шлами, тощо) набувають значення вторинного сировинного резерву ряду галузей промисловості, будівництва та енергетики. Ці види відходів за сучасних умов розглядаються як вагомий сировинний резерв.

На таких звалищах відходів накопичено близько 500 млн. т шлаків. В нашій країні щорічно утворюється близько 80 млн. т доменних, сталеплавильних і феросплавних шлаків, а також 1 млн. т шлаків, 110 тис. т пилу. Шлам містить велику кількість заліза (майже 50%). Доменні, феросплавні, мартенівські шлаки містять значні кількості сполук фосфору та оксиду кальцію, а також інші елементи, що використовуються як добрива у сільському господарстві, брукт (залишки у ковшах) і брак, який становить у виробництві чавуну 7–10 кг/т (разом 87500 т/рік, шлак окалина, зола – 40000 т/рік, шлами, флюси – 600 т/рік).

Крім гірничо-видобувного комплексу за обсягами накопичення відходів серед галузей промисловості найбільш вагоме місце займають металургія, хімічна промисловість та теплоенергетика.

Саме під розміщення відходів цих галузей відводяться найбільші площі, а експлуатаційні параметри цих об'єктів, а саме високий потенціал пилоутворення, негативно впливають на умови проживання людей в найближчих до накопичувачів відходів населених пунктах. При порушенні умов накопичення та експлуатації місць видалення відходів об'єкти їх накопичення стають потужним джерелом забруднення усіх компонентів навколишнього середовища (ґрунт, ґрунтові та поверхневі води, атмосферне повітря) небезпечними речовинами. При цьому зона наднормативного забруднення довкілля внаслідок впливу накопичувачів таких відходів може поширюватись на території поза межі встановлених 300 м санітарно-захисних зон (далі - СЗЗ), які прийнято вважати нормативними для таких об'єктів, хоча фактично, відповідно до діючих санітарних правил 300 м СЗЗ для накопичувачів відходів є мінімально допустимою.

Актуальною проблемою для України є поводження із будівельними відходами 1-4 класу небезпеки через їх різноманітний склад, що і зумовлює подальше поводження з ними, адже в Україні відсутній єдиний нормативний документ відносно будівельних відходів.

Згідно з чинними нормативними документами на полігони ТПВ дозволяється приймати подрібнені будівельні відходи, але в Україні відсутні вимоги до розміщення підприємств або установок подрібнення будівельних відходів та технології їх подрібнення.

В той же час до складу будівельних відходів можуть входити відходи, які містять небезпечні речовини, наприклад азбоцементні відходи, відходи фарб, лаків, толь, асфальт та інше.

За окремими дозволами будівельні відходи можна приймати на полігони зі знешкодження та захоронення токсичних відходів.

Разом з тим переважну кількість будівельних відходів можна повторно використовувати.

Порушення правил поводження з медичними відходами на будь-якому етапі створює реальну загрозу інфікування медичного персоналу, населення та забруднення довкілля. Актуальним залишається питання потрапляння медичних відходів на несанкціоновані звалища. Особливу епідеміологічну небезпеку створюють інфіковані відходи, які потребують ретельного контролю на всіх етапах поводження, оскільки можуть викликати інфекційні захворювання, у т. ч. надзвичайно небезпечні.

Загалом слід зазначити, що обсяги утилізації як промислових, так і побутових відходів значно нижче реальних можливостей.

2021 року техногенне навантаження в цілому на територію України становило 21,7 тис. т на 1 кв. км. Найбільшого техногенного навантаження зазнають Дніпропетровська обл. – 318,3 тис

т на 1 кв. км, Донецька – 40,2 тис. т, Кіровоградська – майже 14,0 тис. т, Львівська – 10,5 тис. т на 1 кв. км та ін.

Накопичення відходів призводить до забруднення довкілля, порушуються і забруднюються землі, атмосферне повітря, поверхневі і підземні води, що безпосередньо впливає на здоров'я людини.

Виходячи з того, що незатвердження проекту Плану заходів сприятиме збереженню існуючого стану поводження з відходами в Україні, який вимагає як зменшення їх утворення, так і удосконалення поводження з ними, що буде сприяти погіршенню умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я, пов'язаних із утворенням та поводженням з відходами.

2.5. За територіями з природоохоронним статусом

Рельєф та ландшафти. Рельєф України складають гірські масиви, височини, рівнини та низовини. З півдня її оточують Чорне та Азовське моря.

Загальні риси рельєфу України зумовлені геоструктурними особливостями. Вони визначають чергування височин та низовин, напрям і характер розчленування. Переважна більшість орографічних утворень (Волинська, Подільська, Придніпровська та Донецька височини, Придніпровська низовина і Українські Карпати) орієнтовані з північного заходу на південний схід відповідно до напрямку основних геоструктурних елементів, що також визначають розміщення русел найбільших річок.

На півдні Кримського півострова на 150 км простягаються Кримські гори. Ширина гірської системи у середній частині 50-60 км. Головне, або Південне пасмо найвище – 1200-1500 м. Внутрішнє пасмо розташоване північніше, його середня висота досягає 400-600 м, максимальна - 738 м. Зовнішнє пасмо ще нижче – відповідно 250 і 344 м відповідно.

У зміні структури ландшафтів України та їх властивостей велика роль належить антропогенній діяльності. Особливо великого впливу зазнали сільськогосподарські землі, ліси, урбанізовані території, ландшафти регіонів природних і техногенних катастроф, зокрема Чорнобильської зони.

Внаслідок необґрунтованих заходів в Україні зникли або знищуються певні ландшафти, наприклад плавні в басейні Дніпра, заплави і навіть долинні ландшафти малих річок тощо.

Екстенсивний розвиток сільського господарства призвів до значного зменшення ландшафтного різноманіття степової зони. Атропогенне забруднення значних територій, прояви деградації ландшафтів та синантропізації екосистем – загроза втрати біотичного різноманіття.

Внаслідок господарювання в Україні, особливо в останнє століття, відбулися значні зміни в ландшафтах як середовищах існування біологічних видів. Зменшилася площа, зайнята лісами – до 14,5% території країни, наявна надмірна розораність земель, практично знищено степ як природний біом, значних змін зазнали гідрологічні умови території у зв'язку з будівництвом рівнинних гідроелектростанцій та створенням водосховищ, осушенням боліт Полісся та обводненням степу.

У зміні структури ландшафтів України та їх властивостей велика роль належить антропогенній діяльності. Особливо великого впливу зазнали сільськогосподарські землі, урбанізовані території, ландшафти регіонів природних і техногенних катастроф, зокрема Чорнобильської зони, ліси, площа яких зменшується внаслідок рубок і становить 10,4 млн. га, в т.ч. вкриті лісовою рослинністю – 9,6 млн. га. Лісистість України становить 15,9%.

Природні раритетні фітоценози трансформуються при цьому в похідні фітоценози зі зміненою структурою деревостану.

За висновками науковців оптимальна лісистість повинна становити близько 20%, а для її досягнення необхідно створити близько 2,4 млн. га нових лісів. Обсяг відтворення лісів в Україні у 2021 році становив 44,6 тис. га.

До сфери управління Держлісагентства належить 73% лісів держави.

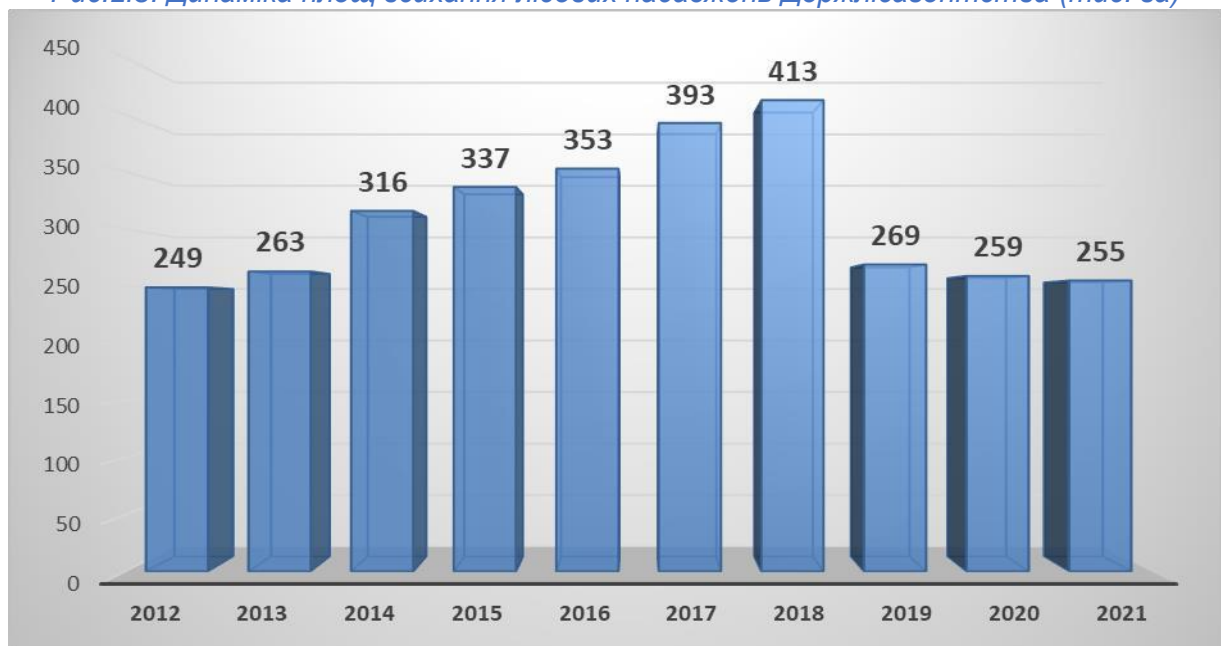
Загальний запас деревини в лісах України оцінюється в межах 2,1 млрд. куб. м. За даними єдиної державної системи електронного обліку деревини заготівля деревини у лісах за 2021 р. за всіма видами рубок становила 17,6 млн. куб. м загального запасу, в т. ч. 16,7 млн. куб. м ліквідної деревини.

Запас деревини в лісах щорічно змінюється - загальна середня зміна запасу складає близько 35 млн. куб. м.

Важливий захист лісів від шкідників і хвороб та іншого негативного впливу.

Площа всихання станом на 01.01.2021 становить 259 тис. га (рис.2.3), зафіксовано нових осередків всихання лісу на площі 187 тис. га, ліквідовано 191 тис. га, залишок на 31.12.2021 становить 255 тис. га, з яких у насадженнях: сосни звичайної – 104 тис. га, ялини європейської – 14 тис. га, дуба звичайного – 80 тис. га та інших порід – 57 тис. га.

Рис.2.3. Динаміка площ всихання лісових насаджень Держлісагентства (тис. га)

Джерело: [12].

Потребують постійної уваги та фінансування відтворення лісів та рекультивації земель, порушених внаслідок незаконного видобутку бурштину, піску та інших корисних копалин, запобігання поширенню осередків усихання соснових насаджень.

Лісові масиви на території України розміщені нерівномірно, в основному зосереджені в її північній частині.

Через обстріли та бомбардування збільшилась кількість і площі лісових пожеж, через які у 2022-2023 роках згоріло 183,2 тис. га лісів та інших насаджень. Крім того ліси вирубуються для будівництва укріплень, що разом завдає шкоди оселенню тварин тощо.

Екстенсивний розвиток сільського господарства призвів до значного зменшення ландшафтного різноманіття степової зони. Атропогенне забруднення значних територій, прояви синантропізації екосистем – загроза втрати біотичного різноманіття.

Біорізноманіття. Біота України нараховує більше 74 тис. видів. З них більше 27 тис. (5100 судинних) налічує флора: грибів, слизовиків – 15 тис., водоростей – 5 тис., лишайників – 1,2 тис., мохоподібних – 0,8 тис. видів; а фауна – біля 45 тис. видів, в т.ч. більше 35 тис. комах, майже 3,5 тис. інших членистоногих, 1800 найпростіших, 1600 круглих червів, 1280 плоских червів та 440 кільчастих, понад 270 видів і підвидів риб та круглоротих, 22 види земноводних, близько 25 видів плазунів, понад 430 видів птахів, близько 120 видів ссавців.

Займаючи менше 6 відсотків площі Європи, Україна володіє близько 35-ма відсотками її популяційного біорізноманіття.

Близько 250 видів судинних рослин офіційно визнані лікарськими в Україні.

Природні екосистеми збереглись щонайбільш на 25% території України, але їх трансформація продовжується.

Під природною рослинністю в Україні зайнято близько 19 млн. га, її зменшення під впливом господарської діяльності людини та змін клімату набуває загрозливих масштабів.

Оскільки Україна розташована на перетині міграційних шляхів багатьох видів фауни, через її територію проходять три основні маршрути міграції птахів (Азово-Чорноморський і Поліський широтні коридори та Дніпровський меридіанний міграційний шлях), а деякі місця гніздування, особливо на півдні країни, мають міжнародне значення, понад 100 видів перелітних птахів охороняються відповідно до міжнародних зобов'язань.

Внаслідок бойових дій вони стали небезпечними.

Протягом останніх років спостерігається збільшення кількості видів рослин і тварин, занесених до «Червоної книги України». Основну загрозу біорізноманіттю становлять діяльність людини та знищення природного середовища існування флори і фауни. Йдеться про мільярди тон відходів, які закопуються чи затоплюються, розсіюються в довкіллі і забруднюють його, шуми, електромагнітні випромінювання, вібрації, світлове забруднення тощо. Ці негативні тенденції створюють загрози для біорізноманіття та природних екосистем, а також для життя і здоров'я людини.

Зміни, що відбуваються внаслідок забруднення води і поєданого з ним антропогенного евтрофування водойм, призводять до зникнення раритетних видів рослин та тварин і заміщення їх видами широкої екологічної амплітуди, адвентивними та інвазійними видами.

Фактором ризику для біорізноманіття є зміни клімату, оскільки вони ведуть до зсуву природних зон, частих природних катастроф та поширення інвазивних видів, а також нових для регіону інфекцій.

На даний час прискорюється процес біологічної інвазії внаслідок кліматичних змін і антропогенних факторів: перевезень, торгівлі, трансформації природних екосистем (зарегулювання водойм, вирубки лісів або необґрунтованого заліснення степів, штучного осушення та обводнення територій).

Крім факторів, що підсилюють поширення чужорідних видів тварин і рослин у світі, у збільшенні чужорідних видів в Україні значну роль відіграло гідробудівництво та зарегулювання водойм, особливо р.Дніпро, і масштабні проекти з інтродукції чужорідних видів хребетних, зокрема риб, у XX столітті.

Серед найбільш значущих чинників впливу на біологічне різноманіття, наприклад, дніпровських водосховищ, слід відмітити зміну гідрологічного режиму, вплив якого простежується в двох основних напрямках – скорочення біотопів мешкання реофільних видів та нестабільний рівневий режим в період нересту та інкубації ікри.

Аграрне перетворення значної частини природних трав'яних екосистем призвело до масштабного порушення їхньої структури, руйнування, фрагментації. Зменшення біорізноманіття внаслідок фрагментації спричинює їхню залежність від екологічних чинників, що, в свою чергу, зменшує можливість підтримувати свій гомеостаз, зумовлює істотні кількісні та якісні зміни цих екосистем. Припиненням такої форми антропогенного впливу на них, як викошування чи випасання, порушило усталений хід сукцесій, їх спрямованість і сприяло трансформації цих фітоценозів у чагарникові та лісові угруповання.

Дія перевипасання спричиняє віддалення трав'яних угруповань від свого природного стану, викликає зниження видового багатства, їхньої продуктивності, а місцями й ерозію ґрунтового покриву.

Небезпечними стали пожежі. Їх результатом є втрата природного різноманіття, а саме спрощення структури, вульгаризація біоти. У подальшому відбувається консервація дії чинників ценогенезу, внаслідок чого відтворення фітоценозів, у тому числі й раритетних, стає практично неможливим.

Загрози біорізноманіттю пов'язані з деградацією оселищ. Незбалансованість структури землекористування, надмірна розораність, а також низький рівень лісистості є також факторами вразливості щодо кліматичних змін. Степи, які в історичному минулому займали близько 40% площі України, тепер залишилися на 3% площі свого первинного поширення та розбиті на 10000 ділянок. Вони зазнають впливу кліматичних змін: на півночі – олущення, на півдні – опустелювання.

Загрозу для біорізноманіття становить і розвиток малої гідроенергетики в Карпатах, де є річки з найкращими показниками якості води, найменшим антропогенним тиском, і, відповідно, високим рівнем біорізноманіття. Вразливими є прибережні екосистеми Чорного та Азовського морів внаслідок будівництва у прибережній смузі та надвисокого рекреаційного навантаження.

Внаслідок війни росії проти України багато видів тварин і рослин опинилися на межі зникнення, зокрема, 333 види рослин і тварин опинилися під загрозою зникнення через підлив Каховської ГЕС, 149 рідкісних дунайських тритонів загинули.

Через використання сонарів російськими кораблями в Чорному та Азовському морях гинуть дельфіни. Потрапляння нафти внаслідок атак на інфраструктуру спричиняє загибель риби, морських птахів і мікроорганізмів.

Через бойові дії в місцях проживання червонокнижних тварин та зростання червонокнижних рослин, які живуть і ростуть винятково в Україні, значна кількість з них на межі або під загрозою знищення чи зникнення.

Значної шкоди завдає і військова техніка, в першу чергу пошкоджуючи ґрунти, поширюючи бур'яни та знищуючи біорізноманіття.

Також один із факторів загрози тваринному світу в південних та східних регіонах України – постійне шумове забруднення. Воно є чинником стресу для тварин та змушує їх уникати місць бойових дій, залишати оселі, втрачати кормову базу, змінювати шляхи міграції. Особливо актуальна ця проблема для птахів, які здійснюють щорічні міграції на тисячі кілометрів.

Забруднення довкілля, пожежі, мінні поля створили небезпеку для біорізноманіття районів бойових дій на території України.

Браконьєрство - причина скорочення чисельності як промислових видів, так і деяких рідкісних, у тому числі внаслідок випадкової загибелі у знаряддях промислу.

Протягом останніх десятиліть відмічається прискорення процесів біологічної інвазії внаслідок кліматичних змін і особливо антропогенних факторів: перевезень, торгівлі, трансформації природних екосистем (зарегулювання водойм, вирубка лісів або необґрунтоване заліснення степів, штучне осушення та обводнення територій). На теперішній час у світі існує багато прикладів різкого збільшення чисельності видів-вселенців з глобальними екологічними, економічними, а іноді й соціальними наслідками, а інвазії чужорідних видів рослинного та тваринного походження є значною частиною глобальних природних змін і часто призводять до істотних втрат біологічного різноманіття та порушення екосистем. У цілому ситуація в Україні близька до європейських країн: загальна частка чужорідних видів поступово зростає з окремими випадками масових неконтрольованих спалахів.

З метою забезпечення збереження рідкісних та тих, що перебувають під загрозою зникнення видів тварин, їх заносять до Червоної книги України (тваринний світ). Оновлений перелік включає 687 видів. Для порівняння у третє видання Червоної книги України 2009 року було занесено 543 види тварин.

Залежно від стану видів та ступеня загрози їх зникненню, вони розподілені за категоріями: недостатньо відомі (28 видів); зникаючі (162); вразливі (277); рідкісні (201); зниклі (8); неоцінені (11) видів.

Станом на 2021 рік діють плани дій щодо збереження зубра (2007), чорного лелеки (2019), морських ссавців Чорного і Азовського морів (2020), осетрових риб (2020), ведмедя бурого (2021), рисі євразійської (2021). Діє програма моніторингу чорного лелеки. Проводяться зимові та серпневі обліки водоплавних птахів в Азово-Чорноморському регіоні України, оцінки стану популяцій кажанів, китоподібних та осетрових.

У частині посилення контролю за міжнародним обігом вразливих видів тварин, які є об'єктами міжнародної торгівлі, шляхом застосування механізму Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення, за ініціативи Міндовкілля Нотифікацією №2021/018 від 24 березня 2021 року Сторонам Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES), повідомлено про внесення до Додатку III CITES 32-х видів фауни України. Мета - застосування процедур CITES для контролю міжнародної торгівлі болотяною черепахою та видами співочих птахів (щиглики, снігурі, чижі, тощо) з території України.

Для збереження лісових генетичних ресурсів в державних лісогосподарських підприємствах, що входять до сфери управління Державного агентства лісових ресурсів України *in situ* внесено до державного реєстру і знаходиться під охороною та функціонально використовується 622 лісових генетичних резервати 26-и видів лісових дерев загальною площею 21,9 тис. га, 4560 плюсових дерев 29-и видів, 137 одиниць плюсових насаджень 11-и видів загальною площею 2,1 тис. га та 15,7 тис. га постійних лісонасінневих ділянок 42-х видів у кількості 1939 одиниць. Всього по Україні виділено 705 лісових генетичних резерватів на площі 23,9 тис. га., 137 плюсових насаджень площею 2,1 тис. га та 4748 плюсових дерев. Вони є основою збереження цінного генофонду та генетичного різноманіття видів лісових дерев і кущів.

У жовтні 2010 року в Нагої (префектура Аїті, Японія) був прийнятий переглянутий і оновлений Стратегічний план зі збереження та сталого використання біорізноманіття. Місія цього плану полягає в прийнятті ефективних і термінових заходів щодо запобігання втрати біорізноманіття для забезпечення резистентності екосистем і постійного надання ними основних послуг, гарантуючи тим самим різноманітність життя на планеті і внесок у добробут людей і викорінення бідності. Концепцією цього Стратегічного плану є світ, який «живе у гармонії з природою».

Одним з важливих напрямів подальшої діяльності у сфері збереження біорізноманіття залишається впровадження вище зазначеного Стратегічного плану з біорізноманіття, зокрема, в частині включення питань збереження біорізноманіття в галузеві національні та місцеві стратегічні документи розвитку та просторового планування, зменшення навантаження на біорізноманіття, здійснення заходів з відновлення екосистем, забезпечення використання біоресурсів у сталій спосіб, проведення оцінки цінності біорізноманіття та прийняття рішень на основі надійних наукових даних і обережного підходу.

Стратегія збереження біорізноманіття включає в себе: реалізацію екологічної політики; досягнення достатньої кількості і площі охоронюваних об'єктів дикої природи, які забезпечують збереження біорізноманіття в природних екосистемах; міжнародне співробітництво з державами регіону, провідними науковими центрами, яке сприяє комплексному вирішенню завдань природоохоронної діяльності; реінтродукцію рослин і тварин у місцях їхнього попереднього мешкання; запровадження природоохоронних технологій; більш жорсткі заходи боротьби з браконьєрством; зменшення рекреаційного навантаження через розвиток екотуризму.

Природно-заповідний фонд. Для забезпечення екологічного збалансованого розвитку, збереження популяцій видів рослин і тварин в Україні створена мережа природно-заповідного фонду (далі – ПЗФ), до якої станом на 1 січня 2022 року в Україні нараховувалося 8796 територій та об'єктів загальною площею 4,501 млн. га.

Відношення фактичної площі ПЗФ до площі держави («заповідність») становить 6,82%.

У складі ПЗФ 5 біосферних заповідників, 19 природних заповідників, 53 національні природні парки (далі – НПП), 3521 заказник, 3666 пам'яток природи, 87 регіональних ландшафтних парків (далі – РЛП), 804 заповідних урочища, а також 28 ботанічних садів, 13 зоологічних парків, 62 дендропарки та 592 парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва.

Більше половини (57,2%) площі ПЗФ України займають території та об'єкти загальнодержавного значення. Серед них 19 природних і 5 біосферних заповідників, 53 НПП, 328 заказників, 136 пам'яток природи, 18 ботанічних садів, 20 дендрологічних та 7 зоологічних парків, 90 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва. Загальна площа територій ПЗФ загальнодержавного значення становить 2576201,69 га, місцевого – 1924908,92 га [12].

В Національну мережу біосферних резерватів (далі – БР) Програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера» входять вісім об'єктів, в тому числі чотири транскордонних – два тристоронніх та два двосторонніх: Чорноморський БР площею 109956,8 га, БР «Асканія-Нова» площею 33307,6 га, Карпатський БР площею 58025 га, Польсько-Словацько-Український БР «Східні Карпати» загальною площею 208100 га; Дунайський БР площею 50252,9 га, що є складовою частиною транскордонного Румунсько-Українського БР ЮНЕСКО «Дельта Дунаю» загальною площею 623 тис. га; Шацький БР, що входить до складу тристороннього транскордонного білорусько-Польсько-Українського БР ЮНЕСКО «Західне Полісся» загальною площею 263016 тис. га разом із БР «Прибузьке Полісся» (білорусь) та БР «Західне Полісся» (Республіка Польща); Деснянський біосферний площею 70748 га створений як українська ділянка російсько-українського транскордонного БР в басейні річки Десна, БР «Розточчя» площею 74828 га.

Водночас ПЗФ України зазнав негативного впливу війни, особливо на півдні та сході України. Зокрема 25 парків та заповідників перебувають або перебували під окупацією чи в зоні бойових дій.

Підлив Каховської ГЕС спричинив затоплення 80 тис. га заповідних територій (зокрема національних парків «Нижньодніпровський», «Великий Луг» та «Кам'янська Січ»).

Чорноморський біосферний заповідник та БР «Асканія-Нова» зазнали руйнівного втручання в екосистеми внаслідок російської воєнної окупації, зокрема через пожежі внаслідок обстрілів та бомбардувань.

У АР Крим окупаційна адміністрація не визнає та не підтримує заповідний статус багатьох природно-заповідних територій, які опинились без належного управління.

Протягом 2021 р. кількість об'єктів та територій ПЗФ загальнодержавного та місцевого значення збільшилась на 163 одиниці загальною площею 16086,85 га.

Об'єкти Смарагдової мережі та водно-болотні угіддя міжнародного значення. Крім того в Україні 377 територій Смарагдової мережі Європи площею близько 8 млн. га та 50 водно-болотних угідь (далі – ВБУ) існування водоплавних птахів міжнародного значення загальною площею 734138 га згідно Рамсарської конвенції тощо.

До Секретаріату Бернської конвенції подано понад 100 нових територій-кандидатів до Смарагдової мережі Європи.

Внаслідок війни росії проти України під загрозою знищення опинилось 160 територій Смарагдової мережі на сході, півдні, а також півночі країни загальною площею 2,9 млн. га, 611 тис. га або 9 об'єктів Смарагдової мережі можуть зникнути [60].

Бойові дії завдали нищівної шкоди українським територіям, занесеним до міжнародного списку Рамсарської конвенції про охорону ВБУ. Зокрема внаслідок пожежі на території біосферного заповідника «Асканія-Нова» на ділянці «Великий Чапельський під» (домівці багатьох рідкісних та зникаючих рослин і тварин) згоріло 300 га заповідної території. Через війну може бути втрачено 108 тис. га 5-и ВБУ світового значення.

Екомережа. Поєднання територій та об'єктів природно-заповідного фонду, а також інших територій, які мають особливу цінність для охорони навколишнього природного середовища і відповідно до законів та міжнародних зобов'язань України підлягають особливій охороні, утворюють екологічну мережу України – єдину територіальну систему поліпшення умов формування та відновлення довкілля, підвищення природно-ресурсного потенціалу території України, збереження ландшафтного та біорізноманіття, місць оселення та зростання цінних видів тваринного і рослинного світу, генетичного фонду, шляхів міграції тварин тощо. Проектування екомережі здійснюється шляхом розроблення регіональних схем формування екомережі Автономної Республіки Крим та областей, а також місцевих схем формування екомережі районів, населених пунктів та інших територій України. Зведена схема формування екомережі України є складовою частиною Генеральної схеми планування території України і затверджується Верховною Радою України.

До складу національної екологічної мережі України входить 8 природних коридорів загальнодержавного значення (рис. 2.4).

Рис. 2.4. Розташування природних коридорів екологічної мережі України

Джерело: [12]

Виконання регіональних та місцевих схем формування екомережі забезпечується на основі регіональних і місцевих програм з питань розвитку екомережі, що затверджуються відповідними радами.

Загалом майже 20% природоохоронних територій зазнали нищівного впливу війни.

Найбільш потраждали природні об'єкти на територіях Донецької, Житомирської, Київської, Луганської, Миколаївської, Сумської, Чернігівської та Харківської областей.

Об'єкти культурної спадщини та матеріальні активи. Серед об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО в Україні станом на 2023 рік 8 найменувань (7 – культурних об'єктів/груп об'єктів і лише 1 – природний - первісні букові ліси Карпат та інших регіонів Європи (Австрії, Албанії, Бельгії, Болгарії, Боснії і Герцеговини, Іспанії, Італії, Німеччини, Північної Македонії, Польщі, Румунії, Словаччини, Словенії, Франції, Хорватії, Чехії та Швейцарії).

До початку воєнного вторгнення росії в Україну в державі налічувалось щонайменше 38 курортних територій на Чорноморському узбережжі Миколаївської, Одеської та Херсонської областей (16 курортів); на узбережжі Азовського моря (2); в гірських та передгірських районах Закарпатської, Івано-Франківської та Львівської областей (12); в курортних зонах Вінницької, Донецької, Київської, Полтавської та Харківської областей (8).

Загальна довжина автомобільних доріг державного та місцевого значення в Україні становить 169 тис. км. За програмою «Велике будівництво» 2020 р. було оновлено або побудовано понад 6,5 тис. км автошляхів, а у 2021 р. – понад 7 тис. км доріг різного значення.

Експлуатаційна залізнична мережа України - одна з найбільших у Європі та досягає 21,6 тис. км, загальна експлуатаційна довжина електрифікованих колій – 10,3 тис. км.

На території України в Чорноморсько-Азовському басейні та дельті Дунаю розташовано 18 морських портів, у т. ч. 13 – на материковій частині (Рені, Ізмаїл, Усть-Дунайськ, Білгород-Дністровський, Чорноморськ, Одеса, Південний, Миколаїв, Ольвія, Херсон, Скадовськ, Бердянськ, Маріуполь), з яких 3 – заблоковані внаслідок війни, а 3 – перебувають на тимчасово окупованих територіях в Донецькій, Запорізькій та Херсонській областях, і 5 – на тимчасово окупованій території АР Крим (Керч, Севастополь, Феодосія, Ялта та Євпаторія). Внаслідок воєнної агресії росії в Україні функціонує лише 7 портів.

В Україні налічується 20 цивільних аеропортів, які рівномірно розташовані по всій території країни. Проте через воєнні дії жоден аеропорт не здійснює пасажирських перевезень.

До початку війни в Україні у сфері виробництва електроенергії функціонувало: 4 атомні електростанції; 15 теплоелектростанцій, 2 з яких залишилися на непідконтрольній території; 43 ТЕЦ, 10 з яких знаходяться на непідконтрольній території; основу гідроенергетики України становить каскад з 6-и великих ГЕС на Дніпрі (у 2023 році російські агресори зруйнували Каховську ГЕС), а також Ташлицька ГАЕС на річці Південний Буг. Всього функціонувало 8 ГЕС та 3 ГАЕС. Загальна кількість котелень, які експлуатувалися підприємствами комунальної теплоенергетики України у 2021 році, становить 20,1 тис. одиниць.

Упродовж бойових дій на території України ракетними та артилерійськими обстрілами було завдано значних збитків промисловій та енергетичній інфраструктурі, наслідком чого є потенційне потрапляння токсичних речовин з пошкоджених об'єктів в атмосферне повітря, ґрунти та воду, загроза біорізноманіттю та здоров'ю населення.

Незатвердження проекту Плану заходів не призведе до безпосереднього зменшення площ ПЗФ, територій Смарагдової мережі, ВБУ міжнародного значення, *об'єктів культурної спадщини та матеріальних активів*, порушення міграційних маршрутів фауни, але й не сприятиме покращенню їх збереження через існуючий, а, можливо, й посилений негативний вплив на них забруднення атмосферного повітря, водних і земельних ресурсів, накопичення відходів тощо, що не буде сприяти поліпшенню умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я, пов'язаних з функціонуванням природоохоронних територій.

2.6. Стан здоров'я населення

Екологічні проблеми України впливають на умови життєдіяльності та стан здоров'я населення, адже аналіз нозогеографічних карт розподілу рівнів забрудненості навколишнього середовища показує, що територіальний розподіл захворюваності населення тісно корелює з екологічними показниками ситуації на території України, а останні з проблемами в промисловості України, що призвели до загрозливого стану довкілля, головними з яких є:

- – застарілі технології виробництва, висока енергоємність обладнання та матеріаломісткість, що перевищують у 2-3 рази відповідні показники розвинутих країн;
- – високий рівень концентрації промислових об'єктів;
- – несприятлива структура промислового виробництва з високою концентрацією екологічно небезпечних виробництв;
- – відсутність належних природоохоронних систем (очисних споруд, оборотних систем водозабезпечення тощо), низький рівень експлуатації існуючих природоохоронних об'єктів;

- – відсутність надійного правового та економічного механізмів, які стимулювали б розвиток екологічно безпечних технологій та природоохоронних систем;
- – відсутність належного контролю за охороною довкіллям.

Так як частина України постраждала від наслідків Чорнобильської катастрофи та має підвищений рівень забрудненості ґрунтів радіонуклідами, то важливе проведення під час оцінки впливу довкіллевих чинників на людину радіаційного моніторингу та радіологічного контролю сільськогосподарської продукції: молока, овочів, зерна.

У 2021 році радіаційний фон на території України залишався стабільним. За даними мережі спостережень гідрометеорологічних організацій Державної служби України з надзвичайних ситуацій потужність експозиційної дози (далі – ПЕД) гамма-випромінення на більшій частині території України знаходилась у межах 6–20 мкР/год. На пунктах контролю, розташованих у зоні гарантованого добровільного відселення, рівень ПЕД гамма-випромінення складав 8–22 мкР/год., у зоні відчуження (метеорологічна станція Чорнобиль) – 13–23 мкР/год.

У районах розташування діючих атомних електростанцій рівні ПЕД гамма-випромінення знаходились у межах: Запорізька АЕС - 6–19 мкР/год., Південно-Українська АЕС - 7–19 мкР/год., Рівненська АЕС - 8–18 мкР/год., Хмельницька АЕС - 7–16 мкР/год.

У місті Київ протягом 2021 року рівень ПЕД гамма-випромінення знаходився в межах 9–17 мкР/год. за середнього його значення 12 мкР/год.

Випадків перевищення контрольних рівнів ПЕД (25 мкР/год.) на пунктах спостережень гідрометеорологічних організацій ДСНС України не зафіксовано.

Разом з тим після катастрофи на ЧАЕС поширення ендокринологічних захворювань та хвороб крові в північній частині України зростає.

Просторовий розподіл рівнів первинної захворюваності залежить від сумарного забруднення ґрунтів радіонуклідами та накопичення радіоактивного опромінення населення.

Останніми роками зростає частка впливу екологічних факторів. Особливо це характерно для територій з екологічно несприятливою ситуацією, територій з високою концентрацією промислових підприємств та територій, що постраждали від Чорнобильської катастрофи. Згідно В.В.Худoley та І.В.Мізгірев (1996) в найближчі 30-40 pp. (при збереженні існуючих тенденцій розвитку індустрії) здоров'я населення на 50-70% буде залежати від якості середовища перебування. Велику кількість нозологічних одиниць можна віднести до екологічно залежних. До таких ефектів на здоров'я можна віднести випадки, коли забруднення довкілля сприяє виникненню або ускладненню захворювань.

В матеріалах Всесвітньої організації охорони здоров'я (далі – ВООЗ) вказується, що в сукупному вплив на здоров'я населення середовища перебування складає 20%.

В.П.Петленко (1996) приводить вплив екологічних факторів на здоров'я населення рівним 25%. За оцінками інших фахівців від 25 до 50% всіх захворювань можна віднести до впливу екологічних факторів.

Погіршення стану довкілля впливає на зростання кількості людей, що страждають від хронічних хвороб: алергій, хвороб систем кровообігу та онкологічних захворювань.

До екологічно залежних нозологічних форм можна віднести захворювання органів дихання (у т.ч. бронхіальна астма), порушення чоловічого й жіночого репродуктивного здоров'я (у т.ч. ранні втрати плода, спонтанні аборти, уроджені пороки розвитку; порушення нервово-психічного розвитку дітей), злоякісні новоутворення (рак легенів, рак молочної залози, рак щитовидної залози) і багато інших змін стану здоров'я.

Забруднення атмосферного повітря промислових міст призводить до отруєння населення токсичними речовинами, погіршення здоров'я і зниження працездатності, погіршує умови його життя.

Забруднення атмосферного повітря підвищує ризик захворювання населення на такі хвороби як бронхіальна астма, хронічні бронхіти, обструктивні бронхіти і т.д., які в медичній статистиці прийнято оцінювати такими нозологічними одиницями, як захворюваність населення на хвороби органів дихання й відсоток смертності населення через хвороби органів дихання.

Люди, що проживають в забруднених районах та поблизу автомагістралей, частіше хворіють на хвороби верхніх дихальних шляхів, серцево-судинні захворювання, хвороби очей.

Останні дослідження показують, що люди, які проживають на відстані менше 50-и метрів від проїжджої частини, на 12% частіше хворіють на деменцію (симптоми, викликані ушкодженнями мозку, через що спостерігається погіршення пам'яті людини та її здатності планувати й виконувати звичні буденні дії), ніж ті, хто проживають далеко від доріг.

Забруднене повітря також перешкоджає повноцінному диханню. У людей із захворюваннями дихальних шляхів, імунна система вже і так відчуває навантаження, в результаті чого проблеми з диханням загострюються.

Забруднюючі речовини негативно впливають і на серце – прослідковується зв'язок між різким підвищенням концентрації оксидів азоту в атмосфері і ризиком виникнення інфарктів та інших серцевих відхилень.

Дрібнодисперсні частинки, що містяться в брудному повітрі, легко потрапляють в організм людини. Вони здатні викликати підвищене утворення тромбоцитів, які відповідають за згортання крові. Однак у разі підвищеного утворення вони стають причиною виникнення тромбів у кровоносних судинах, що порушує нормальний приплив крові до серцевого м'яза та порушення кровообігу в цілому, підсилює коливання артеріального тиску протягом дня.

Шкідливі речовини в атмосферному повітрі часто є причиною патологій у новонароджених. Особливо шкідливо вони впливають на плід в перші два триместри вагітності, коли відбуваються основні процеси його розвитку.

За даними Європейського Бюро ВООЗ забруднення атмосферного повітря - провокуюча причина близько 10% всіх випадків респіраторних захворювань серед дітей, 3-7% нових випадків хронічних обструктивних захворювань органів дихання, 3-15% нових випадків бронхіальної астми.

За прогнозами ВООЗ до 2030 року бронхіальна астма стане третьою з основних причин передчасної смерті у світі.

Експерти ВООЗ вважають, що вихлопні гази автомобілів – це причина 70% дитячих і понад 60% захворювань дорослих.

Одним із найважливіших критеріїв навколишнього середовища, що впливає на здоров'я населення, є також якість питної води. ВООЗ допускає, що 60% захворювань обумовлені вживанням недоброякісної води.

Дослідження Кушнірука Ю.С. та Волкової Л.А. показують кореляційні зв'язки якості питної води за інтегральними показниками з загальною первинною захворюваністю, а також з комплексом нозологічних одиниць за поширеністю хвороб та первинною захворюваністю, що означає, що якість питної води має вплив на загальну первинну захворюваність.

Важливою медико-біологічною та соціально-економічною проблемою залишається зростання онкозахворюваності та захворюваності на туберкульоз. Не останню роль у захворюваності населення цими хворобами відіграють несприятливі екологічні фактори, адже ряд забруднювальних речовин, що потрапляють у повітря, питну воду, через ґрунт у рослини, тварини та продукти харчування відзначаються своєю канцерогенною дією. Особливо небезпечні радіонукліди, що потрапили у навколишнє середовище внаслідок аварії на ЧАЕС.

Найбільше постраждали ті, хто в період Чорнобильської катастрофи був дитиною, адже хвороби проявляються вже у більш зрілому віці, відтак захворюваність серед населення, яке постраждало від радіоактивного забруднення в результаті Чорнобильської катастрофи на порядок збільшилась.

Малі дози радіації спричиняють порушення розвитку та функціонування щитовидної залози, дихальної системи, органів кровотворення, що зростають з темпом приросту 10-15% щорічно, що в принципі є світовою тенденцією.

Причинами смертності останніми роками на першому місці є хвороби системи кровообігу, на другому – новоутворення.

Онкологічна ситуація в Україні характеризується поширеністю злоякісних новоутворень, зростанням контингентів онкохворих.

Захворюваність населення можна вважати найбільш чутливим показником, який характеризує вплив середовища на людину. При цьому первинна захворюваність визначається на основі лише вперше зареєстрованих випадків хвороби протягом року, загальна поширеність враховує всіх хворих, виявлених на момент обліку.

Багато захворювань протікають нетипово і в умовах впливу забрудненого навколишнього середовища відбувається омолодження ряду нозологічних форм. У світі відбуваються певні глобальні зміни стану здоров'я населення й, згідно із прогнозом очікується ріст таких екологічно залежних захворювань, як хронічні легеневі захворювання, захворювання немовлят і деякі інші.

В цілому здоров'я населення можна оцінити такими показниками як середня тривалість життя при народженні або після досягнення певного віку, загальна смертність та смертність дітей до одного року життя, захворюваність і функціональні відхилення, поширеність хвороб.

При площі 603549 км² за даними Держстату станом на 01.01.2022 чисельність наявного населення в Україні становила 41167,3 тис. осіб, з них понад дві третини (69,7%) загальної чисельності населення проживали у містах, а 30,3% – у сільській місцевості.

В зв'язку з тим, що кількість померлих перевищує кількість живонароджених: на 100 померлих – 38 живонароджених у 2021 р., населення України до 2027 року буде скорочуватися, в т. ч. кількість дітей шкільного віку.

Демографічні процеси відзначаються великою інерційністю, а отже значні демографічні кризи, які відбуваються в певний історичний період, відбиваються на демографічних процесах впродовж наступних десятиліть. Такою демографічною кризою в Україні був різкий спад народжуваності з середини і до кінця 1990-х років, що був спричинений різким падінням рівня життя населення, тобто утворилася так звана «демографічна яма» у віковій категорії 20-25 років.

Це означає, що у період дії проекту Плану заходів на період до 2027 р. буде відчуватися брак працездатного населення у віці 20-25 років.

Прогноз загальної чисельності населення показує негативну динаміку, адже на демографічну ситуацію в Україні суттєво впливають внутрішньо переміщені особи; трудові мігранти та біженці (зокрема, виїзд жителів України за межі її території); скорочення народжуваності.

За оцінкою Міжнародної організації міграції (далі - МОМ), загальний обсяг населення, яке мігрувало, оцінюється в межах 6 млн осіб, а чисельність населення України у вересні 2023 р. оцінювалася в 33 млн. осіб. Станом на кінець вересня 2023 року чисельність внутрішньо переміщених осіб за оцінкою МОМ становила майже 3,7 млн. осіб, а чисельність населення, яке повернулося – майже 4,6 млн. осіб. Найбільше населення мігрувало з Донецької (24% усіх ВПО), Харківської (22%), Запорізької (11%), Херсонської (11%) та Луганської (8%) областей. Водночас серед приймаючих регіонів домінували Дніпропетровська, Харківська області, м.Київ, Київська, Одеська і Полтавська області.

Статистичними даними, що характеризують демографічні тенденції в Україні, важливими для повного розуміння місцевої демографічної ситуації, є вікова структура населення, аналіз якої дозволяє зауважити, що демографічна структура України вигідно відрізняється значною часткою населення молодше працездатного віку та тенденцією до старіння населення. Особи у віці 15-64 роки становили понад дві третини (67,4%) населення країни, особи у віці 65 років і старшому – 17,7%, а особи у віці 0-14 років – 14,5%.

У сільській місцевості України кількість осіб працездатного віку значно менша, ніж у міських поселеннях.

Останніми роками є тенденція до повільного зростання осіб молодших працездатного віку при скороченні групи економічно неактивного населення – людей пенсійного віку. Як наслідок, при незмінності вище згаданої тенденції у короткостроковому періоді можна передбачати сталість показника навантаження на 1 працездатну особу.

У гендерній структурі населення України переважають жінки. На початок 2022 року на 1000 жінок припадало 864 чоловіків.

Незважаючи на те, що медичні послуги надають усім особам, які звертаються до закладів охорони здоров'я, ще не все населення країни охоплено чинною системою первинної медичної допомоги.

На початок 2022 року в Україні налічувалось понад 2,7 млн. осіб з інвалідністю, в т. ч. понад 162,2 тис. дітей з інвалідністю.

Водночас простежується тенденція до зменшення кількості осіб, які дбають про стан свого здоров'я і займаються фізичною культурою та спортом. За останнє десятиріччя їх кількість зменшилась на 12,3%.

Серед основних причин смертності у 2021 році домінували хвороби системи кровообігу (429,3 тис. померлих, або 60,1% загальної чисельності померлих). Також значні втрати населення були спричинені коронавірусною інфекцією COVID-19 (87,6 тис. осіб) та внаслідок злоякісних новоутворень (74,4 тис. осіб).

Погіршення стану довкілля безпосередньо впливає на зростання кількості людей, що страждають від хронічних хвороб: алергій, хвороб систем кровообігу та онкологічних захворювань. Захворюваність населення можна вважати найбільш чутливим показником, який характеризує вплив середовища на людину. При цьому первинна захворюваність визначається на основі лише вперше зареєстрованих випадків хвороби протягом року, загальна (поширеність) враховує всіх хворих, виявлених на момент обліку.

Протягом останніх років спостерігаються позитивні зрушення щодо поширеності та захворюваності на активні форми туберкульозу. Разом з тим спостерігається зростання відсотку занедбаних та деструктивних форм туберкульозу серед вперше виявлених хворих.

Крім того війна росії проти України спричинила збільшення кількості чинників негативного впливу на здоров'я населення. Серед них: забруднення води або обмежений доступ до води через обстріли, забруднення атмосфери внаслідок пожеж, обстрілів нафтобаз, АЗС, промислових об'єктів, забруднення ґрунтів внаслідок артилерійських обстрілів та мінування, непоховані тіла, які розкладаються та забруднюють ґрунти і підземні води, тощо. Також на фізичне і психічне здоров'я населення впливають зумовлені війною стреси та психічне виснаження, антисанітарія, нестача їжі, необхідних ліків і медичного персоналу, обмежений доступ до закладів охорони здоров'я на територіях, де відбуваються бойові дії, і т.п. Зростають ризики появи інфекційних, хронічних та онкологічних захворювань, психічних та посттравматичних розладів поведінки, поширюється алкогольна та наркотична залежність, зростає кількість травматизму, пов'язаного з пораненнями та контузіями.

У випадку, якщо проект Плану заходів не буде затверджено, ризик погіршення екологічної ситуації в країні та негативний вплив на здоров'я населення може зрости. Незатвердження Плану заходів з огляду на сучасні виклики, які стоять перед Україною, може призвести до:

- росту викидів забруднюючих речовин та парникових газів в атмосферу;
- недостатнього використання альтернативних джерел енергії;
- низької енергоефективності будівель і споруд;

- погіршення якості водних ресурсів та доступності до питної води через зростання забруднення поверхневих вод та внаслідок руйнації гідротехнічних споруд (особливо в південних та східних регіонах країни);
- зменшення родючості ґрунтів;
- через забруднення транспортними засобами;
- скорочення природоохоронних територій і зменшення біорізноманіття флори та фауни, скорочення асиміляційної спроможності біоценозів, занедбання та руйнування ПЗФ країни, об'єктів Смарагдової мережі, ВБУ міжнародного значення, особливо на півдні та сході країни, які зазнали значної шкоди внаслідок ведення активних бойових дій;
- непроведення реновації та створення зелених зон та об'єктів ПЗФ, погіршення санітарного та екологічного стану водних об'єктів не сприятиме адаптації населення до змін клімату;
- накопичення сміття на сміттєзвалищах через нерозвиненість системи роздільного сортування сміття в територіальних громадах та відносно незначної кількості сміттєпереробних заводів;
- продовження зменшення чисельності населення через природне скорочення, збільшення міграційних потоків за межі країни;
- погіршення стану здоров'я населення, оскільки якість та доступність медичних послуг не зростатиме, а інфраструктура сфери охорони здоров'я в південних та східних регіонах країни не буде відновлена;
- погіршення дорожнього покриття та дорожньої інфраструктури, що спричинятиме зростанню негативного впливу транспорту на атмосферне повітря і здоров'я населення.

В разі незатвердження Плану заходів інерційний характер відновлення та розвитку регіонів та громад в економічному, соціальному та просторовому аспектах зумовлюватиме накопичення екологічних проблем. А з огляду на шкоду, завдану війною, вони можуть утворити кумулятивний ефект і спричинити загрози техногенного характеру. Це загострить екологічну ситуацію в країні, може мати негативні наслідки для довкілля і здоров'я населення.

Тому, якщо ДДП не буде затверджено, то в окремих регіонах та територіальних громадах буде спостерігатися песимістичний сценарій розвитку, який формується за комплексу припущень, що тривкий у часі (горизонті планування) баланс зовнішніх і внутрішніх факторів впливу на стан регіонів та громад як соціально-економічні системи, залишається незмінним, тобто послідовність станів систем змінюється за інерцією: регіони і громади рухаються за інерцією, суспільно-економічний стан країни не сприяє розвитку, так як:

1. триває війна російської федерації проти України;
2. зростають видатки бюджету, викликані війною;
3. продовжується інфляція;
4. державні інвестиції у розвиток інфраструктури не забезпечують необхідних обсягів;
5. інвестиційна привабливість України залишається низькою, рівень залучення інвестицій не зростає;
6. в тіні продовжує залишатися значна частка малого і середнього бізнесу;
7. доходи населення не зростають;
8. за суттєвої корекції тарифів на енергоносії підвищується вірогідність збільшення рівня неплатежів населення, що призводитиме до поглиблення кризи в ЖКГ.

Бізнес-клімат в країні лишатиметься на тому ж рівні, рівень купівельної спроможності населення знижуватиметься, рівень реальної бюджетної забезпеченості громад дещо покращуватиметься.

Малий і середній бізнес не розвиватиметься, доходів бюджетів громад буде недостатньо для суттєвого покращання інфраструктури громад.

Локальне покращання благоустрою спостерігатиметься лише на окремих територіях, сільські території надалі розвиватимуться мляво, фінансування відбуватиметься за залишковим принципом, що загалом залишить тенденції стану навколишнього природного середовища громад незмінними.

3. Характеристика стану довкілля та умов життєдіяльності населення на територіях ймовірного впливу та їх прогностичні зміни, якщо документ державного планування не буде затверджено

План заходів охоплює всю територію України і визначає державну політику, об'єктом якої є регіональний розвиток, що характеризується специфічним набором соціальних, просторових, безпекових, екологічних та економічних особливостей. З огляду на сучасні виклики, які стоять перед Україною внаслідок війни росії проти України, набуття Україною статусу кандидата на членство в ЄС, зміцнення інституційної складової для забезпечення ефективного процесу відновлення, виконання кліматичних зобов'язань України тощо, цілі і заходи проекту Плану реалізації ДСРР спрямовуватимуться на відновлення інфраструктури, економічної активності, балансу екосистем та створення безпекових умов життєдіяльності населення.

Територія ймовірного впливу проекту Плану заходів визначається безпосередньо регіональною інфраструктурою.

При цьому домінантним забруднювачем атмосферного повітря в Україні є автомобільний транспорт, викиди якого останніми роками становлять 35-40% загального обсягу викидів забруднюючих речовин, навіть незважаючи на скорочення обсягів перевезень. Майже $\frac{3}{4}$ сумарних викидів парникових газів CO₂ (екв.) серед усіх видів транспорту продукує саме автомобільний транспорт, що експлуатується на дорогах загального користування.

Проте критичним є те, що автомобільний транспорт здійснює викиди переважно у безпосередній близькості до місць масового зосередження людей. Це зумовлює небезпечні концентрації шкідливих речовин в атмосферному повітрі, яким дихають люди.

Згідно інформації ВООЗ Україна останніми роками посідає перші місця у світі за рівнем смертності на душу населення, спричиненої забрудненням атмосферного повітря.

Найбільш страждають від забруднення довкілля автомобільним транспортом найбільш вразливі верстви населення – діти та люди похилого віку.

Щорічні макроекономічні збитки від забруднення довкілля автотранспортом Україні оцінюють орієнтовно в еквіваленті 2-3 млрд. євро за самими помірними оцінками.

Ввезення з-за кордону автомобілів, що були в користуванні, значна частина яких має несправні системи контролю викидів та, відповідно, є джерелом надмірної кількості викидів забруднюючих речовин, продовжує справляти величезний негативний вплив на міське довкілля.

Ще одним чинником викидів CO₂ і забруднення атмосферного повітря, ґрунтів та водних ресурсів є пересування військової техніки.

Внаслідок руйнування транспортної інфраструктури та логістичних маршрутів, зокрема морських, відбулася переорієнтація міжнародних перевезень на перевезення вантажним автотранспортом через західні регіони країни. За обсягом міжнародних та транзитних перевезень на ділянці кордону «Україна – ЄС» 2022 р. домінували Закарпатська (37,7% всіх вантажопотоків у міжнародному сполученні та 59,4% транзитних вантажопотоків), Волинська (31,0% вантажів у міжнародному сполученні і 13,2% транзитних вантажів) та Львівська (відповідно 19,7% та 17,3%) області. Водночас 2022 р. найбільше вантажівок перетнули кордон саме у Львівській області (35,7% усіх вантажівок). Зміна логістичних маршрутів спричинила збільшення інтенсивності та нерівномірності транспортних потоків, а недостатня пропускна спроможність міжнародних пунктів пропуску призвели до утворення навесні 2022 року великих черг перед пунктами пропуску як зі сторони України, так і зі сторони країн ЄС. Зокрема найбільші черги спостерігались перед пунктами пропуску на українсько-польській (зокрема, ПП «Ягодин – Дорогуськ»), українсько-румунській (ПП «Порубне – Сірет» та «Орлівка – Ісакча») та українсько-словацькій (ПП «Чоп (Тиса) – Чірна-над-Тісоу») ділянках державного кордону. Тому там мали місце збільшення викидів CO₂, спричинені скупченням вантажного автомобільного транспорту.

Акустичне забруднення навколишнього середовища - одна з головних гігієнічних і екологічних проблем у світі. Ця проблема займає четверте місце після проблем, пов'язаних із забрудненням води, ґрунту, повітря.

Акустичний стан 50-60% територій великих міст не відповідає нормативним вимогам для денного та нічного часу доби.

В останнє десятиліття рівень шумового забруднення у містах має тенденцію до зростання на 0,5-1,0 дБА за рік, що впливає на захворюваність населення через залежність між зміною еквівалентних рівнів звуку і ризиком появи інфаркту міокарду.

Постійне шумове забруднення також є одним із факторів загрози тваринному світу. Воно є чинником стресу для тварин та змушує їх залишати оселі, втрачати кормову базу, змінювати шляхи міграції. Особливо актуальною ця проблема є для птахів, які здійснюють щорічні міграції на тисячі кілометрів. Територією України пролягають три таких великих міграційних маршрути: Азово-Чорноморський і Поліський широтні коридори та Дніпровський меридіанний міграційний шлях.

Окрім шумового впливу на навколишнє природне середовище впливають:

- використання значних земельних площ під лісонасадженнями, які очищають повітря від пилу та шкідливих речовин, протидіють ерозії ґрунтів і мають шумозахисне та декоративно-озеленувальне значення;
- викиди забруднюючих речовин від стаціонарних джерел викидів;
- використання надр;
- використання рослинних ресурсів;
- електромагнітне випромінювання;
- іонізуючий вплив і можливе радіаційне забруднення радіоактивними речовинами;
- небезпечні речовини, у т.ч. під час аварійних забруднень.

План заходів передбачає досягнення 3-х стратегічних цілей через їх оперативні цілі, завдання та заходи, які в т.ч. безпосередньо спрямовані на збереження компонентів довкілля.

А як кандидат на членство в ЄС Україна має забезпечити «зелену» перебудову інфраструктури регіонів та громад.

Досягнення цієї цілі передбачається через виконання наступних завдань та заходів Плану реалізації ДСРР (таблиця 3.1).

Враховуючи те, що при незатвердженні проекту Плану заходів економічний потенціал та структура економіки регіонів та ТГ суттєво не зміняться; обсяги реалізації продукції дуже повільно зростатимуть; підприємства поступово продовжуватимуть нарощувати випуск продукції, яка відповідатиме стандартам Європейського Союзу, а також працюватимуть над розширенням ринків збуту в Європі та інших частинах світу; зростання капітальних інвестицій відбуватиметься вкрай повільними темпами, кардинально не впливаючи на зміну ситуації в економіці регіонів та громад, необхідна експертна оцінка ймовірного негативного впливу від впровадження проекту Плану заходів на складові навколишнього середовища відповідно до переліку факторів, прийнятих з т.з. доцільності застосування саме до проекту Плану заходів (таблиця 3.2).

За результатами проведеної оцінки можливого негативного впливу на довкілля від реалізації Плану заходів на територіях впливу можна зробити висновок, що його незатвердження сприятиме погіршенню умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я через викиди забруднюючих речовин від стаціонарних та пересувних джерел; водовідведення з підприємств; джерела неприємних запахів житлово-комунальної та ін. інфраструктури; зміни в кількості видів рослин або чисельності будь-якого виду рослин (включаючи дерева, кущі, трав'яні та водні рослини) та зменшення кількості будь-яких унікальних, рідкісних або зникаючих видів рослин (зокрема, видів, занесених до Червоної книги України) тощо. Реалізація цілей і завдань проекту Плану заходів на територіях впливу в разі його затвердження, сприятиме відновленню зруйнованої інфраструктури регіонів та громад на засадах збереження та охорони довкілля, а також покращення здоров'я населення.

Таблиця 3.1. Цілі, завдання та заходи Плану реалізації на 2025-2027 роки Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, спрямовані на збереження довкілля, здоров'я населення та культурної спадщини

Найменування завдань Стратегії	Найменування заходів проекту Плану заходів
Стратегічна ціль 1. “Формування згуртованої держави в соціальному, гуманітарному, економічному, кліматичному, екологічному, безпековому та просторовому вимірах”	
Оперативна ціль 1.1. Забезпечення інтегрованого розвитку територій з урахуванням інтересів майбутніх поколінь	
Напрямок “Стимулювання розвитку територій”	
1.1.3. Визначення пріоритетних напрямів сталого розвитку гірських територій, створення необхідних умов для комплексного розв’язання наявних проблем в економічній, інфраструктурній, соціальній сферах	Розроблення та подання КМУ проекту постанови «Про внесення змін до деяких постанов КМУ щодо здійснення рубок в лісах»
1.1.10. Створення умов для соціально-економічного, інфраструктурного та екологічного розвитку територій української частини Дунайського регіону шляхом урахування у секторальних стратегіях, державних та регіональних програмах розвитку пріоритетів та цілей Стратегії ЄС для Дунайського регіону	Забезпечення врахування Плану управління річковим басейном Дунаю на 2025-2030 роки, пріоритетів та цілей Стратегії ЄС для Дунайського регіону під час розроблення регіональних програм розвитку
Напрямок “Захист та відновлення навколишнього природного середовища”	
1.1.18. Запровадження спеціальних механізмів відновлення та розвитку територій і водних об’єктів, які постраждали внаслідок руйнування греблі Каховської гідроелектростанції.	Проведення наукових досліджень завданої шкоди та визначення шляхів відновлення територій, що постраждали внаслідок руйнування греблі Каховської ГЕС з урахуванням віддалених екологічних збитків, в т.ч. оцінки економічного впливу на просторовий розвиток регіонів басейну р.Дніпро
1.1.19. Забезпечення соціально-економічного розвитку територій, прилеглих до централізованого сховища відпрацьованого ядерного палива (зокрема Славутицької, Іванківської та Поліської територіальних громад Київської обл.)	Сприяння відновленню та забезпечення функціонування координаційного центру оперативного управління пожежами та надзвичайними ситуаціями у Чорнобильському радіаційно-екологічному біосферному заповіднику
1.1.21. Забезпечення модернізації, технічного переоснащення та приведення у відповідність з європейськими стандартами регіональних систем гідрометеорологічних спостережень і спостережень за забрудненням навколишнього природного середовища	Технічне переоснащення регіональних систем гідрометеорологічних спостережень і спостережень за забрудненням навколишнього природного середовища
1.1.22. Створення належної системи управління та відновлення прибережних і морських екосистем, сприяння розвитку марикультури (промислового розведення та вирощування морських водних живих ресурсів) у прибережних районах, що не шкодить навколишньому природному середовищу	Здійснення супроводження у Верховній Раді України проекту Закону України «Про залучення інвестицій у розвиток галузі рибного господарства» (№ 8119 від 10.10.2022)
1.1.23. Стимулювання заходів із створення лісів на землях усіх форм власності, збереження самосійних лісів, виділення органами державної влади та орга-	Здійснення відновлення лісів в рамках реалізації екологічної ініціативи «Масштабне заліснення України» відповідно до Указу Президента України «Про деякі заходи щодо збереження та

Найменування завдань Стратегії	Найменування заходів проекту Плану заходів
нами місцевого самоврядування придатних для заліснення земель, закріплення за постійними користувачами захисних насаджень лінійного типу та лісів, що не надані у користування	відтворення лісів». Реалізація проектів з відтворення лісів, реконструкції полезахисних смуг, у тому числі збереження та відновлення природних екосистем
Оперативна ціль 1.2. Задоволення потреби населення у якісних адміністративних і публічних послугах	
Напрямок “Культурні послуги та формування національної ідентичності”	
1.2.34. Здійснення заходів з охорони та збереження культурної спадщини	Створення електронного порталу нематеріальної культурної спадщини України з метою підвищення обізнаності широкого загалу про неї, забезпечення широкого права доступу до інформації
	Розроблення та затвердження науково-проектної документації з визначення меж і режимів використання територій пам'яток, зон охорони пам'яток, історичних ареалів населених місць
	Забезпечення оновлення та наповнення Інформаційно-комунікаційної системи «Державний реєстр нерухомих пам'яток України»
Напрямок “Медичні послуги”	
1.2.36. Забезпечення функціонування спроможної системи громадського здоров'я в регіонах та територіальних громадах	Забезпечення функціонування регіональних координаційних рад з питань громадського здоров'я
	Затвердження регіональних програм громадського здоров'я
	Проведення навчання щодо готовності сил та засобів запобігання, реагування та протидії загрозам здоров'ю та санітарно-епідемічному благополуччю населення
1.2.37. Створення умов для профілактики інфекційних та неінфекційних хвороб, забезпечення імунізації населення в територіальних громадах відповідно до Календаря профілактичних щеплень	Організація та проведення заходів з імунопрофілактики, зокрема, проведення вакцинації населення згідно з Календарем профілактичних щеплень в Україні
	Забезпечення закладів охорони здоров'я медичними імунобіологічними препаратами
1.2.39. Забезпечення доступу до необхідних медичних послуг, лікарських засобів та медичних виробів за програмою медичних гарантій	Забезпечення реалізації проекту «Мобільні аптечні пункти»
	Забезпечення доставки лікарських засобів для населення операторами поштового зв'язку, у тому числі за програмою «Доступні ліки»
	Забезпечення доступу населення до інформації щодо переліку та вартості послуг з медичного обслуговування населення, що можуть надаватися за плату від юридичних і фізичних осіб
	Затвердження Переліків лікарських засобів і медичних виробів, які підлягають реімбурсації за програмою державних гарантій медичного обслуговування населення
1.2.40. Організація спроможної мережі кластерних та надкластерних закладів охорони здоров'я, зокрема, із створенням реабілітаційних відділень	Створення реабілітаційних відділень в кластерних закладах охорони здоров'я шляхом укладання договорів з НСЗУ на надання реабілітаційної допомоги в стаціонарних умовах
	Проведення мультидисциплінарних тренінгів від центрів досконалості для всіх реабілітаційних відділень та центрів спроможної мережі

Найменування завдань Стратегії	Найменування заходів проекту Плану заходів
Оперативна ціль 1.3. Соціальний захист ветеранів війни та їх сімей, внутрішньо переміщених осіб та інших вразливих груп населення	
Напрямок “Ветерани війни та військовослужбовці, що проживають в громадах”	
1.3.8. Забезпечення доступності психологічної допомоги та реабілітації осіб, які звільняються або звільнені з військової служби, з числа ветеранів війни, осіб, постраждалих від бойових дій, а також осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України	Забезпечення надання якісних послуг із психологічної допомоги ветеранам війни і членам їх сімей
	Розробка онлайн курсу з питань забезпечення доступності психологічної допомоги персоналу Державної служби України з надзвичайних ситуацій, які звільняються або звільнені зі служби, з числа ветеранів війни, осіб постраждалих від бойових дій, а також осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України
	Розширення доступу населення до реабілітаційної допомоги у сфері охорони здоров'я на рівні територіальної громади
Стратегічна ціль 2. “Підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів”	
Оперативна ціль 2.1. Інфраструктура, стійка до безпекових, соціальних та економічних викликів	
Напрямок “Транспортна інфраструктура”	
2.1.3. Розвиток інфраструктури громадського транспорту та велосипедної інфраструктури в територіальних громадах	Розроблення комплексних планів просторового розвитку територій ТГ із урахуванням інфраструктури громадського транспорту та велосипедної інфраструктури в ТГ
Напрямок “Комфортні громади”	
2.1.7. Впровадження сучасних практик містопланування та містобудування з урахуванням принципів інклюзивності	Розроблення нових будівельних норм з планування та забудови територій на основі сучасних практик містопланування та містобудування з урахуванням принципів інклюзивності
2.1.11. Модернізація, адаптивність та декарбонізація систем централізованого теплопостачання	Розгляд та погодження схем теплопостачання населених пунктів з кількістю жителів більш як 20 тисяч осіб та/або регіональних програм модернізації систем теплопостачання, поданих органами місцевого самоврядування
2.1.12. Реалізація проектів із збільшення енергетичної ефективності будівель житлового фонду державної та комунальної форми власності	Забезпечення проведення незалежного моніторингу енергетичних сертифікатів
	Забезпечення реалізації Програми підтримки енергомодернізації багатоквартирних будинків «ЕНЕРГОДІМ»
	Забезпечення реалізації Програми збільшення частки відновлюваної енергетики у вітчизняних системах виробництва електроенергії та тепла «ГрінДІМ»
2.1.13. Розвиток інструментів енергосервісу у модернізації об'єктів житлово-комунального господарства	Розробка та подання КМУ проекту ЗУ, спрямованого на усунення бар'єрів для впровадження енергосервісу на об'єктах теплокомуненерго та водопровідно-каналізаційного господарства
	Укладення енергосервісних договорів на об'єктах житлово-комунального господарства
2.1.14. Доступність якісних послуг централізованого водопостачання та водовідведення для різних груп громадян з урахуванням новітніх технологій та потреб територіальних громад	Впровадження заходів з енергетичної модернізації підприємств водопостачання та водовідведення, що перебувають у державній або комунальній власності

Найменування завдань Стратегії	Найменування заходів проекту Плану заходів
Напрямок “Енергетична інфраструктура”	
2.1.18. Розвиток енергетичних кластерів та виробництва біогазу на базі потужностей з очищення стічних вод і осаду	Сприяння реалізації проектів зі встановлення установок з виробництва біогазу/біометану
2.1.19. Розроблення та впровадження муніципальних і регіональних енергетичних планів	Проведення моніторингу стану розроблення місцевих енергетичних планів
2.1.20. Впровадження систем енергетичного менеджменту в органах державної влади та органах місцевого самоврядування, комунальних підприємствах та систем енергомоніторингу громадських і житлових будівель	Проведення моніторингу стану запровадження та забезпечення функціонування систем енергетичного менеджменту в органах державної влади і в органах місцевого самоврядування відповідно до постанови КМУ від 23.12.21 №1460 «Про впровадження систем енергетичного менеджменту»
Напрямок “Цивільний захист та безпека громадян”	
2.1.23. Сприяння утворенню у територіальних громадах центрів безпеки як інтегрованих структур з єдиною комунікацією відповідно до актів законодавства з урахуванням принципу територіальної доступності у сфері захисту населення і територій від пожеж та надзвичайних ситуацій, забезпечення громадського порядку, охорони здоров'я населення (з пожежно-рятувальними підрозділами, поліцейськими станціями та бригадами екстреної (швидкої) медичної допомоги	1) надання методичної допомоги органам місцевого самоврядування з питань утворення та функціонування пожежно-рятувальних підрозділів місцевої та добровільної пожежної охорони, у т.ч. у складі центрів безпеки, у ТГ
	2) передача органам місцевого самоврядування техніки, нерухомого майна, яке знаходиться на балансі ДСНС та не використовується і не планується до використання для потреб пожежно-рятувальних підрозділів добровільної та місцевої пожежної охорони, у т.ч. у складі центрів безпеки
	3) забезпечення створення поліцейських станцій
	4) забезпечення створення бригад екстреної (швидкої) медичної допомоги
Оперативна ціль 2.2. Сильна, спроможна та конкурентоспроможна регіональна економіка	
Напрямок “Нові робочі місця, інвестиції та розвиток бізнесу”	
2.2.7. Підвищення інвестиційної привабливості територій, підтримка залучення інвестицій, популяризація інвестиційних можливостей регіонів	1) Створення обласних баз інвестиційних проектів з енергоефективності та альтернативної енергетики
	2) Створення регіональних Офісів декарбонізації та енергоефективності
	3) Здійснення відбору проектів з енергоефективності та декарбонізації
Напрямок “Туризм”	
2.2.17. Створення умов для розвитку рекреаційно-туристичного потенціалу територій з урахуванням наявності природних та безпекових обмежень	Підготовка пропозицій щодо внесення змін до законодавства у сфері курортів з метою створення умов для розвитку рекреаційно-туристичного потенціалу територій з урахуванням наявності природних та безпекових обмежень
2.2.19. Сприяння належному облаштуванню туристичних маршрутів і об'єктів туристичних відвідувань, їх цифровізації, створенню комфортних і безпечних умов для туристів (відпочивальників)	Розроблення рекомендацій для облаштування на належному рівні туристичних маршрутів та об'єктів туристичних відвідувань
2.2.21. Сприяння відновленню об'єктів культурної спадщини в регіонах та територіальних громадах, знищених чи пошкоджених внаслідок збройної агресії РФ	Розроблення та подання КМУ проекту розпорядження “Про затвердження Стратегії розвитку культури в Україні на 2025-2030 роки”

Найменування завдань Стратегії	Найменування заходів проекту Плану заходів
2.2.22.Активізація роботи номінування об'єктів, цінність яких є унікальною, та які потенційно можуть належати до всесвітньої спадщини ЮНЕСКО	Забезпечення перегляду та актуалізації переліку українських об'єктів культурної спадщини, включених до Попереднього списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО
Стратегічна ціль 3. «Розбудова ефективного багаторівневого врядування»	
Оперативна ціль 3.2. Розвиток різних форм співробітництва та ефективне управління публічними інвестиціями	
Напрямок «Інвестиційні інструменти регіональної політики»	
3.2.11.Сприяння залученню коштів міжнародної технічної допомоги та міжнародних організацій з метою забезпечення охорони культурної спадщини	Підготовка та подання проектних заявок на участь у конкурсних відборах проектів у сфері охорони культурної спадщини
	Створення Координаційної ради з питань залучення міжнародної допомоги до питань відновлення сфери культури
	Організація тренінгів, семінарів, конференцій та форумів для ТГ щодо залучення міжнародного фінансування з метою забезпечення охорони культурної спадщини

Джерело: власні напрацювання

Таблиця 3.2. Ймовірні наслідки впливу на довкілля і здоров'я населення проекту Плану заходів

№ з/п	Вплив	Рівень та спрямованість впливу*
1. Повітря. Чи може реалізація проекту Плану заходів спричинити		
1.	Збільшення кількості викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел?	+
2.	Збільшення кількості викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел?	+
3.	Погіршення якості атмосферного повітря?	-
4.	Появу джерел неприємних запахів?	+
5.	Зміни повітряних потоків, вологості, температури або ж будь-які локальні чи регіональні зміни клімату?	-
2. Водні ресурси. Чи може реалізація проекту Плану заходів спричинити		
6.	Збільшення обсягів скидів у поверхневі води, в т.ч. погіршення якості поверхневих вод	+
7.	Зміни напрямів і швидкості течії поверхневих вод або зміни обсягів води будь-якого поверхневого водного об'єкту?	-
8.	Збільшення скидання шахтних і кар'єрних вод у водні об'єкти?	-
9.	Збільшення навантаження на каналізаційні системи, в т.ч. погіршення якості очистки стічних вод?	+
10.	Порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок?	-
11.	Зменшення обсягів підземних вод (шляхом відбору чи скидів або ж шляхом порушення водоносних горизонтів)?	-
12.	Забруднення підземних водоносних горизонтів?	-
13.	Зменшення кількості вод, що використовуються для водопостачання?	-
14.	Появу для людей і матеріальних об'єктів загроз, пов'язаних з водою, наприклад, паводків або підтоплення?	-
3. Земельні ресурси та стан ґрунтів. Чи може реалізація проекту Плану заходів спричинити		
15.	Погіршення структури земельного фонду, чинної або планованої практики використання земель?	-

Звіт про стратегічну екологічну оцінку проекту Плану заходів на 2025-2027 роки з реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки

16.	Конфлікти з прийнятими екологічними планами або цілями громад, які мешкають на території впровадження ініціативи?	-
17.	Конфлікти з прийнятими генеральними планами територіального розвитку?	-
18.	Збільшення розораності ґрунтів України?	-
19.	Зменшення зрошуваних земель в Україні?	-
20.	Зменшення осушених земель в Україні?	-
21.	Зниження родючості ґрунтів України?	-
22.	Збільшення забрудненості ґрунтів України?	-
4. Відходи. Чи може реалізація проекту Плану заходів спричинити		
23.	Збільшення кількості утворюваних твердих побутових відходів?	+
24.	Збільшення кількості утворюваних чи накопичених промислових відходів?	+
25.	Спорудження еколого-небезпечних об'єктів поводження з відходами?	-
26.	Утворення або накопичення радіоактивних відходів?	-
27.	Підвищення рівня використання будь-якого виду природних ресурсів?	+
5. Природні ресурси. Чи може реалізація проекту Плану заходів спричинити		
28.	Суттєве вилучення будь-якого невідновного ресурсу надр?	-
29.	Зменшення кількості окремих видів рослин?	-
30.	Зменшення кількості окремих видів тварин?	-
31.	Зменшення кількості окремих природних екосистем	-
32.	Вплив на окремі охоронювані Червоною книгою України види рослин?	-
33.	Вплив на окремі охоронювані Червоною книгою України види тварин?	-
6. Населення. Чи може реалізація проекту Плану заходів спричинити		
34.	Зміни в розміщенні, розповсюдженні, щільності або рівні відтворення населення на будь-якій території?	+
35.	Створення можливостей для зменшення чисельності населення порівняно з чисельністю населення, яке зараз проживає на території планованої стратегічної ініціативи?	-
36.	Зменшення забезпечення населення житлом або виникнення нових потреб у житлі?	-
7. Здоров'я населення. Чи може реалізація проекту Плану заходів спричинити		
37.	Появу будь-яких реальних або потенційних загроз для здоров'я людей (за винятком ментальних)?	-
38.	Потрапляння людей під вплив потенційних загроз для здоров'я?	-
8. Рекреація та ПЗФ. Чи може реалізація проекту Плану заходів спричинити		
39.	Будь-який вплив на кількість або якість існуючих рекреаційних можливостей?	-
40.	Негативний вплив на об'єкти природно-заповідного фонду (зменшення площ, початок небезпечної діяльності у безпосередній близькості або на їх території тощо)?	-
41.	Негативний вплив на території Смарагдової мережі?	-
42.	Негативний вплив на території водно-болотних угідь міжнародного значення?	-
9. Культура. Чи може реалізація проекту Плану заходів спричинити		
43.	Зміни або руйнування місць археологічних знахідок?	-
44.	Фізичний або естетичний вплив на історичні споруди чи об'єкти?	+
45.	Фізичні зміни, які могли б вплинути на унікальні етнічні культурні цінності?	-
46.	Фізичні зміни, які могли б вплинути на унікальні властивості курортів України?	-
47.	Руйнування чи зменшення транспортної інфраструктури?	-

10. Екологічне управління і моніторинг. Чи може реалізація проекту Плану заходів спричинити		
48.	Послаблення правових і економічних механізмів контролю в галузі екологічної безпеки?	-
49.	Погіршення екологічного моніторингу?	-
50.	Усунення наявних механізмів впливу органів місцевого самоврядування на процеси техногенного навантаження?	-
51.	Стимулювання розвитку екологічно небезпечних галузей виробництва?	-
11. Клімат. Чи може реалізація проекту Плану заходів спричинити		
52.	Руйнівні метеорологічні явища (грози, зливи, град, шквали)?	-
53.	Підвищення середньої температури повітря?	-
54.	Прибережні затоплення?	-

* «+» - збільшення, «-» - зменшення, «0» - нейтрально

Джерело: власні напрацювання

4. Екологічні проблеми, у тому числі ризики впливу на здоров'я населення, які стосуються документа державного планування, зокрема щодо територій з природоохоронним статусом (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень)

Основними загрозами біорізноманіттю всіх структурних елементів екомережі України до початку війни були антропогенні чинники трьох груп: 1) пряме фізичне знищення (полювання, рибальство, рубання, заліснення корінних трав'яних типів рослинності, перевипасання, пожежі, цілеспрямоване випалювання, розорювання, розробка кар'єрів, рекреація та урбанізація); 2) зміна природних середовищ (сукцесії, фрагментація екотопів, модифікація місцезростань), 3) забруднення (біологічне, комунальне), що разом стосується і ПЗФ України, який станом на 1 січня 2022 року нараховує 8796 територій та об'єктів загальною площею 4,501 млн. га та включав 5 біосферних та 19 природних заповідників, 53 НПП, 3521 заказник, 3666 пам'яток природи, 87 РЛП, 804 заповідних урочища, а також 28 ботанічних садів, 13 зоологічних парків, 62 дендропарки та 592 парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва, з яких 57,2% займають території та об'єкти загальнодержавного значення (19 природних і 5 біосферних заповідників, 53 НПП, 328 заказників, 136 пам'яток природи, 18 ботанічних садів, 20 дендрологічних та 7 зоологічних парків, 90 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва загальною площею 2576201,69 га) та 42,8% - місцевого значення (1924908,92 га) [12].

Для забезпечення необхідного режиму охорони природних комплексів та об'єктів природних заповідників, запобігання негативному впливу господарської діяльності на прилеглих до них територіях установлюються охоронні зони.

В разі необхідності охоронні зони можуть установлюватися на територіях, прилеглих до окремих ділянок НПП, РЛП, а також навколо заказників, пам'яток природи, заповідних урочищ, ботанічних садів, дендрологічних парків, зоологічних парків та парків-пам'яток садово-паркового мистецтва.

Розміри охоронних зон визначаються відповідно до їх цільового призначення на основі спеціальних обстежень ландшафтів та господарської діяльності на прилеглих територіях.

Режим охоронних зон територій та об'єктів ПЗФ визначається з урахуванням характеру господарської діяльності на прилеглих територіях, на основі оцінки її впливу на довкілля.

Аналогічні загрози стосуються і 377-и територій Смарагдової мережі Європи в Україні площею близько 8 млн. га, 50-и ВБУ існування водоплавних птахів міжнародного значення загальною площею 734138 га згідно Рамсарської конвенції та об'єкту Світової спадщини ЮНЕСКО в Україні - первісним буковим лісам Карпат.

ПЗФ, Смарагдова мережа, ВБУ міжнародного значення та об'єкт Світової спадщини ЮНЕСКО в Україні - первісні букові ліси Карпат, як правило, входять в екологічну мережу України – єдину територіальну систему поліпшення умов формування та відновлення довкілля, підвищення природно-ресурсного потенціалу території України, збереження ландшафтного та біорізноманіття, місць оселення та зростання цінних видів тваринного і рослинного світу, генетичного фонду, шляхів міграції тварин тощо.

До її складу входять:

- природні регіони, де зосереджені наявні та плановані природно-заповідні території;
- широтні природні коридори, що забезпечують природні зв'язки зонального характеру;
- меридіальні природні коридори, просторово обмежені долинами середніх і малих річок, які об'єднують водні та заплавні території – шляхи міграції численних видів рослин і тварин;
- природні ядра;
- екокоридори національного (у т.ч. й міжнародного), міжрегіонального та

регіонального рівнів;

- річкові екокоридори, які відіграють важливу регіональну й міжрегіональну біокомунікативну роль в системі об'єктів водного та прибережно-водного середовища, об'єднуючи відповідні типи водних, прибережних та евтрофно-болотних типів оселищ.

Природних коридорів загальнодержавного значення 8.

Важливим фактором загрози тваринному світу від транспортної галузі є шумове забруднення, яке є чинником стресу для тварин та змушує їх залишати оселища, втрачати кормову базу, змінювати шляхи міграції. Особливо актуальною ця проблема є для птахів, які здійснюють щорічні міграції на тисячі кілометрів, адже територією України пролягають 3 великих міграційних маршрути: Азово-Чорноморський і Поліський широтні коридори та Дніпровський меридіанний міграційний шлях.

В таблиці 4.1 представлені можливі потенційні впливи від реалізації проекту Плану заходів на окремі елементи національної екологічної мережі України, її ПЗФ, Смарагдову мережу, ВБУ міжнародного значення, міжнародні міграційні шляхи та об'єкт Світової спадщини ЮНЕСКО - первісні букові ліси Карпат.

Таблиця 4.1. Стратегічні цілі, завдання та заходи Плану реалізації на 2025-2027 роки Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, що потенційно можуть вплинути на території з природоохоронним статусом

Стратегічні цілі	Завдання	Заходи	Територіальна прив'язка
1. Формування згуртованої держави в соціальному, гуманітарному, економічному, кліматичному, екологічному, безпековому та просторовому вимірах	1.1.2.Здійснення першочергових заходів щодо безпеки життєдіяльності, відновлення та стимулювання економічної активності в територіальних громадах, віднесених до територій відновлення	Проведення обстеження, очищення (гуманітарного розмінування) територій, земель сільськогосподарського та лісгосподарського призначення, цінних природних територій, зокрема, територій та об'єктів природно-заповідного фонду, земель водного фонду, а також об'єктів виробничого призначення від вибухонебезпечних предметів	Поблизу та на територіях елементів Національної екологічної та Смарагдової мереж, ВБУ, об'єктів ПЗФ, міжнародних міграційних шляхів
	1.2.46. Сприяння операторам електронних комунікацій в доступі до об'єктів будівництва, транспорту, електроенергетики та оренді державного і комунального майна з метою розміщення технічних засобів електронних комунікацій, у відведенні земельних ділянок для розгортання електронних комунікаційних мереж та/або їх інфраструктури	Забезпечення відведення земельних ділянок для розгортання електронних комунікаційних мереж та/або їх інфраструктури	Поблизу та на територіях елементів Національної екологічної та Смарагдової мереж, ВБУ, об'єктів ПЗФ, міжнародних міграційних шляхів та об'єкта Світової спадщини ЮНЕСКО - первісні букові ліси Карпат

2. Підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів	2.1.1.Розбудова якісних автомобільних доріг загального користування державного значення відповідно до завдань, визначених Національною транспортною стратегією України на період до 2030 р.	Відновлення та розвиток мережі автомобільних доріг загального користування державного значення та штучних споруд на них	Поблизу та на територіях елементів Національної екологічної та Смарагдової мереж, ВБУ, об'єктів ПЗФ, міжнародних міграційних шляхів та об'єкта Світової спадщини ЮНЕСКО - первісні букові ліси Карпат
	2.1.4. Відновлення та розвиток системи експортної логістики	Забезпечення реалізації інвестиційного проекту "Відновлення критично важливої логістичної інфраструктури та мережевого сполучення (RELINC)"	Поблизу та на територіях елементів Національної екологічної та Смарагдової мереж, поблизу ВБУ, об'єктів ПЗФ, на перетинах міжнародних міграційних шляхів
	2.2.9. Стимулювання створення та діяльності індустріальних парків та підприємств оборонного-промислового комплексу з урахуванням стратегічних пріоритетів його розвитку	Надання коштів для облаштування індустріальних (промислових) парків та/або забезпечення будівництва об'єктів інженерно-транспортної інфраструктури, необхідних для створення та функціонування індустріальних (промислових) парків, а також здійснення компенсації витрат на підключення та приєднання до інженерно-транспортних мереж за бюджетною програмою «Державне стимулювання створення індустріальних парків»	Поблизу територій елементів Національної екологічної та Смарагдової мереж, ВБУ, об'єктів ПЗФ, на перетинах міжнародних міграційних шляхів
3. Розбудова ефективного багаторівневого врядування	3.2.16.Забезпечення співпраці Агенства відновлення з місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування у розробці та реалізації публічних інвестиційних проектів на регіональному та місцевому рівні	Розроблення та подання на розгляд КМУ проекту акта щодо питань спрямування коштів гранту для забезпечення розбудови пунктів пропуску через державний кордон за програмою ЄС "Механізм Сполучення Європи" (CEF)	Поблизу територій елементів Національної екологічної та Смарагдової мереж, ВБУ, об'єктів ПЗФ, на перетинах міжнародних міграційних шляхів

Джерело: власні напрацювання

Серед заходів проекту Плану реалізації ДСРР, що можуть сприяти збереженню та розвитку окремих елементів національної екологічної мережі України, її ПЗФ, Смарагдової мережі, ВБУ міжнародного значення, міжнародних міграційних шляхів та об'єкта Світової спадщини ЮНЕСКО - первісних букових лісів Карпат, «Розроблення програм комплексного відновлення та комплексних планів просторового розвитку територій ТГ на їх основі», «Розроблення комплексних планів просторового розвитку територій ТГ» та «Налагодження міжнародних партнерських відносин із залученням фінансових ресурсів та міжнародної технічної допомоги» напряму "Стимулювання розвитку територій" оперативної цілі «1.1.Забезпечення

інтегрованого розвитку територій з урахуванням інтересів майбутніх поколінь» стратегічної цілі «1.Формування згуртованої держави в соціальному, гуманітарному, економічному, кліматичному, екологічному, безпековому та просторовому вимірах.

Решта завдань і заходів НТСУ нейтральні по відношенню до територій України з природоохоронним статусом.

Тому, виходячи одночасно з того, що:

- ПЗФ України включає 8796 територій та об'єктів загальною площею 4,501 млн. га, у складі якого 5 біосферних та 19 природних заповідників, 53 НПП, 3521 заказник, 3666 пам'яток природи, 87 РЛП, 804 заповідних урочища, а також 28 ботанічних садів, 13 зоологічних парків, 62 дендропарки та 592 парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва, що разом складають 6,82% фактичної площі держави;
- в Україні функціонує Національна мережа БР Програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера», в яку входять вісім об'єктів, в тому числі чотири транскордонних – два тристоронніх та два двосторонніх: Чорноморський БР, БР «Асканія-Нова», Карпатський БР, Польсько-словацько-український БР «Східні Карпати»; Дунайський БР, що є складовою частиною транскордонного румунсько-українського БР ЮНЕСКО «Дельта Дунаю»; Шацький БР, що входить до складу тристороннього транскордонного білорусько-польсько-українського БР ЮНЕСКО «Західне Полісся» разом із БР «Прибузьке Полісся» (білорусь) та БР «Західне Полісся» (Республіка Польща); Деснянський БР, створений як українська ділянка російсько-українського транскордонного БР в басейні річки Десна, БР «Розточчя», мета і завдання яких передбачають збереження видів флори та фауни, яким загрожує небезпека;
- територія України включає природні регіони з унікальними екосистемами боліт та лісових комплексів, річкові екосистеми, широтні та меридіальні природні коридори, що забезпечують природні зв'язки зонального характеру, просторово обмежені долинами середніх і малих річок, які відіграють важливу регіональну й міжрегіональну біокомунікативну роль в системі об'єктів водного та прибережно-водного середовища, об'єднуючи відповідні типи водних, прибережних та евтрофно-болотних типів оселищ, шляхи міграції численних видів рослин і тварин, екологічні ядра, регіональні екокоридори, які формують національну екомережу України;
- на території України наявні об'єкти Смарагдової мережі;
- створення Смарагдової мережі є підготовкою України до євроінтеграції та переходу на європейське екологічне законодавство;
- на території України розташовані збережені природні комплекси Українського Полісся й Європи – ВБУ міжнародного значення (Рамсарські угіддя) та об'єкт Світової спадщини ЮНЕСКО в Україні - первісні букові ліси Карпат;
- проект Плану заходів містить заходи, що можуть сприяти збереженню та розвитку окремих елементів національної екологічної мережі України, її ПЗФ, Смарагдової мережі, ВБУ міжнародного значення, міжнародних міграційних шляхів та об'єкта Світової спадщини ЮНЕСКО - первісних букових лісів Карпат,

у випадку затвердження проекту Плану заходів погіршення умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я, пов'язаних із створенням та функціонуванням територій з природоохоронним статусом, не очікується, а прогнозується поліпшення умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я, пов'язане зі зменшенням впливу на території з природоохоронним статусом України внаслідок реалізації проекту Плану заходів.

5. Зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, встановлені на міжнародному, державному та інших рівнях, що стосуються проекту документа державного планування, а також шляхи врахування таких зобов'язань під час підготовки документа державного планування

Національні екологічні цілі, визначені ЗУ «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» №2697-VIII від 28.02.2019 р. на основі:

Базового плану адаптації екологічного законодавства України до законодавства Європейського Союзу (Базового плану апроксимації), затвердженого Наказом Міністерства екології та природних ресурсів України №659 від 17.12.2012,

Економічної частини УА, підписаної 27 червня 2014 р., що передбачає наближення законодавства України до законодавства ЄС з питань довкілля,

Національної доповіді 2017 р. «Цілі сталого розвитку: Україна», яка визначає базові показники для досягнення ЦСР,

ЗУ «Про стратегічну екологічну оцінку» від 20 березня 2018 р. (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, №16, ст. 138):

НЕЦ 1. Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва. **Завдання:**

- впровадження освіти в інтересах збалансованого (сталого) розвитку, екологічної освіти та виховання, просвітницької діяльності з метою формування в суспільстві екологічних цінностей і підвищення його екологічної свідомості;
- оцінка ставлення та підвищення рівня поінформованості суспільства щодо значення, переваг та інструментів сталого споживання і виробництва, стану і цінностей біорізноманіття та заходів, які необхідно здійснити для його збереження, відновлення і сталого використання;
- забезпечення практичної реалізації результатів сучасних та фундаментальних екологічних досліджень та безперервної взаємодії між науковцями та державними органами;
- врахування рекомендацій наукових установ екологічного спрямування при прийнятті управлінських рішень та підготовці проектів нормативно-правових актів;
- розвиток партнерства між секторами суспільства з метою залучення до планування і реалізації природоохоронної політики усіх заінтересованих сторін;
- забезпечення участі громадськості у прийнятті управлінських рішень у сфері охорони навколишнього природного середовища та природокористування;
- забезпечення дотримання екологічних прав та обов'язків громадян, доступу громадськості до правосуддя з питань охорони навколишнього природного середовища та природокористування.

НЕЦ 2. Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України. **Завдання:**

- підготовка та впровадження Основних засад (стратегії) державної екологічної політики в збалансоване лісоуправління;
- упровадження інструментів сталого споживання і виробництва;
- вдосконалення системи кадастрів природних ресурсів, державної статистичної звітності з використання природних ресурсів та забруднення навколишнього природного середовища;

- створення екологічно та економічно обґрунтованої системи платежів за спеціальне використання природних ресурсів, у т. ч. природних ресурсів з асиміляційним потенціалом;
- зменшення втрат біологічного та ландшафтного різноманіття, зокрема шляхом вдосконалення принципів формування екологічної мережі, її розширення і невиснажливого використання, а також збереження унікальних природних ландшафтів;
- збереження та відновлення чисельності видів природної флори та фауни, у т. ч. мігруючих видів тварин, середовищ їх існування, рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів тваринного і рослинного світу та типових природних рослинних угруповань, що підлягають охороні;
- протидія незаконному обігу та торгівлі об'єктами дикої фауни і флори, у т. ч. введення заборони використання диких тварин у цирках, а також у будь-якій іншій комерційній діяльності публічного характеру, крім стаціонарних зоопарків;
- збільшення та розширення територій ПЗФ (зокрема заповідних зон НПП та РЛП), створення на суходолі і в акваторії Чорного та Азовського морів і забезпечення збереження і функціонування репрезентативної та ефективно керованої системи територій та об'єктів ПЗФ, у т. ч. транскордонних та європейського і міжнародного значення;
- зменшення негативного впливу процесів урбанізації на навколишнє природне середовище, припинення руйнування навколишнього природного середовища у межах міст, зокрема, недопущення необґрунтованого знищення зелених насаджень у межах міст під час виконання будівельних чи інших робіт, незаконного відведення земельних ділянок, зайнятих зеленими насадженнями, під будівництво;
- збереження, відновлення та збалансованого використання рослинного світу України;
- забезпечення сталого управління водними ресурсами за басейновим принципом;
- забезпечення сталого використання та охорони земель, покращення стану уражених екосистем та сприяння досягненню нейтрального рівня деградації земель, підвищення рівня обізнаності населення, землевласників і землекористувачів щодо проблем деградації земель;
- перетворення сфери надрокористування в максимально прозору та інвестиційно привабливу галузь, що відповідає кращим міжнародним стандартам;
- впровадження систем екологічного управління на підприємствах одночасно з поліпшенням екологічних характеристик продукції, у т. ч. на основі міжнародних систем сертифікації та маркування;
- запровадження в Україні системи зелених закупівель;
- наукові дослідження зони відчуження і зони безумовного (обов'язкового) відселення.

НЕЦ 3. Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України. **Завдання:**

- розвиток галузевих стратегій щодо:
- покращення якості повітря, води та управління водними ресурсами, включаючи морське середовище. Повне поступове припинення скидання у водні об'єкти неочищених та недостатньо очищених стічних вод і забезпечення відповідності ступеня очищення стічних вод установленим нормативам та стандартам, запобігання забрудненню підземних вод;

- збереження озонового шару;
- запобігання зміні клімату та адаптація до неї;
- управління відходами та ресурсами, повернення в обіг ресурсоцінних матеріалів;
- обмеження використання окремих виробів з пластику у харчовій промисловості;
- забезпечення охорони та захисту природи;
- зменшення промислового забруднення та ризиків промислових аварій;
- збереження біорізноманіття та ландшафтів;
- контролю та запобігання біологічному забрудненню;
- поводження з небезпечними хімічними речовинами;
- забезпечення обов'язковості інтеграції екологічної складової до політик та/або програм загальнодержавного, галузевого (секторального), регіонального та місцевого розвитку, створення податкового, кредитного та інвестиційного клімату для залучення коштів міжнародних донорів та приватного капіталу у природоохоронну діяльність.

НЕЦ 4. Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення. **Завдання:**

- зниження рівня забруднення атмосферного повітря та вод;
- регулювання промислового вилову водних живих ресурсів у межах територіальних вод виключної (морської) економічної зони, континентального шельфу і внутрішніх водоймах;
- зменшення антропогенного впливу на екосистеми Чорного та Азовського морів;
- покращення якості ґрунтів та впровадження ефективної системи підвищення їх родючості;
- запровадження управління екологічним ризиком на основі його моделювання в режимі реального часу із залученням новітніх інформаційних технологій з метою захисту природних екосистем, здоров'я та благополуччя населення;
- запобігання розповсюдженню інвазійних видів та контроль за появою та розповсюдженням таких видів у природних екосистемах, у т. ч. морських;
- забезпечення та сприяння використанню сучасних пестицидів та агрохімікатів з мінімальним негативним впливом на флору, фауну та здоров'я людини;
- зменшення обсягу винесення радіонуклідів за межі зони відчуження і зони безумовного (обов'язкового) відселення;
- запобігання неконтрольованому вивільненню генетично модифікованих організмів у навколишнє природне середовище;
- формування екологічної складової державної системи захисту критичної інфраструктури;
- стимулювання заміщення первинних природних ресурсів за рахунок використання відходів виробництва чи побічних продуктів, у т. ч. шлаків;
- упровадження сталої системи управління відходами та небезпечними хімічними речовинами;
- розв'язання екологічних проблем, відновлення та збереження навколишнього природного середовища Донбасу.

**НЕЦ 5. Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління.
Завдання:**

- впровадження принципів належного екологічного врядування, підтримка постійного діалогу із заінтересованими сторонами щодо підготовки та прийняття стратегічних рішень;
- укріплення інституційної спроможності щодо планування, моніторингу та оцінки ефективності впровадження екологічної політики;
- запровадження екологічного обліку для оцінки ефективності політики та управління;
- розвиток і вдосконалення природоохоронного законодавства та підвищення рівня його дотримання, включаючи наближення законодавства України до права (acquis) ЄС;
- посилення відповідальності за шкоду, заподіяну довкіллю, відповідно до міжнародних зобов'язань України;
- забезпечення науково-інформаційної та інноваційної підтримки процесу прийняття управлінських рішень;
- кіберзахист відповідних екологічних інформаційних ресурсів, систем, баз даних;
- посилення спроможностей природоохоронного управління у проведенні комплексного моніторингу стану навколишнього природного середовища та державного контролю у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів;
- розмежування функцій з охорони навколишнього природного середовища та господарської діяльності з використання природних ресурсів;
- забезпечення чіткого розподілу повноважень у сфері охорони навколишнього природного середовища на державному, регіональному та місцевому рівнях;
- забезпечення цільового бюджетного фінансування природоохоронних заходів та недержавного інвестування природоохоронних проектів.

В СЕО проаналізована відповідність заходів проекту Плану реалізації ДСРР стратегічним цілям Державної екологічної політики на період до 2030 р., які здебільшого нейтральні до них, або узгоджуються з ними, або мають сильну узгодженість (табл. 5.1).

Оскільки у вересні 2014 р. була ратифікована УА, то під час аналізу відповідності стратегічних заходів Плану реалізації ДСРР НЕЦ враховуються положення УА щодо розвитку та зміцнення співробітництва між Україною та ЄС з питань охорони навколишнього природного середовища (стаття 360, додаток XXX).

В проекті Плану заходів врахована необхідність дотримання зобов'язань у сфері охорони довкілля, визначених правовими актами на міжнародному та державному рівнях, серед яких міжнародні обов'язки у сфері збереження та збалансованого використання біорізноманіття, згідно понад 50-и міжнародних багатосторонніх угод. Серед них:

- Конвенція про біологічне різноманіття, ратифікована Верховною Радою України 29.11.1994;
- Конвенція про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення головним чином як середовище існування водоплавних птахів (Рамсарська конвенція, м.Рамсар, Іран, 1971 р.);
- Конвенція про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі (Бернська конвенція) (Берн, 1979 р.);
- Конвенція про збереження мігруючих видів диких тварин (Бонн, 1979 р.);
- Угода про збереження кажанів в Європі (1991 р.);

Таблиця 5.1. Узгодженість заходів Плану реалізації на 2025-2027 роки Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки із стратегічними цілями Державної екологічної політики України на період до 2030 року

Заходи Плану реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки	Стратегічні цілі Державної екологічної політики				
	Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва	Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України	Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України	Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення	Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління
Стратегічна ціль 1. Формування згуртованої держави в соціальному, гуманітарному, економічному, кліматичному, екологічному, безпековому та просторовому вимірах					
Розробка програм комплексного відновлення та комплексних планів просторового розвитку територій ТГ на їх основі	+	++	0	+	+
Розробка комплексних планів просторового розвитку територій ТГ	+	++	0	+	+
Проведення обстеження, очищення (гуманітарного розмінування) територій, земель сільськогосподарського та лісгосподарського призначення, цінних природних територій, зокрема, територій та об'єктів природно-заповідного фонду, земель водного фонду, а також об'єктів виробничого призначення від вибухонебезпечних предметів	0	+	0	+	0
Розроблення та подання КМУ проекту постанови «Про внесення змін до деяких постанов КМУ щодо здійснення рубок в лісах»	+	+	+	+	+
Створення спільної мережі на основі Системи сільськогосподарських знань та інновацій (AKIS), до якої мають доступ консультанти державних та приватних установ і організацій в сфері сільського господарства	+	+	0	0	0

Заходи Плану реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки	Стратегічні цілі Державної екологічної політики				
	Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва	Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України	Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України	Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення	Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління
Запровадження системи збору даних сталого розвитку аграрних підприємств (FSDN)	+	+	+	+	+
Створення та модернізація центрів надання адміністративних послуг, їх територіальних підрозділів та віддалених робочих місць адміністраторів з урахуванням умов безбар'єрного обслуговування та забезпечення надання адміністративних послуг суб'єктам звернення із застосуванням сервісів «Мобільний адміністратор» та «Мобільний центр» для виїзного та інклюзивного обслуговування жителів сільської місцевості	0	0	0	0	0
Забезпечення надання соціальних послуг особам/сім'ям відповідно до визначених потреб, у т.ч. шляхом залучення надавачів соціальних послуг недержавного сектору	0	0	0	0	0
Здійснення оцінювання індивідуальних потреб внутрішньо переміщених осіб та забезпечення надання їм соціальних послуг з урахуванням виявлених потреб	0	0	0	0	0
Налагодження міжнародних партнерських відносин із залученням фінансових ресурсів та міжнародної технічної допомоги	+	+	0	+	+

Заходи Плану реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки	Стратегічні цілі Державної екологічної політики				
	Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва	Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України	Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України	Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення	Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління
Розроблення та подання КМУ проекту постанови КМУ «Про затвердження Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України до 2030 р.	+	+	+	+	+
Проведення інвентаризації промислових об'єктів та земель, що не використовуються, з метою їх реновації або перепрофілювання	+	+	+	+	+
Розроблення та затвердження Стратегії розвитку внутрішнього водного транспорту України	+	+	+	+	+
Забезпечення врахування Плану управління річковим басейном Дунаю на 2025-2030 роки, пріоритетів та цілей Стратегії ЄС для Дунайського регіону під час розроблення регіональних програм розвитку	+	+	+	+	+
Забезпечення технічного адміністрування кадрового резерву працівників державних органів для роботи на деокупованих територіях України, надання методично-консультативної підтримки щодо роботи з цим резервом	0	0	0	0	0
Розробка та внесення на розгляд КМУ законопроекту про порядок відновлення та особливості здійснення публічної влади на деокупованих територіях та на територіях, де були утворені військові адміністрації	0	0	0	0	0

Заходи Плану реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки	Стратегічні цілі Державної екологічної політики				
	Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва	Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України	Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України	Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення	Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління
Відновлення діяльності територіальних органів центральних органів виконавчої влади, місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, утворення тимчасових державних органів на деокупованих територіях	0	0	0	0	0
Відновлення роботи центрів надання адміністративних послуг на деокупованих територіях, зокрема адміністративних будівель, в яких розміщені центри, та забезпечення їх необхідним обладнанням і доступом до інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних систем, публічних електронних реєстрів	0	0	0	0	0
Розширення мережі Координаційних центрів підтримки цивільного населення при обласних військових адміністраціях	0	0	0	0	0
Розширення доступу до мовлення (покриття) лінійних медіа Міноборони України	0	0	0	0	0
Запровадження системи ментальної реінтеграції та психологічної підтримки жителів деокупованих територій із залученням представників Всеукраїнської програми психічного здоров'я в Україні	0	0	0	0	0

Заходи Плану реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки	Стратегічні цілі Державної екологічної політики				
	Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва	Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України	Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України	Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення	Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління
Проведення наукових досліджень щодо завданої шкоди та визначення шляхів відновлення територій, що постраждали внаслідок руйнування греблі Каховської ГЕС, з урахуванням віддалених екологічних збитків, в т.ч. оцінка економічного впливу на просторовий розвиток регіонів вздовж басейну річки Дніпро	+	+	+	+	+
Сприяння відновленню та забезпечення функціонування координаційного центру оперативного управління пожежами та надзвичайними ситуаціями у Чорнобильському радіаційно-екологічному біосферному заповіднику	+	+	+	+	+
Технічне переоснащення регіональних систем гідрометеорологічних спостережень і спостережень за забрудненням навколишнього природного середовища	0	+	+	+	0
Акредитація лабораторій моніторингу вод Державного агентства водних ресурсів України відповідно до положень ДСТУ EN ISO/IEC 17025:2019	0	0	0	+	+
Акредитація лабораторій для проведення моніторингу довкілля відповідно до вимог європейських стандартів згідно з положенням ДСТУ EN/ISO/IEC 17025:2019	0	0	0	+	+

Заходи Плану реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки	Стратегічні цілі Державної екологічної політики				
	Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва	Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України	Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України	Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення	Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління
Здійснення супроводження у Верховній Раді України проекту Закону України «Про залучення інвестицій у розвиток галузі рибного господарства» (№8119 від 10.10.2022)	++	++	+	++	++
Здійснення відновлення лісів в рамках реалізації екологічної ініціативи «Масштабне заліснення України» відповідно до Указу Президента України «Про деякі заходи щодо збереження та відтворення лісів».	++	++	++	++	++
Створення (вдосконалення) класів безпеки у закладах освіти та забезпечення їх функціонування;	0	0	0	0	0
Збільшення фонду захисних споруд цивільного захисту та створення в будівлях і спорудах закладів освіти захищених просторів (приміщень для фізичного захисту)	0	0	0	0	0
Створення центрів професійної досконалості шляхом реконструкції закладів професійної ПТО	0	0	0	0	0
Створення нових навчально-практичних центрів (майстерень / лабораторій)	0	0	0	0	0
Розбудова мережі цифрових освітніх центрів у ТГ, які постраждали від російської агресії, діти в яких мають обмежений доступ до офлайн освіти	0	0	0	0	0

Заходи Плану реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки	Стратегічні цілі Державної екологічної політики				
	Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва	Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України	Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України	Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення	Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління
Забезпечення закладів освіти комп'ютерним обладнанням, необхідною цифровою інфраструктурою	0	0	0	0	0
Підвищення цифрової компетентності педагогічних працівників ЗЗСО	0	0	0	0	0
Придбання шкільних автобусів для організації підвезення учнів та педагогічних працівників, включаючи осіб з особливими освітніми потребами, до ЗЗСО та у зворотному напрямку	0	0	0	0	0
Залучення стейкхолдерів до управління закладами професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти, делегування їм значної частини функцій засновника державних і комунальних закладів через створення наглядових рад	0	0	0	0	0
Поширення кращих практик (обмін досвідом) у сфері державно-приватного партнерства серед закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти	0	0	0	0	0
Розроблення методичних рекомендацій щодо формування мережі закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти	0	0	0	0	0

Заходи Плану реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки	Стратегічні цілі Державної екологічної політики				
	Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва	Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України	Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України	Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення	Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління
Сприяння розвитку мережі центрів кар'єри у закладах професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти	0	0	0	0	0
Сприяння популяризації освітніх та освітньо-професійних програм закладів професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти	0	0	0	0	0
Залучення фінансування (зокрема міжнародної технічної допомоги) для оновлення освітнього простору, навчальної, виробничої та соціальної інфраструктури закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти з урахуванням доступності, безбар'єрності, енергоефективності та безпеки	0	0	0	0	0
Розвиток руху дружин юних рятувальників-пожежних в закладах освіти	0	0	0	0	0
Залучення дітей та молоді віком від 6 до 18 років до занять фізичною культурою і спортом в дитячо-юнацьких спортивних школах	0	0	0	0	0
Продовження реалізації експериментального проекту із запровадження в територіальних громадах комплексної соціальної послуги з формування життєстійкості	0	0	0	0	0

Заходи Плану реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки	Стратегічні цілі Державної екологічної політики				
	Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва	Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України	Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України	Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення	Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління
Створення Соціального вебпорталу електронних послуг Мінсоцполітики для громадян України, зокрема, які проживають у населених пунктах, що розташовані на лінії розмежування, через який буде реалізовано подання заяв про потребу в отриманні різних видів соціальної підтримки	0	0	0	0	0
Затвердження та впровадження регіональних програм забезпечення безбар'єрного простору на 2025-2027 роки	0	0	0	0	0
Проведення моніторингу та оцінки ступеня безбар'єрності відповідно до постанови КМУ від 26.05.2021 №537 «Про затвердження Порядку проведення моніторингу та оцінки ступеня безбар'єрності об'єктів фізичного оточення і послуг для осіб з інвалідністю»	0	0	0	0	0
Проведення спільних спеціалізованих тренінгів та семінарів для фахівців, які працюють у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі, а також для працівників правоохоронних органів і суддів	0	0	0	0	0

Заходи Плану реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки	Стратегічні цілі Державної екологічної політики				
	Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва	Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України	Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України	Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення	Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління
Розробка та впровадження механізму управління випадками (кейс-менеджмент) в ситуації домашнього насильства, насильства за ознакою статі, сексуального насильства, пов'язаного з війною, орієнтованого на потреби постраждалих осіб	0	0	0	0	0
Розробка та затвердження Методичних рекомендацій щодо застосування критеріїв/індикаторів для виявлення осіб, які постраждали від торгівлі людьми	0	0	0	0	0
Проведення тематичних заходів з метою підвищення правової грамотності вразливих груп жінок та чоловіків відповідно до Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації	0	0	0	0	0
Продовження реалізації експериментального проекту з організації надання внутрішньо переміщеним особам похилого віку, особам з інвалідністю соціальних послуг стаціонарного догляду, підтриманого проживання за принципом «гроші ходять за людиною»	0	0	0	0	0
Проведення моніторингу щодо кількості об'єктів спортивної інфраструктури, що відповідають вимогам доступності для всіх груп населення, зокрема осіб з інвалідністю, до послуг у сфері фізичної культури і спорту	0	0	0	0	0

Заходи Плану реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки	Стратегічні цілі Державної екологічної політики				
	Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва	Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України	Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України	Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення	Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління
Організація та проведення всеукраїнських спортивних змагань з метою їх популяризації в регіоні	0	0	0	0	0
Проведення всеукраїнських інформаційно-просвітницьких заходів із забезпечення розвитку олімпійського руху в Україні (семінари, конференції, форуми, ін. організаційно-методичні заходи загальнодержавного рівня)	0	0	0	0	0
Проведення Всеукраїнської спартакіади «Повір у себе» серед дітей з інвалідністю	0	0	0	0	0
Проведення всеукраїнських спортивних заходів, а також заходів з фізкультурно-спортивної реабілітації осіб з інвалідністю, у т.ч. ветеранів війни з інвалідністю	0	0	0	0	0
Проведення всеукраїнських тренінгів для представників молодіжних консультаційно-дорадчих органів з метою прийняття ефективних рішень для відновлення країни	+	+	+	+	0
Проведення всеукраїнських тренінгів для представників, які працюють у молодіжних та дитячих громадських організаціях, з метою підвищення їх компетентностей для роботи з молоддю в умовах війни та післявоєнний період	0	0	0	0	0

Заходи Плану реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки	Стратегічні цілі Державної екологічної політики				
	Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва	Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України	Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України	Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення	Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління
Забезпечення підготовки фахівців, які працюють з молоддю, у т.ч. за програмою «Молодіжний працівник»	0	0	0	0	0
Забезпечення підготовки фахівців з популяризації волонтерської діяльності серед молоді	0	0	0	0	0
Проведення всеукраїнських тренінгів з метою навчання представників молодіжних центрів.	0	0	0	0	0
Актуалізація Методичних рекомендацій щодо створення і організації функціонування центрів культурних послуг у територіальних громадах	0	0	0	0	0
Розроблення Примірного положення щодо основних засад діяльності центрів культурних послуг	0	0	0	0	0
РозробКА та подання на розгляд КМУ проекту постанови КМУ щодо створення умов для безперебійного функціонування центрів культурних послуг та їх структурних підрозділів	0	0	0	0	0
Забезпечення комп'ютеризації та доступу до Інтернету бібліотек, цифровізації надання культурних послуг	0	0	0	0	0
Розробка та внесення на розгляд КМУ проекту постанови «Про внесення змін до постанови КМУ від 6 лютого 2019 р. № 72»	+	+	+	+	+

Заходи Плану реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки	Стратегічні цілі Державної екологічної політики				
	Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва	Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України	Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України	Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення	Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління
Реалізація експериментального проекту щодо запровадження Реєстру базової мережі закладів культури у Вінницькій та Київській областях	0	0	0	0	0
Розробка та подання на розгляд КМУ проекту постанови КМУ «Про внесення змін до постанови КМУ від 12 листопада 1998 р. №1775	+	+	+	+	+
Утворення координаційних рад з питань утвердження української національної та громадянської ідентичності	0	0	0	0	0
Затвердження регіональних та місцевих програм з утвердження української національної та громадянської ідентичності	0	0	0	0	0
Організація заходів військово-патріотичного виховання із залученням ветеранів війни	0	0	0	0	0
Залучення ветеранів війни до організації та виконання програм, реалізації проектів та здійснення заходів у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності	0	0	0	0	0
Проведення семінарів, курсів з підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації ветеранів війни для роботи у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності	0	0	0	0	0

Заходи Плану реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки	Стратегічні цілі Державної екологічної політики				
	Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва	Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України	Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України	Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення	Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління
1 Сприяння створенню конкурентоспроможного національного продукту	+	+	0	0	0
Надання державної підтримки на придбання книг українською мовою	0	0	0	0	0
Підготовка видань та доставки книжкових видань українською мовою, зокрема електронних	0	0	0	0	0
Створення електронного порталу нематеріальної культурної спадщини України, з метою підвищення обізнаності широкого загалу про НКС, забезпечення широкого права доступу до інформації	+	+	+	+	+
Розробка та затвердження науково-проектної документації з визначення меж і режимів використання територій пам'яток, зон охорони пам'яток, історичних ареалів населених місць	+	+	0	+	0
Забезпечення оновлення та наповнення Інформаційно-комунікаційної системи «Державний реєстр нерухомих пам'яток України»	+	+	+	0	+
Розроблення та подання КМУ законопроекту «Про засади державної політики національної пам'яті Українського народу»	0	0	0	0	0

Заходи Плану реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки	Стратегічні цілі Державної екологічної політики				
	Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва	Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України	Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України	Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення	Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління
Розробка та затвердження Державної стратегії меморіалізації російсько-української війни	0	0	0	0	0
Створення музейних експозицій, меморіальних комплексів присвячених подіям російсько-української війни	0	0	0	0	0
Забезпечення функціонування регіональних координаційних рад з питань громадського здоров'я	0	0	0	+	0
Затвердження регіональних програм громадського здоров'я	0	0	0	+	0
Проведення навчання щодо готовності сил та засобів запобігання, реагування та протидії загрозам здоров'ю та санітарно-епідемічному благополуччю населення	0	0	0	+	0
Організація та проведення заходів з імунопрофілактики, зокрема, проведення вакцинації населення згідно з Календарем профілактичних щеплень в Україні	0	0	0	+	0
Забезпечення закладів охорони здоров'я медичними імунобіологічними препаратами	0	0	0	+	0
Проведення добору на вакантні посади у державних та комунальних закладах охорони здоров'я шляхом розміщення інформації про вакансію на Єдиному веб-порталі вакантних посад у державних та комунальних закладах охорони здоров'я	0	0	0	+	0

Заходи Плану реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки	Стратегічні цілі Державної екологічної політики				
	Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва	Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України	Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України	Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення	Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління
Забезпечення реалізації проекту «Мобільні аптечні пункти»	0	0	0	+	0
Забезпечення доставки лікарських засобів для населення операторами поштового зв'язку, у т.ч. за програмою «Доступні ліки»	0	0	0	+	0
Забезпечення доступу населення до інформації щодо переліку та вартості послуг з медичного обслуговування населення, що можуть надаватися за плату від юридичних і фізичних осіб	0	0	0	+	0
Затвердження Переліків лікарських засобів і медичних виробів, які підлягають реімбурсації за програмою державних гарантій медичного обслуговування населення	0	0	0	+	0
Створення реабілітаційних відділень в кластерних закладах охорони здоров'я шляхом укладання договорів з НСЗУ на надання реабілітаційної допомоги в стаціонарних умовах	0	0	0	+	0
Проведення мультидисциплінарних тренінгів від центрів досконалості для всіх реабілітаційних відділень та центрів спроможної мережі	0	0	0	+	0

Заходи Плану реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки	Стратегічні цілі Державної екологічної політики				
	Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва	Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України	Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України	Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення	Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління
Забезпечення доступності послуг з психічного здоров'я на первинній та спеціалізованій (абмудаторній) ланках медичної сфери шляхом масштабування навчання mhGAP (Mental Health Gap Action Programme)	0	0	0	+	0
Створення центрів ментального здоров'я в кожному кластерному та дитячому надкластерному закладах охорони здоров'я, в рамках національної програми психічного здоров'я та психосоціальної підтримки	0	0	0	+	0
Сприяння в організації та забезпеченні підключення широкомугового доступу до мережі Інтернет в населених пунктах для стабільного надання населенню електронних комунікаційних послуг	0	0	0	0	0
Внесення змін до постанов КМУ від 21 жовтня 2015 р. №835 та від 30 листопада 2016 р. №867 в частині затвердження вимог до структури наборів даних із розділів «Усі розпорядники інформації (відповідно до компетенції)» та «Органи місцевого самоврядування»	0	0	0	0	+

Заходи Плану реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки	Стратегічні цілі Державної екологічної політики				
	Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва	Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України	Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України	Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення	Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління
Оприлюднення наборів даних із розділів «Усі розпорядники інформації (відповідно до компетенції)», «Органи місцевого самоврядування», «Місцеві адміністрації» за визначеними структурами	0	0	0	0	+
Сприяння приєднанню українських міст до Міжнародної хартії відкритих даних	0	0	0	0	+
Створення освітніх матеріалів щодо отримання цифрових компетентностей на Єдиному державному вебпорталі цифрової освіти „Дія.Освіта”	0	0	0	0	0
Забезпечення відведення земельних ділянок для розгортання електронних комунікаційних мереж та/або їх інфраструктури	0	0	0	0	0
Запровадження організаторами пасажирських перевезень функціонування систем GPS-моніторингу руху транспортних засобів	0	0	0	0	0
Розробка єдиних процедур щодо інтеграції сервісів Дія, зокрема підключення інформаційно-комунікаційних систем до Єдиного державного вебпорталу електронних послуг в частині використання сервісів для перевірки та отримання копій цифрових документів	0	0	0	0	+

Заходи Плану реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки	Стратегічні цілі Державної екологічної політики				
	Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва	Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України	Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України	Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення	Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління
Забезпечення проведення реінжинірингу публічних адміністративних та ін. публічних послуг	0	0	0	0	+
Удосконалення законодавства в частині можливості надання адміністративних послуг при здійсненні реєстраційних дій в Державному судовому реєстрі України та Судновій книзі України з використанням інформаційно-комунікаційної системи на підставі заяви, поданої в електронній формі, внесення змін до Порядку реєстрації суден в Державному судовому реєстрі України та Судновій книзі України	0	0	0	0	0
Формування функціональної мережі центрів надання адміністративних послуг, їх територіальних підрозділів, віддалених (у т.ч. пересувних) робочих місць адміністраторів для забезпечення надання усіх груп адміністративних послуг	0	0	0	0	0
Створення Інформаційної бази даних щодо відомостей про об'єкти нерухомого майна (зокрема, внаслідок їх ремонту, переобладнання або погіршення технічного стану, зміни власника тощо)	0	0	0	0	0

Заходи Плану реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки	Стратегічні цілі Державної екологічної політики				
	Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва	Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України	Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України	Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення	Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління
Створення фонду житла соціального призначення для ветеранів війни та їх сімей, внутрішньо переміщених осіб, багатодітних сімей, родин з дітьми та інших вразливих груп населення	0	0	0	0	0
Створення ефективного та прозорого механізму соціальної підтримки на надання субсидії внутрішньо переміщеним особам на оплату вартості або частини вартості найму (оренди) житла	0	0	0	0	0
Забезпечення надання послуг з професійної адаптації ветеранам війни та членам їх сімей	0	0	0	0	0
Забезпечення діяльності фахівців із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб у ТГ	0	0	0	0	0
Забезпечення участі національної збірної команди України у міжнародних спортивних змаганнях, зокрема "Ігри Нескорених" та "Ігри Воїнів"	0	0	0	0	0
Розроблення проекту постанови КМУ щодо надання пільгового довгострокового державного кредиту деяким категоріям ветеранів війни та членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни на придбання житла	0	0	0	0	0

Заходи Плану реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки	Стратегічні цілі Державної екологічної політики				
	Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва	Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України	Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України	Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення	Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління
Забезпечення житлом ветеранів війни та членів їх сімей шляхом надання пільгового іпотечного кредитування	0	0	0	0	0
Забезпечення надання якісних послуг із психологічної допомоги ветеранам війни і членам їх сімей	0	0	0	+	0
Забезпечення функціонування та наповнення Реєстру суб'єктів надання послуг із психологічної допомоги для ветеранів і членів їх сімей	0	0	0	+	0
Проведення навчання, перепідготовки і підвищення кваліфікації психологів/фахівців з надання психологічної допомоги ветеранам війни та їх сім'ям	0	0	0	+	0
Розробка онлайн курсу з питань забезпечення доступності психологічної допомоги персоналу Державної служби України з надзвичайних ситуацій, які звільняються або звільнені зі служби, з числа ветеранів війни, осіб постраждалих від бойових дій, а також осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України	0	0	0	+	0
Розширення доступу населення до реабілітаційної допомоги у сфері охорони здоров'я на рівні ТГ	0	0	0	+	0

Заходи Плану реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки	Стратегічні цілі Державної екологічної політики				
	Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва	Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України	Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України	Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення	Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління
Стратегічна ціль 2. “Підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів”					
Відновлення та розвиток мережі автомобільних доріг загального користування державного значення та штучних споруд на них	0	0	+	+	0
Розробка комплексних планів просторового розвитку територій ТГ із урахуванням інфраструктури громадського транспорту та велосипедної інфраструктури в ТГ	++	+	++	++	+
Забезпечення реалізації інвестиційного проекту “Відновлення критично важливої логістичної інфраструктури та мережевого сполучення (RELINC)”	+	+	+	+	0
Створення умов для впровадження інформаційної системи “Морське єдине вікно” з подальшою її інтеграцією в інформаційні системи фіскальних та контролюючих органів	0	0	0	0	0
Розроблення нових бдівельних норм з планування та забудови територій на основі сучасних практик містопланування та містобудування з урахуванням принципів інклюзивності	+	+	+	+	+

Заходи Плану реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки	Стратегічні цілі Державної екологічної політики				
	Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва	Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України	Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України	Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення	Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління
Розробка та подання КМУ проекту постанови «Про внесення змін до деяких постанов КМУ щодо відновлення окремих категорій об'єктів нерухомого майна, пошкоджених внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією російської федерації та надання компенсації за такі об'єкти»	+	+	+	+	+
Розгляд та погодження схем теплопостачання населених пунктів з кількістю жителів більш як 20 тисяч осіб та/або регіональних програм модернізації систем теплопостачання, поданих органами місцевого самоврядування	+	+	+	+	+
Забезпечення проведення незалежного моніторингу енергетичних сертифікатів	++	++	++	+	+
Забезпечення реалізації Програми підтримки енергомодернізації багатоквартирних будинків «ЕНЕРГОДІМ»	++	++	++	+	+
Забезпечення реалізації Програми з відновлення пошкодженого внаслідок російської агресії житла українців «ВідновиДІМ»	+	+	+	+	+
Забезпечення реалізації Програми збільшення частки відновлюваної енергетики у вітчизняних системах виробництва електроенергії та тепла «ГрінДІМ»	++	++	++	++	+

Заходи Плану реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки	Стратегічні цілі Державної екологічної політики				
	Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва	Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України	Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України	Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення	Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління
Розробка та подання КМУ проекту ЗУ, спрямованого на усунення бар'єрів для впровадження енергосервісу на об'єктах теплокомуненерго та водопровідно-каналізаційного господарства	++	++	++	+	++
Укладення енергосервісних договорів на об'єктах житлово-комунального господарства	++	++	++	+	+
Впровадження заходів з енергетичної модернізації підприємств водопостачання та водовідведення, що перебувають у державній або комунальній власності	++	++	++	+	+
Реалізація проекту «Житлові приміщення для внутрішньо переміщених осіб» за підтримки Банку розвитку Ради Європи	0	0	0	0	0
Розробка та подання КМУ законопроекту про внесення змін до ЗУ «Про житловий фонд соціального призначення» (або прийняття нової редакції цього Закону)	0	0	0	0	0
Реалізація проекту «Створення фонду житла соціального призначення» за підтримки Європейського інвестиційного банку	0	0	0	0	0

Заходи Плану реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки	Стратегічні цілі Державної екологічної політики				
	Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва	Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України	Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України	Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення	Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління
Удосконалення та розширення джерел фінансування механізму пільгового іпотечного кредитування внутрішньо переміщених осіб відповідно до постанови КМУ від 28 квітня 2021 р. №451	0	0	0	0	0
Здійснення моніторингу виконання місцевих програм щодо житлового фонду соціального призначення і житлового фонду для тимчасового проживання громадян, у т.ч. для внутрішньо переміщених осіб	0	0	0	0	0
Сприяння реалізації проектів зі встановлення когенераційних установок для забезпечення електричною та тепловою енергією	++	+	+	++	+
Сприяння реалізації проектів зі встановлення установок з виробництва біогазу/біометану	++	+	+	++	+
Проведення моніторингу стану розробки місцевих енергетичних планів	++	++	++	+	++
Проведення моніторингу стану запровадження та забезпечення функціонування систем енергетичного менеджменту в органах державної влади і в органах місцевого самоврядування відповідно до постанови КМУ від 23.12.21 №1460 «Про впровадження систем енергетичного менеджменту»	++	++	++	+	++

Заходи Плану реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки	Стратегічні цілі Державної екологічної політики				
	Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва	Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України	Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України	Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення	Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління
Здійснення контролю за станом фонду захисних споруд цивільного захисту та надання методичної допомоги органам влади та балансоутримувачам з питань створення та утримання об'єктів фонду захисних споруд (сховища цивільного захисту, протирадіаційні укриття, споруди подвійного призначення)	0	0	0	0	0
Проведення технічної модернізації територіальних автоматизованих систем централізованого оповіщення (ТАСЦО) про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій в регіонах	+	+	+	+	0
Створення новітніх місцевих автоматизованих систем централізованого оповіщення (МАСЦО) про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій в районах та ТГ	+	+	+	+	0
Надання методичної допомоги органам місцевого самоврядування з питань утворення та функціонування пожежно-рятувальних підрозділів місцевої та добровільної пожежної охорони, у т.ч. у складі центрів безпеки, у ТГ	0	0	0	0	0

Заходи Плану реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки	Стратегічні цілі Державної екологічної політики				
	Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва	Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України	Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України	Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення	Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління
Передача органам місцевого самоврядування техніки, нерухомого майна, яке знаходиться на балансі ДСНС та не використовується і не планується до використання для потреб пожежно-рятувальних підрозділів добровільної та місцевої пожежної охорони, у т.ч. у складі центрів безпеки	0	0	0	0	0
Забезпечення створення поліцейських станцій	0	0	0	0	0
Забезпечення створення бригад екстреної (швидкої) медичної допомоги	0	0	0	+	0
Реалізація проекту "Поліцейський офіцер громади" шляхом створення мережі поліцейських станцій на територіях ТГ та призначення поліцейських офіцерів ТГ	0	0	0	0	0
Розробка та подання КМУ проекту розпорядження «Стратегії державної політики щодо зайнятості внутрішньо переміщених осіб на період до 2027 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках»	0	0	0	0	0
Розробка та реалізація програм професійного навчання з урахуванням запитів ринку праці	0	0	0	0	0

Заходи Плану реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки	Стратегічні цілі Державної екологічної політики				
	Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва	Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України	Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України	Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення	Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління
Надання фінансової підтримки для реалізації проектів ветеранам війни, членам їх сімей та ветеранам війни з числа внутрішньо переміщених осіб з розвитку власної справи	0	0	0	0	0
Оновлення та реалізація програм зайнятості, спрямованих на вразливі категорії населення	0	0	0	0	0
Розвиток грантових програм, спрямованих на підтримку підприємницької ініціативи серед вразливих категорій населення	0	0	0	0	0
Запровадження та реалізація державних програм підтримки підприємництва	0	0	0	0	0
Проведення активної інформаційної кампанії щодо наявних можливостей на місцевому ринку праці, переваг легального працевлаштування серед вразливих категорій населення безпосередньо в ТГ	0	0	0	0	0
Надання інформаційно-консультаційної підтримки релокованому бізнесу	0	0	0	0	0
Створення обласних баз інвестиційних проектів з енергоефективності, альтернативної енергетики	+	+	+	+	0
Створення регіональних Офісів декарбонізації та енергоефективності	++	++	++	++	+

Заходи Плану реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки	Стратегічні цілі Державної екологічної політики				
	Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва	Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України	Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України	Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення	Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління
Здійснення відбору проектів з енергоефективності та декарбонізації	++	++	++	++	+
Проведення в Україні та за кордоном міжнародних заходів (B2B, G2B, виставково-ярмаркових форумів, бізнес-конференцій) з питань популяризації інвестиційного потенціалу регіонів	+	+	+	+	0
Надання коштів для облаштування індустриальних (промислових) парків та/або забезпечення будівництва об'єктів інженерно-транспортної інфраструктури, необхідних для створення та функціонування індустриальних (промислових) парків, а також здійснення компенсації витрат на підключення та приєднання до інженерно-транспортних мереж за бюджетною програмою «Державне стимулювання створення індустриальних парків»	0	+	0	0	0
Сприяння регіонам України у приєднанні до Європейської платформи стартспеціалізації	0	0	0	0	0
Розробка та затвердження регіональних (територіальних) програм науково-технічного розвитку	+	+	+	+	+

Заходи Плану реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки	Стратегічні цілі Державної екологічної політики				
	Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва	Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України	Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України	Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення	Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління
Підготовка пропозицій щодо внесення змін до законодавства у сфері курортів з метою створення умов для розвитку рекреаційно-туристичного потенціалу територій з урахування наявності природних та безпекових обмежень	++	++	++	++	++
Розробка рекомендацій для облаштування на належному рівні туристичних маршрутів та об'єктів туристичних відвідувань	+	+	+	+	+
Вивчення та здійснення аналізу локальних туристичних брендів у регіонах України	0	0	0	0	0
Проведення консультацій (презентацій) щодо теоретичних та практичних кроків з створення/розвитку локальних туристичних брендів у ТГ	0	0	0	0	0
Розробка та подання КМУ проекту розпорядження "Про затвердження Стратегії розвитку культури в Україні на 2025-2030 роки"	0	0	0	0	0
Забезпечення перегляду та актуалізації переліку українських об'єктів культурної спадщини, включених до Попереднього списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО	+	+	+	+	0

Заходи Плану реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки	Стратегічні цілі Державної екологічної політики				
	Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва	Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України	Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України	Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення	Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління
Стратегічна ціль 3. «Розбудова ефективного багаторівневого врядування»					
Забезпечення приведення завдань і заходів регіональних стратегій розвитку у відповідність до положень оновленої Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки з урахуванням засад смарт-спеціалізації	+	+	+	+	+
Забезпечення узгодження проектів актів КМУ зі стратегічними цілями та пріоритетами Державної стратегії регіонального розвитку України	+	+	+	+	+
Розробка та затвердження Регламенту роботи єдиної ГІС здійснення моніторингу та оцінювання розвитку регіонів і ТГ	+	+	+	+	+
Забезпечення розробки регіональних стратегій розвитку та стратегій розвитку ТГ в цифровому форматі за допомогою використання функціональних можливостей єдиної ГІС здійснення моніторингу та оцінювання розвитку регіонів і ТГ	+	+	+	+	+
Модернізація та розширення функціоналу єдиної ГІС здійснення моніторингу та оцінювання розвитку регіонів і ТГ	+	+	+	+	+

Заходи Плану реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки	Стратегічні цілі Державної екологічної політики				
	Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва	Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України	Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України	Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення	Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління
Супроводження у Верховній Раді України проектів ЗУ «Про внесення змін до Закону України «Про органи самоорганізації населення» щодо удосконалення порядку організації, діяльності та припинення органу самоорганізації населення»	0	0	0	0	0
Розробка та подання КМУ проекту розпорядження «Про затвердження переліку показників Індексу цифрової трансформації регіонів та Індексу цифрової трансформації ТГ»	0	0	0	0	0
Забезпечення щоквартального визначення рівня цифрової трансформації регіонів та ТГ на вебпорталі «Дія. Цифрова громада»	0	0	0	0	0
Розробка та подання КМУ законопроекту щодо розмежування повноважень органів місцевого самоврядування різних рівнів, органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади за принципом субсидіарності	0	0	0	0	0
Супроводження у Верховній Раді України проекту ЗУ «Про внесення змін до Закону України «Про місцеві державні адміністрації» та деяких ін. законодавчих актів України щодо реформування територіальної організації виконавчої влади в Україні»	0	0	0	0	0

Заходи Плану реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки	Стратегічні цілі Державної екологічної політики				
	Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва	Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України	Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України	Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення	Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління
Забезпечення навчання державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування з питань стратегічного планування, надання публічних послуг, бюджетування, в т.ч. гендерно орієнтованого, та залучення інвестицій	0	0	0	0	0
Забезпечення стабільного фінансування діяльності агенції регіонального розвитку	0	0	0	0	0
Підвищення інституційної спроможності агенцій регіонального розвитку шляхом налагодження співпраці з проектами міжнародної технічної допомоги	0	0	0	0	0
Стимулювання участі представників агенцій регіонального розвитку у навчальних, тренінгових програмах за напрямками стратегічного планування, проектного менеджменту та міжнародного співробітництва	0	0	0	0	0
Супроводження у Верховній Раді України проекту ЗУ «Про внесення змін до деяких ЗУ щодо розвитку співробітництва ТГ»	0	0	0	0	0
Розроблення та подання КМУ проекту Державної програми розвитку міжнародного територіального співробітництва	0	0	0	0	0

Заходи Плану реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки	Стратегічні цілі Державної екологічної політики				
	Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва	Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України	Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України	Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення	Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління
Розширення міжнародного регіонального співробітництва започаткуванням партнерських відносин між містами та регіонами, а також укладання нових та реалізація наявних угод про партнерство і співробітництво між містами та регіонами	0	0	0	0	0
Проведення навчання та стимулювання участі органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади у конкурсах проектів програм ЄС Interreg NEXT	+	+	+	+	+
Розробка та подання на розгляд КМУ проектів нормативно-правових актів щодо стратегічного планування та управління публічними інвестиціями	0	0	0	0	0
Забезпечення підготовки та презентації публічних інвестиційних проектів, спрямованих на відновлення та розвиток ТГ в рамках міжнародної Конференції з відновлення України в Італії (URC2025)	+	+		+	0
Забезпечення подачі ТГ публічних інвестиційних проектів через Єдину цифрову інтегровану інформаційно-аналітичну систему управління процесом відбудови об'єктів нерухомого майна, будівництва та інфраструктури (DREAM) для реалізації міжурядових програм	+	+	+	+	+

Заходи Плану реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки	Стратегічні цілі Державної екологічної політики				
	Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва	Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України	Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України	Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення	Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління
Розробка та внесення на розгляд КМУ законопроектів щодо удосконалення механізму горизонтального вирівнювання податкоспроможності місцевих бюджетів	0	0	0	0	0
Підготовка та подання проєктних заявок на участь у конкурсних відборах проєктів у сфері охорони культурної спадщини	+	+	+	+	0
Створення Координаційної ради з питань залучення міжнародної допомоги до питань відновлення сфери культури	0	0	0	0	0
Організація тренінгів, семінарів, конференцій та форумів для ТГ щодо залучення міжнародного фінансування з метою забезпечення охорони культурної спадщини	+	+	+	+	0
Розробка та внесення на розгляд КМУ проєкту акта щодо удосконалення порядку використання коштів державного фонду регіонального розвитку	0	0	0	0	0
Розробка та подання КМУ проєкту постанови КМУ щодо затвердження Порядку функціонування Єдиної цифрової інтегрованої інформаційно-аналітичної системи управління процесом відбудови об'єктів нерухомого майна, будівництва та інфраструктури (системи DREAM)	0	0	0	0	0

Заходи Плану реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки	Стратегічні цілі Державної екологічної політики				
	Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва	Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України	Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України	Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення	Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління
Забезпечення публічного доступу до даних про проекти відновлення, розміщених в системі DREAM, на всіх етапах, включаючи планування, фінансування, закупівлі, будівництва та введення в експлуатацію для забезпечення публічного та прозорого моніторингу реалізації проектів та кращої координації зусиль з відновлення між секторами	+	+	+	+	0
Забезпечення введення системи DREAM в промислову експлуатацію	+	+	+	+	0
Модернізація та розширення функціоналу Єдиної цифрової інтегрованої інформаційно-аналітичної системи управління процесом відбудови об'єктів нерухомого майна, будівництва та інфраструктури (системи DREAM), зокрема створення допоміжних технічних інструментів для підготовки, оцінки та аналізу реалізації інвестиційних проектів	+	+	+	+	0
Розробка та затвердження методичних рекомендацій щодо підготовки, скринінгу, пріоретизації, оцінки, відбору, виявлення ризиків, реалізації, моніторингу та оцінки ефективності публічних інвестиційних проектів на регіональному та місцевому рівні з чітким розподілом функцій між учасниками	+	+	+	+	0

Заходи Плану реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки	Стратегічні цілі Державної екологічної політики				
	Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва	Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України	Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України	Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення	Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління
Проведення навчання для представників обласних державних (військових) адміністрацій та органів місцевого самоврядування щодо системи управління публічними інвестиціями шляхом підготовки, скринінгу, пріоретизації, відбору, виявлення ризиків, реалізації, моніторингу та оцінки ефективності публічних інвестиційних проектів	+	+	+	+	0
Розробка та подання на розгляд КМУ проекту акта щодо питань спрямування коштів гранту для забезпечення розбудови пунктів пропуску через державний кордон за програмою ЄС "Механізм Сполучення Європи" (CEF)	0	0	0	0	0

Узгоджені +, сильна узгодженість ++, нейтральні 0, неузгоджені —, суперечать одна одній —

Джерело: власні напрацювання

- Угода про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів (1995 р.);
- Рамкова конвенція ООН про зміну клімату (ратифікована Україною 29.10.1996);
- Конвенція про охорону та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер (Гельсінкі, 1992), що є чинною в Україні з 01.07.1999 та інші.

УА визначає необхідність виконання зобов'язань у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язаних із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, встановлених на міжнародному рівні, зокрема Директивами ЄС:

- №2008/50/ЄС про якість атмосферного повітря та чистіше повітря для Європи;
- №2008/98/ЄС про відходи;
- №2000/60/ЄС про встановлення рамок діяльності Співтовариства у сфері водної політики зі змінами і доповненнями, внесеними рішенням №2455/2001/ЄС і Директивою

№2009/31/ЄС;

- №2009/147/ЄС про захист диких птахів;
- №92/43/ЄС про збереження природного середовища існування, дикої флори та фауни, зі змінами і доповненнями, внесеними Директивами №97/62/ЄС, №2006/105/ЄС та Регламентом ЄС №1882/2003;
- №2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів і програм на навколишнє середовище, імплементація якої передбачена Угодою про асоціацію між Україною та ЄС.

Проект Плану заходів узгоджується з положеннями документа Європейської Комісії «Формування стійкої до клімату Європи – нова стратегія ЄС щодо адаптації до зміни клімату».

Проект Плану заходів враховує зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, визначені національними нормативно-правовими актами. Зокрема ЗУ «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» від 28 лютого 2019 року №2697-VIII регламентує цілескерованість державної політики у сфері екології на досягнення доброго стану довкілля шляхом запровадження екосистемного підходу до всіх напрямів соціально-економічного розвитку України з метою забезпечення конституційного права кожного громадянина України на чисте та безпечне довкілля, впровадження збалансованого природокористування і збереження та відновлення природних екосистем. Основними засадами державної екологічної політики є:

- збереження такого стану кліматичної системи, який унеможливить підвищення ризиків для здоров'я та благополуччя людей і навколишнього природного середовища;
- досягнення Україною ЦСР, які були затверджені на Саміті Організації Об'єднаних Націй зі сталого розвитку у 2015 році;
- сприяння збалансованому (сталому) розвитку шляхом досягнення збалансованості складових розвитку (економічної, екологічної, соціальної), орієнтування на пріоритети збалансованого (сталого) розвитку;
- інтегрування екологічних вимог під час розроблення і затвердження документів державного планування, галузевого (секторального), регіонального та місцевого розвитку та у процесі прийняття рішень про провадження планованої діяльності об'єктів, які можуть мати значний вплив на довкілля;
- міжсекторальне партнерство та залучення заінтересованих сторін;
- запобігання виникненню надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру, що передбачає аналіз і прогнозування екологічних ризиків, які ґрунтуються на результатах СЕО, оцінки впливу на довкілля, а також комплексного моніторингу стану навколишнього природного середовища;
- забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, підвищення рівня екологічної безпеки в зоні відчуження;
- забезпечення невідворотності відповідальності за порушення природоохоронного законодавства;
- застосування принципів перестороги, превентивності (запобігання), пріоритетності усунення джерел шкоди довкіллю, «забруднювач платить»;
- відповідальність органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування за доступність, своєчасність і достовірність екологічної інформації;
- стимулювання державою вітчизняних суб'єктів господарювання, які здійснюють скорочення викидів парникових газів, зниження показників енерго- та ресурсоемності, модернізацію виробництва, спрямовану на зменшення негативного впливу на

навколишнє природне середовище, у тому числі вдосконалення системи екологічного податку за забруднення довкілля та платежів за використання природних ресурсів;

- упровадження новітніх засобів і форм комунікацій та ефективної інформаційної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища.

В Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату до 2030 року, затвердженій Розпорядженням КМУ від 20.10.2021 №1363-р, визначено 12 стратегічних цілей для підвищення рівня екологічної безпеки, зменшення впливів та наслідків зміни клімату в Україні:

- зменшення рівня промислового забруднення;
- створення ефективної системи хімічної безпеки;
- забезпечення раціонального використання природних ресурсів;
- досягнення «доброго» екологічного стану вод;
- забезпечення сталого лісоуправління та підвищення здатності лісових екосистем адаптуватися до змін клімату;
- створення правових та економічних підстав для запровадження ієрархії поводження з відходами;
- підвищення ефективності державної системи оцінки впливу на довкілля та державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища;
- збереження біорізноманіття та забезпечення розвитку природно-заповідного фонду в Україні;
- посилення адаптаційної спроможності та стійкості соціальних, економічних та екологічних систем до зміни клімату;
- стабілізація екологічної рівноваги на тимчасово окупованих територіях після відновлення територіальної цілісності України в межах її міжнародно визнаного державного кордону;
- включення заходів з екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату в національні, регіональні стратегії, плани управління річковими басейнами;
- підвищення обізнаності представників центральних і місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування, які уповноважені на прийняття рішень у сфері навколишнього природного середовища, з питань пом'якшення та адаптації до зміни клімату.

В зв'язку з тим, що проект Плану заходів розроблений в період, що характеризується:

- посиленням проявів глобальної зміни клімату і негативних наслідків для ряду секторів економіки і сфер життєдіяльності людини;
- необхідністю виконання завдань, що відповідають стратегічному курсу держави для набуття повноправного членства України в Європейському Союзі;
- необхідністю врахування цілей державної кліматичної політики у програмах комплексного відновлення та подолання наслідків збройної агресії російської федерації проти України та інших документів державного та/або місцевого планування, що регулюють питання відновлення України та подолання наслідків збройної агресії російської федерації проти України;
- необхідністю вдосконалення законодавства у сфері зміни клімату;

- низьким рівнем координації дій та інституційної спроможності органів державної влади щодо крос-секторального планування і проведення дій з реалізації державної кліматичної політики;
- неузгодженістю законодавчих та інших нормативно-правових актів у соціально-економічних сферах із цілями та завданнями політики у сфері зміни клімату;
- відсутністю системного підходу до створення наукового підґрунтя для формування та реалізації державної кліматичної політики та діяльності у сфері зміни клімату;
- низьким рівнем поінформованості громадянського суспільства, бізнесу, центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з проблемами зміни клімату та перевагами низьковуглецевого розвитку держави;
- необхідністю створення фінансового та економічного механізму запровадження заходів, спрямованих на пом'якшення зміни клімату,

проект Плану заходів узгоджений із Стратегією формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року, схваленою Розпорядженням КМУ від 30 травня 2024 р. № 483-р, та Операційним планом заходів з реалізації у 2024-2026 роках Стратегії формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року, затвердженим Розпорядженням КМУ від 30 травня 2024 р. № 483-р, мета якої – через досягнення її стратегічних цілей:

1. Зміцнення правових та організаційних засад державної кліматичної політики;
2. Пом'якшення зміни клімату та забезпечення соціально справедливого та економічно ефективного переходу до низьковуглецевого розвитку держави;
3. Адаптація до зміни клімату, підвищення опірності та зниження ризиків, пов'язаних із зміною клімату

створити організаційні і правові засади формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату для досягнення сталого розвитку та забезпечення ефективного переходу до низьковуглецевого розвитку держави за умови економічної, енергетичної, продовольчої та екологічної безпеки, підвищення рівня добробуту громадян, зменшення впливів та наслідків зміни клімату та для врахування цілей державної кліматичної політики під час повоєнної відбудови України.

Водночас проект Плану заходів також узгоджується або не суперечить Водній стратегії України на період до 2050 року (схваленої Розпорядженням КМУ від 09.11.2022 №1134-р), стратегічними цілями якої є:

1. Забезпечення рівного доступу до якісної і безпечної для здоров'я людини питної води і належних санітарно-профілактичних заходів;
2. Поліпшення якісного стану водних об'єктів шляхом досягнення та підтримання «доброго» екологічного та хімічного стану масивів поверхневих вод, екологічного потенціалу штучних або істотно змінених масивів поверхневих вод, кількісного та хімічного стану масивів підземних вод;
3. Забезпечення необхідної кількості водних ресурсів для відновлення та оздоровлення водних екосистем і досягнення стійкого водозабору та водопостачання;
4. Скорочення зростаючих ризиків нестачі води та надлишку води;
5. Запровадження інтегрованого управління водними ресурсами за басейновим принципом та принципів Організації економічного співробітництва та розвитку (далі - ОЕСР) щодо водного врядування в районах річкових басейнів, у прибережних і морських водах.

Проект Плану заходів також узгоджується або не суперечить завданням Стратегії зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року (схваленої Розпорядженням КМУ від 14.09.2019 №688-р), яка включає наступні завдання:

1. Нарощення потенціалу зрошення та дренажу;
2. Модернізація міжгосподарських мереж;
3. Модернізація внутрішньогосподарських зрошувальних систем, яка передбачає модернізацію працюючих систем та відновлення працездатності пошкоджених, що не втратили свій ресурс;
4. Будівництво нових внутрішньогосподарських зрошувальних систем на міжгосподарських зрошувальних системах;
5. Відновлення дренажних систем у зоні осушення;
6. Модернізація працюючих дренажних систем;
7. Модернізація непрацюючих дренажних систем;
8. Відновлення дренажних систем у зоні зрошення.

Одним з чинників покращення якості атмосферного повітря є збереження та розвиток лісів. Проект Плану заходів також не суперечить стратегічним цілям Державної стратегії управління лісами України на період до 2035 року (схваленої Розпорядженням КМУ від 29.12.2021 №1777-р), яка визначає наступні стратегічні цілі:

1. Ефективне управління лісами;
2. Забезпечення екологічної стійкості;
3. Забезпечення вагомого внеску лісів в розвиток економіки;
4. Рекреація та відкрите суспільство;
5. Дослідження та освіта.

Водночас орієнтація проєкту Плану заходів на підвищення енергоефективності відповідає засадам Енергетичної стратегії України до 2050 року (схваленої Розпорядженням КМУ від 21.04.2023 №373-р).

Також проєкт Плану заходів узгоджується із основними засадами Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на період до 2025 року (затвердженого Розпорядженням КМУ від 21.04.2021 №443-р), ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 року №1264-XII, «Про охорону атмосферного повітря» від 16.10.1992 №2707-XII, «Про управління відходами» від 20.06.2022 №2320-IX, Водним кодексом України (від 06.06.1995 №213/95-ВР).

Відповідно до нормативно-правової бази України проєкт Плану заходів відповідає:

- пріоритетності вимог екологічної безпеки, обов'язковості додержання екологічних стандартів, нормативів та лімітів використання природних ресурсів;
- природоохоронним заходам, що гарантують екологічну безпеку середовища для життя і здоров'я людей, а також запобіжному характеру заходів щодо охорони довкілля;
- проєктним спрямуванням на збереження просторової та видової різноманітності і цілісності природних об'єктів і комплексів;
- підвищенню комфортності сформованої інфраструктури за рахунок її реконструкції, відновлення і модернізації;
- вжиттю заходів щодо зменшення обсягів викидів забруднюючих речовин і зменшення впливу фізичних факторів;
- вдосконаленню системи управління відходами, в т.ч. впровадження роздільного збору ТПВ;

- забезпеченню загальної доступності проекту Плану заходів, а також самого звіту про СЕО відповідно до вимог ЗУ «Про доступ до публічної інформації» і «Про стратегічну екологічну оцінку» шляхом розміщення на офіційному вебсайті органу державної виконавчої влади та в Єдиному реєстрі стратегічної екологічної оцінки.

Вище наведений аналіз важливий не стільки з точки зору забезпечення реалізації стратегічних цілей проекту Плану заходів, скільки, виходячи з того, що завдання цих стратегічних цілей спрямовані на зменшення антропогенного навантаження на довкілля у майбутньому, а СЕО проекту Плану заходів виконується із припущення, що дані завдання будуть реалізовуватись належним чином.

Враховуючи результати аналізу можна зробити висновок, що проект Плану заходів відповідає встановленим на національному рівні цілям екологічної політики, враховує більшість з них і передбачає комплекс заходів, спрямованих на їх виконання

6. Опис наслідків для довкілля, зокрема для здоров'я населення, у тому числі вторинних, кумулятивних, синергічних, коротко-, середньо- та довгострокових (1, 3-5 та 10-15 років відповідно, а за необхідності – 50-100 років), постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків

Антропогенними чинниками змін в Україні є стан житлово-комунального господарства, хімічної промисловості, енергетики й транспорту, наявність потенційно небезпечних підприємств, нераціональне лісокористування. Активізація транскордонного співробітництва призвела до збільшення потоків транзитного автотранспорту, що став додатковим джерелом забруднення атмосфери.

Згідно даних Світового центру геоінформатики значення індикаторів усіх загроз екологічного характеру щодо якості повітря, питної води, техногенного навантаження на довкілля і внеску в зміну клімату для України не були критичними.

Одним з важливих антропогенних чинників є виснажлива експлуатація лісів, яка зумовлює зменшення лісистості, зменшення запасів лісів, зниження багатьох корисних функцій лісів. Вирубання завдає непоправної шкоди лісам.

Значним антропогенним чинником є вітрова та водна ерозія, які посилюють також нераціональне проведення осушувальних меліорацій, будівництво та експлуатація різного роду комунікацій, вирубка лісів, сільськогосподарське освоєння схилів.

Відповідно до Методичних рекомендацій зі здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування, затверджених Наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 10.08.2018 року №296, наслідки для довкілля, у тому числі для здоров'я населення – це будь-які ймовірні наслідки для флори і фауни, біорізноманіття, ґрунту, клімату, повітря, води, безпеки життєдіяльності населення та взаємодії цих факторів. Вторинні наслідки для довкілля – це непрямі впливи на довкілля, які виникають під дією природних чи антропогенних чинників, що не передбачають прямого впливу на довкілля. Кумулятивні наслідки – це нагромадження в організмах людей, тварин, рослин отрути різних речовин внаслідок тривалого їх використання. Синергічні наслідки – це сумарний ефект, який полягає у тому, що при взаємодії двох або більше факторів їх дія суттєво переважає дію кожного окремо компоненту.

Визначені в проекті Плану заходів, стратегічні, операційні цілі, завдання та заходи дозволяють оцінити їх ймовірний вплив на стан довкілля, в тому числі здоров'я населення, в розрізі його окремих компонентів: атмосферного повітря, водних, земельних ресурсів, біорізноманіття та природоохоронних територій, управління відходами тощо. Загалом цілі, завдання і заходи плану реалізації зорієнтовані на відновлення інфраструктури регіонів та громад, економічної активності, створення безпечових умов життєдіяльності населення на засадах збереження довкілля. Відтак у середньо- та довгостроковій перспективі їх реалізація не повинна мати негативного впливу на довкілля, в тому числі здоров'я населення, а навпаки сприяти охороні і збереженню довкілля та покращенню здоров'я населення. Проте під час виконання окремих завдань проекту Плану заходів можуть мати місце тимчасові короткотермінові негативні впливи на довкілля. Здебільшого до таких завдань належать завдання, пов'язані з відновленням, в т. ч. внаслідок завданої війною шкоди, та розвитком інженерної інфраструктури, промислових підприємств (наприклад, під час будівництва/ремонту доріг тимчасового негативного впливу можуть зазнавати зокрема ґрунти, прилеглі території; розмінування може супроводжуватися вибухами, що спричинятиме негативний вплив на ґрунти, і т.п.). Загалом реалізація заходів, які можуть мати тимчасовий короткостроковий негативний вплив на компоненти довкілля, з високою ймовірністю буде супроводжуватися позитивними вторинними наслідками для здоров'я населення та його життєдіяльності, оскільки передбачає розвиток інфраструктури, в т. ч. доступності й мобільності тощо. Реалізація завдань проекту Плану заходів не повинна спричинити появу вторинних негативних наслідків для довкілля та здоров'я населення.

Окремі завдання можуть чинити і триваліший (середньо- і довгостроковий) негативний вплив на компоненти довкілля – ґрунти, поверхневі води, біорізноманіття, природоохоронні

території. Зокрема такі завдання пов'язані з формуванням безпекового середовища. Проте, з огляду на воєнну агресію РФ проти України, це вимушені заходи, які дозволять уберегти територію України та життя і здоров'я населення.

Експертні висновки СЕО з впливу затвердження проекту Плану заходів на існуючі тенденції скорочення обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря; збереження наявного рівня чи зменшення забруднення поверхневих, підземних вод та джерел водопостачання України; збільшення розробок схем землеустрою та ТОО використання і охорони земель, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозмін та впорядкування угідь, створення захисних лісових насаджень, полезахисних лісових смуг, будівництво земляних валів-доріг, водоскидних споруд, лотків, перепадів, загат тощо, створення протиерозійних ставків-мулонакопичувачів, берегоукріплення для захисту сільгоспугідь; цілей і завдань, що передбачають зменшення утворення ТПВ, що буде сприяти поліпшенню стану довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я, представлені в таблиці 6.1.

Таблиця 6.1. Оцінка ймовірного впливу реалізації заходів Плану реалізації ДСРР на компоненти довкілля

Заходи Плану реалізації	Компоненти довкілля, що зазнають впливу								
	Людина і здоров'я	Біорізноманіття і ПЗФ	Ґрунт	Поверхневі і підземні води	Повітря	Образ ландшафту	Шум	Культурна і природна спадщина	Кліматичні фактори
Стратегічна ціль 1. Формування згуртованої держави в соціальному, гуманітарному, економічному, кліматичному, екологічному, безпековому та просторовому вимірах									
Оперативна ціль 1.1. Забезпечення інтегрованого розвитку територій з урахуванням інтересів майбутніх поколінь									
Напрямок "Стимулювання розвитку територій"									
Розроблення програм комплексного відновлення та комплексних планів просторового розвитку територій ТГ на їх основі	+	+	+	+	+	+	+	+	0
Розроблення комплексних планів просторового розвитку територій ТГ	+	+	+	+	+	+	+	+	0
Проведення обстеження, очищення (гуманітарного розмінування) територій, земель сільськогосподарського та лісгосподарського призначення, цінних природних територій, зокрема, територій та об'єктів природно-заповідного фонду, земель водного фонду, а також об'єктів виробничого призначення від вибухонебезпечних предметів	+	-	-	-	-	0	-	0	0

Заходи Плану реалізації	Компоненти довкілля, що зазнають впливу								
	Людина і здоров'я	Біорізноманіття і ПЗФ	Ґрунт	Поверхневі і підземні води	Повітря	Образ ландшафту	Шум	Культурна і природна спадщина	Кліматичні фактори
Налагодження міжнародних партнерських відносин із залученням фінансових ресурсів та міжнародної технічної допомоги	+	+	+	+	+	0	0	+	0
Оперативна ціль 1.2. Задоволення потреби населення у якісних адміністративних і публічних послугах									
Напрямок "Освітні послуги"									
Придбання шкільних автобусів для організації підвезення учнів та педагогічних працівників, включаючи осіб з особливими освітніми потребами, до ЗЗСО та у зворотному напрямку	+	0	0	0	-	0	-	0	0
Забезпечення реалізації проекту «Мобільні аптечні пункти»	+	0	0	0	-	0	-	0	0
Забезпечення відведення земельних ділянок для розгортання електронних комунікаційних мереж та/або їх інфраструктури	+	-	-	0	0	-	0	0	0
Стратегічна ціль 2. Підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів									
Оперативна ціль 2.1. Інфраструктура, стійка до безпекових, соціальних та економічних викликів									
Напрямок "Транспортна інфраструктура"									
Відновлення та розвиток мережі автомобільних доріг загального користування державного значення та штучних споруд на них	+	-	-	-	-	-	-	+	-
Забезпечення реалізації інвестиційного проекту "Відновлення критично важливої логістичної інфраструктури та мережевого сполучення (RELINC)"	+	-	-	-	-	+	-	+	-
Напрямок "Енергетична інфраструктура"									
Сприяння реалізації проектів зі встановлення когенераційних установок для забезпечення електричною та тепловою енергією	+	0	0	0	-	0	-	0	-

Заходи Плану реалізації	Компоненти довкілля, що зазнають впливу								
	Людина і здоров'я	Біорізноманіття і ПЗФ	Ґрунт	Поверхневі і підземні води	Повітря	Образ ландшафту	Шум	Культурна і природна спадщина	Кліматичні фактори
Оперативна ціль 2.2. Сильна, спроможна та конкурентоспроможна регіональна економіка									
Напрямок "Нові робочі місця, інвестиції та розвиток бізнесу"									
Надання коштів для облаштування індустріальних (промислових) парків та/або забезпечення будівництва об'єктів інженерно-транспортної інфраструктури, не обхідних для створення та функціонування індустріальних (промислових) парків, а також здійснення компенсації витрат на підключення та приєднання до інженерно-транспортних мереж за бюджетною програмою «Державне стимулювання створення індустріальних парків»	+	-	-	-	-	-	-	0	-
Стратегічна ціль 3. Розбудова ефективного багаторівневого врядування									
Оперативна ціль 3.2. Розвиток різних форм співробітництва та ефективне управління публічними інвестиціями									
Напрямок "Інвестиційні інструменти регіональної політики"									
Розроблення та подання на розгляд КМУ проекту акта щодо питань спрямування коштів гранту для забезпечення розбудови пунктів пропуску через державний кордон за програмою ЄС "Механізм Сполучення Європи" (CEF)	+	-	-	-	-	0	-	+	-

Оцінка представлена у трьох категоріях: (-) – негативний вплив, (0) – нейтральний вплив, (+) – позитивний вплив

З наведених в таблиці 6.1 оцінок слідує, що короткострокові негативні впливи на стан атмосферного повітря можуть чинити викиди забруднюючих речовин від стаціонарних та пересувних джерел.

А ймовірний негативний вплив на стан водних ресурсів може спричинити реалізація заходів, пов'язаних з відновленням транспортної інфраструктури.

Водночас відновлення зруйнованої інфраструктури водопостачання та водовідведення, а також очисних споруд позитивно вплинуть на якість водних ресурсів країни.

Негативний вплив на земельні ресурси та ґрунти можуть спричинити заходи, пов'язані з розвитком інженерної, транспортної інфраструктури, які також можуть бути потенційними чинниками забруднення атмосферного повітря.

Поруч з тим, потенційний негативний вплив на земельні ресурси можуть спричинити і завдання, скеровані на усунення шкоди, завданої війною.

План заходів не передбачає реалізацію завдань, які можуть спричинити негативний вплив на біорізноманіття та об'єкти ПЗФ. Проте ймовірність настання такого негативного впливу на біорізноманіття та території з природоохоронним статусом залежить від розташування територій реалізації заходів Плану реалізації, пов'язаних з відновленням та розбудовою інженерної інфраструктури, та їх наближенням до природоохоронних об'єктів і територій. Особливо важливо враховувати цей аспект під час виконання окремих завдань Плану заходів, пов'язаних з усуненням наслідків повномасштабного воєнного вторгнення РФ на територію України (наприклад, розмінування територій, відновленням зруйнованої інфраструктури тощо), які ймовірно можуть мати деякі незначні тимчасові короткострокові негативні впливи на ареали існування представників флори і фауни на суміжних територіях. Водночас чимало завдань Плану заходів зорієнтовані на збереження, відновлення та охорону біорізноманіття та територій з природоохоронним статусом. З огляду на значну шкоду завдану, рослинному і тваринному світу, а також територіям з природоохоронним статусом в Україні внаслідок війни, реалізація цих завдань вкрай важлива.

На покращення умов життєдіяльності населення, в т.ч. через відновлення та розвиток інженерної, дорожньо-транспортної інфраструктури, а також збереження здоров'я населення, скерована реалізація всіх заходів Плану заходів, хоча можуть бути і тимчасові негативні впливи на довкілля. Проте, за умови дотримання встановлених екологічних нормативів та санітарних норм та правил, цей вплив буде зведено до мінімуму. А в середньо- та довгостроковій перспективі повинен проявитися позитивний вплив від їх реалізації.

План заходів не передбачає послаблення правових і економічних механізмів контролю в галузі екологічної безпеки. Водночас заходи Плану заходів скеровані на підвищення значення екологічної складової у процесі відновлення та розвитку інфраструктури, а також зорієнтовані на впровадження європейських стандартів стану довкілля.

Погіршення клімату і мікроклімату через реалізацію заходів Плану заходів не очікується, оскільки в ньому відсутні їх причини, а заходи скеровані на покращення екологічної ситуації.

Водночас прямо пов'язати ті чи інші наслідки для здоров'я населення з впливом конкретних заходів з реалізації ДДП досить складно (так само, як і навпаки, довести відсутність такого зв'язку), оскільки вплив на здоров'я часто неспецифічний і носить опосередкований характер, має пролонгований прояв, характеризується наявністю часового лагу між моментом виникнення та проявом наслідків. Можуть спостерігатися кумулятивні ефекти, пов'язані з декількома видами господарської діяльності. Так, наприклад, захворювання дихальної системи можуть бути наслідками впливу як об'єктів житлово-комунального господарства чи транспорту, так і шкідливих звичок людини, на кшталт, паління цигарок.

Тому, за умови виконання природоохоронних заходів при реалізації Плану заходів, ймовірність негативного впливу на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності матимуть значний кумулятивний та синергійний наслідки, незначна.

Відновлення та розвиток інженерно інфраструктури в рамках відповідних програм матиме позитивний вплив на Україну.

Екологічна ситуація на території України залишатиметься задовільною.

Проект Плану заходів має зменшити негативний вплив на довкілля і здоров'я населення, так як в результаті його реалізації поступово покращуватиметься інфраструктура, що підвищить якість життя населення України.

Очікується, що реалізація Плану заходів у середньостроковій перспективі сприятиме:

- створенню нових високотехнологічних виробництв та інноваційних підприємств;

- активному залученню внутрішніх і зовнішніх інвестицій в економіку України;
- зменшенню рівня енергоемності виробництва;
- збільшенню використання нетрадиційних і відновлюваних джерел енергії;
- впровадженню екологічно ефективних виробництв.

Пріоритетами мають бути відновлення та розвиток інфраструктури на принципах прозорості, підзвітності, сталості, інклюзивності, енергоефективності, адаптації до зміни клімату, стійкості до безпекових загроз та економічної доцільності; відновлення балансу екосистем, постраждалих внаслідок збройної агресії російської федерації.

В разі прийняття проекту Плану заходів характеристики стану довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я у короткостроковому періоді не зміняться. Проте в середньо- і довгостроковій перспективі після реалізації проекту Плану заходів очікується покращення умов життєдіяльності та стану здоров'я мешканців України.

Відтак реалізація проекту Плану заходів не супроводжуватиметься негативним впливом на навколишнє природне середовище. Водночас реалізація заходів проекту Плану реалізації має сприяти позитивному впливу на довкілля в Україні.

Відповідно до Методичних рекомендацій із СЕО ДДП, затверджених Наказом Міністерства екології та природних ресурсів України №296 від 10.08.2018, наслідки для довкілля, у тому числі для здоров'я населення – це будь-які ймовірні наслідки для флори і фауни, біорізноманіття, ґрунту, клімату, повітря, води, безпеки життєдіяльності населення та взаємодії цих факторів. Вторинні наслідки – це вигоди, які полягають у широкому залученні громадськості до прийняття рішень та встановлення прозорих процедур їх прийняття. Кумулятивні наслідки – це нагромадження в організмах людей, тварин, рослин отрути різних речовин внаслідок тривалого їх використання. Синергічні наслідки – це сумарний ефект, який полягає у тому, що при взаємодії двох або більше факторів їх дія суттєво переважає дію кожного окремо компоненту.

На території України за умови дотримання та виконання захисних і охоронних заходів, що відповідають чинним нормативним вимогам, можливість виникнення кумулятивного впливу, який супроводжується негативними екологічними наслідками та понаднормативними викидами в атмосферне повітря, воду та ґрунти забруднюючих речовин, не очікується.

Зміна клімату і мікроклімату в результаті реалізації проекту Плану заходів не очікується, оскільки відсутні причини, які спричиняють до їх зміни, а заходи спрямовані на покращення екологічної ситуації.

Особливості кліматичних умов, які сприяють зростанню інтенсивності впливів планованої діяльності на навколишнє середовище, також відсутні.

7. Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання проекту документа державного планування

Реалізація проекту Плану заходів передбачає виконання окремих заходів, пов'язаних з будівництвом, реконструкцією, енергозбереженням та раціональним використанням природних ресурсів, виконання яких - невід'ємна складова при створенні сприятливого в екологічному відношенні життєвого середовища. Проте під час виконання запланованих заходів можливе тимчасове виникнення деяких негативних наслідків.

Серед завдань проекту Плану заходів не передбачені такі, які могли б напряму спричинити значний негативний вплив на довкілля. З тим, серед переліку заходів є такі, реалізації яким варто приділити більшу увагу з точки зору врахування екологічних вимог і критеріїв.

Рекомендації щодо реалізації окремих заходів у найбільш екологічно дружній спосіб, щоб не допустити негативного впливу на довкілля, наведені в таблиці 7.1 та на рисунку 7.1.

Структура цілей, завдань та заходів проекту Плану реалізації відповідає стратегії економічного зростання.

З тим, одним з важливих етапів екологічного оцінювання в процесі впровадження проекту Плану заходів повинна бути окрема оцінка передбачених нею заходів з точки зору ймовірного негативного впливу на довкілля від впровадження кожного конкретного заходу, а також їх кумулятивного впливу.

На всіх етапах реалізації проекту Плану заходів заплановані рішення повинні здійснюватися у відповідності до норм і правил охорони навколишнього середовища і вимог екологічної безпеки, в тому числі ЗУ «Основи законодавства України про охорону здоров'я», «Про охорону атмосферного повітря», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про природно-заповідний фонд України», «Про стратегічну екологічну оцінку», «Про систему громадського здоров'я», «Про затвердження державних санітарних правил та норм захисту населення від впливу електромагнітного випромінювання», Водного кодексу України, Земельного кодексу України та інших законів, постанов та наказів.

Загалом План заходів передбачає запобігання, зменшення та пом'якшення ймовірних негативних наслідків від їх виконання.

Так, для охорони, збереження і відновлення біорізноманіття та природно-заповідних територій, які постраждали від підриву дамби Каховської ГЕС, доцільно розглянути можливість збільшення кількості об'єктів та площі ПЗФ на постраждалих територіях після завершення війни, включаючи їх охоронні зони, необхідні для забезпечення необхідного режиму охорони природних комплексів та об'єктів природно-заповідних об'єктів, запобігання негативному впливу господарської діяльності на прилеглих до них територіях.

Режим охоронних зон територій та об'єктів природно-заповідного фонду визначається з урахуванням характеру господарської діяльності на прилеглих територіях, на основі оцінки її впливу на довкілля.

В охоронних зонах не допускається будівництво промислових та інших об'єктів, мисливство, розвиток господарської діяльності, яка може призвести до негативного впливу на території та об'єкти природно-заповідного фонду. Оцінка такого впливу здійснюється в порядку, встановленому законодавством України.

Режим кожної з охоронних зон територій та об'єктів природно-заповідного фонду визначається Положенням, що затверджуються державними органами, які приймають рішення про їх виділення.

Охоронні зони територій та об'єктів природно-заповідного фонду враховуються під час розробки проектно-планувальної та проектної документації.

Таблиця 7.1. Заходи, передбачені для запобігання, зменшення та пом'якшення ймовірного негативного впливу на компоненти довкілля, в тому числі здоров'я населення, внаслідок реалізації Плану заходів на 2025-2027 роки ДСРР на 2021-2027 роки

Складові довкілля	Заходи запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання ДДП
Клімат та атмосферне повітря	Планування інфраструктури регіонів та громад з врахуванням засад сталого розвитку та кліматичної нейтральності міст та агломерацій; впровадження механізму економічного стимулювання зменшення викидів забруднюючих речовин та ПГ, зниження рівня шумів; забезпечення зниження викидів ПГ від транспорту, зокрема, за рахунок збільшення частки пасажирського автомобільного транспорту загального користування та електротранспорту, велосипедів тощо; стимулювання використання альтернативних джерел енергії; впровадження Цілей сталого розвитку на національному та галузевому рівнях.
Біорізноманітня та природоохоронні території та об'єкти	Забезпечення пріоритетності вимог екологічної безпеки, обов'язковості додержання екологічних стандартів, нормативів та лімітів використання природних ресурсів під час провадження господарської, управлінської та іншої діяльності; розвиток мережі велосипедних доріжок, прокладених окремо від автомобільних доріг загального користування, для забезпечення велосполучення між населеними пунктами, туристичних і рекреаційних велосипедних поїздок.
Рельєф та ландшафти	Сприяння забезпеченню протипаводкового захисту територій.
Водні ресурси	Сприяння забезпеченню якісного водопостачання та протипаводкового захисту територій.
Земельні ресурси та ґрунти	Здійснення заходів з розмінування та знешкодження вибухонебезпечних об'єктів в межах та поблизу транспортної інфраструктури; Відновлення об'єктів інженерної транспортної інфраструктури.
Надра	Стимулювання економічного відновлення в регіонах на принципах подвійного переходу («зелений перехід» і цифрові трансформації).
Відходи	Створення умов для структурної модернізації видалення ТПВ шляхом їх роздільного збирання, рециклінгу та повторного використання за принципами циркулярної економіки.
Об'єкти культурної спадщини та матеріальні активи	Створення безперешкодного (безбар'єрного) простору для доступу до об'єктів культурної спадщини та інших матеріальних активів всіх груп населення.

Джерело: власні напрацювання

З метою недопущення знищення або руйнування в результаті господарської діяльності цінних для заповідання територій та об'єктів до прийняття у встановленому порядку рішень про організацію чи оголошення територій та об'єктів природно-заповідного фонду і виділення необхідних для цього коштів проводиться їх резервування на період до п'яти років.

Рисунок 7.1. Заходи, передбачені для запобігання, зменшення та пом'якшення ймовірного негативного впливу на компоненти довкілля, в тому числі здоров'я населення, внаслідок реалізації Плану заходів на 2025-2027 роки ДСРР на 2021-2027 роки

Проект	Рекомендації щодо реалізації
Оперативна ціль 1.1. Забезпечення інтегрованого розвитку територій з урахуванням інтересів майбутніх поколінь	
Розроблення програм комплексного відновлення та комплексних планів просторового розвитку територій ТГ на їх основі Розроблення комплексних планів просторового розвитку територій ТГ Налагодження міжнародних партнерських відносин із залученням фінансових ресурсів та міжнародної технічної допомоги	При виконанні даних проектів особливу увагу необхідно приділити дотриманню екологічних вимог під час розробки планувальної документації населених пунктів Підготовка міжнародних проектів відновлення та розвитку має відбуватись із врахуванням контролю і унеможливлення збільшення навантаження на довкілля (застосовування екологічно-конструктивних методів та технологій).
Оперативна ціль 2.1. Інфраструктура, стійка до безпекових, соціальних та економічних викликів	
Забезпечення реалізації інвестиційного проекту "Відновлення критично важливої логістичної інфраструктури та мережевого сполучення (RELINC)"	Підготовка інвестиційних продуктів та сприяння залученню інвестицій, має відбуватись із врахуванням можливостей щодо залучення інвестицій до екологічно дружніх видів підприємницької діяльності (діяльність, пов'язана з виробництвом та реалізацією екологічних товарів та послуг, під час виробництва та надання яких застосовуються екологічно-конструктивні методи та технології), а також з врахуванням можливих негативних наслідків від початку ведення відповідної економічної діяльності.
Оперативна ціль 2.2. Сильна, спроможна та конкурентоспроможна регіональна економіка	
Розвиток грантових програм, спрямованих на підтримку підприємницької ініціативи серед вразливих категорій населення	Підготовку міжнародних проектів відновлення та розвитку доцільно проводити з наданням переваги екологічно безпечним проектам.
Проведення в Україні та за кордоном міжнародних заходів (B2B, G2B, виставково-ярмаркових форумів, бізнес-конференцій) з питань популяризації інвестиційного потенціалу регіонів	Підготовка інвестиційних продуктів та сприяння залученню інвестицій, має відбуватись із врахуванням можливостей щодо залучення інвестицій до екологічно дружніх видів підприємницької діяльності (діяльність, пов'язана з виробництвом та реалізацією екологічних товарів та послуг, під час виробництва та надання яких застосовуються екологічно-конструктивні методи та технології), а також з врахуванням можливих негативних наслідків від початку ведення відповідної економічної діяльності.
Надання коштів для облаштування індустриальних (промислових) парків та/або забезпечення будівництва об'єктів інженерно-	В зв'язку зі спрощенням на даний час процедур дозвільного характеру в зв'язку з реорганізацією структурних підрозділів контролюючих органів в галузі охорони довкілля, яка мінімізувала їх діяльність, необхідно дотримуватися вимог екологічного законодавства. Особливо важливо орієнтуватися при післявоєнному відновленні економіки виключно на сучасні еколого-безпечні технології

транспортної інфраструктури, необхідних для створення та функціонування індустріальних (промислових) парків, а також здійснення компенсації витрат на підключення та приєднання до інженерно-транспортних мереж за бюджетною програмою «Державне стимулювання створення індустріальних парків»	При виконанні проекту унеможливити вплив на біорізноманіття. Виключити поширення проекту на природоохоронні території.
Розробка та затвердження регіональних (територіальних) програм науково-технічного розвитку	При виконанні даних проектів особливу увагу необхідно приділити дотриманню екологічних вимог під час розробки планувальної документації населених пунктів

Джерело: власні напрацювання

Резервуванню підлягають території, що включають землі державної та комунальної власності.

Території, що резервуються з метою наступного заповідання, залишаються у віданні їх землевласників та землекористувачів і використовуються за цільовим призначенням із додержанням особливих вимог охорони навколишнього природного середовища та обмежень, що визначаються рішенням про резервування. Провадження на таких територіях діяльності, що призводить до зміни угідь, на земельних ділянках усіх категорій земель (боліт, степів, сіножатей, пасовищ, земельних лісових ділянок) забороняється.

Рішення про резервування приймає орган виконавчої влади, орган місцевого самоврядування, який передає земельні ділянки державної чи комунальної власності у власність та користування відповідно до повноважень, визначених статтею 122 Земельного кодексу України, на підставі технічної документації із землеустрою щодо резервування цінних для заповідання територій та об'єктів.

Результати аналізу цілей, завдань та заходів проекту Плану реалізації свідчать, що проект ДДП не суперечить цілям екологічної політики, встановленим на національному рівні, враховує більшість з них і пропонує комплекс заходів, спрямованих на їх виконання, зокрема проектом Плану заходів не передбачене виконання заходів безпосередньо на територіях природно-заповідних об'єктів, в т.ч. їх функціональних зон (буферної, антропогенних ландшафтів, регульованого заповідного режиму біосферних заповідників; заповідної, регульованої, стаціонарної рекреації та господарської НПП та РЛП; експозиційної, наукової, заповідної, адміністративно-господарської ботанічних садів, дендрологічних парків та парків-пам'яток садово-паркового мистецтва; експозиційної, наукової, рекреаційної та господарської зоологічних парків), охоронних зон природних заповідників, окремих ділянок НПП, РЛП, а також навколо заказників, пам'яток природи, заповідних урочищ, ботанічних садів, дендрологічних парків, зоологічних парків та парків-пам'яток садово-паркового мистецтва чи територій, зарезервованих для майбутнього створення природно-заповідних об'єктів, а також об'єктів Смарагдової мережі, ВБУ міжнародного значення, адже:

- Заповідна зона біосферного заповідника включає території, призначені для збереження і відновлення найбільш цінних природних та мінімально порушених антропогенними факторами природних комплексів, генофонду рослинного і тваринного світу; її режим визначається відповідно до вимог, встановлених для природних заповідників;

- Буферна зона біосферного заповідника включає території, виділені з метою запобігання негативного впливу на заповідну зону господарської діяльності на прилеглих територіях; її режим визначається відповідно до вимог, встановлених для охоронних зон природних заповідників;
- Зона антропогенних ландшафтів біосферного заповідника включає території традиційного землекористування, лісокористування, водокористування, місць поселення, рекреації та інших видів господарської діяльності; в ній забороняється мисливство.

У межах території біосферних заповідників можуть виділятися зони регульованого заповідного режиму, до складу яких включаються регіональні ландшафтні парки, заказники, заповідні урочища з додержанням вимог щодо їх охорони, встановлених цим Законом.

Зонування території біосферних заповідників проводиться відповідно до проекту організації території біосферного заповідника та охорони його природних комплексів.

Забороняється проведення рубок головного користування та всіх видів поступових та суцільних рубок, вирубування дуплястих дерев, а також добування піску та гравію в річках та інших водоймах у заповідній зоні біосферних заповідників.

На території НПП з урахуванням природоохоронної, оздоровчої, наукової, рекреаційної, історико-культурної та інших цінностей природних комплексів та об'єктів, їх особливостей встановлюється диференційований режим щодо їх охорони, відтворення та використання згідно з функціональним зонуванням, а саме:

- Заповідна зона НПП призначена для охорони та відновлення найбільш цінних природних комплексів, режим якої визначається відповідно до вимог, встановлених для природних заповідників;
- В зоні регульованої рекреації НПП проводяться короткостроковий відпочинок та оздоровлення населення, огляд особливо мальовничих і пам'ятних місць; у цій зоні дозволяється влаштування та відповідне обладнання туристських маршрутів і екологічних стежок; тут забороняються рубки лісу головного користування, промислове рибальство, мисливство, інша діяльність, яка може негативно вплинути на стан природних комплексів та об'єктів заповідної зони;
- зона стаціонарної рекреації НПП призначена для розміщення готелів, мотелів, кемпінгів, інших об'єктів обслуговування відвідувачів парку; тут забороняється будь-яка господарська діяльність, що не пов'язана з цільовим призначенням цієї функціональної зони або може шкідливо вплинути на стан природних комплексів та об'єктів заповідної зони і зони регульованої рекреації;
- господарська зона НПП - у її межах забороняються рубки головного користування і проводиться господарська діяльність, спрямована на виконання покладених на парк завдань, знаходяться населені пункти, об'єкти комунального призначення парку, а також землі інших землевласників та землекористувачів, включені до складу парку, на яких господарська та інша діяльність здійснюється з додержанням вимог та обмежень, встановлених для зон антропогенних ландшафтів біосферних заповідників.

На території зони регульованої рекреації, стаціонарної рекреації та господарської зони НПП забороняється будь-яка діяльність, яка призводить або може призвести до погіршення стану навколишнього природного середовища та зниження рекреаційної цінності території НПП.

Зонування території НПП, рекреаційна та інша діяльність на його території провадяться відповідно до Положення про НПП та Проекту організації території НПП, охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів і об'єктів, що затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування і реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, при цьому діяльність НПП спрямовується на доведення площі заповідної зони НПП до рівня не менше 20 відсотків загальної площі.

Забороняється проведення рубок головного користування та всіх видів поступових та суцільних рубок, вирубування дуплястих дерев, а також добування піску та гравію в річках та інших водоймах у заповідній зоні НПП.

Зменшення заповідної зони не допускається, на межах заповідної зони встановлюються спеціальні знаки, а дороги, що ведуть у заповідну зону, перекриваються шлагбаумами.

На території РЛП з урахуванням природоохоронної, оздоровчої, наукової, рекреаційної, історико-культурної та інших цінностей природних комплексів та об'єктів, їх особливостей проводиться зонування з урахуванням вимог, встановлених для територій НПП.

Навколо пралісових пам'яток природи установлюються охоронні зони завширшки не менше подвійної висоти деревостану пралісу, в яких забороняються будь-які суцільні, у тому числі санітарні, а також поступові рубки.

У межах ботанічних садів, дендрологічних парків та парків-пам'яток садово-паркового мистецтва для забезпечення необхідного режиму охорони та ефективного використання можуть бути виділені зони:

- експозиційна - її відвідування дозволяється в порядку, що встановлюється адміністрацією ботанічного саду;
- наукова - до складу зони входять колекції, експериментальні ділянки тощо, на відвідування її мають право лише співробітники ботанічного саду у зв'язку з виконанням ними службових обов'язків, а також спеціалісти інших установ з дозволу адміністрації саду;
- заповідна - відвідування її забороняється, крім випадків, коли воно пов'язано з проведенням наукових спостережень;
- адміністративно-господарська.

На території зоологічних парків з метою забезпечення виконання поставлених перед ними завдань виділяються зони:

- експозиційна - призначена для стаціонарного утримання тварин і використання їх у культурно-пізнавальних цілях;
- наукова - у її межах проводиться науково-дослідна робота; відвідування зони дозволяється в порядку, що встановлюється адміністрацією парку;
- рекреаційна - призначена для організації відпочинку та обслуговування відвідувачів парку;
- господарська зона, де розміщуються допоміжні господарські об'єкти.

Табл. 7.1 і рис. 7.1 відображають невичерпний перелік рекомендацій, які можна застосувати під час реалізації проекту Плану заходів для поліпшення його екологічної збалансованості.

Так, для зменшення та пом'якшення можливих негативних наслідків виконання проектів Плану заходів з реалізації Стратегії пропонується реалізація комплексу заходів в розрізі компонентів довкілля. Зокрема:

Атмосферне повітря і клімат. Для зменшення впливу викидів шкідливих речовин (у т.ч. генерованих автомобільним транспортом) в атмосферу на якість повітря та клімат, доцільно:

- створювати території зелених насаджень обабіч автошляхів
- стимулювати заходи з підвищення енергетичної ефективності і енергозбереження у всіх галузях економіки.

Водні ресурси. Для забезпечення екологічної безпеки водних ресурсів та запобігання потрапляння стічних вод домогосподарств та підприємств у ґрунт та поверхневі води необхідно:

- здійснювати постійний моніторинг та контроль за дотриманням норм водоохоронного законодавства.

Земельні ресурси. Для запобігання забрудненню ґрунтів та зниженню їхньої родючості слід:

- здійснювати рекультивацію земель сільськогосподарського призначення, які зазнали негативного екологічного впливу;
- проводити інженерно-технічні, агролісомеліораційні та ґрунтозахисні заходи;
- створювати лісові захисні насадження на еродованих землях, вздовж водних об'єктів та полезахисних смуг;
- вести громадський контроль за веденням лісового господарства;
- здійснювати масово-роз'яснювальну роботу для попередження підпалів сухою та незаконної вирубки лісів;
- здійснювати ліквідацію аварійних, фаутичних дерев та сухою;
- проводити висадку саджанців дерев і квітів, розбивку клумб, квітників тощо в громадських місцях;
- очищувати території від борщівника Сосновського;
- своєчасно викошувати узбіччя, зони зелених насаджень, парків, скверів, місць загального користування.

Поводження з відходами. Для запобігання забрудненню території ТПВ, у т.ч. появи несанкціонованих сміттєзвалищ, необхідно:

- регулярно проводити моніторинг появи стихійних сміттєзвалищ в місцях скупчення населення (громадські простори, осередки дозвілля та рекреації) та їх ліквідувати;
- посилити просвітницьку діяльність щодо екологічної культури мешканців не лише серед дітей, але й серед осіб зрілого віку.

Окрім зазначеного, доцільно в перспективі налагодити співпрацю громадських організацій та органів місцевого самоврядування з міжнародними організаціями та фондами, що співфінансують проекти у сферах екології та охорони довкілля, залучити бізнес до реалізації місцевих екологічних програм і проектів.

Враховуючи результати аналізу, можна зробити висновок, що проект Плану заходів з реалізації Стратегії не суперечить цілям екологічної політики, встановленим на національному рівні, та головним пріоритетам регіонального рівня; враховує більшість з них і пропонує комплекс проектів, спрямованих на їх виконання.

8. Обґрунтування вибору виправданих альтернатив, що розглядалися, опис способу, в який здійснювалася стратегічна екологічна оцінка, у тому числі будь-які ускладнення (недостатність інформації та технічних засобів під час здійснення такої оцінки)

Проект Плану заходів розроблений на довгостроковий період і є плановим документом.

Оцінка ймовірних наслідків для довкілля від реалізації проекту Плану заходів вказує на те, що її реалізація негативно не вплине на стан атмосферного повітря, водних об'єктів, ситуацію з відходами, земельні ресурси, біорізноманіття. Це означає, що проект Плану заходів спрямований на оптимістичний екологічно збалансований сценарій розвитку.

Під час підготовки Звіту про SEO визначено доцільність і прийнятність планованої діяльності і обґрунтування економічних, технічних, організаційних, державно-правових та інших заходів щодо забезпечення безпеки довкілля.

При аналізі альтернативного проекту акта інерційного сценарію розвитку, за яким проект Плану заходів не затверджується та більшість зовнішніх загроз і багато внутрішніх проблем з високою ймовірністю погіршать існуючу екологічну ситуацію в регіонах і громадах.

Альтернативний інерційний сценарій пов'язаний із збереженням нинішнього стану в регіональній політиці. Цей варіант виходить з того, що зміни практично не відбуватимуться. При цьому якісні показники розвитку регіонів та громад будуть залишатись малорухомими. А це стримуватиме процеси розвитку регіонів та громад. Реалізація альтернативного інерційного сценарію викличе значне загострення екологічних проблем в регіонах та громадах, перешкоджаючих набуттю комфортних умов життя та добробуту населення.

Відтак за результатами аналізу визначено, що в рамках інерційного сценарію подальший розвиток регіонів та громад ускладнений і не призводить до покращення ситуації в них.

В разі незатвердження проекту Плану заходів можуть загальмуватися процеси, скеровані на відновлення (збереження) балансу екосистем та адаптації до зміни клімату, що спричинятиме до збільшення викидів парникових газів в атмосферу, забруднення водних та земельних ресурсів, зокрема вибухонебезпечними об'єктами, незворотної втрати рідкісних видів тварин і рослин, руйнування природоохоронних та заліснених територій.

Натомість, запропонований проект акта представляє сценарій розвитку регіонів та громад, побудований на послідовності подій від теперішнього до майбутнього стану їх розвитку, що ґрунтується на стримано-оптимістичних припущеннях.

Альтернативний інерційний сценарій розвитку формується за комплексу припущень, що тривалий у часі (горизонті планування) баланс зовнішніх і внутрішніх факторів впливу на стан регіонів та громад як соціально-економічної системи залишається незмінним або може погіршуватися, з огляду на продовження війни, що не дозволяє сформулювати стимули для регіонального розвитку. Відтак вони будуть рухатися по інерції, суспільно-економічний стан країни не сприятиме їх розвитку.

Інерційний сценарій розвитку регіонів та громад впливатиме на довкілля та стан здоров'я населення України, виходячи з того, що:

- війна з росією триватиме, ситуація щодо вторгнення з боку республіки білорусь залишатиметься напруженою;
- до 2027 року кількість населення країни поступово скорочуватиметься. Водночас спостерігатиметься його «старіння». Ситуацію погіршуватимуть міграція населення за кордон;
- глобальні зміни клімату щораз загострюватимуть екологічні проблеми;
- погіршуватиметься стан здоров'я населення.

Стримано-оптимістичний сценарій регіонального розвитку базується на припущеннях, за яких формуються більш сприятливі зовнішні (глобальні та національні) та внутрішні (ті, які можна створити самостійно) фактори впливу: регіони та громади активно використовуватимуть власні сильні сторони (конкурентні переваги) та можливості з метою нівелювання ризиків, які виникають з огляду на умови суспільно-економічного розвитку країни.

Також проектом акта передбачено досягнення напряму «Захист та відновлення навколишнього природного середовища» операційної цілі «1.1.Забезпечення інтегрованого розвитку територій з урахуванням інтересів майбутніх поколінь» стратегічної цілі 1 «Формування згуртованої держави в соціальному, гуманітарному, економічному, кліматичному, екологічному, безпековому та просторовому вимірах».

Тобто прийняття проекту акта у тому вигляді, в якому він запропонований до затвердження, з врахуванням окремих зауважень і пропозицій, серед інших виправлених альтернатив представлених до розгляду, є найбільш оптимістичним варіантом ефективного регіонального розвитку в Україні в довгостроковій перспективі, зменшення негативного впливу на глобальні зміни клімату, в тому числі в Україні, та підвищення якості життя її населення.

8.1. Нормативно-правова база проведення стратегічної екологічної оцінки в Україні

Слід зазначити, що упродовж останнього десятиріччя СЕО застосовується у багатьох країнах світу. З 2001 р. СЕО стала обов'язковою для держав-членів ЄС. Застосування СЕО в ЄС регулюється «**Директивою 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів та програм на навколишнє середовище**».

Основні положення Директиви 2001/42/ЄС стали основою для підготовки **Протоколу про СЕО** до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті. Протокол про СЕО забезпечив розвиток СЕО у порівнянні з Директивою 2001/42/ЄС. Зокрема, він додав оцінку законодавчих актів, приділив значну увагу впливу на здоров'я населення та процедурі участі громадськості й консультацій із заінтересованими сторонами. Протокол про СЕО був ратифікований Верховною Радою України 01.07.2015 (№562-VIII).

До прийняття ЗУ «Про стратегічну екологічну оцінку» в Україні оцінка впливу господарської діяльності на довкілля забезпечувалась двома інструментами: оцінкою впливу на навколишнє середовище (ОВНС) та державною екологічною експертизою.

Проведення екологічної експертизи та ОВНС регулювалося ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища» (1991), «Про екологічну експертизу» (1995), «Про ратифікацію Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище в транскордонному контексті» (1999) та Державними будівельними нормами України ДБН А.2.2-1-2003 «Склад і зміст матеріалів оцінки впливів на навколишнє середовище (ОВНС) при проектуванні і будівництві підприємств, будинків і споруд» (2004).

Державна екологічна експертиза та ОВНС були спрямовані переважно на оцінку впливу на довкілля конкретних проектів. Правда, ЗУ «Про екологічну експертизу» (від 09 лютого 1995 р. №45/95-ВР) відносив до об'єктів екологічної експертизи державні інвестиційні програми, проекти схем розвитку і розміщення продуктивних сил, розвитку окремих галузей народного господарства, проекти генеральних планів населених пунктів, схем районного планування тощо. Однак процедура такої експертизи не була чітко визначена.

ЗУ «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 р.» №2697-VIII від 28.02.2019 визначив засади нової екологічної політики України як частини реформ, що впроваджуються в процесі асоціації з ЄС. В цьому законі СЕО згадується в основних принципах національної екологічної політики, інструментах реалізації національної екологічної політики та показниках ефективності Плану заходів.

2012 р. наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 17.12.2012 №659 затверджено «**Базовий план адаптації екологічного законодавства України до законодавства Європейського Союзу (Базовий план апроксимації)**». Зокрема,

відповідно до цього плану потрібно привести нормативно-правову базу України у відповідність до вимог «Директиви 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів та програм на навколишнє середовище».

Економічна частина УА, підписана 27 червня 2014 р., передбачає наближення законодавства України до законодавства ЄС з питань довкілля. Мова йде про те, що мало бути впроваджено 26 Директив і 3 Регламенти ЄС, у тому числі Директива 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів і програм на навколишнє середовище.

ЗУ «Про стратегічну екологічну оцінку» ухвалений 20 березня 2018 р. (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, №16, ст. 138) - основа для проведення СЕО проекту Плану заходів.

Законом визначено повноваження суб'єктів СЕО, порядок проведення такої оцінки, транскордонні консультації та інформування про затвердження ДДП та моніторинг його виконання. Зокрема, чітко прописано етапи проведення стратегічної екологічної оцінки (стаття 9), а саме:

- 1) визначення обсягу СЕО;
- 2) складання звіту про СЕО;
- 3) проведення громадського обговорення та консультацій;
- 4) врахування звіту про СЕО, результатів громадського обговорення та консультацій;
- 5) інформування про затвердження ДДП;
- 6) моніторинг наслідків виконання ДДП для довкілля, у т.ч. для здоров'я населення.

Також закон визначає обсяг СЕО (ст. 10) та дає характеристику звіту про СЕО (ст. 11).

8.2. Методологія проведення стратегічної екологічної оцінки проекту Плану заходів

Методологія СЕО проекту Плану заходів включала шість етапів:

Етап 1 – підготовчий

Ухвалення рішення про проведення СЕО. Рішення про проведення СЕО було прийнято Департаментом стратегічного планування та регіональної політики Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України.

Визначення кола органів влади, які братимуть участь у консультаціях. СЕО передбачає проведення консультацій з природоохоронними органами та органами охорони здоров'я, для чого відповідно ЗУ «Про стратегічну екологічну оцінку» Департаментом стратегічного планування та регіональної політики Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України забезпечується можливість надати зауваження та пропозиції до проекту Плану заходів та екологічного звіту з його СЕО.

Визначення кола заінтересованих сторін і необхідного ступеня залучення громадськості до участі та консультацій. Відповідно до Протоколу про СЕО для підвищення його прозорості виявляються потенційні конфлікти цінностей різних соціальних груп, які потенційно можуть постраждати від погіршення стану довкілля, і тих, для кого збереження довкілля - одне з основних видів діяльності (науковці, представники громадських екологічних організацій, освітяни), а також гарантії, що важливі для громадськості питання будуть розглянуті під час визначення сфери охоплення СЕО, проект Плану заходів та екологічний звіт з СЕО своєчасно доведуться до їх відома.

Інформування громадськості. Вимоги щодо інформування громадськості сформульовані в ст. 5 «Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля» (Орхуська конвенція). Інформування громадськості - важлива складова на всіх етапах СЕО. На підготовчому етапі громадськість поінформовано про початок СЕО.

Етап 2 - визначення сфери охоплення стратегічної екологічної оцінки

Визначення ключових екологічних проблем галузі. Для зосередження СЕО на тих складових довкілля, які важливі для Плану заходів, виконаний огляд екологічних проблем України. Для визначення пріоритетності екологічних проблем з'ясовано:

- 1) Які проблеми найдавніші та найбільш значущі?
- 2) Які зміни відбуваються в довкіллі?
- 3) Яка історія та витоки цих проблем?

Визначення просторових і часових меж оцінки. Просторовий масштаб оцінки охоплює природні та соціально-економічні ресурси України та взаємозв'язки між ними, а також практику землекористування, на яку може потенційно вплинути будь-який з розроблених альтернативних сценаріїв.

Проведення консультацій з природоохоронними органами та органами охорони здоров'я щодо того, яка інформація включається до екологічного звіту. Згідно ст. 8 ЗУ «Про стратегічну екологічну оцінку» Департаментом стратегічного планування та регіональної політики Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України було оприлюднено Заяву про визначення обсягу СЕО проекту Плану заходів шляхом її спрямування до Єдиного реєстру СЕО Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України через Єдину екологічну платформу «ЕкоСистема» від 16.01.2025 за реєстраційним номером справи 15-01-12961-25, на яку надійшли зауваження та пропозиції від Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України та Міністерства охорони здоров'я України, що передбачено статтями 6, 7 та пунктом 6 статті 10 ЗУ «Про стратегічну екологічну оцінку», а саме: «Органи, зазначені у статтях 6 і 7 цього Закону, - щодо проектів документів державного планування загальнодержавного рівня у строк, що не перевищує 10 днів з дня внесення до Єдиного реєстру СЕО заяви про визначення обсягу СЕО, надають свої зауваження і пропозиції шляхом їх внесення до Єдиного реєстру СЕО».

Етап 3 - оцінка екологічної ситуації на території впливу

Збір та аналіз інформації про поточний стан складових довкілля, включаючи значення ключових екологічних показників. Визначені складові довкілля, на яких зосереджено увагу СЕО. Визначені ключові показники, які характеризують стан складових довкілля і дозволяють прийняти рішення, оцінити зміни у довкіллі, зосередивши увагу на тих параметрах, які реагуватимуть на зміни і створюватимуть зворотній зв'язок, а також тих, моніторинг яких ефективний. Зібрана інформація дозволяє оцінити поточний стан довкілля.

Проведення аналізу трендів стану довкілля. Основою для початку розробки документації з СЕО є якісна оцінка екологічних проблем розвитку в минулому (з наголосом на головні тенденції та очікувані проблеми). Такий аналіз дозволяє оцінити альтернативи пропонованій стратегії розвитку, обумовлені об'єктивними тенденціями зміни стану довкілля.

Етап 4 - проведення стратегічної екологічної оцінки (оцінка запропонованих заходів щодо впливу на довкілля та відповідність національним цілям і екологічним програмам та планам)

Оцінка ступеню врахування національних цілей та екологічних програм і планів в стратегічних цілях і завданнях проекту Плану заходів. Оцінено ступінь врахування природоохоронних національних цілей та програм і планів. Для цього використано екологічне законодавство, стратегічні документи національної екологічної політики, ДДП та національні екологічні програми та плани.

Проведення консультацій з громадськістю щодо екологічних цілей. Для врахування в документації з СЕО зауважень та пропозицій громадськості результати оцінки обговорюються з громадськістю.

Визначення можливих чинників змін антропогенного та природного характеру. В довкіллі України присутні як антропогенні, так і природні чинники змін, до яких відносять також по-

літику та управлінські дії. Зміни екологічної ситуації обумовлені синергетичною взаємодією економічних, адміністративних, і соціально-культурних чинників, а також рівнем розвитку, науки і технологій. Чинниками змін є розширення чи скорочення; зміна моделей розвитку; зміни у практиці землекористування тощо. Виокремлено чинники рівня галузі і чинники, пов'язані з національними, міжнародними та глобальними впливами. Чинники більш високого (надрегіонального) рівня пов'язані з національною політикою та міжнародними угодами, спрямованими, на збалансований розвиток, збереження біорізноманіття, протидію зміні клімату.

Оцінка впливу лану заходів на складові довкілля. Для конкретних заходів Плану реалізації, що мають територіальну прив'язку, оцінено їх вплив на складові довкілля (на атмосферне повітря, воду, ґрунти, природні ресурси, флору і фауну). При цьому оцінені прямі, непрямі, другорядні, сукупні, синергетичні, короткотермінові, тимчасові та довготривалі впливи.

Оцінки впливу проекту Плану заходів на стан здоров'я та добробут населення. Для заходів проекту Плану заходів, що мають територіальну прив'язку, оцінений їх вплив на стан здоров'я та добробут населення (небезпека для здоров'я населення, соціально-економічні наслідки, поводження з відходами, транспорт, розвиток інфраструктури, використання ландшафтів для рекреаційних цілей тощо). При цьому оцінені прямі, непрямі, другорядні, сукупні, синергетичні, короткотермінові, тимчасові та довготривалі впливи.

Етап 5 - розробка документації з стратегічної екологічної оцінки та передача на затвердження

Підготовка екологічного звіту з CEO результатів реалізації проекту Плану заходів. В екологічному звіті відображені всі етапи CEO. На основі аналізу результатів реалізації проекту Плану заходів визначені їх потенційні негативні впливи на довкілля та здоров'я населення.

Обговорення документації, збір і врахування пропозицій зацікавлених органів влади та громадськості. Для ознайомлення громадськості з результатами CEO та збору пропозицій зацікавлених органів влади та громадськості до проекту Плану заходів зацікавленим органам влади надано для оцінки правильності організації CEO та якості документації з CEO проект Плану заходів та звіт з його CEO.

Зміст звіту про CEO визначався змістом та характером пропозицій, сформованих у ході розроблення проекту Плану заходів з урахуванням сучасних знань і методів оцінювання.

З огляду на стратегічний характер такого виду ДДП як Звіт про CEO проекту Плану заходів, ключове значення у його виконанні мали методи стратегічного аналізу. Насамперед, доречним виявилось застосування аналізу контексту стратегічного планування, що передбачає встановлення зв'язків з іншими ДДП. Відповідність пропозицій проекту загальним цілям охорони довкілля та забезпечення безпечного для здоров'я населення середовища існування дозволило встановити застосування цільового аналізу при проведенні CEO.

Також проведено аналіз та оцінку ймовірних наслідків виконання заходів, як на окремі компоненти довкілля (ґрунти, поверхневі та підземні водні ресурси, атмосферне повітря, рослинний і тваринний світ), так і на комплексні умови території – стан довкілля, збереження біорізноманіття, раціональність використання наявних ресурсів, розвиток природних процесів, а також вплив на здоров'я населення.

Оцінка кумулятивних ефектів дозволила оцінити як сукупний (кумулятивний), так і накладений (синергічний) вплив минулих, поточних та проектних чинників.

Для здійснення CEO був обраний метод екстраполяції, оскільки цей метод полягає в перенесенні встановленого характеру розвитку певної території чи процесу в майбутнє і ґрунтується на вивченні кількісних і якісних параметрів досліджуваного об'єкта за попередні роки, з подальшим логічним продовженням, окресленням тенденцій його розвитку.

При цьому здійснювалось:

- збір та аналіз інформації про поточний стан складових довкілля, включаючи значення ключових екологічних показників;

- визначення можливих чинників змін антропогенного та природного характеру;
- проведення оцінки потенційного впливу заходів на складові довкілля та на стан здоров'я й добробут населення.

В процесі аналізу стану довкілля були використані статистичні дані Державної служби статистики України та офіційні дані органів виконавчої влади, на які покладено функції і завдання спостереження та інформаційного забезпечення державної системи моніторингу довкілля (Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, Державна гідрометеорологічна служба, Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство аграрної політики та продовольства України, Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України, Державне агентство водних ресурсів України, Державне агентство лісових ресурсів України, Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру), а також обласних органів виконавчої влади, що реалізують державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища та реалізують державну політику у сфері охорони здоров'я. Окрім того, були проаналізовані доступні дані експертних звітів та аналітичних матеріалів щодо оцінки впливу наслідків повномасштабної воєнної агресії росії проти України на стан довкілля та здоров'я населення.

Особливе значення для аналізу та визначення перспектив просторового розвитку відіграють геопросторові дані, тобто дані з чіткою географічною прив'язкою. Проте частина таких даних застарілі та зберігаються у паперовому форматі, що унеможлиблює їх застосування для виконання поточного аналізу та прогнозування розвитку галузі. Це стосується як інформації щодо природних умов та ресурсів, розвитку небезпечних природних процесів, так і структури землекористування та територій зі встановленим режимом використання (природоохоронні території, зони та округи санітарної охорони, охоронні зони, санітарно-захисні зони тощо). Також доступ до частини даних під час війни обмежений (наприклад, інформація щодо мінування територій), що теж унеможлиблює їх застосування для аналізу поточної ситуації та прогнозування ймовірних тенденцій розвитку.

Водночас тимчасова воєнна окупація частини території на сході та півдні України та активні бойові дії унеможлиблюють проведення об'єктивної оцінки стану довкілля на цих територіях. Це, перш за все, стосується природоохоронних територій, біорізноманіття, стану водних та земельних ресурсів, здоров'я населення, що проживає на цих територіях.

Таким чином, стратегічна екологічна оцінка проекту Плану заходів здійснювалась з огляду на зазначені вище обмеження.

З тим, одним з важливих етапів екологічного оцінювання проекту Плану заходів є розгляд передбачених ним заходів з точки зору ймовірного негативного впливу на довкілля від впровадження кожного, а також їх кумулятивного впливу.

Участь громадськості - один з ключових принципів СЕО. Участь громадськості та інших зацікавлених сторін в СЕО - гарантія запобігання можливостям прийняття органами влади таких стратегічних рішень, які можуть обмежити екологічні права та інтереси громадян.

Згідно «Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля» (Орхуська конвенція), Протоколу про СЕО та Директиви ЄС про СЕО **«Громадськість»** – це одна або більше фізичних або юридичних осіб і, згідно з національним законодавством або практикою, їхні об'єднання, організації або групи». Орхуська конвенція визначає **зацікавлену громадськість** як «громадськість, на яку справляє або може справити вплив на процес прийняття рішень з питань, що стосуються навколишнього середовища, або яка має зацікавленість в цьому процесі; для цілей даного визначення недержавні організації, які сприяють охороні довкілля та відповідають вимогам національного законодавства, вважаються такими, що мають зацікавленість» (ст. 2.5).

Протокол про СЕО вимагає забезпечення своєчасних і ефективних можливостей для участі громадськості в СЕО планів і програм, коли ще можливий вибір будь-якого з варіантів (ст. 8.1). Проект плану або програми, а також екологічний звіт повинні бути своєчасно доведені до відома громадськості (ст. 8.2). Необхідно виявити **зацікавлену громадськість**, у

тому числі відповідні неурядові організації (ст. 8.3). Саме зацікавленій громадськості повинна бути надана можливість висловити свою думку щодо проекту плану або програми, а також щодо екологічного звіту в розумні терміни (ст. 8.4).

При проведенні CEO проекту Плану заходів участь громадськості забезпечується через представлення проекту Плану заходів з її CEO на громадське обговорення.

Розробка остаточного проекту документації з CEO та передача в Департамент стратегічного планування та регіональної політики Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України для розгляду. Виконавці CEO в разі необхідності забезпечують врахування в екологічному звіті з CEO рекомендації зацікавлених органів влади та громадськості (громадських організацій). Невраховані рекомендації також відображаються в документації CEO з поясненням причин неврахування. Екологічний звіт, розроблений в процесі CEO, передається Департаменту стратегічного планування та регіональної політики Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України для розгляду.

Етап 6 - моніторинг фактичного впливу впровадження проекту Плану заходів на довкілля

Створення системи моніторингу та оцінки впливу проекту Плану заходів на довкілля. Документація з CEO містить пропозиції щодо організації системи моніторингу впливу впровадження проекту Плану заходів на довкілля. Ця система враховує той факт, що планування розвитку галузі процес поступовий і залежить від розробки та схвалення проекту Плану заходів, відбору заходів з її реалізації, моніторингу фактичного впливу та запуску нового циклу планування. CEO - складова всіх етапів планування. В зв'язку з цим хід реалізації проекту Плану заходів має контролюватися з врахуванням:

1) показників, які характеризують виконання природоохоронних заходів під час реалізації проекту Плану заходів;

2) результатів ОВД окремих заходів, які виконуватимуться в рамках проекту Плану заходів, якщо такі заходи підпадають під дію ЗУ «Про оцінку впливу на довкілля». Результати такого моніторингу необхідно враховувати під час оновлення проекту Плану заходів або підготовки нових стратегічних документів.

Мініфраструктури у межах компетенції здійснює моніторинг наслідків виконання Плану заходів для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, один раз на рік, оприлюднює його результати на своєму офіційному вебсайті, вносить до Єдиного реєстру стратегічної екологічної оцінки та у разі виявлення непередбачених звіт про CEO негативних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, вживає заходів для їх усунення.

9. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання проекту документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення

СЕО не завершується прийняттям рішення про затвердження плану або програми. Значущі наслідки для довкілля, в тому числі для здоров'я населення, повинні відслідковуватися під час реалізації плану чи програми, зокрема, з метою виявлення непередбачених несприятливих наслідків і вжиття заходів щодо їх усунення. Результати моніторингу мають бути доступними для органів влади та громадськості.

Протокол про СЕО встановлює необхідність здійснення моніторингу значного впливу на довкілля, у тому числі здоров'я населення, від реалізації затвердженого плану або програми. Результати моніторингу мають бути доведені до відома природоохоронних органів і органів охорони здоров'я, а також громадськості.

Моніторинг проводиться згідно з Порядком здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення (затверджено Постановою КМУ від 16.12.2020 №1272). Відповідно до пункту 5 зазначеного Порядку для забезпечення систематичності та об'єктивності спостережень за змінами стану довкілля визначено:

1.Зміст заходів для здійснення моніторингу та строки їх виконання. Моніторинг фактичного впливу на довкілля, умови життєдіяльності населення та стан його здоров'я під час реалізації проекту Плану заходів буде здійснюватися структурним підрозділом центрального органу виконавчої влади, який реалізує державну регіональну політику, який визначатиме перелік індикаторів, забезпечить доступ до вихідних даних та результатів моніторингу.

Для проведення моніторингу будуть виконуватися наступні заходи:

– збір та аналіз інформації про поточний стан окремих складових довкілля, порівняння фактичного стану компонентів довкілля з минулорічними показниками – 1 раз на рік на підставі результатів державного статистичного спостереження (у разі виявлення перевищень минулорічних показників проводитиметься аналіз на предмет зв'язку з реалізацією заходів, визначених проектом Плану заходів).

Моніторинг буде використовуватися для:

- порівняння очікуваних і фактичних наслідків;
- отримання інформації, яка може бути використана для поліпшення майбутніх оцінок (моніторинг як інструмент контролю якості СЕО);
- перевірки дотримання екологічних вимог, встановлених відповідними органами влади;
- перевірки того, що план або програма виконується відповідно до затвердженого документу, включаючи передбачені заходи із запобігання, скорочення або пом'якшення несприятливих наслідків.

Організація моніторингу вимагає визначення того, хто повинен здійснювати моніторинг, хто повинен забезпечувати доступ до результатів, що має бути предметом моніторингу, яка інформація повинна оприлюднюватися (безпосередні дані вимірювань або результати їх аналізу), де слід здійснювати моніторинг, з якою періодичністю і протягом якого часу, коли слід оприлюднити результати, які методи моніторингу та поширення інформації слід використовувати.

Виконання таких заходів забезпечує можливість:

– виявлення наслідків виконання проекту Плану заходів для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, а саме вторинних, кумулятивних, синергічних, коротко-, середньо- та довгострокових (на один, три-п'ять, 10-15 років, 50-100 років відповідно), постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків;

Таблиця 9.1. Екологічні індикатори моніторингу наслідків виконання проекту Плану заходів для довкілля, в тому числі для здоров'я населення

Компоненти довкілля	Індикатори	Одиниця вимірювання	Стратегічна ціль	Наявність моніторингових даних	Цільове значення
Клімат	- загальний обсяг викидів і поглинання парникових газів	млн. т CO ₂ -еквівалент	1	+	Тенденція до зменшення
	- частка енергії з відновлюваних джерел в загальному кінцевому споживанні енергії	%	2	+	Тенденція до збільшення
Атмосферне повітря	- викиди забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення	тис. т	1	+	Тенденція до зменшення
	- викиди діоксиду вуглецю стаціонарними джерелами забруднення	тис. т	1	+	Тенденція до зменшення
	- викиди забруднюючих речовин пересувними джерелами забруднення	тис. т	3	+	Тенденція до зменшення
Водні ресурси	- обсяг скидів забруднених (забруднених без очистки та недостатньо очищених) стічних вод у водні об'єкти	млн. м ³	1	+	Тенденція до зменшення
	- забір та використання води підприємствами	млн. м ³	1	+	Тенденція до зменшення
	- Відсоток населених пунктів, що мають централізоване водопостачання	%	2	+	Тенденція до збільшення
	- Відсоток населених пунктів, що мають централізоване водовідведення	%	2	+	Тенденція до збільшення
	- Частка питної води, що відповідає держстандартам якості	%	2	+	Тенденція до збільшення
	- Частка стічних вод, що проходять повний цикл біологічної очистки	%	2	+	Тенденція до збільшення
	- Протяжність збудованих/реконструйованих водопровідних мереж	м	2	+	Тенденція до збільшення
	- Частка мереж централізованого водопостачання, що перебувають в аварійному стані	%	2	+	Тенденція до збільшення
	- Кількість побудованих, реконструйованих свердловин/станцій доочистки питної води	Одиниць	2	+	Тенденція до збільшення
	- Лісистість території	%			Тенденція до збільшення
Біорізноманіття	Відсоток заповідності території області	%			Тенденція до збільшення

Звіт про стратегічну екологічну оцінку проекту Плану заходів на 2025-2027 роки з реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки

	Кількість видів рослин і тварин на території області, що підлягають охорони	одиниць			Тенденція до зменшення
Земельні ресурси	- частка території, яка потребує обстеження щодо мінування та забруднення вибухонебезпечними предметами	Га	1	+	Тенденція до зменшення
	- Площа земель, що зазнають підтоплення	км ²	2	+	Тенденція до зменшення
	- Кількість розроблених проєктів землеустрою, винесених в натуру водоохоронних зон і прибережних захисних смуг вздовж річок та навколо водойм	Одиниць	2	+	Тенденція до збільшення
	- Площа (частка) еродованих земель	га	2	+	Тенденція до зменшення
	- Відсоток розораності ґрунтів	%	2	+	Тенденція до зменшення
	- Площа земель сільськогосподарського призначення	га	2	+	Тенденція до збільшення
	- Частка площі сільськогосподарських угідь, що використовується для вирощування органічної сільськогосподарської продукції, у загальній площі сільськогосподарських угідь	%	2	+	Тенденція до збільшення
Відходи	- обсяг утворених відходів	млн. т	1	+	Тенденція до зменшення
	- Річний обсяг утворення ТПВ	тис. т	2	+	Тенденція до зменшення
	- Обсяг видалених відходів	тис. т	2	+	Тенденція до зменшення
	- Обсяг утворених та накопичених промислових відходів	млн. т	2	+	Тенденція до зменшення
	- Площа ліквідованих несанкціонованих сміттєзвалищ	м ²	2	+	Тенденція до зменшення
	- Площа рекультивованих сміттєзвалищ	м ²	2	+	Тенденція до збільшення
	- Кількість відходів, утворених внаслідок пошкодження та руйнування об'єктів інфраструктури російською федерацією	тис. т	2	+	Тенденція до зменшення
	- обсяг відновлених відходів	млн. т	1	+	Тенденція до збільшення
	- частка використання відходів як вторинної сировини	%	1, 3	+	Тенденція до збільшення
Здоров'я населення	Загальний коефіцієнт народжуваності	на 1 тис.	1	+	Тенденція до збільшення

Загальний коефіцієнт смертності. наявного населення	на 1 тис.	1	+	Тенденція до зменшення
Смертність населення за хворобами системи кровообігу: ішемічна хвороба серця, цереброваскулярні хвороби	на 100 тис.	1	+	Тенденція до зменшення
Захворюваність на всі форми туберкульозу	на 100 тис.	1	+	Тенденція до зменшення
Захворюваність населення на активний туберкульоз (первинна)	на 100 тис.	1	+	Тенденція до зменшення
Захворюваність населення на злоякісні новоутворення (первинна)	на 100 тис.	1	+	Тенденція до зменшення
Загальна кількість пацієнтів з діагнозом гострий мозковий інсульт, які проліковані в стаціонарах закладів охорони здоров'я області	Осіб	1	+	Тенденція до зменшення
Загальна кількість пацієнтів з діагнозом гострий інфаркт міокарда, які проліковані в стаціонарах закладів охорони здоров'я області	Осіб	1	+	Тенденція до зменшення
Рівень охоплення систематичним скринінгом на туберкульоз осіб з груп підвищеного ризику захворювання на туберкульоз	%	1	+	Тенденція до збільшення
Частка населення, охопленого онкоскринінгом на найбільш поширені серед населення злоякісні новоутворення	%	1	+	Тенденція до збільшення
Частка підтверджених діагнозів «Гострий мозковий інсульт» у хворих, які були доставлені бригадами екстреної медичної допомоги до закладів охорони здоров'я, які уклали договір з НСЗУ за відповідним пакетом медичних послуг	%	1	+	Тенденція до зменшення
Середній час доїзду бригади швидкої медичної допомоги до пацієнта	Хвилин	1	+	Тенденція до зменшення

Джерело: власні напрацювання

– запобігання, зменшення та компенсації негативних наслідків, зумовлених виконанням проекту Плану заходів;

– виявлення непередбачених звіт про СЕО негативних наслідків виконання проекту Плану заходів для довкілля, у тому числі для здоров'я населення.

Заходи моніторингу враховують специфіку проекту Плану заходів, період його реалізації та необхідність моніторингу на різних стадіях виконання визначених в ній завдань.

2. Кількісні та якісні показники, одиниці їх вимірювання та їх цільові значення відповідно до кожного з визначених у звіті про стратегічну екологічну оцінку наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення. Моніторинг наслідків виконання проекту Плану заходів для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, базується на відстеженні певних показників (індикаторів) в розрізі компонентів довкілля (таблиця 9.1). Перелік показників (індикаторів) для здійснення моніторингу проекту Плану заходів орієнтований (невичерпний) і, за потреби, може бути змінений (зменшений або доповнений).

3. Кількісні та якісні показники, одиниці їх вимірювання та цільові значення таких показників для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення. Оцінка ймовірних наслідків для довкілля від реалізації проекту Плану заходів вказує на те, що її реалізація позитивно вплине на стан атмосферного повітря, водних об'єктів, ситуацію з відходами, земельні ресурси, здоров'я населення тощо.

Водночас під час виконання ДДП в результаті моніторингу реалізації його цілей можуть бути виявлені впливи на довкілля, у тому числі на здоров'я населення, які мають прямі наслідки на стан навколишнього середовища, умови життєдіяльності та здоров'я населення. У такому разі перелік індикаторів для моніторингу наслідків виконання ДДП для довкілля, в т.ч. здоров'я населення, буде доповнено відповідними індикаторами, які дозволять об'єктивно оцінити та відстежити зміни.

4. Методи визначення кожного із показників, які дають змогу швидко та без надлишкових витрат їх вимірювати. Під час реалізації проекту Плану заходів будуть відстежуватись екологічні загрози для довкілля шляхом спостережень та збору наявних статистичних та звітних даних про стан довкілля, про наслідки для довкілля та здоров'я населення, які виникли за результатом реалізації передбачених проектом Плану заходів. Отримані показники будуть аналізуватися та об'єктивно оцінюватися шляхом порівняння наявних значень з нормативними (встановленими нормативно-правовими актами) та/або з цільовими значеннями.

5. Періодичність вимірювання показників, проведення їх аналізу та співставлення із цільовими значеннями. Згідно статті 17 ЗУ «Про стратегічну екологічну оцінку» моніторинг виконання ДДП, у т.ч. для здоров'я населення, буде оприлюднюватися 1 раз на рік центральним органом виконавчої влади, який реалізує державну регіональну політику, на своєму офіційному веб-сайті у мережі Інтернет із одночасним внесенням до Єдиного реєстру СЕО та у разі виявлення непередбачених звіт про СЕО негативних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, вживатиме заходів для їх усунення. Відтак вимірювання показників, їх аналіз та співставлення із цільовими значеннями буде виконуватися не рідше 1-го разу на рік.

6. Засоби і способи виявлення наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, з урахуванням можливості виявлення негативних наслідків виконання ДДП, не передбачених звіт про СЕО, включають:

- порівняння очікуваних і фактичних наслідків, що дозволяє отримати інформацію про вплив реалізації ДДП на довкілля, в т.ч. здоров'я населення;
- отримання інформації, яка може бути використана для удосконалення майбутніх оцінок (моніторинг як інструмент контролю якості СЕО);
- перевірка дотримання екологічних норм, встановлених відповідними органами влади;
- відстеження процесу виконання ДДП відповідно ухвалених в ньому цілей та завдань, включаючи передбачені заходи із запобігання, скорочення або пом'якшення несприятливих наслідків для довкілля, в т.ч. здоров'я населення.

У разі, коли під час моніторингу виявлено непередбачені звіт про СЕО негативні наслідки реалізації проекту Плану заходів для довкілля, у тому числі для здоров'я мешканців України, центральний орган виконавчої влади, який реалізує державну регіональну політику, вживає заходів для їх усунення, а також розглядає пропозиції щодо внесення змін до Плану заходів для запобігання подібним негативним наслідкам у майбутньому. У разі внесення суттєвих змін до Плану заходів, вони підлягають СЕО.

Мінінфраструктури протягом 5-и робочих днів з дня затвердження проекту Плану заходів розміщує на своєму офіційному вебсайті та вносить до Єдиного реєстру СЕО затверджений проект Плану заходів, рішення про його затвердження, заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання проекту Плану заходів, і письмово повідомляє про це орган, зазначений у статті 6 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку».

Для організації моніторингу можуть бути використані існуючі системи моніторингу та інформаційні системи або вони мають бути спеціально удосконалені для цілей СЕО.

Рекомендується вибирати такі методи моніторингу, які доступні і найкращим чином пристосовані для перевірки того, чи відповідає той вплив на довкілля та здоров'я населення, який спостерігається, припущенням і висновкам, зробленим в процесі СЕО. Крім того, важливим критерієм для вибору методів є можливість раннього виявлення непередбаченого негативного впливу від реалізації проекту Плану заходів, що дозволить вжити своєчасні заходи щодо виправлення ситуації.

Проектом Плану заходів передбачено проведення моніторингу ефективності його реалізації за допомогою планованих до контролю екологічних індикаторів згідно табл. 9.1. Перелік показників (індикаторів) моніторингу проекту Плану заходів орієнтовний (невичерпний) і, за потреби, може бути змінений (зменшений або доповнений).

За результатами моніторингу кількість індикаторів може бути розширена шляхом включення до моніторингу додаткових показників відповідно до умов реалізації проекту Плану заходів.

10. Опис ймовірних транскордонних наслідків для довкілля та здоров'я населення

Стратегія відповідає положенням:

УА, ратифікованої ЗУ від 16 вересня 2014 р. №1678-VII;

УСАП, ратифікованої ЗУ від 17 лютого 2022 року №2067-IX;

Рамкової конвенції ООН про зміну клімату, ратифікованої ЗУ від 29 жовтня 1996 року №435/96-ВР;

ПУ, ратифікованої Законом України від 14 липня 2016 року №1469-VIII;

резолуції Генеральної Асамблеї ООН від 25 вересня 2015 року №70/1 «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку на період до 2030 року»;

Національної економічної стратегії на період до 2030 року, затвердженої постановою КМУ від 03 березня 2021 року №179;

Указу Президента України від 30 вересня 2019 року №722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року»,

а також пріоритетам кліматичної нейтральності, які в ЄС розвинені і деталізовані в Європейському зеленому курсі (European Green Deal, 2019), Європейському законі про клімат (European climate law, 2021).

План заходів не містить конкретних проектів господарської діяльності, які можуть мати значний вплив на довкілля сусідніх держав, і які потребують надання документів дозвільного характеру на їх провадження, а також не визначає місцезнаходження, розміру, потужності або розміщення ресурсів. Відтак СЕО проекту Плану заходів не потребує транскордонних консультацій щодо ймовірних наслідків від його реалізації для довкілля, в тому числі здоров'я населення, зачеплених держав (сусідніх країн). Водночас заходи, які будуть скеровані на виконання завдань та досягнення цілей проекту Плану заходів, і відповідно до ЗУ «Про оцінку впливу на довкілля» підлягатимуть оцінці впливу на довкілля та/або проведенню СЕО відповідно до ЗУ «Про стратегічну екологічну оцінку», окремо проходитимуть процедуру оцінки впливу на довкілля, в т.ч., за потреби, щодо транскордонних наслідків для довкілля та здоров'я населення зачеплених держав, до прийняття рішення про їх реалізацію.

При цьому питання транскордонних наслідків для довкілля було би ускладнене за будь-яких умов через те, що, якби транскордонні негативні наслідки було виявлено, суміжна білорусь не є підписантом протоколу про стратегічну екологічну оцінку до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище в транскордонному контексті, проводить ворожу щодо України зовнішню політику, допомагаючи росії у війні з Україною, що практично унеможливляє міждержавні контакти, і процедура транскордонних консультацій не врегульована міждержавними домовленостями.

Резюме нетехнічного характеру, розраховане на широку аудиторію

Національна регіональна політика потребує гармонізації з відповідними політиками ЄС, зокрема, цілями Європейського зеленого курсу тощо, що вимагає належних організаційних, кадрових та матеріальних ресурсів і досконалого правового регулювання.

При цьому регіональна інфраструктура України піддається збройним атакам російської федерації, яка захоплює та знищує її інфраструктурні об'єкти тощо.

Тому необхідне комплексне розв'язання регіональних проблем довоєнного періоду та тих, що постали після вторгнення рф.

Для цього і розроблений проект Плану заходів, який визначає головні напрямки регіонального розвитку, поліпшення бізнес-клімату в країні, розширення інвестиційних можливостей в ній та є чітким планом збалансованого розвитку на майбутнє.

Одним із інструментів забезпечення збалансованості проекту Плану заходів є проведення в процесі його розробки CEO, яка є системним і запобіжним процесом, що виконується з метою аналізу потенційного впливу на довкілля документів стратегічного характеру, а також з метою інтегрування результатів оцінки в процес прийняття рішень.

CEO проекту Плану заходів проводилася згідно чинної в Україні нормативно-законодавчої бази, використовуючи методологію країн ЄС, і включала:

- визначення ключових екологічних проблем;
- аналіз трендів стану довкілля;
- аналіз відповідності цілей проекту Плану заходів визначеним екологічним цілям;
- оцінку ймовірного впливу проекту Плану заходів на складові довкілля;
- рекомендації щодо реалізації окремих завдань проекту Плану заходів.

Тому мета Плану заходів - відновлення регіональної інфраструктури, що постраждала внаслідок збройної агресії рф на якісно новому рівні, розбудова відповідно до політик та стандартів ЄС, зокрема вимог сталої, розумної, інклюзивної та стійкої до криз інфраструктури, безпечно функціонуючої та ефективного промислового комплексу, здатного задовольнити потреби населення та бізнесу в товарах та послугах, забезпечити в своїй частині обороноздатність держави, конкурентоспроможність та стійкість національної економіки, враховуючи:

- наслідки повномасштабної війни рф проти України, підвищення ролі безпеки та стійкості до зовнішніх чинників;
- набуття Україною статусу кандидата на членство в ЄС, поглиблення ступеня виконання положень УА та переходу до початку переговорів про вступ України до ЄС;
- рекомендації Організації економічного співробітництва та розвитку щодо необхідності забезпечення зв'язку з процесом відновлення України;
- міжнародні кліматичні зобов'язання України, зокрема щодо загальноєкономічного зниження викидів парникових газів на 65% до 2030 року порівняно з 1990 роком (Другий Національно визначений внесок України до ПУ).

Досягнення мети Плану заходів здійснюється їх реалізацією у відповідних сферах (напрямах).

Заходи Плану реалізації загалом не спрямовані на збільшення впливів на довкілля. Вони узгоджуються з державними та регіональними екологічними цілями, визначеними Законом України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року».

Водночас реалізація окремих заходів проекту Плану заходів сприятимуть покращенню екологічної ситуації в Україні.

Ймовірність того, що реалізація проекту Плану заходів призведе до таких можливих негативних впливів на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності матимуть значний сумарний (кумулятивний) вплив на довкілля, - незначна.

Таким чином, поєднання в Плані заходів зусиль, спрямованих на заохочення економічного зростання та капіталовкладень в регіональний розвиток, із зусиллями, спрямованими на пом'якшення несприятливого впливу на довкілля, забезпечуватиме регіональний розвиток.

В рамках реалізації ДДП – СЕО проекту Плану заходів, можливих транскордонних негативних наслідків не виявлено.

Передбачено здійснення моніторингу ефективності його впровадження за допомогою екологічних індикаторів. Це важлива складова контролю реалізації проекту Плану заходів на довкілля та необхідна передумова забезпечення збалансованості регіонального розвитку з врахуванням екологічних норм.

Доцент кафедр:
біології, здоров'я людини та фізичної терапії;
документальних та комунікацій менеджменту
Рівненського державного гуманітарного
університету; кандидат економічних наук за
спеціальністю «Економіка природокористування
та охорони навколишнього середовища»
голова президії Рівненської обласної організації
Українського товариства охорони природи

Борис БЕРТАШ

Список джерел

1. Бабиченко В.Н., Барабаш М.Б., Логвинов К.Т. і інші. Природа Украинской ССР. Климат. Киев: Наукова думка, 1984. 232 с.
2. Випуск: «Україна: відновлення та перспективи зростання» (Жовтень 2023): консенсус-прогноз Міністерства економіки України на 2023-2026 рр. – [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=d5dd5723-62b7-413c-a26f-d97621d9d78f&title=Vipuskukraina-VidnovlenniaTaPerspektiviZrostannia-Konsensusprognoszhoventen2023->
3. Водний кодекс України, № 214/95-ВР від 06.06.1995 р. // Відомості Верховної Ради України, 1995, № 24. - ст. 189.
4. Водно-болотні угіддя України / за ред. Г.Б.Марушевського, І.С.Жарук. Київ: Чорноморська програма "Ветландс Інтернешнл", 2006. 312 с.
5. Державні будівельні норми України. Проектування. ДБН А.2.2-1-2003 «Склад і зміст матеріалів оцінки впливів на навколишнє середовище (ОВНС) при проектуванні і будівництві підприємств, будинків і споруд» (2004). – [Електронний ресурс] – режим доступу: http://www.online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=25521.
6. Дідух Я.П. та ін. Геоботанічне районування. *Національний атлас України*. Київ: ДНВП «Картографія», 2007. С. 197.
7. Земельний кодекс України №2768-III від 25 жовтня 2001 року. // Відомості Верховної Ради України, 2002, № 3-4, ст. 27.
8. Канаш О.П., Медведєв В.В. Агрогрунтове районування. *Національний атлас України*. Київ: ДНВП «Картографія», 2007. С. 194.
9. Карамушка В.І. Екологічна збалансованість стратегічних ініціатив і проектів (інтегрування довільних аспектів у стратегічне планування та проектну діяльність): практ. посібник / Віктор Карамушка. – К.: К.І.С., 2012. – 138 с.
10. Лісовий кодекс України №3853-XII від 21.01.1994 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, №17, ст. 100.
11. Маринич О.М. та ін. Фізико-географічне районування. *Національний атлас України*. Київ: ДНВП «Картографія», 2007. С. 228-229.
12. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2021 р. – Київ, 2023 – 514 с. іл. – [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://www.mepr.gov.ua/diyalnist/napryamky/ekologichnyj-monitoryng/natsionalni-dopovidi-pro-stan-navkolyshnogo-prirodного-seredovyssha-v-ukrayini/>.
13. Національна Стратегія для впровадження СЕО та реалізації вимог СЕО Протоколу ЄЕК ООН: Україна (травень 2006 р.), 2006. – [Електронний ресурс] – режим доступу: http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/eia/documents/SEA_CBNA/Ukraine_strategy_uk.pdf.
14. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України № 2801-XII від 19 листопада 1992 року // Відомості Верховної Ради України, 1993, № 4, ст. 19.
15. Пособие по применению Протокола ЕЭК ООН по стратегической экологической оценке. Заключительная версия (февраль 2011 г.). Организация Объединенных Наций и Региональный Экологический Центр по Центральной и Восточной Европе. – 2011. – 273 с. – [Електронний ресурс] – режим доступу: http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/eia/sea_manual/documents/SEA_Manual_final_Feb2011_ru.pdf.
16. Природа Украинской ССР. Почвы / под ред. Н.Б.Вернандер. Киев: Наук. думка, 1986. 214 с.
17. Природа Украинской ССР. Растительный мир / под ред. А.М.Маринича. Киев: Наук. думка, 1985. С. 34-40.
18. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24 лютого 2022 року №64/2022, затверджений Законом України № 2102-IX від 24.02.2022 р. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>.
19. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій: Закон України, № 2389-IX

від 09 липня 2022 року. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2389-20#Text>.

20. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 7 лютого 1992 р. № 61: Постанова Кабінету Міністрів України № 883 від 9 серпня 2022 р. – [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/883-2022-%D0%BF#Text>.

21. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України: Закон України, № 1602-III від 23.03.2000 р. // Відомості Верховної Ради України, 2000. - № 25. - ст. 195.

22. Про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська конвенція): Конвенція Європейської Економічної Комісії ООН від 23-25 червня 1998 року. – [Електронний ресурс] – режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015#Text.

23. Про екологічну експертизу: Закон України, №45/95-ВР від 9 лютого 1995 р. // Відомості Верховної Ради України, 1995. - №8. - ст. 54.

24. Проект змін до Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України №695 від 5 серпня 2020 р. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mtu.gov.ua/news/35001.html>.

25. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення: Закону України, № 4004-XII від 24 лютого 1994 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 27. - ст. 218.

26. Про затвердження Державних санітарних норм та правил «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною»: наказ Міністерства охорони здоров'я України №400 від 12.05.2010 р., зареєстрований в Міністерстві юстиції України за № 452/17747 від 01 липня 2010 р. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0452-10#Text>.

27. Про затвердження державних санітарних правил та норм захисту населення від впливу електромагнітного випромінювання: наказ Міністерства охорони здоров'я України №239 від 01.08.1996 р., зареєстрований в Міністерстві юстиції України від 29 серпня 1996 р. за № 488/1513. – [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0488-96#Text>.

28. Про затвердження Національного плану управління відходами до 2030 року: розпорядження № 117-р від 20 лютого 2019 р. – [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/117-2019-%D1%80#Text>.

29. Про засади державної регіональної політики: Закон України, № 56-VIII від 05.02.2013 р. // Відомості Верховної Ради України, 2015. - №13. - ст. 90.

30. Про затвердження методичних рекомендацій із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування: Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України, № 296 від 10.08.2018 р. – [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/FN045244>.

31. Про затвердження Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на період до 2025 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України № 443-р від 21.04.2021 р. – [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/443-2021-%D1%80#Text>.

32. Про затвердження Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією: наказ Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України № 309 від 22.12.2022 р. зі змінами). – [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1668-22#Text>. Онлайн карта:

<https://www.tdukr.maps.arcgis.com/apps/webappviewer/index.html?id=a1cf75d784924d3a83986f33ce1f830a>.

33. Про затвердження Програми діяльності Кабінету міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України № 849 від 29.09.2019 р. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/849-2019-%D0%BF#Text>.

34. Про інвестиційну діяльність: Закон України, № 1560-XII від 18.09.1991 р. // Відомості Верховної Ради України, 1991. - № 47. - ст. 646.

35. Про надра: Кодекс України №133/94-ВР від 27.07.1994 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, №36, ст. 341.
36. Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 р.: Закон України, №2697-VIII від 28.02.2019 р. // Відомості Верховної Ради України, 2019. - №16 - ст. 70.
37. Про охорону атмосферного повітря: Закон України, №2707-XII від 16.10.1992 р. // Відомості Верховної Ради України, 1992, №50, ст. 678.
38. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України, №1268-XII від 26.06.1991 р. // Відомості Верховної Ради України, 1991, №41, ст. 547.
39. Про оцінку впливу на стан довкілля окремих планів та програм: Директива 2001/42/ЄС Європейського парламенту та Ради від 27 червня 2001 року. – [Електронний ресурс] – режим доступу: http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page?id_doc=60064.
40. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України, №2059-VIII від 23.05.2017 р. // Відомості Верховної Ради України, 2017. - №29 - ст. 315.
41. Про правовий режим воєнного стану: Закон України, №389-VIII від 12 травня 2015 р. // Відомості Верховної Ради України, 2015, № 28, ст. 250.
42. Про природно-заповідний фонд України: Закон України, №2457-XII від 16.06.1992 р. // Відомості Верховної Ради України, 1992, №34, ст. 503.
43. Про ратифікацію Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище в транскордонному контексті: Закон України, №534-XIV від 19 березня 1999 р. // Відомості Верховної Ради України, 1999. - №18 - ст. 153.
44. Про ратифікацію Протоколу про стратегічну екологічну оцінку до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті: Закон України, №562-VIII від 01 липня 2015 р. // Відомості Верховної Ради України, 2015. - №32. - ст. 319.
45. Про ратифікацію Рамкової конвенції ООН про зміну клімату: Закон України, № 435/96-ВР від 29 жовтня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України, 1996. - №50. - ст. 277.
46. Про ратифікацію Угоди між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами-членами, з іншої сторони, про спільний авіаційний простір: Закон України, № 2067-IX від 17 лютого 2022 р. // Відомості Верховної Ради України, 2023. - №15. - ст. 49.
47. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України, №1678-VII від 16 вересня 2014 р. // Відомості Верховної Ради України, 2014. - №40 - ст. 2021.
48. Про стимулювання розвитку регіонів: Закон України, №2850-IV від 08.09.2005 р. // Відомості Верховної Ради України, 2005. - №51. - ст. 548.
49. Про стратегічну екологічну оцінку: Закон України, №2354-VIII від 20 березня 2018 р. // Відомості Верховної Ради України, 2018. - №16. - ст. 138.
50. Про схвалення Водної стратегії України на період до 2050 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України №1134-р від 09.11.2022 р. – [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1134-2022-%D1%80#Text>.
51. Про схвалення Державної стратегії управління лісами України на період до 2035 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України №1777-р. від 29.12.2021 р. – [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1777-2021-%D1%80#Text>.
52. Про схвалення Енергетичної стратегії України до 2050 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України №373-р. від 21.04.2023 р. – [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-enerhetychnoi-stratehii-ukrainy-na-period-do-2050-roku-373r-210423>.
53. Про схвалення Стратегії зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України №688-р. від 14.09.2019 р. – [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D1%80#Text>.
54. Про схвалення Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату до 2030 року: розпорядження Кабінету Міністрів України №1363-р від 20.10.2021 р. – [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1363-2021-%D1%80#Text>.

55. Про схвалення стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року: розпорядження Кабінету Міністрів України №526-р від 10.07.2019 р. – [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text>.
56. Про тваринний світ: Закон України, №2894-III від 13.12.2001 р. // Відомості Верховної Ради України, 2002. - №14. - ст. 97.
57. Протокол по стратегической экологической оценке к Конвенции об оценке воздействия на окружающую среду в трансграничном контексте / Организация Объединенных Наций, Европейская Экономическая Комиссия: ECE/MP.EIA/2003/3. – Нью-Йорк и Женева, 2003. – [Електронний ресурс] – режим доступу: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/pdf/protocol_ecology.pdf.
58. Про управління відходами: Закон України №2320-IX від 20 червня 2022 р. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20#Text>.
59. Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 р.: Указ Президента України, №722/2019 від 30.09.2019 р. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825>.
60. Російсько-українська війна: вплив на довкілля. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.topeadprojects.com/war-in-ua-environmental-impact-ukr>.
61. Статистичний щорічник України за 2022 рік / Державна служба статистики України // За редакцією Вернера Ігоря Євгенійовича. – [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://stat.gov.ua/sites/default/files/2024-02/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D1%89%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8%202022%20%D1%80%D1%96%D0%BA.pdf>.
62. Стратегія сталої та розумної мобільності - європейський транспорт на шляху до майбутнього. Неофіційний український переклад документу Європейського Союзу. Brussels, 9.12.2020 COM(2020) 789 final. – [Електронний ресурс] – режим доступу: https://www.visionzero.org.ua/wp-content/uploads/2023/03/EU_SSMS_Ukrainian-Translation.pdf.
63. Території, що пропонуються до включення у мережу Емеральд (Смарагдову мережу) України («тінювий список», частина 2) / кол. авт., під ред. К.А.Борисенко, А.А.Куземко. Київ: «LAT & K», 2019. 234 с.
64. Україна має найвищий відсоток розораності земель в світі / Інформаційне агентство Agronews, 2012-2024. – [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://agronews.ua/news/ukrayina-maye-najvyshhyj-vidsotok-rozoranosti-zemel-v-sviti/>.
65. Фіторізноманіття Українського Полісся та його охорона / під заг. ред. Т.Л.Андрієнко. Київ: Фітосоціоцентр, 2006. 316 с.
66. Химин М.В., Химин Л.І. Хребетні тварини природних заповідників та національних природних парків у межах Західного Полісся. *Збереження та відтворення біорізноманіття природно-заповідних територій*: матеріали наук.-практ. конференції, присвяченої 10-річчю Рівненського природного заповідника (м.Сарни, 11-13 червня 2009 р.). Рівне: БАТ “Рівненська друкарня», 2009. – С. 607-615.
67. Цілі сталого розвитку: Україна: Національна доповідь 2017 р. – [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/natsionalna-dopovid-csr-Ukrainy.pdf>.
68. Щодо затвердження Базового плану адаптації екологічного законодавства України до законодавства Європейського Союзу (Базовий план апроксимації): наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 17.12.2012 р. №659. – [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/FIN81968>.
69. Экологические показатели и основанные на них оценочные доклады. Восточная Европа, Кавказ и Центральная Азия. – Нью-Йорк и Женева: ООН, 2007. – 110 с.
70. COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE EUROPEAN COUNCIL, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS The European Green Deal: COM/2019/640 final. – [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://www.eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2019%3A640%3AFIN>.

- 71.Regulation (EU) 2021/1119 of the European Parliament and of the Council of 30 June 2021 establishing the framework for achieving climate neutrality and amending Regulations (EC) No401/2009 and (EU) 2018/1999 ('European Climate Law'): PE/27/2021/REV/1. - [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://www.eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32021R1119>.
- 72.Noble B. Regional Strategic Environmental Assessment (R-SEA). Methodological Guidance and Good Practice / Bram Noble, Jill Harriman. – Canada: University of Saskatchewan, 2008. – 59 p.
- 73.Strategic Environmental Assessment of Policy, Plan and Program Proposals: CIDA Handbook. – Canada: CIDA, 2004. – 19 p.
- 74.Strategic Environmental Assessment: The Cabinet Directive on the Environment Assessment of Policy, Plan, and Program Proposals: Guidelines for Implementing the Cabinet Directive. – Ottawa Privy Council Office and Canadian Environment Assessment Agency, 2010. – 13 p.
- 75.Ukraine. The Third Rapid Damage and Needs Assessment, RDNA3. February 2022 – December 2023. – The World Bank Group. . - [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://www.ukraine.un.org/sites/default/files/2024-02/UA%20RDNA3%20report%20EN.pdf>.